

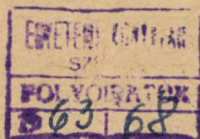
54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1957 június

2. köt
1-2

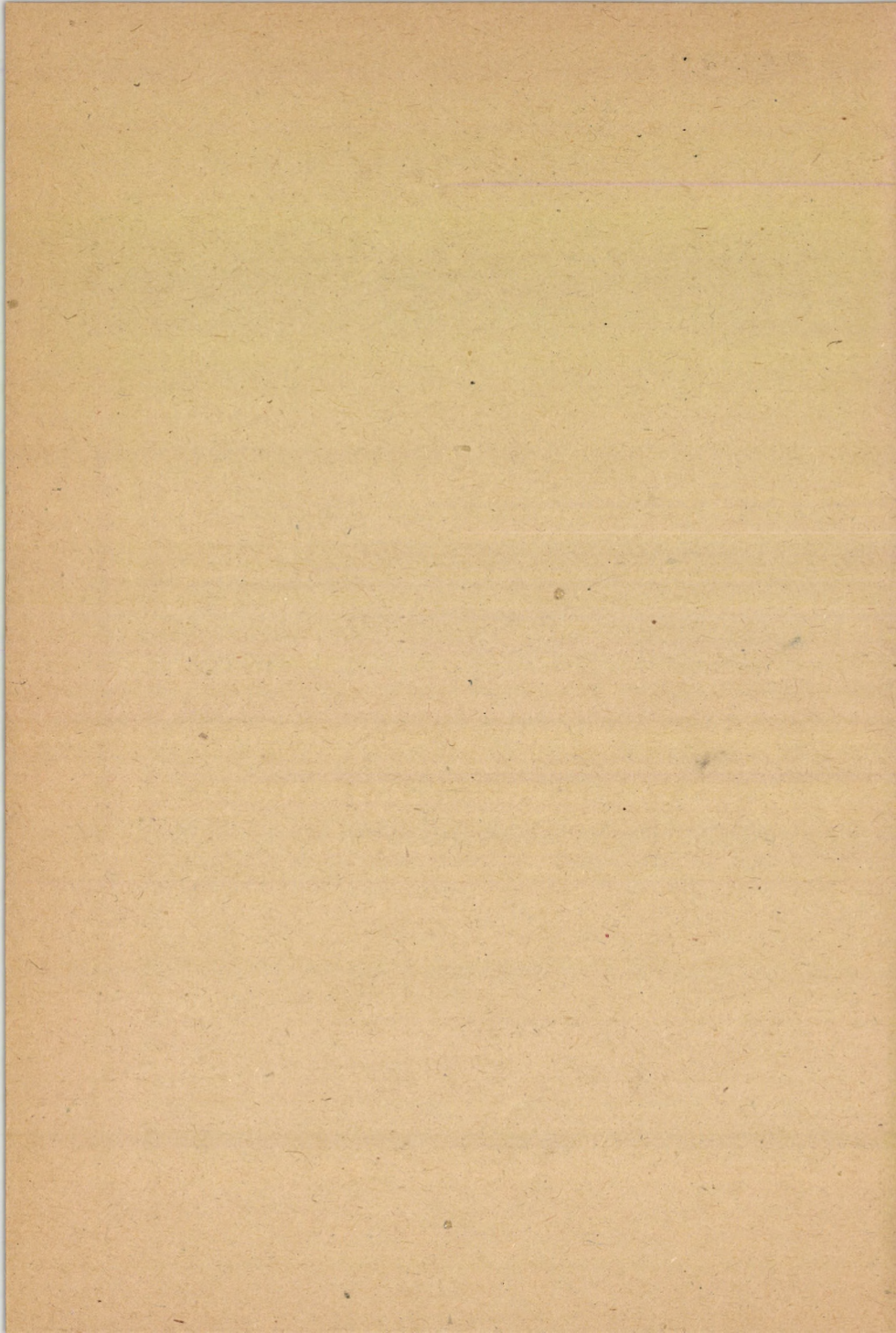
Kézirat gyanánt

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

II. évf. | 1. sz.

B u d a p e s t

54832

I N D E X E T H N O G R A P H I C U S

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának
Könyvtári Tájékoztatója

Kézirat gyanánt

B U D A P E S T

II. évf. 1 sz.

1957 június

Budapest, VIII. Könyves Kálmán-körut 40.

Fk.: Sándor István

Készült a Magyar Nemzeti Múzeum - Történelmi
Múzeum Rotaprint Üzemében

6 1/2 iv terjedelemben 300 példányban
Fv.: Dajbukát Gergely

U J A B B K Ö N Y V E K
A N É P R A J Z I M U Z E U M K Ö N Y V T Á R Á B A N

NEUERE BÜCHER IN DER BIBLIOTHEK DES
UNGARISCHEN ETHNOGRAPHISCHEN MUSEUMS

B i b l i o g r á f i a - B i b l i o g r a p h i e

1. Albán-magyar bibliográfia. Összeállította: Rudas Klára. - Thoma Dardeli. Bp. 1956. Országos Széchényi Könyvtár. III, 58 p.

Az albán irodalom magyar fordításainak jegyzékén kívül a magyar szerzők tollából Albániára vonatkozóan megjelent művek címjegyzékére is kiterjeszkedő összefoglalás. Az előbbieket a "Gyűjteményes munkák" és az "Ismeretlen szerzők művei" c. rovatokban, /főként népdalok és balladák/; az utóbbiak decimális elrendezésben. Az "Etnográfia" c. fejezet 13 címet tartalmaz /26-28 l./, további fejezetei is nyújtanak néprajzi cimedatokat.

KV. 169

2. Bibliographia Litterarum Hungariae Oeconomicarum Ruralium /1831-1867/. Tom. III. Redegit Franciscus S. Szabó. Bp. 1956. Museum Oeconomiae Ruralis Hungariae. 659 p.

A magyar gazdasági szakirodalom könyvészetének e harmadik kötete némileg változott címen az 1831-1869-ig kiadott mezőgazdasági művek jegyzékét adja közre, a Mezőgazdasági Múzeum gondozásában. A Bibliographia Litterarum Hungariae Oeconomicarum e prioribus saeculis első kötete 1934-ben tudvalevőleg az 1505-1805-ig, második kötete 1938-ban az 1806-1830-ig megjelent gazdasági irodalmat foglalta jegyzékbe. Mint-hogy a harmadik kötet cimanyagának összegyűjtése már a második kötet megjelenése után megindult és nagyrészt 1945 előtt meg is történt, a mostani sok pontban hasonlít az előzőkre. De a régi anyagot sem revideálhatták, bővíthették ki a szerkesztők a szükségnek megfelelően, minthogy a könyvtári állományokban időközben lényeges változás történt: egyes könyvtárak elpusztultak, mások átszerveződtek, új helyre kerültek. Mégis helyes, hogy a kötet jelen állapotban kiadásra került, hiszen az egyre jobban kibontakozó kutatásnak így is elsőrendű segítség, még a Magyar Történeti Bibliographia /1952/ kötete után is, mely nagyrészt ugyancsak e bibliográfiai gyűjtés anyagából készült. Eltérő-

en a Bibliographia Oeconomica Hungariae előbbi köteteitől, e kiadványban már bizonyos szakosítást is találunk /hetven szakcsoport/, mely magyvonalakban követi a tizedes osztályozást. Ezen belül aztán időrendi sorban következnek a művek. A kötet csak önálló műveket tartalmaz és csak olyanokat, amelyek a jelzett korban kerültek kiadásra. A folyóiratokról külön kötet készül. A címek sorszámmal vannak ellátva. A kötet jó segítséget nyújt a gazdálkodás néprajzának kutatásához.

KV. 33

3. A bolgár irodalom magyar bibliográfiája 1945-1954. Szerkesztette: Kozocsa Sándor - Papp Sámuel. Bp. 1955. Országos Széchényi Könyvtár. III, 71 p.

A szorosán szépirodalomra korlátozott cingyűjtemény az 1946-1955. időszak magyar fordításait tartalmazza. Néprajzi szempontból főként a II. /"Gyűjtemények"/ és III. /"Ismeretlen szerzők művei"/ c. fejezete figyelemreméltó, amelyek a bolgár folklórkinccs magyar fordításairól tájékoztatnak. Ezek közt mese, ballada, népdal szerepel legnagyobb számban. A mű nemcsak a gyűjteményes kiadványokat, hanem azok egyes darabjait külön-külön is regisztrálja.

KV. 170

4. Oberösterreichische Bibliographie 1952-1953. Bearbeitet von E. Strassmayr, E. Burgstaller, W. Freh, A. Kloiber, A. Marks. Linz 1955. Institut für Landeskunde von Oberösterreich. 77 p.

A felsőausztriai éves honismereti bibliográfiák az Oberösterreichische Heimatblätter lapjain a folyóirat első, 1947. évfolyamától kezdődően folyamatosan jelentek meg s a második világháború befejezése óta rögzítik a szakterület tudományos természetét. A vállalkozás most önállósult külön füzetben látott napvilágot. Az adatgyűjtés a történelem, geológia és biológia mellett a néprajzra is kiterjeszkedik /1952: 30-35 l., 1953: 59-66 l./ A néprajz szakcsoportjai: 1. A tudomány története, módszerek, múzeumok. 2. Népjellem. 3. Szokások. 4. Nevek, szólások. 5. Népköltészet. 6. Vallás. 7. Népi naptár. 8. Joghágyományok. 9. Játék, tánc, zene. 10. Táplálkozás. 11. Település, ház, porta. 12. Eszközök, gazdálkodás. 13. Nezei emlékművek, népművészet. 14. Viselet. 15. Mesterségek, kereskedelem. 16. Népi társadalom.

KV.175

5. Tokajhegyalja és bortermelése néprajzi, hely-, gazdaság- és művelődéstörténeti irodalma. Szerkesztette: Bakos József. Sárospatak 1957. Sárospataki Rákóczi Múzeum. 171 p.

A mű kiegészítője a Bodrogköz, Hegyalja és Hegyköz táj- és néprajzi irodalma. I. rész. Sárospatak 1947. Csehi Lajos 132 has. c. kiadványnak. Anyagát szintén a szerzők abécé rendjében közli, könyvekre, folyóiratokra egyaránt támaszkodik s általánosabb tárgykörű művek esetén a Tokajra vonatkozó rész lapszámait is megadja. Számos könyv mellett kritikáinak adatait is feljegyzí. Olykor a szerzők rendjébe címszavakat iktat, amelyek egy-egy tárgykör irodalmát összefoglalják; az utóbbiak közt néprajzi érdekűek is vannak /pl. "Tokaji szüret", "Ukkon-pohár" stb./ A tárgyi, helyi és szerző-regisztert a gyűjtött gazdag anyaghoz következő kiadványában ígéri a szerző.

KV. 174

6. Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1937 und 1938. Hrg. von Robert Wildhaber. Berlin 1957. Akademie-Verlag. XXXII, 543 p.

Európa néprajzkutatásának alapvető jelentőségű könyvészeti kiadványszorozatában, amely 1917-1951-ig évenként vagy kétévenként periodikusan 17 egyre testesebb kötetben foglalja össze a szakterület új tudományos termését, régen fájlalt hiányt jelentett az 1937-1938. évek címanyagának kiadatlansága. Az új kötet ezt pótolja 7440 cím keretében, az 1937 előtt megjelent kötetek beosztásában. A háborus nehézségek a kötet előszava szerint nemcsak a kiadást késleltették, hanem az anyaggyűjtésben is egyenlenségeket okoztak s pl. ma már az adatszolgáltatók neve sem volt megállapítható. Ennek ellenére nagy jelentőségű, hogy a nyugatnémet területen gondozott címanyag a kitűnő schweizi szerkesztő jóvoltából a keletberlini tudományos intézet technikai segítségével és kiadásában a nemzetközi szakmai együttműködés szép példajaként megjelenhetett. A kötetet alfabetikus szerző- és tárgyregiszter egészíti ki; az utóbbi a nyelvjárási kifejezéseket, valamint a nem német nyelvű terminusokat kurzív nyomással tünteti fel.

KV. 171

Összefoglaló művek

Zusammenfassendes

7. SOUSTELLE, Jacques

So lebten die Azteken am Vorabend der spanischen Eroberung. Stuttgart 1956. Deutsche Verlags-Anstalt. 312 p.

Soustelle, az ismert nevű amerikanista könyve - első kötete egy sorozatnak, mely az egyetemes kulturtörténet kiemelkedő népeit kívánja egy-egy monográfiában bemutatni. A szerző az Amerika-kutatás történetében ritkaságszámbamenő feladatra vállalkozott: az azték indiánok egy döntően régészeti kultúra - mindennapi életét kívánja ismertetni. A főváros, Tenochtitlan utcáinak, jellegzetes épületeinek ismertetése után képet kapunk az azték birodalom társadalmi és állami életéről, amelyen az a 16. század elején - a spanyol hódítók megérkezésekor - volt. A szellemi kultúra egyes területeinek, főként a vallási világképnek alapos ismertetése után a mexikói őslakosság mindennapi életére világít rá. Külön fejezet foglalkozik az élet-ciklusokkal /születés, gyermekkor, avatás, házasság, halál stb./. Az utolsó részben Soustelle a kulturális élet általános képét vizsgálja, sorra veszi az egyes művészeti ágakat /zene, tánc stb./, míg a függelékben az aztékok tizennyolc hónapjához kapcsolódó rítusokat sorolja fel. Eltekintve néhány fordítási hibától /eredeti je La vie quotidienne des Azteques címen jelent meg Hachette kiadásában, Párizsban, 1955-ben/ a könyv közvetlen hangnemben, élvezetes nyelven íródott. Fogypatékössága az illusztrációs anyag teljes hiánya.

22.491

8. Vosztocsnoszlavjanszkij etnograficeszkij szbornik. Red.: Sz. A. Tokarev. Moszkva 1956. Akademia Nauk SzSzsZR. 805 p. 10 t. 7 térkép. Trudü Insztituta Etnografii im. N. N. Mikluho-Maklaja. Tom. 31.

A kötet mint a moszkvai Néprajzi Intézet kiadványa a forradalom előtti orosz, ukrán és fehérorosz paraszti kultúra rendszeres összefoglaló leírását tűzte célul. A tanulmányok szerzői a gazdag régi orosz néprajzi irodalom s az újabb kutatások figyelembevételével rajzolnak képet a kultúra különböző területeiről. Az egyes dolgozatok bevezető fejezetei történeti áttekintést adnak, mely a szláv őstörténetig s a ré-

gészeti leletekig nyulik vissza. Befejezésül vázlatot kapunk a keleti szláv népek s a szomszéd népek /elsősorban a Szovjetunió nem szláv lakossága/ közti kulturális összefüggésekről. Ezek a fejezetek sokszor vázlatosak, magyar vonatkozásaik kiegészítésre szorulnak. Az ismertett vaskos kötet három tanulmányt tartalmaz. Az első, J.E.Blomkviszt munkája, mely az oroszok, ukránok, fehéroroszok paraszti épületeit, /települését, lakóházát s gazdasági építményeit/ ismerteti /1-458 old./ A történeti bevezetés után külön fejezetek szólnak a településformákról, udvartípusokról, az építkezés technikájáról, a háztípusok alakulásáról, a ház belső tagolódásáról, a kemencéről, fűtésről, világításról - majd a kapukról, kerítésekről, kutakról, gazdasági épületekről. Önálló fejezet méltatja az épületek díszítését és egy rövidre fogott szakasszal emlíkezik meg a butorszatról. A második tanulmány H.I.Lebegyevától származik s a keleti szlávok fonásáról, szövéséről szól./461-540. old./ Az anyagok ismertetése után a len, kender, gyapju megmunkálását, a fonást, a szövés előkészítését, a szövési technikákat, s a szövet anyagokat írja le a szerző. Figyelemreéltó a kezdetleges szövéstechnikákról jól áttekinthető ábrákkal közölt gazdag adatanyag. Végül G.Sz. Maszlova az oroszok, ukránok és fehéroroszok 19.-20. századi népviseletét dolgozta föl /543-757/. Általános jellemzés és a ruházatkodásnál használt anyagok ismertetése után a leírás az egyes ruhadarabok szerint tagolódik, külön fejezeteket kapnak az övek, lábbeliek, felsőruhák, ékszerök is. Az így nyújtott anyagot a fő viselettipusok bemutatása rendszerezi s foglalja össze.

22.480

G y ü j t e m é n y e k - S a m m e l w e r k e

9. Ars Folklorica Belgica II.Noord- en Zuid-Nederlandse Volkskunst. Onder leiding van P. de Keyser. Antwerpen - Amsterdam 1956. De Sikkell - Wereld-Bibliotheek. 264 p.

Az értékes gyűjtemény második kötete az "ars folklorica" fogalomköré - nek messzemenően széles értelmezésével le tanulmányt foglal magában. Bevezetőül a szerkesztő de Keyser egy régi, a Luikkerland /"Schlaraffenland", Eldorádó/ örömeit ismertető népkönyv alapján a tárgykör történelmi kialakulását mutatja be. H. Stalpaert a Erügge városbeli 17. sz. vezeklő-körmenet szokásanyagának spanyol összefüggéseit vizsgálja egy régi képsorozat alapján. J. Weyns a kempfi házbelső sajátos dísz-

téséről, a ház földjének homokkal való kirajzolásáról közöl képanyagában is tamalságos megfigyeléseket. De Bock a hajók ornamentikájával foglalkozik, főként a rajtuk alkalmazott faragványokkal, H. Braber pedig a hollandiai parasztkocsik díszítéseivel. L. Maerevoet a Schelde halásszainak munkájáról és életmódjáról ad alapos áttekintést. J. de Velde Aldrovandi rőplapjainak folklór-vonatkozású ábrázolásairól, a "monstrumokkal" kapcsolatos hiedelmekről közli dolgozatát. J. Duyvetter a holland népviseletről, A. Nieuwburg annak díszítő himzés- és csipke-elemeiről ír tanulmányt. Végül J. Pieters a holland bucsujáróhelyek néprajzi és művelődéstörténeti vonatkozásaival, valamint a határkerülés szokásával foglalkozik. A kötetnek jelessége a kitűnő illusztrációs anyag.

B. 22.668

10. Aus Kärntens Volksüberlieferung. Klagenfurt 1957. Verlag des Landesmuseums für Kärnten. 176 p.

A kötet G. Graber 75. születésnapjára szánt emlékkönyv, aki értékes néprajzi munkásságával fél évszázada szolgálja Karinthia és általában az osztrák nép kultúrájának ügyét. A tanulmányok sorában F. Koschier a rosentali viseletet vizsgálja; fejtegetései kiterjeszkednek a Kärntner Heimatwerk által a régi viseletmaradványok alapján konstruált és a nép körében sikerrel terjesztett új népviselet elemzésére is /3-23/. A tutajosélet és a tavi átkelés néprajzával foglalkozik B. Petrei írása /24-30/. W. Medweth a tartomány mondavilágának szociológiai háttérül szolgáló életformát vizsgálja /31-39/, kiemelve a mondában kifejezett közösségi világkép és hagyományos magatartás életalakító erejét, amely napjaink átalakuló társadalmában is megfigyelhető. A Anderluh /169-176/ egy népdal életutját kíséri figyelemmel a 19.sz. elejétől mai népi változatáig. A kötet zömét O. Moser mondagyűjteménye alkotja Glödnitztal-ból, amely Közép-Karinthia e körzetének 69 szövegét tartalmazza. Legendafélék, a "wilde Jagd" és a "Percht" történetei, szellemek, boszorkányok és varázslók, rejtett kincsek, megbosszult gonosztettek, végül ördögmondák sorakoznak fel 7 fejezetbe csoportosítva. Egyes mondai tájakat fényképek idéznek elénk a gyűjteményben. A mondák közlése irodalmi nyelven történik. A magyarázatok történetről történetre haladva közlik az ausztriai párhuzamokat s a belőlük levont kutatói tanulságokat a megfelelő szakirodalom számbavételével.

22.677

11. Szibirszkij Etnograficeszkij Szbornik. II. Moszkva - Leningrad
1957. Izd. Akademii Nauk SzSzsR. 326 p.

Szibéria népeivel foglalkozó tanulmánygyűjtemény, a korábbi hasonló című kiadvány második kötete, amelyet L.P. Potapov szerkesztett. A.V. Szmoljak a Csukotka körzet őslakossága szociális kulturájának és életének jellemzéséhez szolgáltat adalékokat, kiegészítve a második közleménynek, az 1938-ban elhunyt I.Sz. Arhincsejev burját származású etnográfus hasonló című tanulmányának közléseit. V.V. Antropova Szibéria távol-északkeleti népei katonai szervezeteit és hadviselését vizsgálja. Kitér a különböző népek katonai téren történő egységesítő törekvéseire, amely még a törzsszervezeten nyugszik. I.Sz. Gurvics: A csuvanszki jukagir-törzs XVIII. századi helyzetét ismerteti, amelyre 1747-ben a csukcsok megsemmisítő csapást mérnek, de amelyet 1754-ben a jakutszki kormányzó felszabadít. A visszavett holmíró, a kifosztott jukagirok családjai szerint csoportosítva leltárt készítenek, amely jelentős néprajzi dokumentum. V.G. Kuznyecova: Adalékok az amgnemszki rénszarvasnomád csukcsok ünnepeihez és szertartásaihoz c.kitűnő dolgozata az évszakok rendjében tekinti át anyagát, amely főként a réntenyésztéssel és halászattal kapcsolatos.

22.775

N é p e k , t á j a k - L ä n d e r u n d V ö l k e r

12. ELKIN, A.P.

Social Anthropolgy in Melanesia. London-Melbourne-New York
1953. Oxford University Press. XIII, 166 p.

Szerző, aki a sydneyi egyetem anthropologia-professzora, a South Pacific Commission megbízásából írta meg a melanéziai kutatás történetével és jövőendő feladataival foglalkozó munkáját. A könyv három részre oszlik. Az első az 1950-ig végzett etnográfiai kutatómunka típusait tárgyalja, a második területenként ismerteti az eddig végzett munkát, míg a harmadik részben kutatástervet ad közre a szerző. Hasznos és fontos munka, fejezetenként rövid bibliográfiákkal. A hangsúlyt a szociológiai és gyakorlati jellegű vizsgálatokra helyezi s bár bibliográfiájában megemlíti az etnográfiai vagy etnológiai jellegű munkákat is, ezek továbbfolytatására nem ad teret. Egyes német nyelvű bibliográfiai utalások kiegészítésre szorulnak.

22.736

13. **KEESING, Felix M.**

Social Anthropology in Polynesia. A Review of Research. London - Melbourne - New York 1953. Oxford University Press. 126 p.

Elkin 1950-ben megjelent, a melanéziai kutatás kérdéseivel foglalkozó munkáját követi Keesingnek, ugyancsak a South Pacific Commission megbízásából írt összefoglalása a polinéziai kutatás mai állásáról. Az első, bevezető fejezet után a szerző a polinéziai területek gazdasági fejlődésével, társadalmi problémáival, majd egészségügyi helyzetével foglalkozik, míg záró fejezetében a további kutatás feladatait és lehetőségeit taglalja. A munka a régi polinéziai kultúra és társadalom kutatási kérdéseit nem veti fel, figyelmét a mai helyzet vizsgálására összpontosítja, etnológiai kérdésekkel nem foglalkozik. Szempontjait a "practical anthropology" szükségletei, a közigazgatás és egészségügy gyakorlati problémái szabják meg. A kötetet kitűnő bibliográfia egészíti ki, melyben a szerző jelzéseivel kiemeli az egyes területekre vagy tematikákra fontos műveket.

22.755

14. Voprosszú Etniceszkoj Isztorii Esztonszkogo Naroda. Pod redakcij H. A. Moor. Tallin 1956. Esztonszkoe Goszudarastvennoe Isdatelsztvo. 327 p. 1 t. 2 térkép.

A kötet 9 szerző tanulmányaiból tevődik össze és a Baltikum finnugor népeinek, elsősorban az észteknek etnikus történetével foglalkozik. Főleg történelemelőtti, kisebb részben időszakításunk utáni /kb. V. század/ periódusukat tárgyalja. A vizsgált periódussal függ össze, hogy a szerzők a nyelvészet és archaeologia módszerét és adatait alkalmazták vizsgálódásuk folyamán. A kötet a korábban feltárt anyagot a legújabb részletmunkálatok adataival és eredményeivel egészíti ki. A tanulmányok az egyes csoportok etnogenezisének tisztázását célozzák, - a kötet archeológiai tanulmányai tükrözik azokat az eredményeket is, amelyek az autochton ősnépek kulturájával, a nyugat felé vándorolt finnugor törzsek rájuktelepedésével a ezek egymáshoz való viszonyával kapcsolatosak. A kötet végén német nyelvű összefoglalás teszi praktikusá a gyűjteményt; jó szolgálatot tesz a két térképvázlat, melyek közül az egyik Esztonszág XIX. századi közigazgatási beosztását, a másik a Szovjet Észti Köztársaságét ábrázolja.

22.482

15. WIRTH, Alfred

Neue Beiträge zur anhaltischen Volkskunde. Heft II. Leipzig 1956.
Friedrich Hofmeister. 188 p.

A német néprajzi atlasz 4. és 5. sz. kérdőíveinek Anhalt területére vonatkozó eredményeit rögzítő tömör adatgyűjtemény; az első három kérdőív anyagát a szerző még 1933-ban tette közzé. A mű voltaképp kiegészítés a szerző Anhaltische Volkskunde c. 1932-ben megjelent összefoglalásához, fejezetei a cím alatt feltüntetik azt is, a mű melyik lapjához. Ez a kötet egyrészt az életmód, szokás és hitvilág egyes kérdéseihez nyújt anyagot /a lakodalomtól a temetésig, étkezés, a ház ujjáépítése, husvéti tűz, jóslás, gyógyítás, szellemek stb./. Másrészt a nyelvahagyományok igen kiterjedt anyagának tanulságait összegezi /az ember testi, lelki tulajdonságai és neve; mesterségek, falucsufolók, kötődések fiúk és lányok között/. Jegyzetei és regisztráló módja külön is figyelmet érdemelnek.

22.726

A t l a s z - A t l a s

16. HELBOK, Adolf

Der österreichische Volkskundeatlas. Linz 1955. Gesellschaft für den Volkskundeatlas in Österreich. 17 p. 2 térkép.

Az osztrák néprajzi atlasz szerkesztésére 1955 nyarán külön társaság alakult, amely vezetőségében az Akadémia mellett az állami élet különböző irányító szervei is helyet kaptak. A Helbok tanulmánya az osztrák néprajzi atlasz tudományos, nép- és állampolitikai jelentőségéről ebből az alkalomból készült vitaindító előadás. Bevezetésül a néprajzi kartográfia történetét nyújtja a 19.sz. végi német nyelvátlasz munkálataiból a francia, az itáliai-délschweízi, valamint a német nyelv- és tárgyatlasz szerkesztésének tanulságain át az általános európai néprajzi atlasztervekig. Az osztrák vállalkozás részére a hegyi környezetben fennmaradt hagyományok mellett a tájnak a germán, szláv, román és magyar kulturák közt betöltött áthidaló jellege ígér különös eredményeket. E mellett a munkásság és a nagyváros néprajzának Ausztriában szintén elkerülhetetlen jelentkeznie kell s ilyen szempontból a vizsgálat új módszerekkel elért új eredményekre nyújt kilátást. A terv szerint bonyolultabb összefüggések feltárására olajpapíron készült adatfelvételek szolgálnának, amelyek más térképekre ráhelyezhetők. A ta-

mulmányhoz a husvétii és karácsonyi kalácsok típusainak igen instruktív elterjedési térképei szolgáltatják a szemléltető anyagot, megfelelő magyarázó szöveg kíséretében.

A. l.191

Földművelés - Ackerbau

17. BELÉNYESY Márta

Középkori mezőgazdaságtörténetünk kutatási módszereiről. Gödöllő-Bp. 1957. Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára. 37 p.

Régebbi történetírásunk inkább az új-, mint a középkor mezőgazdaságának s inkább a nagybirtok, mint a parasztság gazdálkodásának vizsgálatára fordított figyelmet s szem elől tévesztette a technika fejlődését a gazdálkodás történetében. Ez az elvi jelentőségű tanulmány a középkori mezőgazdaság vizsgálatában a komplex módszer szükségességét hangsúlyozza s a néprajzot a gazdaságtörténet legfontosabb társtudományaként méltatja, amely a nép emlékezetében vagy gyakorlatában ma is élő hagyományos munkafolyamatok ismeretében a régi írásos források vagy ábrázolások számos részletét tudja értelmezni. A régi, primitív gazdálkodási formák megismerése által viszont lehetőségünk nyílik arra, hogy segítségükkel a ma már csak emlékezetben élő gazdálkodástechnikákat rekonstruáljuk. A tanulmány a megfelelő régebbi szakirodalom áttekintésére és kritikájára is kiterjeszkedik.

22.719

18. GHIRLANDA, Elio

La Terminologia Viticola nei dialetti della Svizzera Italiana. Bern 1956. A. Francke S.A. 211 p.

A tárgyak és szavak összefüggéseit vizsgáló schweizi iskola néprajzi-nyelvészeti komplex kutatásai jegyében írt tanulmány az olasz Schweiz szőlészeti terminológiájáról. Alapjául az 1946. év nyarán 60 községben végzett személyes gyűjtés szolgált. A munkálatokat a szerző a kitűnő Jud professzor irányításával végezte. Műve széles alapon ismerteti a szőlőkultúra történeti irodalmát s a felkutatott területet. Majd a szőlő növénytanának terminológiáját követően a szőlőgondozás különböző munkamódszereinek ismertetése s a velük kapcsolatos nevek elemzése következik. Kiindulásul a nyelvi tények szolgálnak, ezekhez kapcsolódnak a néprajzi magyarázatok 32 ábra, illetve fénykép és 14 térkép kíséretében.

tében. A feldolgozott rendkívül gazdag nyelvi anyagról csak úgy, mint a szőlőkultúra megfelelő tárgyi elemeiről és mozzanatairól külön index tájékoztat. A maga nemében mind tárgyi teljességét, mind módszerének filológiai finomságait tekintve kitűnő mű. Legszébb elismerését Karl Jaberg szolgáltatta, aki a dolgot egyes fejezeteihez mérten "megszégyenítően" szegényesnek ítéli az olasz-schweizi nyelv- és tárgyatlasznak a megfelelő tárgykörben nyújtott vizsgálatait és eredményeit.

22.674

19. ROBERTO, A. - PERUSINI, G. - ZIEGER, A. - LEICHT, P.S.

Testi e documenti per la storia del diritto agrario in Italia.

Secoli VIII-XVIII. Milano 1954. Antonio Giuffré. XXXVIII, 252 p.

A forráskiadvány célja, hogy az olasz mezőgazdaságra vonatkozó legtipikusabb iratokat, okleveleket, statumokat, törvényeket, vagy ezek pótlására olyan népi iratokat, mint a falutörvények és paraszti osztálytörvények - összegyűjtse és kiadja. Olyan tipikus darabokat választ ki, melyekben sűrítve találja az olvasó mindazokat a problémákat, melyek arra a korra és arra a területre a legjellemzőbbek. A gyűjtemény a VIII. században kezdődő és a XVIII. századdal bezáródó /ekkor volt náluk a nagy agrárreform/ időhatárt öleli fel. Az anyagot regionálisan tárgyalja. Így külön találjuk benne Trident, Friuli, Toscana és Róma territoriumaira vonatkozó forrásanyagot. A mai Olaszország egyes területein ugyanis a parasztság fejlődése s így a mezőgazdaság alakulása sem volt teljesen egyöntetű. Erre nézve rövid áttekintést kapunk a bevezetőben, mely ismerteti a két főbb terület: Toscana és Róma falusi lakosságának a kibontakozását, külön a VIII-IX. században és külön a IX-XII. században. Majd az antik rendelkezések továbbélését taglalja Trident és Friuli népességének körében. Foglalkozik a XIV-XV. századi nagy agrármegmozdulások hatásával. Végül részletesen elemzi a XVI. és XVIII. század közti periódust, a Mediciek agrárrendelkezéseit Toscanával kapcsolatban és azokat a viszonyokat, melyek a XIV-XVIII. század között a római terület mezőgazdaságára jellemzőek voltak. A rövid bevezető után a forrásanyag közzététele következik. Az anyag bősége miatt nem lehetett gondolni arra, hogy a kiválasztott darabokat teljes terjedelmükben közöljék, így olasz regesztákat adnak s csak ott közlik az eredeti latin szöveget, ahol a terminológia lefordítása nehézségeket okozott volna. E hiányossága ellenére is fontos

hézsgpótló munkának tekinthető a fenti kiadvány. Különösen gazdag anyagot kap az olvasó a szőlőművelésre, az alpesi állattartásra és a népi jogélet kibontakozására. Számunkra igen értékesek azok a falutörvények, melyek Európa nyugati részén lejátszódó fejlődésnek megfelelően e területeken is korán, már a XIV. századtól kezdve írásban maradtak ránk. Híven megőrkítvén az emberiség történetének egy igen ősi intézményét, a régi faluközösségek jogkörét. Az agrártörténet nemzetközi kutatása szempontjából is nélkülözhetetlen munka. 22.670

20. SCHEUERMEIER, Paul

Bauernwerk in Italien, der Italienischen und rätoromanischen Schweiz. Band II. Bern 1956. Stämfli und Cie. 529 p. 1 melléklet. Az európai tárgyi néprajz standard alkotása, amely az 1943-ban megjelent első kötetet teljessé teszi. Egyetlen kutató vállalkozása, amelynek terve Jud és Jaberg nyelvatlaszának munkálatai közt alakult ki. Olaszország és a déli Schweiz nyelvyagának tervezett illusztrációs kötete helyett jött létre a nagyszabású monográfia; mint a kötet bevezetőjében K. Jaberg írja, Scheuermeier mint nyelvész indult utnak a vizsgatért, mint tárgykutató. Atlasz jellegű, egységes áttekintést ad így az olasz tárgyi kulturáról, néhány év viszonylag zárt keretében és közvetlen saját megfigyelései alapján. A kötet célja: tények leírása, állapotrajz. A szakirodalom adataira csak néhány utalás mutat rá, a szerző nem tüzi célul a tudományos elemzést. Az elterjedés képének megrajzolása azonban több esetben önmagában is kész tanulmányokat alkot. Ezek levonását segítik - az első kötettel szemben ujitásként közölt - tárgy-elterjedési térképei. Az elsőhöz hasonlóan ez a kötet is két részből áll, a leirószövegből és a táblákon elrendezett gazdag /542 db.-ból álló/ fényképanyagból. A szöveg között ezen kívül még 497 fametszet világítja meg a leírásokat. A fényképanyagot igen használhatóvá teszik a bő képaláírások, melyek a szövegben való visszakeresés nélkül is magyarázzák az ábrázolt jelenségeket. A szöveg s a képanyag is gondosan közli a tárgyakhoz fűződő terminológiát. Tárgykörök szerint az első kötet a paraszti mezőgazdasági munka fő fejezeteit ölelte fel: az állattartást, tejgazdaságot, szénamunkát, földművelést, bor és olajtermelést. Míg az első kötet inkább kifelé, a művelt földek, kertek, legelők felé fordult, addig az új, második kötet inkább a ház köré csoportosítja anyagát. Első része kifejezetten a házról szól, a

településről, a kezdetleges épületekről, a tűzhelyekről és a konyhafelszerelésről, a fűtésről, világításról. Esután a közlekedés és toherhordás eszközeinek, módjainak bemutatása következik, majd a "házi munkák" címe alá foglalva az őrlés, kenyérsütés, mosás, a kender, len, gyapju feldolgozás, a fonás-szövés, végül a viselet leírása. Ezek a szöveg fejezetei - a képanyag azonban szélesebb témakört ölel fel: ad ábrázolásokat atlasz-szerűen nem értékelhető néprajzi jelenségekről is, így egyes régies mesterségekről, madarászó-vadfogó eszközök használatáról, halászatról, népi ünnepekről.

B 14.596

T á p l á l k o z á s - N a h r u n g

21. WAHREN, Max

Brot seit Jahrtausenden. Bern é.n. Schweizerischen Bäcker- und Konditorenmeisterverbandes. 106 p.

Négy nyelvű /német, francia, olasz és angol/ tömör áttekintés a kenyér művelődéstörténeti fejlődéséről. Egyiptom, Görögország, Róma, a középeurópai előtörténet, valamint a középkor kenyér és kalácssütése bontakozik ki az olvasó előtt irodalmi feljegyzések és régészeti emlékek alapján. Bár a mű egyes megállapításainak forrásait nem idézi és irodalmilag nem dokumentálja, szemelláthatóan nagy tudományos felkészültséggel íródott. Erről egyebek közt képanyaga is meggyőzőhet, amely a világ muzeumainak tárgyi anyagából igen szép gyűjteményt tár fel s a kenyérformák történelmi korsszakok és népek szerinti rétegeinek, típusainak ismeretéhez adalékok jeles sorával járul hozzá. A szöveg a kenyérhez felhasznált gabonaneműek, aratástechnikák és sütőeljárások, valamint a hozzájuk kapcsolódó szertartások ismertetésére is kiterjeszkedik.

22.675

V i s e l e t , h i m z é s - T r a c h t , S t i c k e r e i

22. BIRD, Junius - BELLINGER, L.

Paracas Fabrics and Nazca Needlework. 3rd century B.C. - 3rd century A.D. The Textile Museum, Catalogue Raisonné. Washington 1954. National Publishing Company. VII, 126 p. 72 t.

A washingtoni Textil Muzeum amerikai textil-publikációjának egy kötete:

két perui ásatag kultura textilanyagát közli. A bevezető tanulmányt Bird amerikai régész írta. A gyűjtemény leírása, a technikák elemzése Bellinger műve. Az egyes tárgyak leírásának a sorrendje a következő: leltári szám, elnevezés, a képtábla száma; leírás méretekkel, diszi - tó-elemek; a tárgy állapota, megjegyzések /a viselésre vonatkozó ada - tok, összehasonlító anyag/; végül pedig színskála-elemzés. A tárgyak leírását tartalmazó részt alapos technikai analízis követi, majd bibliográfia, kép- és általános-index következik. A kötet második része 127 kitűnő nyomásu - részben színes - képtáblát közöl. 22.666

23. LENGYEL Györgyi

Népi himzés. Bp. 1957. Műszaki könyvkiadó. 152 p. 8 melléklet.

A magyar népi himzések gyakorlati művelői örömmel és haszonnal forgatják Lengyel Györgyi könyvét. A népi himzések megismerését és gyakorlati felhasználását kívánja előmozdítani ez a munka, mely elsősorban "kézimunkázó szakkörök, kézimunkázni szerető asszonyok, leányok gyakorlati kézikönyve" kíván lenni. Külön-külön fejezetekben kerül bemutatásra jellegzetes ethnikai tájegységeink himzőművészete. A szerző itt nem elégszik meg a szorosan vett himzések bemutatásával és leírásával, hanem néhány mondatban képet fest a vidék népművészeti jellegéről, majd ismerteti a himzés kialakulásának rövid történetét. Nagyon hasznos a népi öltésmódokról adott leírás és szemléletes bemutatás. Jó, hogy Ferenczi Kornélia és Palotay Gertrud hasznos "Himzőmestersége" tanulásaiban legalább részben a közönség elé kerülhetett. A kiadványt eredeti népviseleti felvételek, a népi himzés felhasználását bemutató szobabelsők és divatképek teszik színessé. A leszámolható és lerajzolható táblák pedig gyakorlati segítséget adnak a kézimunkázni kívánóknak. 22.762

24. MARKOV, Jozef

Slovensky ludovy odev v minulosti. Materiály k dejinám slovenského ludového odevu. Bratislava 1955. Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry. 206 p.

Jozef Markov e műve bevezető a Szlovák Tud. Akadémia által tervbe vett szlovák népviseleti monográfia sorozatához. Kötetével segítséget kíván adni a szlovák népviselet történetének tanulmányozásához és kutatásához s egyben a monográfia-sorozat elkészítéséhez is. A kötet tartalma

céljának megfelelő. Az első rész a viseleti képanyag történelmi áttekintését adja, valamint az általános népviseleti irodalom áttekintését. Főleg a 16.sz.-tól napjainkig megjelent népviseleti albumokat ismerteti röviden, a viselet összehasonlításához szolgáló irodalmi segédanyagot és azt a bibliográfiai anyagot, amely a szlovák népviseletet érinti. Második részében a szlovák népviselet leírásai vannak összegyűjtve a mult század feléig. Harmadik része viseleti képanyagot közöl /183 kép/. A könyv mellékletében /I-XXI.l./ Sona Kovačevićova: Vívín Slovenského ludového edevu címen rávilágít a népviselet történelmi jelentőségére, utal a népi alkotó erőknek viseletben megnyilvánuló szerepére, röviden ismerteti a csehszlovák néprajzi, népviseleti kutatás megindulását, kiszélesedését, eredményét és a Szlovák Tud. Akadémia Néprajzi Intézetének jelenlegi tervét a szlovák népviseleti monográfia összeállítására vonatkozólag. Ezután áttekinti a szlovák viselet koronkénti fejlődését a legrégebb kortól napjainkig, anyag és forma szempontjából. A viselet változásának menetét az archeológiai leletek, az írásbeli emlékek, a képanyag és a jelenben tapasztalható tények alapján vázolja. A viselet anyag- és forma-változásának okát a természeti viszonyokban, valamint a gazdasági és technikai fejlődésben látja. B 22.412

T e l e p ü l é s , h á z - S i e d l u n g , H a u s

25. RADIG, Werner

Die Siedlungstypen in Deutschland und ihre frühgeschichtlichen Wurzeln. Berlin 1955. Henschelverlag. 183 p.

A német település-típusokról szóló munkát a Német Építészeti Akadémia Építéselméleti és Építéstörténelmi Intézete adta ki. A könyv gyakorlati célokat szolgál, az építész mérnökökhöz szól. A német tájak sajátos települési arculatát, ennek történelmi gyökereit, a település és társadalom kapcsolatát vázolja, hogy ezzel tudományos alapot adjon a táji hagyományokhoz hű tervezőmunka számára. A könyv bemutatásmódja céljának megfelelően egyszerű, áttekinthető. Állításait mintegy 150 kép, alaprajz, stb. világítja meg. A jegyzetanyag eligazítást ad a legfontosabb irodalomban. A kötet használhatóságát helymutató fokozza. A könyv írója régész, több évtizede a prehisztórikus lakás és település ismert nevű kutatója. Jelen munkájának keretei az őstörténelmi kezdetektől a középkorig terjednek. Első fele a legfontosabb ásatások anyagához köt-

ve az őstörténeti korok, majd a római provincia s a germánok településeit mutatja be. A koraközépkori fejezet a német földvárakról, viking kereskedővárosokról stb., valamint a szláv erődökről és falvakról szól. A voltaképeni középkor fejezete a legterjedelmesebb, de így is csak rövidre fogott ismertetést adhat a középkorban kialakult természetes és tervezett faluformákról és a városépítésről. Ennek a résznek a szövege, a címtől eltérően, néhol egészen a jelen korig előrefut, érinti még a szövetkezeti falu s a szocialista városok kérdését is és általánosságban mozgó tanulságokat von le a nemzeti hagyományok megőrzéséről.

22.732

26. FELBER, Johann Kandid

Luzerner Speicher aus dem Amte Willisau. Bern 1951. Paul Haupt.
56 p. Schweizer Heimatbücher 40.

A Luzern-vidéki "Speicher"-jellegű épületek ismertetése gazdagon illusztrálva /32 kép/. Ez a jól zárható, többnyire fából készült épület sajátos funkciót tölt be. A gabonától kezdve a családi iratokon át a vasárnapi viselet darabjaig minden értéket itt halmoznak fel a paraszti gazdaságok. A tűzmentes, szabadon álló raktárhelyiségek építését a füstbűz tűzveszélyessége tette szükségessé. A mű különösen az építmények művészi jellegzetességeit vizsgálja. Első említésük 1236-ból való, a könyvben közölt képek sorában egy 1610-ből való építmény a legrégebb. Architektúrális felépítésük, egyes épületelemeik díszítése egyaránt az építészet nagy történeti stílusainak és a sajátos építkezési hagyományoknak kapcsolódását tanúsítja. A homlokzaton, főként bejáratnál feltűnő feliratok ismertetésére különös gondot fordít. Általában a tárgykör sokoldalú bemutatása során mindenkor a helyi jellegzetességek megragadására törekszik. Anyaga a tárgykör hazai megfelelői, a vasme-gyei kastuk szempontjából is sok tanulsággal jár. Kár, hogy ábrái nem terjeszkednek ki az alaprajzokra és metszetekre.

22.705

B u t o r , f e l s z e r e l é s - M ö b e l , H a u s r a t

27. DÖPPE, Friedrich

Deutsche Bauernmöbel. Leipzig 1955. VEB Bibliographischen Institut. 39 p. 24 t.

Ez a könyvecske a nagyközönség tájékoztatására íródott. A szerző új

szempontok szerint, a történeti összefüggéseket kutatva kísérli meg bemutatni anyagát. Röviden szól az egyes butorformákról, majd a német parasztok házatáján fellelhető butortípusok sokféleségének okát taglalja. Ezek kialakulásához a rendkívül hosszú ideig tartó területi szétforgácsoltság nagyban hozzájárult. Felhívja a figyelmet a különböző vagyoni állapotú parasztok butorzatának különbözőségére is. Beszél a tárgyak készítőiről, a diszitmények változásáról, az alakulás okairól. Majd az egyes vidékek jellemző butorállományát ismerteti, négy nagy tájra: Észak-, Nyugat-, Közép- és Dél-Németországra osztva a területet.

22.718

28. OTTENJANN, Heinrich

Alte deutsche Bauernmöbel. Hannover - Uelzen 1954. Landbuch-Verlag - Becker-Verlag. 409 p.

A könyv tulajdonképpen egy kisebb vidék, Oldenburg déli részének, az u.n. Münsterland-nak népi berendezési tárgyait ismerteti a Cloppenburg-i muzeum évtizedek tervszerű munkájával összehozott gyűjteménye alapján. A fényképek¹, szerkezeti- és részletrajzokkal gazdagon illusztrált kötet igen sokféle, változatos felépítésű és díszű anyagot tár elénk: több mint kétszáz különféle butordarabot, azonkívül egy-két u.n. "kis butort" is: sőtartókat, kanáltartókat, mángorlókat, dobozokat és hasonlókat. A tárgyakat részletező leírás mutatja be, bőnéhol talán túlbő idézetekkel a német parasztbutor-irodalom megfelelő fejezeteiből. A képeket nézegetőt megdöbbenti a publikált anyag több mint egy ötdénél visszatérő képaláírás: "Elpusztult a második világháboruban." Intő jel a muzeumi szakembereknek a rájuk bízott értékek minél teljesebb megörökítésére, publikálására.

B 21.353

29. RUBI, Christian

Berner Bauernmalerei aus drei Jahrhunderten. 2. Auflage. Bern 1948. Paul Haupt. 32 p. 32 t. Berner Heimatbücher 13-15.

Christian Rubi gondos munkája egy vidék népi butordiszitó stílusának alakulásáról számol be. Először a butordaraboknak a paraszti életben betöltött szerepéről beszél. Kiemeli, hogy a parasztházba rendszerint csak akkor kerültek új butorok, amikor új menyecskét hoztak a házhoz. A menyasszony kelengyebutorával, a ládával külön is foglalkozik a

szerző, leírva formai alakulásait. Ezután a diszítés elemzése következik. A XVII. században, de még a XVIII. század elején is sablonok segítségével került a diszitmény a népi butorok nyers faalapjára. Ezt váltotta fel a szabad vonalvezetésű ornamentika, amelyik kezdetben a reneszánsz eszményeknek megfelelően készült, majd a kor izlését követve egyre inkább fellazul, naturálissá válik. Ez már a hanyatlás jele, s a múlt század elejére a berni butorfestés elveszti jelentőségét. Végül a szerző a felelevenítés problémájának szentel egy rövid szakaszt.

22.689

30. SCHMIDT, Leopold - RIEDL, Norbert

Die Johann R. Bunker-Sammlung zur Sachvolkskunde des mittleren Burgenlandes. Eisenstadt 1955. Burgenländisches Landesmuseum. 36 p. 15 t. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland 6.

A Bunker-gyűjtemény eddig kevés szakember által ismert fogalom, a jeles uttörő ethnographus által még a néprajzi muzeum megalakulása előtt létrehozott kis tárgy-gyűjtemény. Egy része később a Museum für Völkerkunde, másik fele a Museum für Volkskunde állományába került, s most egy kiállításra összehozva publikáltatik. A gyűjtemény 87 tárgyból áll, származásterülete Nyugat-Magyarország, Steiermark és Horvátország. A 87 tárgyat a katalógus leltárszerűen írja le a következő csoportokba sorolva: Fatárgyak /1-17/, kerámia /18-45/, világítóeszközök /46-56/, vasból való konyha-eszközök /57-71/, viselet és textil /72-80/, végül vegyes anyag /81-87/. 32 tárgyat rajzban is megkapunk, amelyek azonban típusokat is jellemeznek, mert a gyűjteményben több azonos tárgy /mozsár, korsó, foklatartó, tűzi kutya, fejviselet/ van. Hely- és tárgymutató segíti elő az értékes közleményben az eligazodást.

22.644

I p a r - G e w e r b e

31. RODEL, G.

Die Strohindustrie im argauischen und luzernischen Seetal. Seengen 1950. Verlag der Historischen Vereinigung Seetal. 64 p. 8 t.

A dolgozat, amely a "Heimatkunde aus dem Seetal" című folyóirat egyik terjedelmesebb közleménye, az argaui és a luzerni híres szalmafeldol-

gozás kialakulását tárgyalja. A könyv inkább ipartörténeti szempontból fontos, minthogy azonban a szalmafeldolgozást történetileg vizsgálja, a népi kisipartól a fejlett üzemi gyakorlatig való fejlődését, a kezdeti szakasz tárgyalása számos érdekes adatot nyújt a néprajzi kutatóknak is. Az író sorra veszi a szalmafeldolgozásban kiemelkedő helységeket és ezek szerint vizsgálja az iparág kibontakozását, majd üzemi megszervezését, a szakoktatás kialakulását és a fonás alapanyagainak az idők folyamán való változását. A népi fonás kutatói e részben is vehetik hasznát.

22.676

M a l o m - M ü h l e

32. GLEISBERG, Hermann

Das kleine Mühlenbuch. Dresden 1956. Sachsenverlag. 100 p. 12 t. A könyv, mely elsősorban a nagyközönség számára készült, céljának megfelelően inkább a malmok érdekességeit, a rájuk vonatkozó történeti és művelődéstörténeti adatokat szedi csokorba, a nyelvészeti és folklorisztikai vonatkozások mellett. A szél- és vízi malmok rövid és történeti adatokban bővelkedő áttekintése után tájékozódást kapunk a malom és a molnárok társadalmi és jogi helyzetéről, a molnársággal kapcsolatos szokásokról, folklórananyagáról. Hiányzik viszont a könyvből a malmok részletes technikai ismertetése.

33. STRUNA, Albert

Vodni Pogoni na Slovenskem. Ljubljana. 1955. "Litostroj". 499 p. 1 t.

A Szlovén Technikai Múzeum kezdeményezésére indult meg a vizierőművekre vonatkozó adatgyűjtés, melynek egyik eredménye e tartalmas, szépkiállítású és sok tekintetben uttörő munka is. A mű nem elsődrendűen néprajzi jellegű: a gyűjtésnek megfelelően a könyv egyaránt foglalkozik a primitív régi, a mai népi és a fejlett technikával is. A könyv először is a vizierőművek fejlődését mutatja be szlovén területen, majd sorban az egyes speciális műveket, mint a gabonamalmot, papírmalmot, kállómalmot, az ércműveket és a fűrészmalmoikat. Részletesen elemzi a víziművek kialakulását, az egyes kiemelkedő ujitók tevékenységét. Végül pedig jó áttekintést kapunk a fentiekkel kapcsolatos ipari tevé-

kenység kialakulásáról is. A szöveget nagyszámu /370/ fénykép egészíti ki és egy áttekintő térkép teszi teljessé. Számunkra különösen azáltal válik használhatóvá, hogy a könyv végén bő francia kivonatot találhatunk.

22.768

N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t

34. HAUGLID, Roar

Norwegen. Tausend Jahre Volkskunst. Oslo 1956. Verlag Mittet - Co. A/S. 127 p.

A kis könyv anyaga, a szövegrész utmutatása szerint, két részre oszlik. Az első a középkori művészetet tárja elénk, a második az ujkor népművészetét. A szerző úgy véli, hogy gyakran maguk a parasztok építették templomukat, s ennek megfelelően válogatta az első rész anyagát a vikingkori királyi hajóleletektől a középkori fatemplomokig; főleg a nemzeti jellegű alkotásokat keresve, azokat, amelyeknek szelleme a későbbi korok népművészetére is átöröklődött. A népművészeti tárgyakon egyrészt ezt a továbbélést mutatja be a szerző szemléletes képekben, másrészt az ujjabkori, főleg barokk diszitmények nemzetivé, norvég népi stílussá válását. A kiemelkedően szép képanyaghoz 38 sorszám alatt a viking és középkori, további 54 sorszám alatt a népművészeti alkotásokhoz fűzött részletmagyarázatok nagyban segítik az értékes mű használhatóságát.

22.681

35. LIPP, Franz

Volkskunst und Handwerk der Gegenwart in Österreich. Wien 1957. Österreichischer Bundesverlag für Unterricht. 79 p. 12 t.

Rövidre fogott, de tömörségében kitűnő tájékoztató Ausztria mai népművészetéről és kézművességéről. A kis kézikönyv zöme az egyes osztrák tartományok rendjében tekinti át mindazt, ami területükön hagyományos és tínikus, ami az új viszonyok közt a népművészeti és kézművészeti hagyományok egészséges továbbéléséről és alkalmazásáról tanuskodik. A szerző éles határvonalat húz a régi népművészet maradványai, a még eleven paraszti művészkedés alkotásai közt egyrészt s másrészt a "Heimatkunst" között, amely a kihalt népművészeti hagyományok újraélesztésére való mesterséges törekvések eredményeként jolyamodik a hagyomá-

nyos paraszti forma- és motívumkincshez. A népművészet és háziipar sok részletfinomságot tartalmazó geográfiaját így kiegészíti az alkalmazott népművészet eredményeinek és lehetőségeinek megbeszélése: hogyan használják fel a népművészeti hagyományokat az építkezés és lakáskultúra, a vallásos és világi szokások, a viselet és hangszerek területén vagy éppen az uti "emléktárgyak", "souvenir"-ek megalkotásában, amelyek a szerző szerint legkevésbé sem tartoznak a problémakör elhanyagolható területéhez. A szorosan néprajzi elveken épülő, modern szemléletű munka egy osztrák népművészeti kiállítás alkalmából jelent meg. Képanyaga igen szép. Magyar vonatkozásban a burgenlandi népművészet különállásáról szóló fejtegetései is figyelmet érdemelnek.

36. RUBI, Christian

Beschnitzte Geräte. Bern é.n. Paul Haupt. 56 p. Berner Heimatbücher 22.

A Bern-környéki faragott diszítésű eszközök, tárgyak leírását adja és a csatolt táblákon szép fényképfelvételeken mutatja be. Ezek igen sokfélék: székek, dobozok, imakönyvtáblák, sarlótartó deszkák, az alpi legelőre való felvonuláskor használt díszes fejőedények, mézeskalácsformák, zsákminta-ducok stb. Ez a művészet is "zweckgebundene Kunst"; használati tárgyak díszítésére szorítkozik, nem önállóan él. Ennek a foknak felel meg, hogy művelői nem önálló művészek /bár a díszítéseket egyesek megszabott pénzösszegért készítik/, hanem művészkedő kézművesek. A magyar díszítőmotívikával ez az anyag nem sok közös vonást mutat, kivéve az alpi pásztorok vonaldiszes és geometrikus faragásu botjait, amelyekhez hasonlóak a Balkánon, Kárpátokban éppúgy megtalálhatók, mint a Pyreneusokban és egy közös óeurópai alapot sejtetnek.

22.685

37. RUTSCH, R.F.

Bernische Schliffscheiben. Bern 1957. Paul Haupt. 48 p.

Vásárfiának szánt emlék poharakra, üvegvázákra a megajándékozott nevét, az évszámot vagy ajánlószőveget ráköszörültetni a vásári sátorra erősített lábajtásos üvegvázákra korongot boszorkányos ügyességgel kezelő árussal - elvéve még ma is szokás hazánkban. A Bern környéki, magas anyagi jólétre emelkedett parasztság 18. századi gyakorlatában ki-

sebb-nagyobb ablakszemek, sőt táblák hasonló technikájú díszítése is igen gyakori. Felteszik, hogy a kezdeményezés cseh vándorüvegesektől indul ki, hogy győret verve hazai mesterelemek kezébe menjen át. Feliratokon kívül ornamentikus és figurális díszítések sokféle stílusú alkalmazása is nyomonkövethető itt. Különösen gyakoriak a cimerpajzsok, cégérek, mint a polgárosuló parasztvilág sokszor igen artiztikus házdíszítő eljárásának, izlésének és ötletének dokumenuma. A 32 kép és a német területen egybeült sem ismeretlen közzöült üv tá ák irodalmának áttekintése arra figyelmeztet, hogy ezt a parasz i ha ználatra dolgozó művészkedést a magunk környezetében is figyelemmel kell kísérnünk.

22.690

38. SCHIER, Bruno

Die Kunstblume von der Antike bis zur Gegenwart. Berlin 1957.
Akademie-Verlag. VIII, 208 p. 6 t.

A tanulmányos kötet első része a művirágkészítés történetét tárgyalja az ókortól kezdve Itália, Franciaország és Németország gyakorlatán át a 19. sz. végéig. A sajátos népi-iparművészeti törekvések alapjául a szerző szerint a természetes virágnak ékszerként való alkalmazása szolgált. Az utánczó törekvések csúcát a középkorban az itáliai kolostorok, míg az újkorban a barokk idöszakának francia virágművészete jelentette. Németország az utóbbtól kapta az indítást, Szászország népi virágcsináló művészetében azonban cseh-német hatás érvényesült. A mű második része a német művirágkészítésnek a divattal való kapcsolatát, a virágkészítés technikáját, központjait és fejlődését tekinti át a manufaktúrákig és a termelés organizálásáig. Részletesen elemzi továbbá a virágcsinálás, mint háziipar problémakörét és kiterjeszkedik a virágművészet közgazdasági jelentőségének lemérésére is. Befejezésül a tárgyhoz kapcsolódó folklór-anyagból állit össze figyelemreméltó gyűjteményt. Illusztrációk anyaga is figyelemreméltó.

22.783

J á t é k s z e r - S p i e l z e u g

39. CSETE Balázs

Jászakiséri gyermekjátékok. Szolnok 1957. Megyei Tanács Néprajzi
Munkaközössége - Damjanich János Múzeum. 39 p.

A jászakiséri gyermekek játékéletének és maguk készítette játékszereik-

nek bemutatása. Az utóbbiakat mintegy 60 ábra szemlélteti az értékes fűzetben. Csontból, fából, bogáncsból, kukoricacsőből és szárból összeügyeskedett tárgyak mellett a hulladék fém- és vastárgyak részei /vekker, kerékpár, rossz fegyver, plémtárgyak, bazári játékok/ is új játékokká állanak össze. Általában a felnőttek gazdálkodási szerszámainak, gépeinek mintájára készült alkotások. Egyik főcsoportjuk a hagyományos játéktípusokat képviseli, amelyek a mezőgazdasági munkába való belenevelődésnek is eszközei. A mások főcsoport a modern technikának a játékkörbe való bevonulását szemlélteti: autókat, traktorokat, tankokat, repülőgépeket. Kaposvári Gyula, a sorozat szerkesztője ismerteti befejezésül a szerzőnek a szolnoki 1954. évi megyei gyermekjátékszer gyűjtéssel és kiállítással kapcsolatos kérdőívét. 22.456

J o g , t á r s a d a l o m - R e c h t , G e s e l l s c h a f t

40. FEJA Géza

Viharsarok. Bp. 1957. Magvető. 456 p.

Az első kiadásában az 1930-as években megjelent mű ez újabb közzétételét a néprajztudomány is hálával veszi. A paraszttársadalom gazdasági, vagyoni viszonyainak közvetlen tapasztalatok alapján való feltárása néprajzi szempontból önmagában is tanulságos, nemcsak egyes diszitó elemekben /pl. népdalokban/ vagy egyes részletmegfigyelésekben. A szerző bevezetőjében érdekes dokumentumokat közöl anyaggyűjtő eljárásáról, "Mindig a szélén kezdtem a legnyomorultabb viskóban. Ugy mentem egyre beljebb, legvégül tértem be a hatóságokhoz. Akkor már a hatósági emberek minden szavát ellenőrizhettem, az ellenőrzés mértékét pedig maga a nép adta meg." Az, amit a bevezető a még inkább a Viharsarok-per törvénytörvényeségi tárgyalásának függelékül közölt anyaga a szociográfiai kép hitelességét illetően előad, csak megerősíti az olvasót abban, hogy a szerző fejtegetései konkrét tapasztalatokon nyugósznak, még ha adat-szolgáltatóit az adott viszonyok között nem is nevezheti nevükön. Az egykori helyzet rögzítésével szemben a történeti fejtegetések ma már vázlatosan hatnak. Figyelemreméltó viszont az író zárómegjegyzéseiben a szociográfiai helyzetfelméréssel szemben indított pernek az a sajátossága, hogy "esküt tett ügyész albizonyítékokat terjesztett be, és ezeket esküt tett bírák elfogadták." A peres eljárás így önmagában is

adalék a paraszti szegénység kérdéseit körülfogó légkörre vonatkozóan.

22.715

41. GYÓRFFY Lajos

Adatok az Alföld törökkori településtörténetéhez. Szolnok 1956. Damjanich János Múzeum. 63 p. 1 térkép.

A mű első részében a török gazdálkodásnak a hódoltsági területeken kialakított gazdasági formáját: a török hűbértartók három alaptípusát s az utánuk járó jobbágyszolgáltatási kötelezettségeket, valamint a hódoltsági terület adórendszerét ismerteti. Ezután a hazai defterek /adóösszeírások/ közt fennmaradt 1571. évi szolnoki szandzsákra vonatkozó összeírás "hitetlenjeinek" jegyzékét kapjuk meg a szíákat nyelvű szövegből készült fordításában. A török nyelvű, arab betűkkel írt de tulnyomóan perzsa és arab szavakból összeállított mondatcsonkokból álló szöveg arra figyelmeztet, hogy a hasonló okmányok gazdag adatanyaga rendkívül sok részletében új oldaláról fogja megvilágítani 16.-17. századi kulturánkat. A harmadik rész az összeírás gazdasági, társadalmi, helytörténeti és etnikus tamulságait értékeli. "A lefordított és kiadott török adóösszeírások tudományos értékelése során ugyanis kiderült, hogy a feltárt anyag igen sok értékes anyagot nyújt a hódoltsági terület demográfiai, politikai, kulturális és számos egyéb viszonyaira éppen abból a korból, amelyből e vidékre vonatkozó forrásunk igen gyéren fordul elő." Etnikai kérdések tisztázásánál igen jelentős szempontokra figyelmezteti a kutatókat. Ez számunkra annál is fontosabb, mivel ezen alapvető kérdésünk eléggé elhanyagolt. 22.723

42. STOKAR, Helene

Sonntagsgesetzgebung im alten Zürich. Zürich 1949. Zwingli-Verlag. 119 p.

A vasárnap megülésére vonatkozó zürichi intézkedések jogtörténeti szempontu áttekintése. Középkori fejezete csupán az ünneplés eredetének és az ezzel kapcsolatos felfogás változásának tárgyalásaira, valamint a parancsok, tilalmak, az ezek megszegéséért járó büntetések s végül a nap békéjét biztosító rendelkezések ismertetésére terjeszkedik ki. A mű zömében a 16-18. sz. viszonyait ismerteti, amelyeket Zwingli álláspontja alapoz meg, aki a keresztény államra bizza a vallással

kapcsolatos adminisztratív és gazdasági jellegű kérdések szabályozását. Ez a szabályozás a napi élet teljességére kiterjed a vasárnap kérdéskörében s így számos részletében néprajzi érdekű. Rendelkezik a vasárnapi viseletről, a különböző mesterségek körében megengedett vagy tilos munkákról, intézkedik az állattartással, játékokkal, mulatságokkal, szokásokkal és hiedelmekkel összefüggő egyes kérdésekről. Szemléletes kép segít hozzá, hogy áttekintsük, hogyan töltötte a régi Zürich ünnepnapjait. A kialakuló szokásrend bomlása a szerző szerint a felvilágosodással veszi kezdetét. A záró fejezetek a legutóbbi intézkedésig kísérik nyomon a probléma fejlődését.

22.239

43. SZÜCS Sándor

Pusztai szabadok. Bp. 1957. Magvető. 303 p.

A Sárreéten és a Kunságon, valamint a Hajdúságnak és Békésnek velük szomszédos részein sajátos társadalmi tipusként alakul ki a pusztai szabadok csoportja a rendiség korának mult évszázadi viszonyai közt. "A levél nélküli jobbágy, zsellér, szegényparaszt csak úgy lehetett szabad ember, ha a társadalom börtönéből kitörve a vadon természet mélyére menekült s ott alkotott sorstársaival egy másforma közösséget, egyre inkább feledésbe merülő, már megkopott ősi hagyományok, iratlan törvények szerint", olvassuk a mű előszavában. 34 fejezetben főként a parasztok, betyárok és pákászok köré csoportosított néphagyomány alapján rajzolódk ki előttünk a régi magyar világ e jellegzetes területe. A törvénnyel dacoló furfang, paraszti agyafurtság sajátosan elegyedik itt az archaikus néphiedelmekkel. A mű előadásmódja szerint, amelyet a szerző "a szakirodalomban még szokatlannak nevez", a Tömörkény nyomán kialakult novellisztikus stílust követi, amely minden ízében népi stíluselemekkel átitatott. Így olykor egyes eldugott mondatai is adaterékűek a szakember számára. A kötet a maga teljességében a táj egy régebbi színes rajza. Kár, hogy adatszolgáltatásról csak elvétve ad tájékoztatást.

22.498

44. ANDINA, Ferdinando

Santuari di Maria nella Svizzera. Lugano 1954. Paoline. XIII,
124 p. 8 t.

A mű Schweiz olasz részéről 9, francia területéről 10, német vidékeiről 15 bucsujáró helyét ismerteti a teljesség igénye nélkül, minthogy minden tájnak megvan a maga Máriának ajánlott szentélye. Közli az egyes kegyhelyekről készült fényképeket, elsősorban a nép tiszteletének központjául szolgáló kegyképeket, amelyek nem ritkán egyszerűségükben is megkapó művészeti alkotások. Áttekinti az egyes kegyhelyek történetét, a zarándoklásokra vonatkozó adatokat, bővülésük, funkcióváltozásaik adatait. Bár mint népszerű mű forrásait nem jelöli meg, átfogóbb tájékoztatást nyújt a bucsujáró helyek kérdésköréről schweizi viszonylatban s ezzel is hozzájárul az európaszerte széles alapon vizsgált kutatási terület áttekintéséhez. Egyébként szemléletében a helytörténeti szempontok tulsúlyban mutatkoznak a néprajziakkal szemben.

22.252

45. STRAUBE, Helmut

Die Tierverkleidungen der afrikanischen Naturvölker. Wiesbaden 1955. Franz Steiner. 233 p. 1 tékép. Studien zur Kulturkunde 13.

Az érdekes könyv a Szaharától délre eső területek, tehát Néger-Afrika népeinek állatmaszkjaival, állatjelmezeivel foglalkozik. /Verkleidung szószertint 'álruha'./ Nem formai leírásukat adja, hanem szoros egységben tárgyalva a kultuszokkal, az ezekben betöltött szerepüket igyekszik tisztázni. Előljáróban ki kell emelni a munka szép belső rendjét, a nagy anyagdokumentációt és a világos gondolat kifejtést. A tárgyalást két nagy részre osztja: először a vadállatokat imitáló maszkokat, majd a háziállat-maszkokat tárgyalja, összesen kilenc fejezetben. Az avatási szertartások /I. fejezet/ és a titkos társaságok /II. fejezet/ előbbivel egyező ritusa egy közös mythologikus világképre megy vissza, melynek központi helyén az állatalakunak képzelt őslény, istenség megjelenése áll. A két kultusz ennek pantomimszerű megisméltlése, a kultuszt végzők pedig állatmaszkjaikban az isteni őslényt testesítik meg; mint

ő, meghalnak, vele egylényegüvé válnak. "Initiationstier und Initiant, Töter und Opfer sind also wesensgleich." A III. fejezet a király alakjával foglalkozik, akinek az őslénnyel való azonosságát az általa viselt állatmaszk - mely teljesen megfelel az avatási és titkos társasági maszkoknak - mutatja egyéb kifejező eszközök /pl. uralkodók állatneve/ mellett. A királyi ceremonikus vadászatok /IV. fejezet/ célja a királyi vadnak a király által történő elejtése. A király itt mint rituális vadász szerepel, maga a kultikus vadászat pedig az őslény megölés ismétlése. A közös rituális vadászatok /V. fejezet/ után a könyv a háziállatokra tér át, s minthogy a háziállatok a kultuszban a vadállatok helyére lépnek, a második rész fejezetei teljesen az elsővel párhuzamosak. Befejezésül a gondolatmenet rövid összefoglalása, majd bibliographia, törzsregiszter és tárgymutató következik, s egy áttekintő térkép a szereplő törzsekről, vidékekről és helységekről. Hiányossága a munkának a képanyag teljes mellőzése, holott maga is forrásainak képanyagára épít.

22.663

H i e d e l e m - V o l k s g l a u b e

46. GOLDMANN, Emil

Hochzeitsgebräuche - Seelenreise. Wien 1956. Gerold und Co.
VIII, 62 p. 1 t.

Dr. Emil Goldmann a bécsi jogi fakultás jogtörténeti professzora jogtudományi munkássága mellett néprajzi dolgozatokat is írt, főleg a népi jogszokásokról. Két posthumus dolgozata közül az első az indogermánok mindenütt általános lakodalmi szokásaival foglalkozik, de ezeket egybeveti más népek hasonló szokásaival is. Szól szokásokról a szokásokról, amelyek az új pár egy test - egy lélek voltát jelképezik /együtt evés-ivás, a jegyespár fölé kendő tartása, jegyajándékok/. Majd a lakodalom rituális jellegű mozzanatait tárgyalja és rögzíti, megemlékezve a házaselet varázslással történő irányításáról is. A második tanulmány a lélekvándorlás hiedelmeiről szól. A természeti népek alacsonyabb fokon megkülönböztetik a testhez kötött, magasabb fokon az attól független, halál után is élő lelket. Ez utóbbi egyik formája az utolsó lélekzettel eltávozó, majd egy más testbe visszatérő lélek, amely állatokba is költözhet. Ugy védekeznek ellene, hogy igyekeznek a test-

be zární /szem, száj lezárása, eltemetés, sirhalom/, vagy elüzni őt a háztól /lárma, víz, tűz/. Másutt elérhetetlen távolba óhajtják eltávolítani a lelket /föld alá, tengerbe, égbe/, ezt mutatja a halottkísérő ruházat is. A lélek utazásának feltételei különbözőek, e szerint alakul az eltemetés. E. Goldmann kétféle tulvilág elképzeléséről emlékezik meg, az egyik a mai élet folytatása, a másik a maitól eltérő lélekbirodalom, a lelkek érdemük szerinti szétválasztásával, a halott fölötti ítélet alapján. Végül a könyv függelékben közli E. Goldmann életrajzát és tanulmányainak teljes bibliográfiáját. 22.672

47. LANGE, Erwin Rudolf

Sterben und Begräbnis im Volksglauben zwischen Weichsel und Memel. Würzburg 1955. Holzner-Verlag. IX, 176 p.

A szerző a Keleti-tenger vidéki porosz, lengyel, litván, Kárpát-ukrán népelemeknek a halálózással és temetéssel kapcsolatos szokás hiedelemanyagát elemzi. A régészeti leletekből, valamint a természeti népek temetkezési szokásaiból vonható következtetések számbavétele után a megfelelő régi porosz és litván néprajzi anyag áttekintését nyújtja. A történeti múlt gyakorlatának tanulságait átfogva az élő hiedelem és szokásrend elemzése következik. A halál előjelei és az álmok, az élet utolsó órái, a halált követő első óvintézkedések, a holttest ellátása, elbucsztatása, az utolsó ut, a temetés, a temetés és a gyász, a vampirizmus és az élő holttest kérdésköre - jól áttekinthető fejezetekben tárgyalt kérdéskörök. A szerző nyomatékosan figyelmeztet arra, hogy a hivatalos egyházi gyakorlat mellett a hagyományok hosszú sora él lappangó életet napjainkig, helyi szinképet adva az egyházi gyakorlat általánosságának. Adatgazdagságában és sokoldalú dokumentációjában is kiemelkedő jelentőségű tanulmány. 22.758

48. Popol Vuh. The Sacred Book of the Ancient Quiché Maya. English Version by Delia Goetz and Sylvanus G. Morley. Norman /1953/. University of Oklahoma Press. XIX, 267 p.

A quiché inidánok a magas-kulturájú maya nép egyik oldalágát képzették. Az amerikai népek közül a guatemalai quichék hagyták az utókorra a leggazdagabb mitológiai anyagot. Jelen kötet, a Popol Vuh ezt a hagyományanyagot tartalmazza. A monda-gyűjteményt a 16. század elején - rö-

viddel Közép-Amerika meghódítása után - néhány, az írást elsajátító quiché indián jegyezte fel, ill. latin betűkkel quiché nyelven leírta. A 17. században újabb másolat készült róla, majd a 18. században lefordították spanyol, később pedig francia nyelvre is. A kéziratokat a múlt század közepén két európai utazó találta meg. A kötet két fő részből tevődik össze. Az elsőnek 6 fejezete az indián krónikákkal, különböző kéziratokkal, másolatokkal, fordításokkal stb. foglalkozik; a második rész a tulajdonképpeni Popul Vuh, vagyis a quiché nép mitológiájának, kozmogóniájának, mithikus történeteinek gyűjteménye. A fordítást jegyzetek és bőséges /15 oldalas/ bibliográfia kísérik. A mondanivaló anyag kezelését nagy mértékben megkönnyíti a 10 oldalas index.

22.737

49. SCHMĚING, Karl

Seher und Seherglaube. Soziologie und Psychologie des "Zweiten Gesichts." Darmstadt-Eberstadt 1954. Themis-Verlag. 159 p.

A láttnokság lélektani hátterét az új pszichológiai kutatások az eidetikus készség, azaz beteges mozzanatoktól ment "belső látás", vagy inkább megjelenítő fantázia elemzésével új alapokra helyezték. A szerző korábbi művei /Das Zweite Gesicht in Niederdeutschland 1937; Geschichte des Zweiten Gesichts 1943/ e lélektani alapvetés és a készség történetének dokumentum anyagával foglalkozó vizsgálatok után most a problémakör "szociológiáját" bontja ki. A hiedelmek, babonás eredetű csodák, a halottlátás, a jövendölés, a hazajáró lelkek, és más hiedelemalakok megjelenései, az ördögidézés, stb. a szerző interpretációjában reális lélektani magyarázatot nyernek. A könyv különös értéke, hogy nemcsak az eidetikus készségű személyek lélektanát, de a közösségükhez való viszonyukat is szemügyre veszi.

22.746

50. DE VRIES, Jan

Altgermanische Religionsgeschichte. 2. völlig neu bearb. Aufl. Berlin 1956-1957. Walter de Gruyter. Bd. I. XLIX, 505 p. Bd. II. 492 p.

Az 1930-as években megjelent mű teljesen újradolgozott kiadása. Rendkívül gazdag adattömegben épülő tudományos szintézis, amelynek bibliográfiai alapvetése is különleges érték /az I.k. elején/. Ehhez járul,

hogy a szerző véleményének kifejtése során a korábbi irodalom alapos megbeszélésére és megvitatására is vállalkozik s így művében saját kutatási eredményein kívül mintegy a germán óvallás kutatástörténeti kompendiumával is megajándékozta az olvasót. Így a mű első, alapvető fejezetei nélkülözhetetlenek a germán mythologia és vallás problémakörében tájékozódást keresők számára. Első kötetében különösen érdekesnek mutatkozik néprajzi szempontból a délsvédországi sziklarajzok sorozata a bronzkorból, mint a tárgykör történetelőtti időkre vonatkozó dokumentuma. Hasonlóan tanulságos az "alsóbb mythologia" fejezete, amely egyben a mythológiában hívők magatartására és szokásaira is kiterjesszék. Végül elsőrendűen néprajzi érdekűek a lélek-, szellem- és démonhit kérdéseinek megbeszélései, valamint a kultuszformákról írt zárófejezet. A II. kötet főrészét az istenekkel foglalkozó fejezet alkotja; a kérdéskör az élő mythológiával jóval szorosabb kapcsolatban áll, mint elméleti megfontolások alapján gondolnók. Igen tanulságos a germán kozmosz ismertetése, ugyszintén a pogányság megszűnéséről szóló zárófejezet. Az istenekről szóló fejezetekhez 12 térkép csatlakozik, amelyek egy-egy isten kultuszhelyeinek áttekintésében segít a germán-ság lakóterületeinek különböző részein. A mű legfőbb eredménye, hogy a kényes és zavaros ábrándokkal fertőzött kérdéskörben tisztánlátáshoz segít, a vizsgálatokat a költői képzelgés helyett reális alapokra helyezve philológiai módszerességgel tudományos hitelű eredményekhez vezetesse.

22.727

M e s e - M ä r c h e n

51. BEIT, Hedwig von

Symbolik des Märchens. Bern 1952. A. Francke. 792 p.

"Van rá lehetőség, hogy valamely kép vagy motívum magyarázatának helyességét ellenőrizzük, ha t. i. a mese teljes ozelekményét figyelembe vesszük. Csak ha az értelmezés teljesen keresztülvihető, ha a jelentés nemcsak egyetlen képre korlátozódóan, hanem a teljes mozgásfolyamatban végigkövethető és ha a motívumok teljes sokaságából vagy hosszú sorai-
ból adódik, akkor tétélezhetjük fel, hogy valóban a mese lényegét ragadtuk meg." Beit nagy műve - a teljes tudományos koncepció első köte-
te - erre az alaptételre építi következtetéseit a mese szimbolikájára

vonatkozóan. Mythikus vagy tudatalatti, főként sexualis jelképek helyett így lelki történéseink drámájának meglepően észszerű, racionális jelképrendszere bontakozik ki. Másrészt maguk a mesék is új megvilágítást kapnak, dokumentumok gyanánt hatnak, mint általános emberi élményeink megjelenítései. A kötet következtetései a Föld különböző tájainak 300 meséjén épülnek, további mintegy 1000 mese összehasonlító vizsgálatával s az éppen szükséges vallástudományi, ethnologiai és folkloranyag figyelembevételével. A szerző szerint a képek sokfélesége ellenére bizonyos párhuzam vagy hasonlóság állapítható meg közöttük, sőt bizonyos - bár korlátozott - törvényszerűség is a motívumokból alakuló eseményfolyamat lejátszódásában. Az első kötet mindenekelőtt a mágikus mesei tér kérdésével foglalkozik, amely lényegében a konkrét természet, amellyel az ember összeméri az erejét /mint pl. a zötét erdő, tenger, hegy, stb. esetében/ s amelyhez a konkrét módon elképzelt tulvilág is hozzátartozik; a továbbiak során a szerző ezeknek lakóit négy őstípusra vezeti vissza. Ezután a hős és a hősnő sorsában tükröződő szimbolikus mondanivalót kíséri meg feltárni. A hős, a férfi ősképe, aki mint a maga magasabbrendű vagy érettebb személyiségének jelképe birokra kel a mágikus természettel, a tudatvilágát megtestesítő alakok csoportjából a hozzá lényege szerint közelálló tudatalatti világába hatol s kereső vándorlása során kalandokon át megteremtí annak feltételét, hogy visszatérve hatalomra jusson, azaz bizonyos elvi megújulás árán ujítsa meg személyiségét. A hősnő hasonlóképp a tudatalatti világának alakjaival való találkozás és küzdelem árán valósítja meg és tökéletesíti ki lényének nőiségét. Így Beit szerint a mesék egy nagy csoportjában az emberi fejlődéslehetőségek legáltalánosabb őstípusa fejeződik ki. A kivételes esetekkel a II. kötet foglalkozik.

22.729

52. CASCUDO, Luis da Camara

Trinta "estórias" brasileiras. Porto 1955. Portucalense Editora.
170 p.

Cascudo - ismert braziliai folklorista - legújabb kötete harminc egyetlen mesemondótól gyűjtött mesét tartalmaz. A szerző hosszabb ideje - helyszíni gyűjtéssel is - tanulmányozta a portugál folklórt. Megállapítása szerint a braziliai népmese-kincs döntően portugál eredetű.

Jelen gyűjtemény alapján is megállapítja, hogy e "históriák" indián elemet egyáltalán nem, négyert pedig igen csekély mértékben tartalmaznak. Részletes bevezetés után /melyben a mesemondó élettörténetét és egyéniségét bemutatja/ a szerző hét fejezetre osztva közli gyűjtését: hét "Schwankot", egy "végtelen"-, kilenc "példa"-, egy-egy vallásos - és találós-, két állat-, és hat tündérmesét. Minden meséhez bőséges jegyzetanyagot közöl, nem csupán Brazília, hanem Portugál és más európai országok folklór irodalmának felhasználásával.

53. Egy asszony öt férje. Eszkimó történetek. Az utószót és a jegyzeteket írta Boglár Lajos. Bp. 1957. Európa kiadó. 106 p.

Alaszka délnyugati részének és a szomszédos Nunivak szigetnek epikus anyagát 8 mitikus monda, 2 állattörténet, 11 hősmonda, 11 legenda és az őskről szóló 11 legenda képviseli a kötetben. A fordítás alapja Hany Himmelheber gyűjteménye. Boglár Lajos utószava tömör képet fest az eszkimó életéről, kulturájáról, jellemzi meseéletüket s az eszkimó mese jellegzetességét egyrészt konkrét, e világhoz kötött "realizmusában", másrészt szerkezeti összetettségében keresi. Néhány mesében meglepő élményszerűséggel, eleven hiedelemanyagként csengenek vissza európai mesék csodamotívumai. Primitív vadásztörténetek, babonás esetek néprajzilag nem kevésbé tanulságosak. Bár nem tudományos alapcélzatu kiadvány, a "Népek meséje" c. kötet egyik legsikerültebb darabja.

22.631

54. A föld szépe. Albán népmesék. Fordította és az utószót írta Schütz István. Bp. 1957. Európa kiadó. 241 p. 4 t.

Az Albán Tudományos Intézet 1954-ben kiadott Pralla popullore shqiptare c. mesegyűjteményének fordítása; „ 45 mesét tartalmazó mű egyik meséjét azonban Donat Kurti: Shkodra c. 1940. évi gyűjteményének szebb változatával cseréli ki a fordító. Az összeállításban a földrajzi elv uralkodik, a könyv valamennyi nyelvjárásterületből tartalmaz meséket, beleértve a görög- és olaszországi albán népszigeteket is. A mesékhez fűzött magyarázatok egyrészt az összeállítás alapszempontjairól, másrészt a mesemondásnak az albán népéletben kínálkozó különleges alkalmairól, végül a mesének, mint az albán életrend, szokás- és hiedelemvilág tükrözőjének jelentőségéről nyújtanak tájékoztatást.

22.631

55. NINCK, Martin

Älteste Märchen von Europa. Klosterberg /1954/. Benno Schwabe-Co. 188 p.

A mű szerint a mese a gyermekvilág műfaja, az ó- és középkor embere ezért nem tartja lényegesnek sem feljegyzését, sem irodalmivá formálását. A 11 mese, amelyek közül 4 a szerző saját fordítása, a többi korábbi fordítások átdolgozása, - a kivételes eseteket képviseli, amikor nem egy-egy motivumában, hanem teljes tündéries szerkezetében jelentkezik a műfaj. Így kap helyet az ókorból Amor és Psyche igen szép fordítása, a középkorból két ir /Mae duin utja a tengeren lloco tájáról; A lófülű király valamivel későbbi korból/, a Snorri-Edda egy izlandi szövege, majd a hattuk meséje a 12. sz.-ból Lotharingiából, egy elveszett 12. sz.-i francia téma 13. sz.-i izlandi változataként Olif és Landres meséje, majd a Gesta Romanorum egy mesés története s végül egy 14. sz.-i norvég "Aeventyr"-típusu mese: A királyfi és a halál. A mese irodalmi felfedezése a szerző szerint a renaissance korában megy végbe; a folyamatot Montanus egyik trufája és Straparola, valamint Basile gyűjteményének egy-egy szövege szemlélteti.

22.679

56. Schleswig-Holsteinische Volksmärchen. /Ath 300-402/. Hrsg. und mit Anmerkungen Versehen von Kurt Ranke. Kiel 1955. Ferdinand Hirt. 359 p.

Részint K. Müllenhoff, W. Wisser és G.F. Meyer, részint mások gyűjtése alapján összefoglaló tudományos kiadvány a jelzett területről. Alapelve, hogy mivel a hagyományozódás és ellenőrzésének biztosítása közösségi funkció, ennek következtében a hagyományozódás folyamatosságának biztosítása szempontjából a kevésbé szép vagy teljes variánsoknak tudományos jelentősége nem kisebb a mesélő tehetségek szép szövegeinél. Anyagát a tipusszámok rendjében közli s az egyes mesék helyi topológiájáról és bibliográfiájáról szóló tájékoztatással vezeti be. Huszonkilenc tipusszám alatt óriási anyagot ölel fel, gyakran párhuzamos szövegekölzésekkel is szemléltetve a variálódás jelenségeit. Anyagismeretére jellemző, hogy pl. Ath 300 sz. típusát /A sárkányölő/ 31 szöveg, szövegrészlet vagy regeszta kíséretében mutatja be. A szövegek megállapításában a nyomtatásban is publikált mesék kéziratos formájának adja - helyesen - az elsőbbséget. Számbaveszi egyttal könyvészetileg az egyes típusoknak a területén kívül gyűjtött újabb változatait

/a Sárkányölő esetében pl. 121 feljegyzésről emlékezik meg/, valamint azok külön szakirodalmát. Könyvtárnyi irodalom tanulságait fogva át a kutatást - a jelzett területen és tipuskörben - jelentősen megkönnyíti. A tanulságok összegezésében példás gazdaságossággal marad meg a szövegkiadvány műfaja szabta határok között. A hagyományozódás egyes törvényszerűségeire való utalásai a mű bevezetésében külön is figyelmet érdemelnek.

22.767

57. Diarmuid mit dem roten Bart. Irische Zaubermärchen. Übersetzt und hgg. v. Ludwig Mühlhausen. Eisenach - Kassel 1956. Erich Röth - Verlag. 180 p.

Irország hegyvidéke, mint a régi gael kultúra visszavonulási területe, a "gaeltacht", ősi nyelvén őrzi hagyományait. 1925-ben az ország lakosságának már csak 9 %-a beszéli e nyelvet. A gyűjtemény közvetlenül a gael nyelvből tolmácsolja anyagát, de annak minden nyelvjárásterületéről. Néhány meséje korábbi feljegyzés alapján ma már angolul beszélő foltok egykori gael mesekulturáját képviseli. Összesen nyolc tündérmesét közöl, megjegyzései a Grimm-féle mesessámokat, az Ath típusszámokat is rögzítik, s kiterjeszkednek egyes tárgyi és szómagyarázatokra, amelyek által a robusztus erejű ősi ír világhoz közelebb kerül az olvasó.

22.175

58. Die Stadt der tausend Drachen. Übersetzt und hgg. von Hans Neumann. Eisenach-Kassel 1956. Erich Röth-Verlag. 182 p.

Indokínának északi részén, a hegyek és folyók között zárt Kambodzsa szigetében élő khmer nép - száma mindössze vagy 3 millió - Nyugatindia legrégebb lakói közé tartozik. Az ősök és a természet szellemeinek tiszteletén alapuló vallásos képzetek, amelyeket a hinduizmus, majd a buddhizmus félre szorított, folklórkincsében elvéve ma is jelentkeznek. A gyűjtemény 10 történetet tartalmaz istenekről és démonokról, továbbá 19 mondát /ezek közül 5 az erdei törzsek köréből külön fejezetet alkot/, 6 "meseszerű népi elbeszélést" és 13 népdalt. Tekintve, hogy Kelet népköltészetének feltárása általában a keleti népraizma még csak kialakulóban van, a szakszerű kiadói és fordítói munkát örömmel kell fogadnunk, bár a forrásjegyzék bizonyossága szerint a kötetben szövegkontaminációra is akad példa.

22.173

M o n d a - S a g e

59. BEITL, Richard

Im Sagenwald. Neue Sagen aus Vorarlberg. Feldkirch 1955. Montfort-Verlag - Othmar Kreissl. 464 p.

R. Beitzl, aki Vonbun mondagyűjteményének új kiadásával is jeles szolgálatot tett az osztrák néprajskutatásnak, újabb összeállításával a Vonbun óta gyűjtött mondákat bocsátja közre. Testes kötetének eredményeként Vorarlberg mondakincse Ausztria minden tartománya közt leginkább hozzáférhető a kutatás számára. Míg Vonbun a múlt század derekának anyagát, Beitzl a 19. sz. második felének és századunk derekának állományát fűzi csokorba. Kiadványa az új Vonbun kiadással azonos szerkesztői elvek szerint készült s bár a szövegközlés elveiről vitatkozni lehet, a megoldás egysége a két kötetben sok előnyt rejt magában a néprajzi vizsgálatok szempontjából. Táji megoszlásuk szerint csoportosítja anyagát 13 fejezetben, amelyeket a hely megjelölése nélkül feljegyzettek s a mesék csoportja egészíti ki. A mondák sorszámozva követik egymást, valamennyi a gyűjtött szövegnek megfelelően, de nyelvjárási jellegzetességeik felnémetre fordítva. A 603 szöveget követően anyaga tanulságát az "ellenséges erők", illetve "a megmentők" címszavakkal tekinti át. A források és adatszolgáltatók felsorolása, majd az egyes mondákhoz fűzött jegyzetek s a név- és tárgymutató kerekíti ki a kötetet.

22.194

60. DIENES András

A legendák Petőfije. Bp. 1957. Magvető. 279 p.

123 "legenda", a néprajz szakkifejezésével inkább monda vagy történet Petőfiről. Az író harminc évvel ezelőtt jegyezte fel az elsőt és azóta 600 gépelt oldalt tesznek ki feljegyzett Petőfi mondái. E kötetben nagyrészt 1955-56-os gyűjtése szerepel /csupán 5 régebbi dátummal találkozunk/. A szerző fáradtságot nem kimélve követte a sokat bolyongó költő életutját 20 falun és városon, végül Bem seregének utvonalaán keresztül. Unokák és dédunokák szólalnak meg és mondják el a családban hagyományos Petőfi emlékeket. A könyv izgalmas élmény; "életközelségbe" kerülünk a legnagyobb magyar költővel. Életének számtalan valóságos - és ami nem kevésbé tanulságos - költött epizódjáról számolnak

be a megkérdezettek. - A gyűjtés nem szorítkozik a népköltészet területére. Városok /Pest, Székesfehérvár, Sopron, Pápa/ régi patricius családjainak leszármazottait, két tudóst /Sopronban Csatkai Endrét, Marosvásárhelyen Farczady Eleket/ is megkérdez a szerző. Bár az adatközlők kiválasztása és a feljegyzés módszere az ethnografusok gyakorlatától eltér /ellenzi pl. a magnetofont és gyorsírással feljegyzést, mert ez elriasztja az adatközlőket, vállalja, hogy az emlékezéseken egyéni stílusa "átüt"/, mégis hasznos tanulsággal szolgálhat a könyv folklórkutatóink számára a mondaképződés tanulmányozásában. Különösen érdekes ebből a szempontból az utolsó fejezetben "Az árnyék" címen közölt 12 történet, amelyek közül az első három anekdota-szerű, a többi monda; a költő születése és halála köré fon a nép képzelete csodálatos történeteket. A pusztában való születése, a pásztorok ajándékai a betlehemi kisdéd történetére emlékeztetnek /115. Születés. 263 o./, más-hol egy Petőfit ábrázoló festmény /117. sz. Vers és halál. 265 o./ vagy valamelyik költemény részlete /pl. a körtelomás/ képezi a monda alapját. - Minden fejezetet bevezetővel és bőséges magyarázószöveggel lát el a szerző.

22.759

61. KILIAN, Peter

Walliser Sagen. Geschichten aus dem Val d'Anniviers. Basel é. n. Friedrich Reinhardt. 124 p.

Az itt összefoglalt 21 babonás történet az Eifisch-völgy apró hegyi falvainak folkloranyagából ad izelitőt színes, szépirodalmi előadásban. A történetek jól érzékeltetik a gleccserek, erdők, havas sziklacsucok nyújtotta milieu jelentőségét a hagyományos hiedelmek ébrentartásában. A természettel magányosan küzdő ember aggodalomélményei szemelláthatóan állandó alkalmul kínálkoznak a hagyományozott folklor elemek meg-megújulására. Az izléses, népszerűen írt könyvecskét ilyen szempontból dokumentumnak kell tekintenünk. Más oldaláról mint "népkönyv" arra hívja fel figyelmünket, hogy Nyugat mondáinak, babonás történeteinek kutatásában - mint mesekutatásában is - a hagyomány mellett az irodalom hatásai is figyelmet érdemelnek és számontartandók.

22.682

62. KOMOROVSKÝ, Ján

Kráľ' Matej Korvin v l'udovej prozaičkej Slovennosti. Bratislava 1957. Slovenskej Akadémie Vied. 137 p.

A könyv Mátyás királynak a szlovák prózai népköltészetben kialakult alakját elemzi. Részletesen ismerteti azokat a történelmi eredményeket, amelyekkel uralkodása járt s amelyek alkalmasnak bizonyultak a népmondaalakító képzeletének megindítására. A Mátyás-mesék jellegét vizsgálva viszonylagos újdonságuk eredményeként kiemeli realiztikus színezetüket s kapcsolatukat egyes konkrét társadalmi problémákkal még olyankor is, ha nemzetközi mesetárgyakat ölelnek is fel. Mátyás köre csapódik le a renaissance városfolklórjának számos eleme, Eulenspiegel, Markálf és a Frantove práva címen ismert mű egyes történetei. A mű második része a legtipikusabb Mátyás-meséket veszi sorba: a vas asztal mellől trónra jutott király esetét Kosma krónikájából eredezteti; vizsgálja a felszálló koronának a királyválasztással kapcsolatos mondáját, annak keleteurópai elterjedési körét. Számbaveszi a rangrejtve járó király alakjához fűződő helyi és családi hagyományokat. Az igazságtévő áruhás király személyének egybemosódása Janošik, a betyár alakjával - sajátos szlovák fejlődési mozzanat. A Mátyás salamoni bölcsességéről szóló fejezet viszont az apokryfok, másrészt a Focus-aneidoták hatását elemzi. A munka függeléke variánsokat, tárgy- és motívum-mutatót tartalmaz.

63. LARESE, Dino

Appenzeller Sagen. Basel é.n. Friedrich Reinhardt. 108 p.

23 "monda", magyar terminussal babonás történet Schweiznek egy szűkebb körzetéből. A szerzőnek saját gyűjtése olyan területen, ahol a szövegfolklor hasonló emlékei már nem annyira általánosak, mint a Duna völgyében. A gyűjtött történeteket novellisztikus feldolgozásban kapjuk, amely egyrészt a táji keret, a természeti környezet szemléletes bemutatására, másrészt a mondába foglalt cselekmény lélektanának színes ábrázolására törekszik. A csinos könyvecske a Schweizban oly jellegzetes "Heimatbuch" típusát képviseli. Népszerű jellege, szépirodalmi igényei ellenére hasznos adalék a táj hiedelemkincsének ismeretéhez. Szembetűnő itt a babonás történetek átszíneződése legendává a keresztény szemlélet és erkölcsi értékelés érvényesítése által.

22.683

64. PANZER, Friedrich

Bayrische Sagen und Bräuche. Hgg. v. Will-Erich Peuckert. Göttingen 1954-1956. Otto Schwarz. Bd. I. XI, 229 p. Bd. II. 406 p.

Az első kiadásában 1848-1855-ben megjelent mű új kiadása, részben előmunkálatul a mondák közeljövőre tervezett német kéziszótárához. A klasszikus gyűjtemény meghaladott jegyzetanyagát Peuckert elhagyja és korszerű utalásokkal pótolja. Ezek az egyes közölt szövegek forrásait jelölik meg, de utalnak a legismertebb bajor gyűjteményekben jelentkező párhuzamokra, valamint Panzer gyűjteményéből más művekbe átkerült szövegekre is. Részletes tárgyi és helymutató zárja a két testes kötetet. A hivatkozások során a szerkesztő esetről esetre az első kiadás lapszámait is közli. A tudományos igényű publikáció jegyzetelése egész könyvtárnyi bajor népköltési gyűjteményt pótol. A sorszámozott szövegeket Panzer csoportosításában kapjuk. Az első kötetben "A három nővér" címen "mithikus" mondákat foglalt össze a gyűjtő, aki egész gyűjteményét a német mythologia adalékainak fogta fel. Itt kapjuk továbbá a tűz, a vezető állatok, vízi madarak mondáit, aratási babonákat, óriásokra és ördögökre, növényekre, a télre és nyárra, végül a Frau Berchtre vonatkozó csodatörténeteket és 207 sorszámozott hiedelmet. A második kötet még változatosabb: a keresztény személyekhez fűzött legendaféleségek mellett visszatér itt az ördög és az óriás, valamint a "Három testvér", a tűz, a vizimadarak és a növények tárgyköre s folytatódik a hiedelmek felsorolása. Ezek mellett helyet kapnak a "wilde Jagd", a halál, a sárkány, a szellemek, varázslók, boszorkányok s más hiedelemalakok mondáinak csoportjai, végül a bucsu, a farsang és a lakodalom, valamint az építő áldozat mondái. A változatos anyag jó áttekintését a földrajzi és tárgyi regiszter biztosítja. 22.669

65. Sagen des Schwarzwaldes. Ausgewählt und bearbeitet von Wilhelm Straub. Bühl-Baden 1956. Konkordia AG. 205 p.

Közel két és félszáz mondát, babonás történetet, legendát tartalmazó idényes anthologia a Feketeerdő alemann népének folkloranyagából. Alapjául a táj mondakiadványainak gazdag sora szolgál, amelyről Johann Künzig: Schwarzwaldsagen c. 1930-ban megjelent művének könyvésze te nyújthat áttekintést. Kiegészíti ezeket egyes folyóirat és újságközle-

mények bevonásával is. Műve a Rajna kanyarulatában elterülő nagytáj mondavilágára terjeszkedik ki, amelynek északi határa Karlsruhe és Pforzheim. Anyagát vidékek szerint 11 fejezetben csoportosítja s általában az "ismétlések", azaz variánsok kiküszöbölését tartja szem előtt. Végző célja szerint irodalmi és nevelő célkitűzésű kiadvány. "Népkönyvnek" szánja az összeállító, hogy a mondák e feledésbe merülő műfajának termékei új életre keljenek a táj embereiben; s másrészt hogy a mondákban nyilatkozó magas erkölcsi szemlélet meggyökeresedjen az olvasókban. A folklorkutatás szempontjából a tartalmas gyűjtemény jelentősége abban áll, hogy a szerző csak jelentéktelen, óvatosan végzett változtatásokat eszközölt a szövegeken, megőrizte eredeti mondai stílusukat és tartalmukat s így nehezen hozzáférhető forrásainak anyagát kezünk ügyébe szolgáltatta. Kár, hogy a részletes forrásutalások hiányoznak.

22.673

66. VONBUN, Franz Josef

Die Sagen Vorarlbergs mit Beiträgen aus Lichtenstein. Hgg. v. Richard Beitzl. Feldkirch 1950. Montfort Verlag - Othmar Kreissl. 307 p. 9 t.

A J. Grimm nyomán felsorakozó mondagyűjtemények sorában kimagasló helyet foglal el Vonbuné, amelynek első kiadása 1847-ben látott nyomdafestéket s az 1889-ben megjelent 4., Sanders-féle kiadásig mintegy két és félszáz szövegre rugó testes köteté dagadt. R. Beitzl ez ötödik kiadása a tárgykörök szerint csoportosított régi feldolgozásokkal szemben, amelyeket csak jegyzékszerűen ismertet, a terület 9 tája szerint csoportosítva nyújtja - két mesterkelt irodalmi szöveg elhagyásával - Vonbun anyagát, új sorszámozással látja el az egyes darabokat s általában a régi, nyelvjárási szövegeket irodalmivá finomítja. A szövegek közlés így egyszerűsödik /"az írásba foglalt nyelvjárást kereszt" - olvassuk a mű 38. lapján/. A szöveghűség elvét így részben feláldozza, hogy a kiadvány "népkönyvi" jellegét biztosíthassa. A Vonbun életrajzára s a mondagyűjtemény kiadásainak ismertetésére korlátozódó bevezetés után 231 sorszám alatt kapjuk a szövegeket, majd 13 monda Vonbun-féle verses feldolgozását /az utóbbiakat a tájnyelv fenntartásával/. Ezután a mondakincs antik, germán és keresztény rétegének jellemzése, majd a mondai alakok és motívumok ismertetése, majd a jegyzetanyag következik. A kötetet név- és tárgymutató zárja.

22.744

Találós kérdések, közmondások, mondókák
Rätsel, Sprichwort, Spruch

67. Anku dranku. Kinderreime und -spiele. Gesammelt von Herta Burmeister. Ratingen bei Düsseldorf 1955. A. Henn-Verlag. 52 p.
Kiszámoló versek, nyelvgyörtők, ujj-játékok, találós kérdések, mondókák, altatók. Részint a szerző Rigában töltött gyermekéveinek közvetlen emlékei s ismerősei körében a balti németek 1939. évi átköltözése után feljegyzett szövegek; részint Anderson prof. dorpatói gyűjteményéből átvett 31 kiszámoló és mondóka /az utóbbiakat csillag jelzi/. A népszerű kiadvány értéke, hogy a bevezetés a személyes emlékezés intim módján az egyes szövegek alkalmazásának körülményeiről nagy körültekintéssel tájékoztat s az utolsó balti gyűjtésekről is áttekintést biztosít. A bevezetés egyes példái lett, észt, orosz és zsidó nyelvelemekkel átszótt szövegeket is közölnek, amelyekre a gyűjtemény nem terjeszkedik ki. Tulnyomóan a 9 gyermekes család használatában megrögződött anyag, amelynek közvetítésében nagy szerepet játszott a családnál 14 éven át alkalmazott gyermekgondozónő, a nagyszülők szolgálja stb. A gyűjtemény értékét a szövegek régiessége, a bonyolultabb darabokhoz fűzött értelmezések s az anyagnak a népszerű kiadványoknál szokatlan bősége biztosítja. 22.725

68. Russische Sprichwörter. Ausgewählt und übersetzt von Will A. Oesch. Zürich 1945. Rascher Verlag. 91 p.
69. Schwedische Sprichwörter. Ordsprak und Ordstav. Ausgewählt und übersetzt von Will A. Oesch. Zürich 1946. Rascher Verlag. 63 p.
Ezek a népszerű kiadványok - mint a szerzőnek két párhuzamos, spanyol és portugál közmondásgyűjteménye is - egyrészt népkarakterológiai és néptörténeti dokumentumnak tekintik egy-egy nép közmondáskincsét, másrészt művészi alkotásnak. A nagy szakgyűjtemények alapján szerkesztett anthológiák anyagukat tárgykörük szerint tagolják. Így az orosz gyűjteményben külön fejezetekként kap helyet az "oroszokról", a szerencséről, szegénységről és gazdagságról, a balsorsról és eleve elrendelésről, az állatokról, a bűnről és erényről, okról és okozatról, az örömről és bánatról, a szerelemről, a nőről és családról ételről és ital-

ról, az egészségről és betegségről stb. szóló közmondás-sorozat; de külön fejezetben csoportosulnak a közmondásról szóló közmondások is /pl. "egy jó közmondásért gyalog megy Moszkvába a paraszt"/. A svéd gyűjteményben jellegzetesebb a mesterségekről, a pénzről és kereskedésről, Istenről és az ördögökről szóló összeállítás az általános emberi életbölcsestést rögzítő további fejezetek mellett - mint pl. gyermekek és szülők, az ember és sorsa, erény és bűn stb. Míg az orosz közmondásokban az összeállító a jobbágyságban tartott orosz parasztság osztályszemléletének kifejezését látja, a svédek anyagának polgárosultabb milieu-rajzára is utal és hangsúlyozza a bennük tükröződő nyers humor-érzékét is. Az utóbbi mű a forrásul használt kiadványokra is hivatkozik. Mindkettő használatát jó tárgyi regiszter könnyíti. 22.745
22.678

70. SADNIK, Linda

Südosteuropäische Rätselstudien. Graz-Köln 1953. Hermann Böhlau
186 p.

A bolgár és macedon találós kérdések keletkezésének, származásának és fejlődésének vizsgálata az égre és égitestekre vonatkozó 41, az atmoszferikus jelenségekről szóló 42 és a tüzzel és füsttel kapcsolatos 35 típus alapján. Feladatát összehasonlító módszerrel, a szomszédos vagy olykor távoli népek megfelelő találós kérdéseinek figyelembevételével közelíti meg. Résztint ó-testamentomi, résztint középkori kozmografikus, irodalmi eredetű, résztint vallásos ikonográfiai származású, végül a középkori szekták dualisztikus világszemléletre utaló apokrif irataiban gyökerező rejtvények hatásai árnyalják itt az ősi népi rejtvényhagyományokat. Az utóbbiak egy-egy elemükben perzsa-babiloni előzményekre mutatnak vissza. Ősi mithikus hiedelmek éppúgy jelentkeznek a találós kérdések körében, mint poetikus fikciók; közvetlen természetmegfigyelések éppúgy, mint felülről vagy kívülről kölcsönzött szemléletmódok kifejezései. A tárgykör kutatásában világviszonylatban sok szempontból kezdeményező jelentőségű mű.

N é p z e n e - V o l k s m u s i k

71. BONACCORSI, Alfredo

Il folklore musicale in Toscana. Firenze 1956. Lares. 151 p.
Biblioteca di Lares 3.

A népzene és műzene egymáshatását mutatja ki a toscani népzenei élet legfontosabb területein. Az olasz népzenei irodalom számára sokkal terhesebb és komplikáltabb feladat, mint nálunk, de eredményesebb és izgatóbb is, mert a trecentótól kezdve bő források állnak rendelkezésre nép- és műköltészet, nép- és műzene szempontjából egyaránt. A könyv tizenhárom fejezetben mintegy 80 dallam kíséretében sorolja fel a legváltozatosabb műfajokat, az utcai árusok kikiáltásaitól a laudákig vagy a "Maggio" népi dramatikájáig. Témái közül nem egy a magyar néprajzost is közelről érdekli: a farsangi Vacchiaccia /kiszehajtás/, a "Storie" /vásári istóriásaink párhuzama, pl. a Lindberg-bébi elrablásának történetével/, a Gallettino /kitrákotty-mese/, a laudák barokk énekeinkkel rokon dallamai vagy az architektonikus dallamcifrázat fontos szerepe.

22.489

72. BOSE, Fritz

Musikalische Völkerkunde. Freiburg i.B. 1953. Atlantis Verlag.
197 p.

Elméleti összefoglalás a cimben jelzett témáról, célja: új, néprajzibb életszerűbb felfogást vinni az európa-kivüli népek zenéjének kutatásába. Öt fejezetre tagolja mondanivalóját. Az első az elődöket idézi s bírálja szűk, kizárólagosan zenei látószögüket. A második /Ember és Zene/ arra figyelmeztet, hogy más füllel kell hallgatnunk az európa-kivüliek zenéjét, ha hozzá akarunk férközni valódi lényegéhez. Számunkra a zene művészet, ott ennél sokkal több, az élet szellemi /kozmosz, kultikus, szimbolikus stb./ alapozzatának része, értéktételük nem is esztétikai szépségre, hanem praktikusságára épül. Harmadik fejezetében a nemzeti-féji stílusok megragadásának nehéz problémáját boncolja. Nem elégséges itt egyes zenei elemek kiragadása vagy néhányuk csokorbafűzése. Megint csak a zenei, előadásbeli, etnológiai, pszichológiai, stb. nézőpontok összeegyeztetését ajánlja. Zenei elemek helyett - ahogy írja - a dallam egész hangzását, megszólalását /Klang-

stil/ kell tekintetbe vennünk. A negyedik fejezetben a dallam és ritmus az ötödikben a hangrendszer és a skála elméleti alapvetését világítja meg modern felfogásában. Befejezésül a "Musikalische Völkerkunde" mint új irányzat s másrészt a "Vergleichende Musikwissenschaft", mint kizárólagosságát elvesztő irányzat viszonyát mérlegeli s itt foglalkozik egyrészt az európai műzene - elő- és keletázsiai differenciáltabb zene - primitív zene, valamint európai népzene - műzene - és primitív zene viszonylataival. 393 tételt tartalmazó bibliográfia, tárgy- és névregiszter s 64 zenei példa egészíti ki fejtegetéseit. 22.680

73. DAVENSON, Henri

Le livre des chansons. Neuchâtel - Paris 1955. De la Baconnière-Du Seuil édition. 589 p.

Az 1944 óta harmadik kiadásában megjelent mű jellemző példa a megélt-kült érdeklődésre, mely Franciaországban a népzene iránt támadt. Szerzője nem szakember, de a szakirodalmat lelkiismeretesen felhasználja; műve - szándéka szerint - "bevezetés a francia népdal ismeretébe" 139 mintapéldán /mindegyik bőszéges jegyzettel/ mutatja be, hogyan forog szüntelen csereberében szöveg és dallam a nép és a művelt osztály állandóan formálódó kezén. Az írott hagyomány nagysága, a gyűjtés bizonyos korlátozottsága hozza magával, hogy a szerző szándéka ellenére a 144 oldalas bevezetés mégis csak a művelt réteg szerepét hangsúlyozza erősebben /őkori vagy őskori zenére gondolni sem mer, vagy arra, hogy a gregoriánban népzenei rétegek is lehetségesek/. Így példagyűjteménye sem éri el Canteloube köteteinek néprajzi érdekességét, bár irodalmi tájékoztatása érdekes és értékes. 22.487

74. GALANTI, Bianca Maria

Le villanelle alla Napolitana. Firenze 1954. Leo S. Olschi. 271 p. 1 mell. Biblioteca dell' "Archivum Romanicum". Serie I. vol. 39.

A 15. század végéig feltűnő, tudatosan népdalt utánzó szerelmi dalforma, mely a 16. század második felében élte legnagyobb virágzását. Bennünket különösen barokk dalköltészetünk párhuzamai miatt érdekel. Az elérhető források lelkiismeretes közlése, mellékletében 6 többszólamú dallampéldával. 22.496

75. KUNST, Jaap

Ethno-Musicology. The Hague 1955. Martinus Nijhoff. 158 p.

A jávai zene nagytékintélyű kutatója 1950-ben kézikönyvet állított össze Musicologie címmel az új zenefolklorista nemzedék tájékoztatására. Ez a második kiadás, mely főként az Európán kívüli népzene értékes bibliográfiájával különbözik az elsőtől, címként hordozza a szerző által az utóbbi években népszerűsített új terminust, mely szerencsésen hangsúlyozza azt a népekre kiterjedő tájékozódást, mely a mai zenefolklorista felkészültségéhez elengedhetetlenül szükséges. A könyv főként az összehasonlító népzene-tudomány és az exotikus népzene-gyűjtés alaptudnivalóival /hangtávolságmérés, ének- és lejegyzés-kontroll, énekesekkel való bánásmód, a nem európai előadó szokásainak tekintetbe vétele, továbbá a metodikai irodalom ismertetése/ ad biztos irányítást a korszerű munkára törekvő népzene-kutatóknak. Bibliográfiája különösen értékes a legújabb irodalomtól elmaradt olvasónak. /Itt is, meg a vezető szakemberek névtárában is jól esik látni a magyar népzene-tudomány vezetőit./

22.740

76. LAJTHA László

Sopron megyei virrasztó énekek. Bp. 1956. Zeneműkiadó. 623 p. 1 térk.

A kötet bevezetőül 25 község 32 adatszolgáltatójának előadását összegezve a virrasztás hagyományait ismerteti, amint az Sopron megyében él vagy a nép emlékezései alapján még nyomonkísérhető. Jelentős részében Illyés István először 1693-ban megjelent zoltárokra és halotti énekeket tartalmazó kötetének paraszti derivátumai, amelynek 1868-ból, ritkábban 1874-ből származó új kiadásai ma is a megye majd minden falujában megtalálhatók. Egyébként a 262 dallamra kiterjeszkedő gyűjtemény korukat és származásukat illetően igen változatos darabokat tartalmaz. Középkori énekektől a XVI. század történelmi énekei át a múlt század és az utolsó évtizedek új magyar népdal-formulákat s újabb népies műdal-elemeket tartalmazó kántorcsinálmányaiig s a zelli bucsuk alkalmával ellesett németes dallamokig a népies egyházi énekkultúra szinte minden típusát megtaláljuk a kötetben. A zenei jegyzetek ritmus táblázatára, kadencia /főzárlet/ szerinti rendszerezésre, szerkezeti kimutatásokra, valamint az egyes énekdallamok történelmi vizsgálatára ter-

jeszkednek ki és Tóth Margit tollából származnak. A szövegjegyzetek, amelyeket Erdélyi Zsuzsa állított össze, az énekek lelőhelyét és első nyomtatott előfordulásait rögzítik. A kötet vallásos népdénekeink néprajzi tanulmányozása szempontjából hasznos kezdeményezés. 22.298

77. LIBIEZ, Albert

Chansons populaires de l'ancien Hainaut. Bruxelles 1939, 1941, 1951. Ministère de l'Instruction Publique 1-3 vol.

A belga oktatásügyi minisztérium "Régi népdal-bizottságának" pártfogásában jelent meg a fenti három füzet. Az első a hazafias és történeti énekeket, vidéki sajtóságokhoz fűződő "helyi" dalokat és vallásos tartalmu énekeket közli, a második a szokás-dallamokat, beleértve ivó és más dalokat is, továbbá menetelő és regruta-dalokat, a harmadik végül az elbeszélő jellegűeket, beleértve a balladákat, továbbá a szerelmi dalokat. Bár a gyűjtemény nem tartalmaz zenei régiségeket/még inkább a szokás- és ballada-szövegek közt akadnak ilyenek/de kitűnő lejegyzésével, a népnyelv pontos rögzítésével és fordításával, pontos adataival kitűnő, modern, használható folklór-gyűjteményt ad az olvasó kezébe. Sokszor ad variáns-eltéréseket is, sőt több változatot is közül egymás mellett. A belgiumi francia nép folklórához nélkülözhetetlen kiadvány. 19.097

22.751

78. MAROLT, France

Slovenske narodnoslovne studije. Ljubljana 1954. Glasbeno narodopisni Institut. 3. zv.: Gibno-zvocni obraz Slovencev. 82 p. 4. zv.: Slovenski glasbeni folklor. 30 p. 4 t.

A ljubljanaei Zenefolklór-Intézet elhunyt zenefolklóristájának befejezetlen munkáját, amelynek korábbi füzetei 1945-ben láttak napvilágot, folytatja e két posthumus füzet. Az elsőben a szerző folklórdialektusokat állapít meg a szlovén nyelvterületen, külön-külön a zene, nyelv és tánc alapján, amelyek többnyire egybeesnek. A leírás tánc- és daltám-közléssel, térképekkel, fényképekkel és koreográfiai leirással illesztve megállapításait. A második füzet a szlovén zene hordozóival - énekesekkel és zenészekkel - foglalkozik, valamint a hangszeres és hangszeres együttesek problémáival. Igen érdekes, régi hangszereket

őrzött meg a szlovén nép: itt is megtaláljuk a románoknál és Gruziaiban fennmaradt pánsipot /lényegesen egyszerűbb, régiesebb formában, mint a mai román "naiul"/, a kettős sipokat, a köcsögdudát és a mi régi nyakban hordozható, kiscimbalmunkat, amit nálunk már nem igen lehet megtalálni. A füzetek tartalmából francia és angol nyelvű kivonat és kitűnő fényképek tájékoztatják a szlovénül nem tudó olvasót.

22.778

22.779

A t á r s t u d o m á n y o k k ö r é b b ől - A u s d e m
G e b i e t e d e r H i l f s w i s s e n s c h a f t e n

79. A történeti statisztika forrásai. Szerkesztette: Kovacsics József. Bp. 1957. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 460 p. 2o t. 5 térkép.

A történeti statisztikai forráscsoportok ismertetését a szerkesztő bevezető tanulmánya nyújtja. Ezután Bakács J. a dicalis összeírások, Illa Bálint a dézsmajegyzékek, Maksay Ferenc az urbáriumok statisztikai anyagát összegezi. Majd az 1715-20.évi összeírás, a Mária Terézia urberrendezésével kapcsolatos adatfelvételek, az 1784-85. népszámlálás, az 1828. évi összeírások tamulságának áttekintése következik Dávid Zoltán, Felhő Ibolya, Acsády György, illetve Bottló Béla tollából. Végül Trócsányi Zsolt az erdélyi, Thirring Gusztáv az 1848. évi városi összeírás anyagát értékeli. A népélet gazdasági-társadalmi alakulásának áttekintéséhez hézagpótló, nagyértékű kiadvány.

22.766

80. SZABAD György

A tatali és gesztesi Eszterházy-uradalom áttérése a robotrendszerrel a tőkés gazdálkodásra. Bp. 1957. Akadémiai kiadó. 592 p.4 t. 2 térkép.

Gazdag levéltári anyagon alapuló birtoktörténet, amely a magyar nagybirtokon dolgozó parasztság gazdasági-társadalmi helyzetének a mult század derekán végbement átalakulását is dokumentálja az uradalom 50.000 "alattvalójának" példájával. Egyrészt a jobbágytság küzdelme az urbéri perek által a szabad paraszti fejlődés legkedvezőbb feltételeiért, a majorsági gazdálkodást felváltó nagybérleti rendszer, másrészt a nagybirtokon dolgozó parasztság átalakulása bérmunkássá és a régi munkaeszközök felváltása a technika új vívmányaival - egyaránt a néprajz érdeklődési körét érintő problémák.

22.720

MAGYAR NÉPRAJZTUDOMÁNY
AZ 1956. ÉV FOLYÓIRATAIBAN

UNGARISCHE VOLKSKUNDE
IN DEN ZEITSCHRIFTEN DES JAHRES 1956

Összeállításunk a magyar és külföldi szakfolyóiratoknak és évkönyv jellegű kiadványoknak a magyarságra és általában hazánk népeire vonatkozó ethnographiai közleményeit, valamint magyar kutatók más népekről magyar szakfolyóiratokban közölt cikkeit tartja nyilván. Nem terjeszkedik ki külföldi szerzőknél más népekkel kapcsolatban írt, nálunk megjelent dolgozataira és mellőzi a könyvismertetőket. Nem foglalja magában továbbá a hírlapok és népszerű orgánumok adatait. Szorosan az év tudományos törzanyagának számbavételét tekinti feladatának. Célunk, hogy a bibliográfiai tájékozódást mielőbb biztosíthassuk, anélkül, hogy további formális feladatok megoldásával anyaggyűjtésünk közzétételét késleltetnők. Mintegy 400 címet átfogó terjedelemben az alábbi félszáz-egynéhány kiadvány anyagát adjuk a szakkutatás kezébe.

Acta Ethnographica	Jahrbuch für Volkskunde der
Adattári Értesítő	Heimatvertriebenen
Alföld	Janus Pannonius Muzeum Évkönyve
Archaeologiai Értesítő	Jászkunság
Burgenländische Heimatblätter	Körös Népe
Český Lid	Magyar Nyelv
Československa Ethnografie	Magyar Nyelvőr
A Csiki Muzeum Közleményei	Muzeumi Híradó
Deutsches Jahrbuch für Volkskunde	A miskolci Herman Ottó Muzeum
Ethnographia	Közleményei
Fehérvár	Néprajzi Értesítő
Filológiai Közlöny	Néprajzi Közlemények
Finnisch-ugrische Forschungen	Népünk Hagományaiából
Földrajzi Közlemények	Az Orsz. Orvostörténeti Könyvtár
Hessische Blätter für Volkskunde	Közleményei
Híd	Palócföld
Index Ethnographicus	Revista de Folclor
Irodalomtörténeti Közlemények	Schweizerisches Archiv für Volkskunde

Slovenski Etnograf
Slovenský Národopis
Soproni Szemle
Suomalais-ugrilaisen Seuran
Aikakauskirja
Studia Slavica
Szabad Művészet
Szabolcs-Szatmári Szemle
Századok
Széphalom

Szovjetszkaja Etnografija
Táncművészeti Értesítő
Természet és Társadalom
Tisztatáj
Uj Hang
Uj Uton
Uj Zenei Szemle
Utunk
Vásárhelyi Szó
Virittájá

B i b l i o g r a f i á k - B i b l i o g r a p h i e n

1. BONA Julia, M. - NIKOLITY, Rajko - NOVAK, Vilko
Magyar néprajzi irodalom Jugoszláviában. Ind. Ethn. 1956. 134-142.
 2. SÁNDOR István
Magyar néprajzi bibliográfiák. Ind. Ethn. 1956. 52-55.
 3. SZOLNOKY Lajos
Überblick über bedeutendere ethnographische Literatur Ungarns im Laufe der letzten zehn Jahre 1945-1954. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde. 1956. 379-400.
/Áttekintés Magyarország utolsó tíz évi fontosabb néprajzi irodalmáról 1945-1954./
 4. Utmutatók a néprajzi gyűjtéshez. Népünk Hagyományából. 1956. 176-177.
 - 4/b. VARGA Mária
A Szovjet Tudományos Akadémia Mikluho-Makláj Néprajzi Intézetének Kiadványai. Ind. Ethn. 1956. 61-63.
- Vö. még 304 , 365 .

K u t a t ó k - F o r s c h e r

BARTÓK BÉLA

5. ALEXANDRU, Tiberiu

Béla Bartók și folclorul românesc. Revista de folclor. 1956. 262-270.
/Bartók Béla és a román folklór./

6. BELIA György

Bartók Béla leveleiből. Csillag. 1956. 151-153.

7. BURLAS, Ladislav

Béla Bartók. Slovenský Národopis. 1956. 580-596.

8. COSMA, Viorel

Bartók Béla és a román akadémia. UZSz. 1956. 2. 20-24.

9. CSAPODINÉ GÁRDONYI Klára

Bartók Béla levelei Harsányi Kálmánhoz. Ir.tört.Közl. 1956. 364-366.

10. DEMÉNY János

Bartók dokumentumok Jugoszláviából. UZSz. 1956. 9. 11-14.

11. KERESZTURY Mária

Egy Bartók vers. M.Nyelv. 1956. 1-3.

12. LÁSZLÓ Gyula

Bartók Béla soproni kapcsolatairól. Soproni Sz. 1956. 280.

13. MÁRKI Zoltán

Bartók Béla mindannyiunké. Utunk. 1956.III.23. 5.

14. MOLNÁR Antal

Bartók Béla, az ember. Alföld. 1956. 1. 43-50.

15. PATAKY Mária

Emlékeim Bartókról. UZSz. 1956. 4. 12-14. /Kárpátukrán népdalok/

16. PUKÁNSZKY Béla

Emlékek Bartók Béláról. Alföld. 1956. 2. 40-42.

17. RAJECZKY Benjamin

Bartók Béla népdalgyűjtése Sopron megyében. Soproni Sz. 1956. 281-283.

18. SONKOLY István

Bartók Béla Hajdu megyében. Alföld. 1956. 5. 147-151.

19. SZEGEDI Ernő

Bartók Béla a népdalkutató. Szegő Julia /Kolozsvár/ könyve. UZSz. 1956. 9. 25-27.

20. SZILÁGYI Erzsébet

Liszt, Erkel és Bartók-émlékek Marosvásárhelyen. UZSz. 1956. 3. 46-48. /Népdalfeldolgozások, tud.tört./

21. SZÖLLŐSY András

Bartók-dokumentumok. UZSz. 1956. 3. 9-13. /A román népzene. A népzene feltárása. Tud.tört./

22. S. WEISSMANN János

Megjegyzések Bartók Husz Magyar Népdal c. művéhez. UZSz. 1956. 9. 16-19.

BIRÓ LAJOS

23. BODROGI Tibor

Biró Lajos az etnográfus. Term. és Társ. 1956. 456-460.

24. BODROGI Tibor

Az etnográfus Biró Lajos. Muz.Hir. 1956. 189-191.

CSAPLOVICS JÁNOS

25. MARKOV, Jozef

Z rukopisnej pozostalosti Jána Čaploviča. Slovenský Národopis. 1956. 509-511. /Csaplovics János kéziratos hagyatéka./

CSEFKÓ GYULA

26. BENKŐ László

"Hátra van még a fekete leves" /Megemlékezés Csefkó Gyuláról halála első évfordulóján/ Tiszatáj. 1956. 54-56.

FÁBIÁN GYULA

27. DÖMÖTÖR Sándor

Fábián Gyula. Ethn. 1956. 181-182.

HERMAN OTTÓ

28. BALOGH István

Herman Ottó levelei Zoltai Lajoshoz. Ethn. 1956. 132-153. O. N.

29. PROHÁSZKA János

Herman Ottó és a magyar nyelv. M. Nyelvőr. 1956. 32-37.

IPOLYI ARNOLD

30. KOROMPAY Bertalan

Ipolyi és Csengery. Ethn. 1956. 320-337.

JANKÓ JÁNOS

31. KOROMPAY Bertalan

Jankó János. Ad. Ért. 1956. 43-45.

KODÁLY ZOLTÁN

32. PAIS Dezső

Kodály Zoltánnak. M.Nyelv. 1956. 3-6.

PAIS DEZSÓ

33. BÓKA László

Pais Dezső 70 éves. M.Nyelvőr. 1956. 277-287.

RUBINYI MÓZES

34. SZÉPE György

Rubinyi Mózes hetvenöt éves. M.Nyelvőr. 1956. 393-396.

CS. SEBESTYÉN KÁROLY

35. SÁNDOR István

Cs. Sebestyén Károly nyolcvan éves. N.É. 1956. 313

SEEMAYER WILLIBALD

36. SCHRAM Ferenc

Seemayer Willibald. Soproni Sz. 1956. 284-286.

ZSIRAI MIKLÓS

37. KOROMPAY Bertalan

Zsirai Miklós. Ethn. 1956. 370-371.

38. LIIMOLA, Matti

Miklós Zsirai. FÜF. 1956. 126-128.

39. LIIMOLA, Matti

Miklós Zsirai. Vir. 1956. 83-84.

KÜLFÖLDI KUTATÓKRÓL

40. ORTUTAY Gyula

Mark Konsztantinovics Azadovszkij. Ethn. 1956. 180-181.

Vö. még 293 , 294 , 299 , 345 .

B e s z á m o l ó k - F o r s c h u n g s b e r i c h t e

41. BALASSA Iván

Néprajzi munka az 1955. évben. Ethn. 1956. 354-358.

42. GUNDA Béla

Slawische ethnographische Forschungen in Ungarn zwischen 1945-1955. Studia Slav. 1956. 467-470. /Szláv ethnographiai kutatások Magyarországon 1945-1955 között./

43. NOVAK, Vilko

Današnja mađžarska etnografija. SR. 1956. 275-277. /A mai magyar etnografia./

44. ŠVECOVÁ, Soňa /preloz./
Druhý päťročný plán maďarskej národopisnej vedy. Československá Ethnografie. 1956. 86-90. /A magyar néprajz második öt éves terve./
45. SZENDREY Ákos - VINCZE István
Beszámoló a Néprajzi Múzeum 1955 évi működéséről. N.É. 1956. 327-336.
46. BALASSA, Iván
Rabota vengerszkih etnografov v 1955 godu. SzovE. 1956. 3. 148-152.
/A magyar etnografusok munkája 1955-ben./

M u z e u m , k i á l l i t á s - M u s e e n , A u s s t e l l u n - g e

47. BAKÓ Ferenc
A fényképnegatívek mutatásáról. Muz.Hir. 1956. 81-90. /Néprajzi felvételek szakrendje./
48. BOROSS Marietta
Néprajzi kiállítások. Ethn. 1956. 648-653.
49. DOBROVITS Aladár
A III. Magyar Iparművészeti és Népművészeti kiállításon. Szab.Műv. 1956. 45-47.
50. FÜLÖP Katalin, N.
Kis Jankó Bori emlékkiállítása. Szab.Műv. 1956. 85.
51. KERÉNYI Dániel
Az étési helytörténeti és népművészeti kiállítás. Ad.Ért. 1956. 28-31.
52. MAGÓCSI István
A monori gimnázium néprajzi gyűjteményének tárgyai. Népünk Hagyományából. 1956. 82-92. /Butor, földmivelés, népművészet, fazekasság/
53. PROSZKA Fálné
A magyar vidékek népművészete az Isaszegi Általános Iskola tantermeiben. Ad.Ért. 1956. 26-27.
54. SÁNDOR István
Kis Jankó Bori emlékkiállítása. Ad. Ért. 1956. 24-25.
55. SÁNDOR István
Nemzetközi tapasztalatsere a Néprajzi Múzeum Könyvtárában. Muz.Hir. 1956. 23-24.

56. SZALAY Zoltán

Himes tojások restaurálása és konzerválása. Muz.Hir. 1956. 195-196.

57. WEBER-KELLERMANN, Ingeborg

Zu einer Ausstellung Ungarischer Volkskunst 1954 in Berlin. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde. 1956. 268-271. /Magyar népművészeti kiállítás Berlinben 1954-ben./

58. WILDHABER, Robert

Ethnographisches Museum und Volkskunde-Institut in Budapest. SAVk. 1956. 177-178. /A budapesti Néprajzi Múzeum és Néprajzi Intézet./

T á r s a s á g o k , ü l é s e k - G e s e l l s c h a f t e n ,
T a g u n g e n

59. HOFER Tamás

A Néprajzi Múzeum Baráti Körének összejegyzései. Muz.Hir. 1956.199-200.

60. HOFFMANN Tamás

Beszámoló az Anyagi Kultúra Szakosztály 1956. I. félévében végzett munkájáról. Ethn. 1956. 645.

61. Jegyzőkönyv, a M. Néprajzi Társaság 1955 jun. 29-i LXVII. üléséről. Ethn. 1956. 218-224.

62. KARDOS László

A magyar népi kultúra új szintézise felé. Ethn. 1956. 166-167. /Ülészak az új "Magyarság Néprajza" tárgyában./

63. Orientalisztikai konferencia. M.Nyelvőr. 1956. 157-158.

64. SERGÓ Erzsébet, Gy.

A Sztálinvárosi Múzeum szakkörének munkája. Ad.Ért. 1956. 33-36.

65. SZOLNOKY Lajos

A Magyar Néprajzi Társaság 1955 évi vándorgyűlése. Ethn. 1956. 165-166.

66. VAJDA László

Beszámoló az Egyetemes Néprajzi Szakosztály működéséről. Ethn.1956. 645.

67. VARGYAS Lajos

A Folklór Szakosztály működése 1956 I. felében. Ethn. 1956. 644.

68. VINCZE István
A Magyar Néprajzi Társaság szakosztályai. Ethn. 1956. 358-359.
69. VINCZE István
A Magyar Néprajzi Társaság szakosztályai. Ad.Ért. 1956. 18.
70. ZINIEL Katalin
A Győr-Sopron megyei néprajzi szakkör. Ad.Ért. 1956. 32.

O k t a t á s - U n t e r r i c h t

71. BORSAI Ilona
Népzenei tanfolyamok. Ad.Ért. 1956. 20. /Gyűjtők részére./
72. A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézetének előadásai. Ethn. 1956. 179-180.
73. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Néprajzi Intézete Folklor és Tárgyi Néprajzi Tanszékének előadásai az 1953-1956. években. Ethn. 1956. 179.
- Vö. még 52 , 53 , 64 , 70 , 83 , 82 , 370 .

N é p r a j z i g y ű j t é s - V o l k s k u n d l i c h e
S a m m e l t ä t i g k e i t

74. Az 1955 évi Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat eredményhirdetése. Ad.Ért. 1956. 104-108.
75. Gyűjtőhálózatunk újabb munkásai. Ad.Ért. 1956. 9-11.
76. K.KOVÁCS László
Ethnographische Filmaufnahmen in Ungarn. N.É. 1956. 314-326. /Néprajzi filmezések Magyarországon./
77. K.KOVÁCS Péter
Társadalmi néprajzi gyűjtők a Magyar Néprajzi Társaság debreceni Vándorgyűlésén. Ad.Ért. 1956. 12-17.
78. A II. Nagybudapesti Néprajzi Pályázat. Ad. Ért. 1956. 19. /Díjnyertes munkák./
79. MORVAY Péter
A IV. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat mérlege. Ad.Ért. 1956. 100-103.

80. MORVAY Péter

A néprajzi gyűjtés kisiskolája. Ad.Ért. 1956. 65-67. /Néprajzi tárgyak lerajzolása./

81. MORVAY Péter

A néprajzi gyűjtés kisiskolája. Néptünk Hagyományaiból. 1956. 167-176. /Gyűjtés./

82. MORVAY Péter

Uj gyűjtőpályázat - uj gyűjtőiskola! Ad.Ért. 1956. 1-5.

83. A nagykanizsai diákpályázat. Ad.Ért. 1956. 109-110.

84. Pályázati felhívás. Ad.Ért. 1956. 4-5.

85. SIMON Józsefné

Előszó. Néptünk Hagyományaiból. 1956. 3-8. /A társadalmi néprajzi gyűjtésről./

86. Ujabb gyűjtési utmutatóinkból. Ad.Ért. 1956. 58.

Vö. még 4 , 151 , 177 , 245 , 251 , 302 , 339 , 342 , 352 , 355 , 361 .

M a g y a r k u t a t ó k k ü l f ö l d ö n - U n g a r i s c h e
F o r s c h e r i m A u s l a n d

87. BODROGI Tiber

Külföldi utazások 1955-ben. Ethn. 1956. 169-171.

88. Ltká

Návštěvy v Ústavě pro ethnografii a folkloristiku ČSAV. Český Lid. 1956. 191. /Magyar látogatók a Csehszlovák Tud. Ak. néprajzi és folklorisztikai intézetében./

89. PODOLÁK, Ján

Návštěvy Zahraničných hostov v Národopisnom Ústave SAV roku 1955. Slovenský Národopis. 1956. 321-324. /Magyar látogatások a Szlovák Tud. Akadémia Néprajzi Intézetében./

Vö. még 101 , 103 .

Külföldi kutatók hazánkban - Ausländische Forscher in Ungarn

90. MANGA János

Magyar és szlovák etnografusok közös munkája. Ethn. 1956. 167-169.

91. SZOLNOKY Lajos

A magyar néprajztudomány külföldi vendégei 1955-ben. Ethn. 1956. 171-173.

Atlasz - Atlas

92. BARABÁS Jenő

A Magyar Néprajzi Atlasz munkálatainak megindulása. Ad.Ért. 1956.6-8.

93. BARABÁS Jenő

A Magyar Néprajzi Atlasz munkálatai. Ethn. 1956. 359-361.

94. BARABÁS Jenő

Az Orosz Néprajzi Atlasz. Ethn. 1956. 361-362.

95. BENKÓ Lóránd

Nyelvatlasz-gyűjtő köruton Romániában. M.Nyelvőr. 1956. 462-466.

Etnikai kérdések, népcsoportok - Etnische Probleme, Volksgruppen.

a/ MAGYAR PROBLÉMÁK

96. BEKE Ödön

Ő-ző nyelvjárás Felső-Dunántul, II.rész. M.Nyelvőr. 1956. 466-475.

97. BENKÓ Lóránd

A régi magyar nyelvjárások. M.Nyelvőr. 1956. 244-251.

98. FEHÉR Géza

A Dunántul lakossága a honfoglalás korában. Arch.Ért. 1956. 1. 25-38.

99. FEHÉR Géza

Tanulmányok a népvándorlaskori steppei népek viseletéről. I. Arch. Ért. 1956. 152-165.

100. SZABÓ István

A hajduság kialakulása. Alföld. 1956. 3. 50-57.

Vö. még 310.

b/ MAGYAROK ÉS SZLOVÁKOK

1o1. KOVAČEVIČOVÁ, Soňa

Zpráva o výskume Slovákov v Tótkomlóši v Maďarsku. Slovenský Národopis. 1956. 2o7-219. /Közlemény a magyarországi tótkomlósi szlovákok tanulmányozásáról./

1o2. MANGA János

A török háborúk emlékei a magyarországi szlovák népdalokban. Ethn. 1956. 241-261. O.A.

1o3. MJARTAN, Ján

Výskum maďarského etnika na Slovensku. Slovenský Národopis. 1956. 32o-321. /A magyar népcsoport vizsgálata Szlovenszékban./

1o4. TÁBORI György

A tótkomlósi szlovák asszonyok ihlička-ja. Körös Népe. 1956. 152-161. /Könytartó fémből./

1o4/b. KARÁCSONY Zakariás

Adat Zöld Péter életéhez. A Csiki Múzeum Közleményei 1956. 49-5o.

c/ MAGYAROK ÉS ROMÁNOK

1o5. MÁRTON Gyula

A moldvai csángó nyelvjárás szókincsét ért román nyelvi hatásról. M. Nyelv. 1956. 92-1oo.

1o5/b. NAGY Imre

Történelmi Adatok a Vitéz Székely Nemzet Életéből. Losteiner Leonard Krónikás Gyűjteménye után. A Csiki Múzeum Közleményei 1956. 5-52.

1o6. RÉGENI András

Hová lettek a román kurucdalok. Utunk. 1956.XII.22. 2.

d/ MAGYAROK ÉS DÉLSZLÁVOK

1o7. KOSSA János

Az anyanyelv kérdése napjainkban. Hid. 1956. 26-35. /Bilinguizmus./

e/ MAGYAROK ÉS NÉMETEK

1o8. BARTHOLOMÄUS, E.

Auswanderer nach Ungarn. Hessische Blätter für Volkskunde. 1956. 131-136. /18. sz.-i német bevándorlók/

109. BONOMI, Eugen

Lock- und Scheuchrufe aus den Ofner Bergen, Ungarn. Burgenländische Heimatblätter. 1956. 32. /Állathivogató és riasztó szavak a budai hegyekben/

109/b. KÜNZIG, Johannes

Urheimat und Kolonistendorf. Jahrbuch für Volkskunde der Heimatvertriebenen. 1956. 103-140.

110. SCHEIERLING, Konrad

Volksliedüberlieferung bei Ungarndeutschen. Jahrbuch des Österreichischen Volksliedwerkes. 1956. 49-58. /Népdalhagyományok a magyarországi németeknél/

T á j a k , h e l y s é g e k . - L a n d s c h a f t e n , O r t -
s c h a f t e n

111. LÉVAY Endre

Ember és homok. Hid. 1956. 75-83. /Mai magyar falu Jugoszláviában: Kelebia. Szövetkezet, iskola, olvasmány, közlekedés/

112. SZABADFALVY József

Néprajzi kutatómunka az abauj-zempléni hegyvidéken. Széphalom. 1956. 1. 74-78.

113. VITÁNYI János

Ketesd. Utunk. 1956. VIII. 3. /Általános.- Hiedelem/

Vö. még 375 , 376 , 377 , 378 , 381 .

G y ü j t ö g e t é s - S a m m e l w i r t s c h a f t

114. ERDÉLYI Zoltán

Bazárkások. Népr.Közl. 1956. 52-57.

H a l á s z a t - F i s c h e r e i

115. BABUS Jolán

Adatok a vásárosnaményi és gergelyugornyai halászathoz. Ad.Ért. 1956. 82-85.

116. DARNAY Béla

Balaton-Szent-Györgyi Halász Czéh Contractusa /1826/. Népr. Közl. 1956. 245-252.

117. VAKARCS Kálmán

Halászat Szentgotthárd környékén. Népr. Közl. 1956. 216-221.

V a d á s z a t - J a g d

118. HORVÁTH László

Vadfogó csapdák Tornyiszentmiklóson. Népünk Hagományaiából. 1956. 43-46.

119. KOROMPAY Bertalan

A csiklétől a csikkentőig. N.É. 1956. 5-22. /Csapdák./

120. VLAJ Zoltán

Vadfogó csapdák Murarátkán. Népünk Hagományaiából. 1956. 46-47.

M é h é s z e t - B i e n e n z u c h t

121. SZABADFALVI József

Méhészkedés a szatmári Erdőháton. Ethn. 1956. 451-482.

122. SZABÓ Mátyás

Primitív sonkolypréselő eljárás Algyón. N.É. 1956. 219-222.

E r d e i é l e t - W a l d a r b e i t

123. HORVÁTH László

Kéregmunkák Tornyiszentmiklóson. Népünk Hagományaiából. 1956. 48.

124. KISS Lajos

Vákáncsos. M. Nyelv. 1956. 468-472. /Erdő./

125. VLAJ Zoltán

A fakéreg felhasználása Murarátkán. Népünk Hagományaiából. 1956. 49-51.

Á l l a t t a r t á s - V i e h z u c h t

126. BÁLINT Sándor

A zezegi galambászat. Népr. Közl. 1956. 26-49.

127. BELÉNYESY Márta
Az állattartás a XIV. században Magyarországon. N.É. 1956. 23-60.
128. CSONKÁS Mihály
Festett lovak szinelnevezései. M.Nyelv. 1956. 73-74.
129. FÖLDES László
A Ditróbtól Budajenőre települt székelyek állattartása eljövételükig.
Népr. Közl. 1956. 170-210.
130. GAJZÁGÓ Aladár
Az állattenyésztés kérdései a salgótarjáni járásban. Palócföld.
1956. 28-35.
131. HOFER Tamás
Hordozható szélfogó és kerekjászol rekonstrukciója Hajduböszörményben.
N.É. 1956. 261-270.
132. KESZEGH István
A pecek. Népr. Közl. 1956. 82-86.
133. KODOLÁNYI János, ifj.
Adatok Vajszló lótarthatáshoz. Népr. Közl. 1956. 118-146.
134. K. KOVÁCS Péter
A falu tehene. /Szerepe, jelentősége Bócs község szarvasmarhatartásának tükrében./ N.É. 1956. 277-302.
135. SZÜCS Sándor
Ahol a pásztorok nótája szól. Uj Uton. 1956. 3-4. 2.
136. VARGA Gyula
Vándorló juhászok a kismarjai sziken. Ethn. 1956. 109-123.
Vö. még 109, 287, 349, 363.
- F ö l d m i v e l é s - A c k e r b a u
137. BALASSA Iván
A kévébe kötött szálsgabona összerakása és számolása. Ethn. 1956.
401-442.
138. BALASSA Iván
Der Maisbau in Ungarn. Acta Ethn. 1956. 103-181. /Kukoricatermelés Magyarországon./

139. BÁLINT Sándor
A szegedi paprika szókincese. M.Nyelvőr. 1956. 113-118, 251-254.
140. BELÉNYESY, Márta
Angaben über die Verbreitung der Zwei- und Dreifelderwirtschaft im mittelalterlichen Ungarn. Acta Ethn. 1956. 183-188. /Adatok a két- és háromnyomásos gazdálkodáshoz a Középkori Magyarországon./
141. BELÉNYESY Márta
A földművelés Magyarországon a XIV. században. Századok 1956. 517-555.
142. BELÉNYESY Márta
Megjegyzések D.Stránská: A cseh nép a miniaturák ábrázolásain c. dolgozatához. Ethn. 1956. 154-158. /Eke./
143. BOROSS Marietta
A nagybudapesti és pestkörnyéki paradicsomkultúra gazdasági és néprajzi vizsgálata. N.É. 1956. 129-161.
144. CSONKA Mihály
Felelet a 17. kérdésre. Ad. Ért. 1956. 95-96. /Hegyhuzó./
145. DOMONKOS Ottó
A nagycenki "Hegybéli Articulusok" 1817-ből. Soproni Sz. 1956. 67-72. /Szőlőművelés./
146. FÓZÓ Géza
A soproni vidék gyümölcsseinek származása, nevük eredete. Soproni Sz. 1956. 17-30.
147. HOFER Tamás
Hajduböszörményi földművesek karámja. Ethn. 1956. 483-518.
148. HOFFMANN Tamás
Egy palóc falu földművelő technikájának néhány jellegzetessége a századforduló táján. Ethn. 1956. 536-561.
149. KOVÁCS Károly
A poroszlói határ birtokbavétele az 1848-as jobbágyfelszabadítás után. Népünk Hagymányaiból. 1956. 9-20.
150. MÁRKUS István
Gondolatébresztő Kecskemét. Csillag.1956.753-758./A kertgazdálkodásról/

151. MOLNÁR Balázs

A régi homoki gazdálkodás eszközei /17 sz./ Ad.Ért. 1956. 92./Kérdés./

152. NYÁRÁDY Mihály

A burgonya egy szabolcsi község /Rakamaz/ életében. Szabolcs-szatmári Sz. 1956. 97-110.

153. PAPP László

Köteles és Lános helyneveink. M.Nyelvőr. 1956. 240-242. /Földosztó eljárások./

154. RADÓ Sándor

A kultúrnövények eloszlása a történelmi fejlődés során. Földr.Közl. 1956. 427-429.

Vö. még 219 - 301 .

T á p l á l k o z á s - E r n ä h r u n g

155. CSETE Balázs

A jászkieéri konyha és kamra. Népünk Hagyományából. 1956. 33-42.

156. DÉCSY Gyula

A murci és társai. M.Nyelvőr. 1956. 374-377.

157. MIKESY Sándor

Derelye, sifli, fülke. M.Nyelv. 1956. 216-218.

158. PROHÁSZKA János

A régi magyar demizson és ami benne volt. M.Nyelvőr. 1956. 476-478.

159. REJTÓNÉ HUTÁS Magdolna

Régi ételneveinkről. M.Nyelv. 1956. 76-78.

160. SCHEIBER Sándor

Katonát rak. M.Nyelvőr. 1956. 128.

161. ZENTAI János

Kenyérsütés Rádfalván. Népünk Hagyományából. 1956. 52-58.

Vö. még 171 , 173 , 249 , 250 , 286 , 313 , 383 , 384 .

T e l e p ü l é s , é p i t k e z é s - S i e d l u n g , B a u -
t e n

162. BARABÁS Jenő

Scheunentypen in Göcsej. Acta Ethn. 1956. 83-102. /A göcseji
talpas-pajták típusai./

163. Bő

Vesnická sídla a lidové stavby v Madarsku. Český Lid. 1956. 283.
/Falutelepülés és népi építkezés Magyarországon./

164. FÜZES Endre

A mecseki megosztott települések. Jan.Pan.M.évk. 1956. 82-103.

165. KOMÁRDY József

Mindszent község legrégibb telkes térképe. A m.-i H.O.muz.Közl.
1956. jun. 72-73.

166. MARJALAKI KISS Lajos

Miskolc ősi településű jobbágy- és zsellér-háztelkei. A m.-i H.O.
muz.Közl. 1956. jun. 39-48.

167. MEYER-BARKHAUSEN, Werner

Nachwort. Hessische Blätter für Volkskunde. 1956. 108-111. /Utószó
az erdélyi székelykapu kérdéséhez./

168. NOVÁKI Gyula

Árpád-kori lakóház Répcevisen. Arch.Ért. 1956. 1. 51-52.

169. OLASZ Ernő

Középkori leletek Békéssámsonon. Arch.Ért. 1956. 212-215. /Ház./

170. Cs.SEBESTYÉN, Karl

Die Széklerstore in Siebenbürgen. Hessische Blätter für Volkskunde.
1956. 88-107. /Az erdélyi székelykapu./

171. SZENTMIHÁLYI Imre

A csödei pálinkafőző kunyhó. Népr. Közl. 1956. 236-238.

172. SZOLNOKY Lajos

Az udvar és építményei Vajdácskán. Ethn. 1956. 593-632.

173. VAJKAI Aurél

Présházak és pincék a XVIII. századból a Balaton északi partján.
Ethn. 1956. 57-90.

Vö. még 147 , 155 , 178 , 313, 372 .

B u t o r , h á z i f e l s z e r e l é s - M ő b e l , H a u s r a t

174. K. CSILLÉRY Klára

Egy régies népi butordarab: a fából készült fejalj. Ad.Ért. 1956. 52-57.

175. K. CSILLÉRY Klára

Válasz Cs. Sebestyén Károly megjegyzéseire. N.É. 1956. 307-312.

176. DANKÓ Imre

A turkevei tippanmeszelő. Népr.Közl. 1956. 222-235.

177. Fejaljak, fejaljfélek /19 sz./. Ad.Ért. 1956. 93. /Kérdések./

177/b. KOVÁCS Dénes

A gyintár. A Csiki Múzeum Közleményei 1956. 56-58.

178. PAPP Imre

A tanyai ember élete Szentes tanyavilágában. Népműv. Hagyományából. 1956. 26-32. /Ház, butorzat./

179. Cs. SEBESTYÉN Károly

A kerceszömori ácsolt ág. Megjegyzések egy megjelent tanulmányra. N.É. 1956. 303-306.

180. Cs. SEBESTYÉN Károly

Szuszék. M.Nyelv. 1956. 79-80.

Vö. még 211 , 286 .

M e s t e r s é g e k - H a n d w e r k

181. N. BARTHA Károly

Kiegészítés a gubacsapók egykori csapókészülékének ismertetéséhez. Népr.Közl. 1956. 49-51.

182. DOMONKOS Ottó

Conto 1855 A*Méltóságos Gróf Széchényi István Ur Ó Excelentziája Nagy Czenki Gazdasághoz Bognár munka. Népr.Közl. 1956. 280-282.

183. DOMONKOS Ottó

Kovats ár Jegyzes /1848/. Népr.Közl. 1956. 276-279.

184. IVÁNYI Béla

Anno 1658 körmöndi városunkban lakozó Mester Embereknek a minemü regulat adtunk. Népr.Közl. 1956. 269-272. /Készítmények, árak./

185. NÉMETHY Endre

A kislódi vashámor készítményei 1785-ben. Népr. Közl. 1956. 273-275.

186. K.SEBESTYÉN János

A mezőturi fazekasság multja és jelene. Ad.Ért.1956. 78-81.

M a l o m - M ü h l e

187. CSATKAI Endre

A sabbathalis végnapjaiból. Soproni Sz. 1956. 171-174. /Malom egyházi szolgáltatása./

188. KRESZ Mária

Felelet a 12. /tévesen lo./ kérdésre. Ad.Ért. 1956. 94. /Szárazmalom./

189. MÁRFY József

Felelet a 12. /tévesen lo./ kérdésre. Ad.Ért. 1956. 94. /Szárazmalom./

190. NAGY Gyula

Az utolsó működő szárazmalom. N.É. 1956. 83-119.

191. SZABÓ Kálmán

Zsákhuzó a tornyos szélmalomokban. Népr.Közl. 1956. 5-13.

B ö r f e l d o l g o z á s - F e l l v e r a r b e i t u n g , G e r b e r e i

192. DOROGI Márton

A jubhór népi kikészítése és felhasználása a Hajdúságban és a Nagykunságban. Ethn. 1956. 301-319.

193. DOROGI Márton

Népi bőrkészítés a Nagykunságban. Jász-kunság. 1956. 3. 113-116.

194. TAKÁCS Gyula

A szömörce aratásáról és a tobakokról. Ethn. 1956. 579-592. /Cserzőanyag, cserzőmesterség./

F o n á s , s z ö v é s - S p i n n e n , W e b e n

195. MANGA János

A perőcsényi fonó. Népr.Közl. 1956. 147-154.

196. SZABÓ T. Attila

A festékes és társai. Ethn. 1956. 99-109.

197. SZOLNOKY Lejos

Népi lenfeldolgozó eljárások a Dunántulon. Népr.Közl. 1956. 14-25.

V i s e l e t - T r a c h t

198. BARABÁS Jenő

Népvisellettörténeti adatok Hódmezővásárhelyről. Népr.Közl. 1956. 253-256.

199. DAJASZÁSZYNÉ DIETZ Vilma

A mezőkövesdi kuzsu. H.É. 1956. 61-82.

200. ERDÉSZ Sándor

A Jászódszai népviselet. Jászkunság. 1956. 176-179.

201. GYENGE Károly

Mit regélt a nagypám? /Nagyrábéi krónika/ Néptink Hagyományaiából. 1956. 21-25. /Visélet, hiedelem, tanyázás./

202. HADROVICS László

Dolmány. M.Nyelv. 1956. 357-358.

203. VARGA Marianne

Siógárdi "kenyett kötény", - Siógárdi "rődbe szedett" szoknya. Népr. Közl. 1956. 168-169.

Vö. még 104, 204 : 372 .

N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t

204. BÁLDY Flóra

Tűzéses diszítés Nagybaracsán és környékén. Néptink Hagyományaiából. 1956. 71-81. /Visélet, diszítés./

205. DAJASZÁSZYNÉ DIETZ Vilma

Mezőkövesdi himzett lepedővégek. A m.-i H.O.Muz.Közl. 1956. jun. 57-60.

206. DOMANOVSZKY György
Népművészetünk időszeri kérdései. Szab.Műv. 1956. 17-23.
207. DOMANOVSZKY György.
Textilművészetünk a III. Iparművészeti és Népművészeti Kiállításon.
Szab. Műv. 1956. 167-171.
208. FETTICH Nándor
Az emberformájú életfárl. Ind.Ethn. 1956. 153-160, 174-176.
209. FÉL Edit
Adalék az életfa magyarországi ábrázolásához. Ind. Ethn. 1956. 65-68.
210. KAJÁRI Gyula
Az ujjáéledő vásárhelyi népművészet. Szab. Műv. 1956. 227-229.
211. MOLNÁR Balázs
Domaházi tükrös 1855-ből. N.É. 1956. 271-275.
212. SÁNDOR András
A művészet élő forrásainál. Utunk. 1956. IX. 7. 4. /Népi tánc, zene,
fazekasság, fafaragás./
Vö. még 49 , 50 , 51 , 53 , 54 , 56 , 57 , 104 , 186 , 217 , 382 ,
385 .
- K e r e s k e d e l e m , k ö z l e k e d é s - H a n d e l , V e r -
k e h r
213. KISS Lajos
Adalékok az orosz 'vengerec', házaló kereskedő' szóhoz. M. Nyelvőr.
1956. 480-481.
214. KOVÁCS Sándor
A drávai hajósok és talpasok élete. Néptünk hagyományaiból. 1956. 59-
70.
215. SZÜCS Sándor
A régi Sárrét és Nagykunság utjai. Jászkunság. 1956. 230-233.
216. TÓTH Endre
Debreceni zsibvásár. Alföld. 1956. 4. 52.
Vö. még 373 .

J e l e k - Z e i c h e n

217. CSABA József

Kereszt alakú varázsjelek alkalmazása a vendeknél. Népr. Közl. 1956. 102-109.

218. SÁNDOR István

A kifejezés etnográfiajához. Ind. Ethn. 1956. 64. /Elvi./

219. VINCZE István

A magyarországi mezőgazdasági szerszámok mester- és tulajdonjegyei. Ind. Ethn. 1956. 161-169, 176-177.

Vö. még 379 .

N e v e k - N a m e n

220. RÁSONYI László

Mit mondanak Szolnok megye földrajzi nevei. Jászkunság. 1956. 75-80. /Hiedelem, személynév-adás./

221. HEGEDŰS Lajos

Adalékok a nyelvi tabu és a névmágia kérdéséhez. M. Nyelvőr. 1956. 101-112.

H i e d e l e m - V o l k s g l a u b e n

222. BALÁZS János

"Gyermeki iegetés". M. Nyelvőr. 1956. 478-480.

223. CSALOG József

Táltosviaskodás vőfélyversekben. Népr. Közl. 1956. 165-168.

224. CSETE Balázs

"Sipja régi babonának..." /Jászkiséri babonák./ Jászkunság. 1956. 107.

225. DIÓSZEGI Vilmos

A novaji tudósasszony. Népr. Közl. 1956. 58-77.

226. KODOLÁNYI János, ifj.

Megjegyzések a magyar "ősvallás" kutatási módszertanával kapcsolatos hozzászólásokhoz. Ethn. 1956. 338-341.

227. KODOLÁNYI János, ifj.

A diósvizslói halottíró asszonyok. Jan.Pan.m.évk. 1956. 149-166.

228. MAÁCZ László

Adatok a hiedelmek és az epikus műfajok összefüggéséhez. Ethn. 1956. 279-293.

229. MANGA, János

Morena a jej madárské obmeny. Slovenský Národopis. 1956. 421-457. /A
kiszé és magyar változatai./

230. RELKOVIC Davorka

Pogány istentiszteletünk egyik emléke. Népr. Közl. 1956. 162-164.

231. SCHEIBER Sándor

A werwolf-típus első magyar nyoma. Ethn. 1956. 300.

232. SZENDREY Ákos

Babvetés. N.É. 1956. 119-128.

233. TIMAFFY László

Tátosok, tudósok, garabonciások. Népünk Hagyományaiából. 1956. 160-166.

Vö. még 201, 245, 372, 385.

V a l l á s - R e l i g i o n

234. MIKESY Sándor

Szentvér. M. Nyelv. 1956. 477-480.

235. VERESS Éva

"Rezerénus" gyűlekezet Dunapentelén. Ethn. 1956. 562-578.

Vö. még 334.

G y ó g y i t á s - V o l k s m e d i c i n

236. DARNAY Béla

Sátán lótté fűvel és Te-mondád fűvel való gyógyításmód 1705-ből. Népr. Közl. 1956. 257-260.

237. H. FEKETE Péter

Állatgyógyítás a Hajduságon. Ethn. 1956. 126-131.

238. GUNDA Béla

Cigány gyógyítók és mesemondók. Alföld. 1956. 5. 159-166.

239. MAÁR Margit
Népi orvoslás Sopronban és környékén. Soproni Sz. 1956. 193-201, 289-301.
240. O. NAGY Gábor
Nyakleves. M. Nyelv. 1956. 173-176.
241. OLÁH Andor
A dobozi Petőfi termelészövetkezet tagjainak egészségügyi kulturája és ellátottsága. N.É. 1956. 197-218.
242. OLÁH Andor
Népi orvoslás, orvostörténet, orvostudomány. Az Orsz. Orvostörténeti Könyvtár Közleményei. 1956. 84-105.
- Vö. még 195 , 372 .

S z o k á s - B r a u c h t u m

243. BELOVAI Sándor
Leánykéréstől a lakodalomig. /Algyői népszokások I./ Vásárhelyi Szó. 1956. 6-7. 66-72.
244. BENE Sándor
Zángó - megkolompol - megharangoz. M. Nyelvőr 1956. 127-128.
245. BODGÁL Ferenc
A kovácsmesterség folklórjához. /18. sz./ Ad. Ért. 1956. 93. /Kérdések./
246. BODGÁL Ferenc
Telkibányai lakodalom. Széphalom. 1956. 4. 68-71.
247. BÖCSKEI László
Régi bodonhelyi népszokások. Ad.Ért. 1956. 86-89.
248. V. DUDÁS Juli
Mátkatal-küldés. Népünk Hagományyaiból. 1956. 104-109.
249. JANKOVICS Mária
Disznótóri kántálás Vácszentlászlón. Népünk Hagományyaiból. 1956. 102-103.
250. K. KOVÁCS Péter
Farsangi ivó Borsodivánkán. Népr. Közl. 1956. 110-117.

251. MORVAY Péter

Utmutató lakodalmi szokások gyűjtéséhez. Ad. Ért. 1956. 62-64.

252. SZABÓ Kálmán

A kézfogás jelentősége a kecskeméti régi leánykérésnél. Népr. Közl. 1956. 78-81.

253. SZALKAY István

Szüzgulyaforogtatás. Népünk Hagyományaiból. 1956. 101-102. /Szilveszteri szokás./

Vö. még 258 , 268 , 368 .

J o g - R e c h t

254. BIRÓ Izabella

Megtanítlak kesztyűbe dudálni. M. Nyelv. 1956. 315-324. /Mese, anekdota, igazságszolgáltatás./

255. HADROVICS László

Kelengye. M. Nyelv. 1956. 358.

256. MOLLAY Károly

Fráng. M. Nyelv. 1956. 78-79. /Uriszéki biráskodás eleme, joghagyomány

257. DOMAHIDI SIPOS Zsigmond

A "Keresztyén Urak adománya" M. Nyelv. 1956. 384-387. /A várjobbágság birtokjogi helyzetéhez./

258. SZABÓ T. Attila - MIKESY Sándor

Az emlékezetet hátuljokra verik. M. Nyelv. 1956. 482-484. /Határjárás szokása./

Vö. még 252 , 313 .

T á r s a d a l o m - G e s e l l s c h a f t

a/ ÁLTALÁNOS ÉS TÖRTÉNETI KÉRDÉSEK

259. G. CZIMMER Anna

Asszonyi dolgok Kupuszinán. Hid. 1956. 241-252. /Leány- és asszonyélet. Monda, népdal./

260. K. PALLÓ Margit

A magyar ur szó eredete. M. Nyelv. 1956. 157-166. /Hiedelem, társadalom a nomád törökségben./

260/b. KORMOS László

Kunmadaras parasztságának redemptio-ellenes mozgalma a XVIII. század közepén. Jászkunság 1956. 213-217.

261. RÉVÉSZ László

A békés megyei jobbágság rétegződése a 18-19. században. Körös Népe. 1956. 31-85.

Vö. még 104/b , 105/b , 325 , 326 , 372 .

b/ MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK, KUBIKUSOK

262. BARTOS Nándor

Országjáró jászladányi kubikusok. Jászkunság. 1956. 223-226.

263. KATONA Imre

A baráber. /A kubikusok egy típusa./. Ethn. 1956. 13-28.

264. SÁNDOR István

Otthon és summásság a mezőkövesdi matyók életében. N.É. 1956. 185-196

c/ IPARI MUNKÁSOK

265. DÉGH Linda

John Greenway: American Folksongs of Protest. Ethn. 1956. 341-353.

266. DÖMÖTÖR, Tekla

Principal Problems of the Investigation into the Ethnography of the Industrial Working Class in Hungary. Acta Ethn. 1956. 331-352.

/A magyar ipari munkásosztály ethnografiai kutatásának elvi kérdései.

267. NAGY Dezső

A szegedi Munkásdalkör. Tiszatáj. 1956. 182-185.

268. NAGY Dezső

Ünnepi munkásszokások. Tiszatáj. 1956. 386-397.

269. POGÁNY Mária

Fonógyári munkások élete. Népünk Hagyományyaiból. 1956. 110-114.

270. POGÁNY Mária

Malteroslányok. Csillag. 1956. 94-102.

271. POGÁNY Mária

Munkásasszonyok. Csillag. 1956. 721-725.

272. VERES Pál
Munkás-kántálás. Utunk. 1956. VI. 8. 5.

d/ UJ ÉLETMÓD FALUN

273. KARDOS, László
Etnograficeszkije voproszú szocialiszticeszkogo razvitija vengerszkoj
gyerevni. Acta Ethn. 1956. 247-280. /A magyar falu szocialista
átalakulásának néhány problémája./

274. MÁRKUS István
Jegyzetek a Mátra mögül. Csillag. 1956. 168-171.

275. MÁRKUS István
Somogyi összegezés. Csillag. 1956. 525-540.
Vö. még 241 .

K a t o n a é l e t - S o l d a t e n l e b e n

276. MELICH János
Nyelvet fogni. M. Nyelv. 1956. 475-477.

277. MOOR Elemér
A kopja és kép fegyvernevek. M. Nyelv. 1956. 218-220.

278. SZÜCS Sándor
Szól a duda, verbuválnak. Uj Utan. 1956. 49. sz. 4.
Vö. még 362 .

B e t y á r o k - R ä u b e r l e b e n

279. BALOGH István
A leghíresebb tiszántuli betyár. Alföld. 1956. 5. 166-172.

280. BÁRCZI Géza - SCHEIBER Sándor
Legrégibb tolvajnyelvi szójegyzékünk. M. Nyelv. 1956. 228-230.

281. GUNDA Béla
Rózsa Sándor nyomában. Alföld. 1956. 2. 49-54.

282. HOFFMANN Tamás
Zsivány argot 1782-1861. M. Nyelv. 1956. 89-91.

283. KORCSMÁROS László

Betyárok. Ad. Ért. 1956. 93. /Kérdések./

285. NAGY CZIROK László

Házások. Népr. Közl. 1956. 96-lol.

286. TAKÁCS Lajos

Betyárcsutora. N.É. 1956. 163-168.

287. VARGA Máttyás

A néma puli. Ad. Ért. 1956. 90-91. /Juhtolvajlás, kutya-idomítás, pásztortoréiet./

Vö. még 330 .

A népköltészet kérdései - Fragen der
Volks poesie

288. ALBERT Zsuzsanna

Elemzések a Rákóczi-szabadságharc politikai költészetéről. Ir. tört. Közl. 1956. 270-288. /Stilus-problémák./

289. ELEKFI László

Verstanunk fejlődésének újabb állomásai. M.Nyelvőr. 1956. 255-261.

290. JECH, Jaromir

Folkloristické dojmy z Madárska. Český Lid. 1956. 270-273. /Folklorisztikai benyomások Magyarországon./

291. ORNUTAY, Gyula

Otázka mezinárodních styků ve folkloristice. Československá Ethnografie. 1956. 412-417. /A nemzetközi kapcsolatok kérdéseiről a folklór-kutatók között./

292. PÉTER László

A népköltészet időszerű kérdései. Tiszatáj 1956. 41-50.

Vö. még 228 , 245 .

Népköltési gyűjteményekről - Über
Sammelwerke der Volks poesie

293. FARAGÓ József

Konsze Samu népköltési gyűjteménye elé. Utunk. 1956. IX. 21. 2.

294. KOVÁCS Ágnes
Ipolyi Arnold folklorgyűjteménye a Néprajzi Múzeum kéziratgyűjteményében. N.É. 1956. 223-261.

295. RÁCZ István
A Kanteletár fordítása közben. /Antológia a finn népköltési gyűjteményből./ Uj Hang. 1956. 6. 60-62.

M e s e - M ä r c h e n
a/ SZÖVEGEK

296. Két kis moldvai csángó népmese. Gyűjtötte: Faragó József. Utunk. 1956. XI. 17. 6.

297. POLÓNYI Péter - POLÓNYINÉ BACSKAY Katalin
Nagykállói mesék. Népünk Hagyományából. 1956. 152-159.

b/ TANULMÁNYOK

298. ASZTALOS István
Csakis avatott kézzel. Utunk. 1956. I.6. 3. /Horváth István: Zölderdő fia c. meséskönyvéről./

299. FARAGÓ József
Benedek Elek, a mesemondó. Utunk. 1956. I.6. 2.

300. HORVÁTH István
Csakis elvszerű bírálatot. Utunk. 1956. I. 13. 4. /Válasz Asztalos Istvánnak./

301. KATONA Imre
Két kandidátusi vita. /Dégh Linda: Népmese és társadalom. - Egy székelylepes falu meseélete. - Balassa Iván: A magyar kukoricatermelés és felhasználás néprajzi és nyelvészeti vonatkozásai./ Ethn. 1956. 645-648.

302. KOVÁCS Ágnes - MORVAY Péter
Utmutató a mesék és más népi elbeszélések gyűjtéséhez. Ad.Ért. 1956. 58-61. /Gyűjtés./

303. NAGY Olga
Több igényességet. Utunk. 1956. II.10. 2. /Hozzászólás Horváth István: Zölderdő fia c. könyve vitájához./

304. SÁNDOR István

A mesetípusok és mesemotívumok katalógusainak bibliográfiája. Ind.Ethn. 1956. 56-60.

305. SÓNI Pál

Zárszó a Zölderdő fia című mesegyűjtemény vitájához. Utunk. 1956. III. 23. 3.

306. SZÓCS István

Jegyzetek a tündérmese jövőjéről. Utunk. 1956. II.24. 2.

307. Veres Péter levele a Felsőtiszai Népmesékről, Fóris Mária gyűjtéséről. Alföld. 1956. 3. 134.

Vö. még 254 .

M o n d a , b a b o n á s t ö r t é n e t - S a g e

308. BARANYAI Julia

Egy ősi magyar iskola újjászületése. Hid. 1956. 140-149. /Vörösmart helység mondája. Falu és iskola./

309. DANCZI József

Szövegmutatvány a kürti nyelvjárásból. M.Nyelv. 1956. 100-101.

310. DANKÓ Imre

A hajdunánási Testhalom mondája és a hajduk eredete. Ethn. 1956. 519-535.

311. DIENES András

A Petőfi-hagyomány. Ad.Ért. 1956. 46-49.

312. KOROMPAY Bertalan

Adalékok és jegyzetek a Toldi mondához. Irod.tört.Közl. 1956. 1. 20-27.

313. LUBY Margit

Petőfi nyomában Szabolcs-Szatmárban. Szabolcs-szatmári Szemle. 1956. 67-69. /A "kurta kocsmá" fogalma. Jog, ház, tört. hagyomány./

314. MELICH János

Szibinyáni Jank. M.Nyelv.1956. 129-138.

Anekdota - Anekdote

315. O. NAGY Gábor

Egyszer volt Budán kutyavásár. M.Nyelvőr. 1956. 238-240. /Közmondás, anekdóta./

316. PÉTER László

Az Ördögi Kisértetek néhány motivumához. Ir.tört.Közl. 1956. 152-153.

317. SCHEIBER Sándor

Bornemissza Péter anekdótáinak forrásaihoz. Fil.Közl. 1956. 151.

318. SCHEIBER Sándor

Jegyzetek Bornemisszához. Fil.Közl. 1956. 286.

319. TURI Sándor

Szabolcsi adomák és szólás-mondások. Szabolcs-szatmári Sz. 1956. 111-112.

Vö. még 254 .

Históriások, képmutogatók - Spielmann-
ner, Bänkelsänger

320. CSATKAI Enőre

A képmutogatók. Soproni Sz. 1956. 347-349.

321. FEJÉRVÁRY József

Az utolsó magyar vándorlantos. Vásárhelyi Szó. 1956. 4. 21-23.

322. KOROMPAY Bertalan

A jokulátor-kérdés az Igor-ének és más orosz párhuzamok megvilágításában II. Fil.Közl. 1956. 61-77.

323. SZIKLAY László

A szlovák históriás énekek problémájához. Fil.Közl. 1956. 113-124.

324. TAKÁCS Lajos

A históriások alkotásmódja. Ethn. 1956. 225-240.

Balladák, epikus énekek - Balladen,
epische Lieder

325. FARAGÓ József

Székely történeti ének Ipszilánti felkeléséről. Ethn. 1956. 274-279.

326. OSZKÓNÉ LISZKAY Magda
Népének a madéfalvi veszedelemről. Ethn. 1956. 298-300.
327. PAPP István
Rhythmusprobleme des Kalevala. Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja 1955-1956. 5. 1-30. /A Kalevala ritmus-problémái./
328. UJVÁRY Zoltán
Árgirus nótája egy népi énekes könyvben. Ethn. 1956. 124-126.
329. VITA Zsigmond
Diófának három ága. Utunk. 1956. VIII.3.3./Székely népdalok./

N é p d a l - V o l k s l i e d

330. AVASI Béla
Betyár-búcsuztató. Népr.Közl. 1956. 211-215.
331. CSANÁDI Imre
Népdalgyűjtők Fejérben. Fehérvár. 1956. 417-445.
333. PÉCZELY Attila
Egy vásárhelyi parasztnótafáról. Vásárhelyi Szó 1956. 10. 54-55.
334. SCHRAM Ferenc
Adalékok népénekeink és népdalaink szövegkapcsolataihoz. Népr.Közl. 1956. 87-95.
335. VARGA Imre
Jászkun vonatkozású kéziratos költői emlékek. Jászkunság. 1956. 29-32. /Kéziratos énekes könyvek./
- Vö. még 102 , 106 , 265 , 267 , 272 , 369 , 380 .

P a r a s z t k ö l t é s z e t - B a u e r n d i c h t u n g

336. FARAGÓ József
Egy szabófalvi csángó költő. Utunk. 1956. XII. 1. 4.

N é p z e n e - V o l k s m u s i k

a/ DALLAMOK

337. A Damjanich Múzeum adattárából. Jászkunság. 1956. 91, 116. /Népdal./

338. GÁSPÁR S. Antal

Bukovinai keservesek. Népünk Hagymányaiból. 1956. 146-151. /Népdal./

339. JÁMBOR Lajos

Népdalgyűjtés 1904-ben. Népünk Hagymányaiból. 1956. 142-145. /Népdal.

340. KÁRPÁTI János

Az arab népzene kutatásának nyomai Bartók II. vonósnégyesében. UZSz. 1956. 7-8. 8-15.

Vö. még 110 , 110/b .

b/ TANULMÁNYOK

341. AVASI Béla

Ötfokuságból hétfokuság. Ethn. 1956. 262-273.

342. AVASI Béla

A népzene gyűjtés újabb feladatai. Ad.Ért. 1956. 50-51.

343. BALLA Péter

Barátok között - dalok nyomában. Utunk. 1956. IX. 14. 1.

344. HALMOS István

A szabolcsi népzene I. Szabolcs-szatmári Sz. 1956. 93-96.

345. MOLNÁR Imre

Mátray Gábor újonnan előkerült népdal-gyűjtési anyaga. UZSz. 1956. 5. 12-15.; 6. 12-16.

346. PÉCZELY Attila

A magyar népzene hangrendszerei. Vásárhelyi Szó. 1956. 3. 41-43.

347. VIKÁR László

A skála szerepe a magyar népi és mű-dallamalkotásban. UZSz. 1956. 1. 23-25, 2. 34-37.

Vö. még 109/b .

H a n g s z e r e k , h a n g s z e r e s z e n e - M u s i k -
i n s t r u m e n t , i n s t r u m e n t a l e M u s i k

348. HAJDU András

Még néhány szó a cigány népzeneről. UZSz. 1956. 1. 25-28.

349. LAJOS Árpád

Egy ismeretlen hangszer a félnomád pásztorkodás idejéből. A m.-i H.O. Mus. Közl. 1956. jun. 37-39. /Mezőkövesdi lóbeles kürt./

350. MANGA János

A nógrádi dudások. Palócföld. 1956. 20-25.

351. TAKÁCS Lajos

Sip cseresznyefahéjből. Népr.Közl. 1956. 239-244.

Vö. még 212 , 278 .

S z i n j á t s z á s - S c h a u s p i e l

352. ORTUTAY Gyula

Kérdőív betlehemes játékok gyűjtéséhez. Ethn. 1956. 91-98.

353. PAPP László

Theatrum - piac. M.Nyelvőr. 1956. 126-127.

354. SCHRAM Ferenc

Egy régi magyar nyelvű betlehemes játék. Ethn. 1956. 294-298.

355. SIROVATKA, Oldřich

Maďarský dvůzník k výzkumu lidových vánočních her. Āesky Lid. 1956. 38-39. /Magyar kérdőív a betlehemes játékok kutatásához./

T á n c - T á n c

356. FARAGÓ József

Leánytánc, legénytánc, de hol maradt a párostánc? Utunk. 1956. VI. 1. 5.

357. FARAGÓ József

Nem mind jó és szép tánc, ami állítólag néptánc. Utunk. 1956. VII. 6.

358. HAROMY Julia

Elmúlt idők magyar népi táncá idegen írók műveiben. Táncmű.Ért. 1956. 90-98.

359. HEGEDŰS László

Kalocsa és környékének táncélete. Népműnk Hagyományaiából. 1956. 115-124

360. KARSAI Zsigmond

A lőrincrévi bál. Népműnk Hagyományaiából. 1956. 125-132.

361. KISS Lajos

A tánczenegyűjtés problémáiról. Táncműv.Ért. 1956. 59-65.

362. MORVAY Péter

Az egykori verbuválás és régi népi táncaink ismeretéhez. Népr.Közl. 1956. 155-161.

363. MORVAY Péter

A pásztortánc szinpedi pályafutásának kezdete. Táncműv.Ért. 1956. 48-58.

364. PÉCHY Hajnal

A néptánc - közkincs. Utunk. 1956. IX. 28. 5.

365. PETHES Iván

Táncvonatkozású kéziratos művek a felszabadulástól napjainkig. Táncműv.Ért. 1956. 116-123. /A Magyar Táncművészek Szövetsége kéziratos és sokszorosított művei. Bibl./

366. TIMÁR Sándor

"Zsok" Kincismisztán. Népünk Hagymányaiból. 1956. 133-141.

Vö. még 212 .

J á t é k - S p i e l

367. BEKE Ödön

Forgójáték. M.Nyelvőr. 1956. 122.

368. JÁNOSI Gyula

Gyalócai játékok. Népünk Hagymányaiból. 1956. 98-101. /Szokás./

369. SZÜCS Sándor

Sárréti játszóversek. Népr.Közl. 1956. 2-4.

370. VAJDA József

Egy néprajzi szakkör játékgyűjtéséből. Népünk Hagymányaiból. 1956. 93-97.

I r á s b e l i s é g - V o l k u n d S c h r i f t

371. PAPP László

A XVI. századi Literátus: Diák - Deák nevek kérdéséhez. M.Nyelv. 1956. 480-481. /Írástudás./

Vö. még 227 , 328 , 335 , 336 .

T ö r t é n e t i a d a t o k - H i s t o r i s c h e A n g a b e n

372. BAKÓ Ferenc

Történeti néprajzi adatok a XVIII. század első feléből. Népr.Közl.
1956. 261-264. /Harangláb, magzatelhajtás, varázslás, szűr./

373. HORVÁTH Antal

Szombathelyi kereskedő üzleti leltára a XVII. század közepéről. Népr.
Közl. 1956. 265-268. /Áruk és árak./

Á z s i a - A s i e n

374. BODROGI Tibor

Néprajzi kutatás az új Kinában. Ethn. 1956. 29-55.

375. KÉPES Géza

Manysi /vogul/ népénekek. Uj Hang. 1956. 8. 27-28.

376. U. KÓHALMI Katalin

A mongol népek és nyelvek. M.Nyelvőr. 1956. 88-92, 220-226.

377. L. MÁRKUS Mária

Kína nemzetiségeiről. Földr. Közl. 1956. 108-109.

378. RADÓ Sándor

A hóember nyomai a Himalájában. Földr. Közl. 1956. 434.

379. SÁNDOR István

Osztják "kézjelek" Jankó János naplójából. Ind.Ethn. 1956. 69-71.

380. TÓKEI Ferenc

Régi kínai munkadalok. Fil.Közl. 1956. 275.

381. V.A.

Kína nemzetiségeiről. Földr. Közl. 1956. 109.

A f r i k a

382. VAJDA László

Afrikai művészet. Szab. Műv. 1956. 417-421.

A m e r i k a

383. BOGLÁR Lajos

Smoking among the Indians of America. N.É. 1956. 169-180. /A dohányzás Dél-Amerika indiánjainál./

384. LORENCZ, J.

The North-American Pipes of the Ethnographical Museum. N.É. 1956. 180-183.

Vö. még 265 .

O c e a n i a - O c e a n i e n

385. BODROGI Tibor

Art in New Guinea. IV. Tago Masks from the Tami Islands. Acta Ethn. 1956. 189-193. /Új Guinea művészete. IV. Tago maszkok a Tami szigetekről./

SÁNDOR ISTVÁN

A VARÁZSKÖNYV

"Édes apám ... mért tanítottatott engem írni, olvasni?! Nem fogadnak el sehhol."

As ördög szolgálja.
MNGy. VI. 277.

A könyv, mint gondolatközvetítő eszköz, amelynek segítségével ember az emberrel egymástól időben és térben roppant messzeségekkel elválasztva is kapcsolatba léphet, évezredekken át volt az írástudók kevesek kizárólagos tulajdona. A könyvnyomatás előtt, sőt utána is ugyszólván az elektromos nyomdagépek felfedezéséig, már csak roppant drágasága is korlátozta terjedését. Társadalmi szempontból a parasztság írni-olvasni-tudásának hiányossága szabott határt a szélesebb könyvkultúra kialakulásának.

Mind ez jó talajt biztosított ahhoz, hogy a könyv csodatevő erejére vonatkozó hiedelmek évszázadokon át nagy bujasággal burjánozzanak Európa földjén. Ha számolunk szel az eidetikus megjelenítő képességgel, amely a mai lélektan szerint nemcsak a vizionárius vagy hallucinációra hajló beteges típusoknak sajátja, hanem gyakori velejárója az egészséges, eleven képzeletnek is, könnyen megmagyarázható a könyvrajtós "varázsa", amellyel az az írástudatlan, de fogékony fantáziájú olvasóra hat. A paraszti élményvilágban, amely hajlik rá, hogy mély beleéléssel sajátjaként élje át egyre újra mindazt, amiről mások beszámolójából értesül, - szinte a szó szoros értelmében vett "megidézést" jelent a könyvbe foglalt események, történések tudomásulvétele. Ezeket a kösfelfogás szerint, éppen mert a könyvben állanak, általában kritika nélkül valóságnak kell elfogadni. A történettudomány területén sűrűn vitatott probléma, miért tetszik hitelesebbnek a közvélemény előtt a leirt vagy éppenséggel kinyomatott szöveg az élőszóban eladottnál, holott a tévedés vagy ferdítés lehetősége amabban sem kisebb, s az írásos feljegyzés legfőbb az emlékezés mechanizmusának bizonytalanságait küszöböli ki. Ennek megértéséhez is éppen a könyv, az írás

megidézõ varázsa, az írással eszközölt "megjelenítés" valóságosága szorgálhat magyarázatul.

Csirájában ez a lélektani helyzet alapozza meg a "varázskönyvek" hiedelemszövevényének kisarjadását - egy meghatározott könyvtípusát, amely a nép elgondolása szerint természetfölötti hatalmakkal hozza kapcsolatba az olvasót s azokat mozgósítani is tudja egyébként elérhetetlen céljainak megvalósítására. Ha idõben, térben távollevõkkel szólhatok az írás által, s köztük olyanok megnyilatkozásait is tudomásul vehetem, akik évekkel, évszázadokkal, sõt évezredekkel ezelõtt elhaltak, - miért ne teremthetné meg a könyv kapcsolatunkat a természet fölött álló hatalmak világával is? A kérdésnek ez a feltevése sejteti a gondolatmenetet, amely a könyv "varázásának" felismerésétõl a "varázskönyvig" vezet a írástudatlan tömegek fantáziáját.

A varázskönyv, amely gyógyít és ront, boldoggá tesz vagy elpusztít, megmutatja a rejtett kincs helyét vagy más módon segít 99.999 tallérhoz vagy forinthez - az európai néprajzi kutatásnak ma egyik jelles témája. Komoly könyvészeti feladat a különbözõ történeti típusú varázskönyvirodalom "alkotásainak", váltakozó szöveganyagú kiadásainak, kiadási körülményeinek és forgalmazásának vizsgálata. A köz- és magángyűjtemények^e többnyire dugdosott, lenézett vagy éppen kárhöz-
tatott darabjai ugyanis a legmozgékonyabb, a rongálás vagy eltüntetetés veszélyének leginkább kitett könyvek, amelyekrõl egyáltalában tud a könyvtártudomány. Roppant kelendõségüket az élelmes kiadók még oly fürgesége sem tudja ellensúlyozni. S ez a tény önmagában is sejteti, hogy Nyugat gyakorlatában nemcsak a művelt könyvbarát egzotikus érdeklõdése kíséri e sajátos nyomdatermékek útját, hanem a tömegek érdeklõdése, amelyeknek hitvilágában a varázskönyv ma is eleven szerepet játszik.

A. Spamer egyik posthumus tanulmánya^{1/} a varázskönyvek alábbi típusait határozza meg.

1./ Mózes 6. és 7. könyve /a bibliai Pentateuchon tudvalevõleg 5 könyvbõl áll/, amelyeknek gyökerei a hellenizmus korába nyulnak vissza s amelyekhez idõk folyamán még Mózes 8., 9., 10., sõt 11. könyve is hozzájárult.

2./ Jezira könyve, ez a 40 iratból álló gyűjtemény, amely címét egy újabb német kiadvállalattól nyerte s csak laza szálakkal kapcsolódik a mûhöz, amelytõl címe való, a Sefer Jetzirah /Teremtés Könyve/

c. misztikus keleti kiadványhoz s voltaképpen a középkor és korai ujkor mágikus eszméinek sajátos egyvelegét nyújtja.

3./ A francia típusu Salamon kulcsa és a német Ördöggyőző Faust a 16. sz. szellem- és ördögidéző "irodalmának" jellegzetes alkotásai, amelyeket a 17.-18. századi fejedelmi udvarok könyvtárai kalligrafikus másolatok vagy luxuskiadványok formájában gyűjtenek.

4./ A Romanus-könyvecske és "Albertus Magnus" Egyiptomi Titkai, amelyek nem ördögidéző szövegeket és praktikákat, hanem népszerű varázsformulákat tartalmaznak betegségek gyógyítására, az embert, állatot, házat fenyegető veszélyek ellen, boszorkány, szellemek, természeti erők kártevése ellen, de a betegségek másra háritása céljából is stb.

Aligha valószínű, hogy a varázskönyv műfaja, amely Spamer szerint arról tanuskodik, hogy a gyermeklélek törvényszerűségei, mint a multban, ugy ma is, tul a gyermekéveken sirjáig elkísérik az ember életét, - a magyar multban teljesen hiányzott volna. Emlékeinek feltárása régi könyv- és kéziratállományunkban, ponyvairodalmunk körében ma még éppugy megoldatlan feladat, mint a magyar népi gyakorlatban élő varázsformulák történelmi rétegződésének s a varázskönyv-irodalommal való közvetlen vagy közvetett összefüggéseiknek feltárása. Annyi mindenestre kétségtelen, hogy a varázskönyv fogalma nem ismeretlen népünk előtt. Babonás történeteinkben a garabonciás diák "fekete könyve", a "bölcseesség könyve" jellegzetes bűvös könyv s mint attributum világosan utal arra, mint olvadnak össze a magyar hiedelemvilág e jellegzetes alakjában a nyugati hiedelem-elemek a táltosnak a samánizmus keleti képzetkomplexumát megtestesítő alakjával.^{2/} De nem ismeretlen a varázskönyv népmeséinkben sem.

Messze vezetne a varázskönyv-motivum népmesei előfordulásainak vizsgálata.^{3/} Csak kikapott példaként idézzük ATH 325. sz. "A varázsló és tanítványa" c. meséjének azt a magyar változat-sorát, melyben a magát irástudatlannak tettető tanítvány az átváltozás tudományát a távollévő mester varázskönyvéből tanulja meg, s e tudás birtokában győzi le és semmisíti meg a varázslót /v.ö. Gaal III. 180.; MNGy. VI. 277.; MNGy. XIII. 435/. A bűvös könyvet a nép felfogása szerint nálunk is, mint Nyugaton a beavatottak a maguk kizárólagos birtoka gyanánt őrzik avatatlanok szemétől. Meséinkben a munkát kereső fiut újra meg újra elutasítják, mikor kiderül, hogy nem ismeretlen előtte a betük világa

Szemrehányó kérdése, amellyel apjához fordul - "miért tanítottatott engem írni, olvasni?!" - találó volna szimbolumnak is a korszak társadalmi viszonyaira vonatkozólag, amely a parasztság természetes állapotának az írástudatlanságot vélte. A mesében azonban az "ur" varázsló s a fiút a varázskönyv, amelyet nála talál, nem természetes szabadságjogaihoz, hanem csodálatos képességekhez segíti. "A gyerek a könyvekből tanulatott, de mindent a helyére rakott, úgy érte az ur, a mint hagyta", olvassuk egyhelyütt. "Egyszer megtalálta az írásokat, hogy kell lóvá válni. Elolvasta, megtanulta," - halljuk ismét. Vajjon magyar sajátosság-e a mesetípus e változataiban a varázsló-tudást eszközlő varázskönyv motívuma vagy a nemzetközi mesélő lelemény jelentkezése a magyar nép ajkán, gondolatmenetünk szempontjából másodrangú kérdés. Annyit mindenesetre igazol, hogy a múlt század elejétől napjainkig meséinkben is nyomot kap népünk tudása titkos varázskönyvek létéről és csodatevő hatalmáról.

Nincs nyoma azonban a magyarságra vonatkozó eddigi ismereteink körében annak, hogy népünk varázskönyv-kiadványokkal bárhol praktikákat gyakorolna, hogy a varázskönyv a meséből, babonás történetből kilépve, mint valódi könyv az élő szokások rendjében is jelentőségre vagy akár csak bizonyos szerepre is tenne szert. Nyugaton ilyen szempontból a helyzet más. O. Spamer idézett tanulmánya egy drezdai varázskönyvkiadó cég 1925-1935 közt folytatott teljes üzleti levelezésének birtokában kézzelfogható adatok tömegét sorakoztatja fel a varázskönyv-rendelők magatartására vonatkozóan. Egy közepes postatisztviselő Faust dr. címe után érdeklődik, minthogy a címére Wittenbergbe irányított levelekre nem jön válasz. Egyes területek parasztsága védő talizmánként Mózes 6. és 7. könyvét házába falaztatja. Egy alsó-bajorországi szabó ugyane mű megbízhatóságáról kér a kiadótól jótállást, mert nincs pénze, nincs munkája s tudni kívánja, vajjon a könyvből pénzt teremthet-e elő? Egy különösen zavaros 21 éves thalheimi ifju szintén az igazi Mózes-könyvet keresi, mert látni és beszélni akar a sátánnal és pénzt akar teremteni. 1930-ban egy munkanélküli anya Salamon kulcsa segítségével akarja megkísérelni az aranycsinálást. Egy féltékeny pomerániai utazó 1933-ban Mózes könyvével szeretné lehetetlenné tenni vetélytársát, egy mumthali özvegy a boszorkánynyomástól keresne valamilyen varázskönyv által szabadulást, egy sziléziai az igazságszolgáltatás veszedelmeit óhajtáná elkerülni. Többben kifogásolják a Mózes-ki-

advány utbaigazításainak elégtelenségét, kiegészítő felvilágosításokat kérnek egyes részkérdésekben. S nem utolsó sorban - van, aki egy gonosz asszony halálát szeretné Mózes könyve által elérni - a kiadónak egy kölcsön-példánya által.

A varázskönyvre vonatkozó hiedelmeknek ez az "életteljessége" a magyarság körében nem alakult ki. Hiányának nyilván történeti okai vannak. A könyv végeredményben csak a jómód, a polgárosodás bizonyos magasabb fokán kapcsolódhat be hatásaival a népek életébe, a népek olvasóvá nevelődésének természetes anyagi feltételei vannak. A németiség széles rétegei már a középkor végén - a mágikus-misztikus hiedelmek virágkorában részt követelnek a könyvkulturában s a könyvkultura elemeit adják tovább hagyományyszerűen egyre újabb nemzedékek érdeklődésének. Magyar földön a folyamat a török idők nehézségei folytán megkésik s mire parasztságunknak a könyvvel, irodalommal való elevenebb kapcsolata kialakulhat, a könyvkultura alapjellegetében a racionalizmus növekvő igényei lényeges átalakulásokat hoznak létre. A varázskönyvvel népünknek jóval kevesebb találkozása volt, mint a németiségnek. Est a tételünket a hazai varázskönyv-jellegű kiadványokra és azok elterjedtségére vonatkozó kutatások adatszerűen is igazolni fogják.

J e g y z e t

- 1./ Adolf Spamer: Zauberbuch und Zauberspruch. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 1955. 109-126 l.
- 2./ Ethn. 1934. 25-30. és 125. l.
- 3./ A kérdéshez vö. MNGy. XIII. 512, 519, 536. l.

SÁNDOR ISTVÁN

Jelzések mezőgazdasági eszközökön Bulgáriában.

A mesterjegyek gyűjtésének kor, hely és stílustörténeti jelentőségét az iparművészek már közel egy évszázada felismerték, gyűjtésük eredményeit haszonnal alkalmazzák. Néprajzi szempontból a budapesti és vidéki muzeumok anyaga alapján Vincze István foglalkozott a mezőgazdasági eszközök egyikén - a szőlőmetszőkéseken - fellelhető jelek és "diszitések" gyűjtésével és rendszerezésével és megpróbálta ennek alapján helyileg meghatározni a nagyobb eszközkészítő központokat és gyártmányaik földrajzi elterjedését, továbbá kísérletet tett a tulajdon és mesterjegyek elkülönítésére, feltételezve egyes mintákról, hogy csupán a tárgyak diszitására szolgáltak.

A tárgykör kutatása során további probléma marad az eszközökön található jelek értelmezése és a jelölő eljárások technikájának megállapítása. Mindez annál nehezebb feladat, mert a kutató itt teljesen a holt anyagra van utalva. Közel 50 éve, hogy Magyarországon a parasztság nem használ falusi kiskovácsok által készített mezőgazdasági eszközöket, ezeket kiszorította a könnyebb munkájú és olcsóbb kivitelű gyári áru. Így nincs módunk rá, hogy olyan műhelyt látogassunk meg, ahol még mezőgazdasági eszközöket készítenének és jelzésekkel és diszítésekkel látnák el azokat.

Feltétlenül elősegítik az eszközökön található jelek és az u.n. "diszítések" jellegének biztosabb megállapítását és készítésük technikájának megismerését az adatgyűjtések olyan országok területén, ahol a kovácsok ma is készítenek munkaeszközöket és jelekkel, "diszítésekkel" látják el a kezük alól kikerülő darabokat.

Bulgária földművelő eszközeinek kb. 70 %-át még ma is egyéni vagy szövetkezetbe tömörült kovácsok készítik. Városokban, nagyobb falvakban vagy a több földdel rendelkező TKZE-ek kovácsműhelyeiben dolgoznak azok a kovácsok, akik készítik, jelzik vagy műhelyük jellegzetes "diszítésével" látják el a kezük alól kikerülő darabokat. A jelzés és a "diszítés" ma már nem minden eszközkészítő kovács sajátja, a fiatalabb kovácsnemzedék már műhelyének jelzése és az eszköz "diszítése" nélkül adja el készítményeit, csupán a megrendelő kívánságára üti bele annak tulajdonjelét.

Annál figyelemreméltóbb, hogy az idősebb kovácsok gyakorlatában a mester- és a tulajdonjegyek, valamint a diszitések mellett külön jelcsoport szolgál a vas minőségének jelzésére, amelyből a megfelelő eszköz készül.

Tanulmányutam során több olyan kovácsműhelyt volt alkalmam meglátogatni, ahol mezőgazdasági eszközöket készítenek és köztük olyanokat is, akik mesterjegyükkel jelzik és műhelyük diszitésével ékítik gyártmányaikat. Legtanulságosabb volt a Kolarovgrádban /Sumenben/ lévő, ott majd 50 éve önállóan működő Ginja Velikov Terziev 75 éves kovácsnál tett látogatás. Terziev 12 éves kora óta a szakmában dolgozik és 50 éve önálló kovácsműhelye van a városban. 1944 szeptemberéig kéthárom segéddel és inassal is dolgozott. A környékbeli fiatalabb kovácsnemzedék majd mind az ő keze alól került ki. Műhelyének készítményei híresek voltak a múltban, híresek ma is. Készített arató és fűvágó sarlókat, szőlő és gallymetszőkéseket, fejszéket, ásókat, ekepapucsokat, különféle fajta kapákat. Műhelyének fala ma is amolyan kisebb készletraktár, ahol megtalálható az eszközök majd minden fajtája. Legtöbb természetesen az eszközöknek abból a fajtájából kapható, amely éppen idénycikknek számít. Így pl. tavasszal több a kapa, nyáron több az aratósarló; ősszel viszont több fejsze készül raktárra. A raktárra készített eszközöket nem fejezi be teljesen, végső simitásukat akkor adja meg, amikor gazdájukra talál. Ekkor fogazza be az aratósarlót, élesíti ki a kapákat, ekepapucsokat és fejszéket, de ekkor kerül lapjára a mester pecsétje, műhelyének "diszitése", a vas minőségének meghatározására szolgáló jelzés és a költségesebb, több évre szolgáló eszközöknél a készítés éve is. A tulajdonos külön kívánságára a kapákba névjelüket is beleütik. /Csak a kapákba ütik a tulajdonos névjelét; a sarlóknál, baltáknál és metszőkéseknél az eszköz nyelvébe rójja a tulajdonos a maga nevének kezdőbetűit./

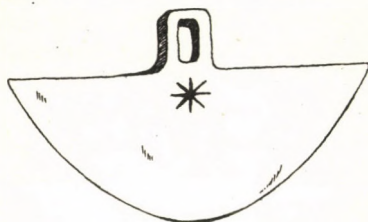
Kisebb értékű, olcsóbb eszközöknél, így pl. a kapáknál a vas minőségét csak akkor jelzik, ha azt a megrendelő kívánságára nem a kapák készítéséhez általában használatos vasból, hanem drágább, jobb minőségűből állították elő. A kovácsok egyik legfontosabb feladatuknak a vas minőségének jelzését tartják, mert ez a jel van a mester segítségére akkor, amikor egy későbbi alkalommal az eszköz műhelyükbe újra visszakerül javítás, vagy alakítás céljából. Innen tudják meg, hogy milyen

eljárást és milyen vastoldaléket kell az eszköz javításánál alkalmazniok.

A századforduló táján a mester jelzését az eszközökön csak a minták képviselték oly módon, hogy egyfajta eszközre a mester mindig egyfajta jelet ütött. Ezt a jelzést a műhely jelének és egyben az eszköz "diszítésének" is tartották. Az 1910-es években kibővültek a műhelyek, több segéddel is dolgoztak, nagyobb környéket láttak el készítményeikkel. Ekkortól vált általánossá - külföldi példa nyomán - hogy a mester nevével ellátott körpecsések jöttek forgalomba és a műhely jellegzetes diszítése mellé beütötték a pecsétet is. A pecsét csak egyes eszközöknél szorította ki a műhely korábbi jellegzetes diszítését, így a sarlóknál, fejszéknél, metszőkéseknél. A kapáknál az újabb pecsét használata mellett a régi jelzés is megmaradt. /1. tábla. Terziev készítette tárgyak./

Terziev legtehetségesebb tanítványa a kjulevcsai TKZE kovácsa, Nikola Stancsev. 1921 óta dolgozik önállóan szülőfalujában. 1945 óta a szövetség kovácsa, illetőleg a szövetség kovásműhelyének vezetője. Mint szövetségi kovács is jelzi gyártmányait, mégpedig volt műhelyének jellegzetes "jelzés-diszítésével". A körpecsétjét hagyta el, amióta szövetségi kovács; mégis - hogy megismerje, mely eszközök kerültek ki keze alól, mindegyikbe nevének kezdőbetűi /H.C./ kerülnek. Diszítványeinek ornamentikája sokkal gazdagabb és sokrétűbb, mint mestéréé. A diszítéshez és jelzésekhez használja az előbb látottakon kívül a fogas félholdalaku és gömbhegyben végződő pontozó eszközt is. Baltáit diszítés szempontjából is valósággal remekbe készíti. /2. tábla./

Cigánykovácsok is készítenek nagyszámu mezőgazdasági eszközöket de hiányosabb felszerelésük miatt általában csak kapákat és sarlókat tudnak gyártani. Ezek szerte az országban egységes jelet ütnek az általuk készített kapákba.

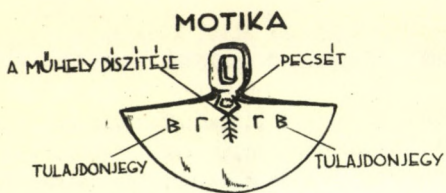
A kovácsok mind felismerik a cigányok által készített tárgyaikat, éppen jellegzetes "diszük" alapján. A sarlóba semmiféle jelet sem tesznek.

A mezőgazdasági eszközökön található mindenféle jelzést a vas hideg megmunkálásával, mélyített technikával adják meg. Készítésükhöz a következő szerszámokra van szükség. Vonalas műhelymintás jelzéseiket az üttető kalapáccsal készítik. A kiütendő mintát sohasem rajzolják elő. Ez magyarázza azt, hogy a minták csak nagyjában hasonlóak, apróbb részleteikben akad eltérés. /Igy pl. sokszor a vonalkázás során eggyel többet vagy kevesebbet ütnek a kapákba./ A vas minőségének jelzését és a kisebb névjeleket a vésőhöz hasonló szerszámmal ütik a tárgyba, amelyet ők vésőnek neveznek. A fogas félholdalaku jelzővel a műhely jelzését ütik a baltákba, ezt azonban ma már csak kevés kovács alkalmazza. A pontozásos diszítést a gömbhegyben végződő pontozóval ütik a tárgyba. A pontozásos diszítés majd mindig a fogas félholdalaku diszítés kiegészítője, magában ritkán használják. Ugyancsak hidegen ütik az eszköz lapjába a mester nevét vagy névbetűit viselő pecsétet és az évszámot is /3. tábla. Eszközök és pecsétek/.

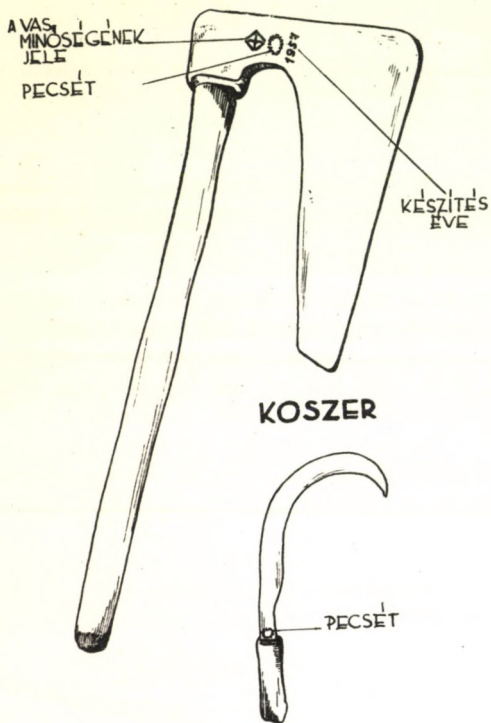
A jelzésnél használatos eszközöket a kovácsok maguk készítik. Kivétel azonban a névjelet és az évszám beütésére szolgáló számjelet jelző pecsét, amelyeket a legtöbb esetben vésnökkel készíttetnek.

Ma már Bulgáriában is egyre inkább felhagynak a kovácsok az eszközkészítéssel s ez itt is a gyári áru előretörésével magyarázható. A fiatalabb kovácsnemzedék már nem készít nagyobb mesterségbeli tudást kívánó eszközöket /igy pl. baltákat/; de az egyszerűbb eszközök készítésénél is "sablonra", mint ahogyan ők mondják "mankóra" van szükségük. A Szófia környékén dolgozó kovácsok szerepe így lassan hasonlóvá lesz a magyarországi kovácsokéhoz: főfeladatuk a kocsivasalás, lópatkolás, mezőgazdasági eszközök élesítése és javítása. Így ugyyszólván a mesterség régi gyakorlatának utolsó perceiben szerezhettünk áttekintést a különféle jelölő eszközökről, alkalmazásuk technikájáról és szabályszerűségeiről s vonhattuk le a tanulságot, hogy a mester és tulajdonjegyek, valamint a diszítések mellett bizonyos esetekben a mezőgazdasági eszközök jelzései az anyagul szolgáló vas minőségére utalnak. Jeleik ilyen szempontból az ötvösök, aranyművesek finomság-jeleivel állíthatók párhuzamba.

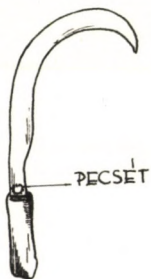
BOROSS MARIETTA

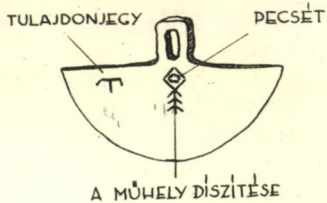
BRADVA

KOSZER

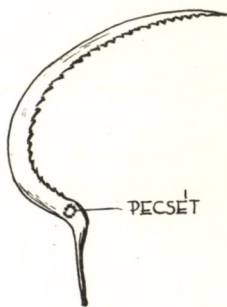
MOTIKA

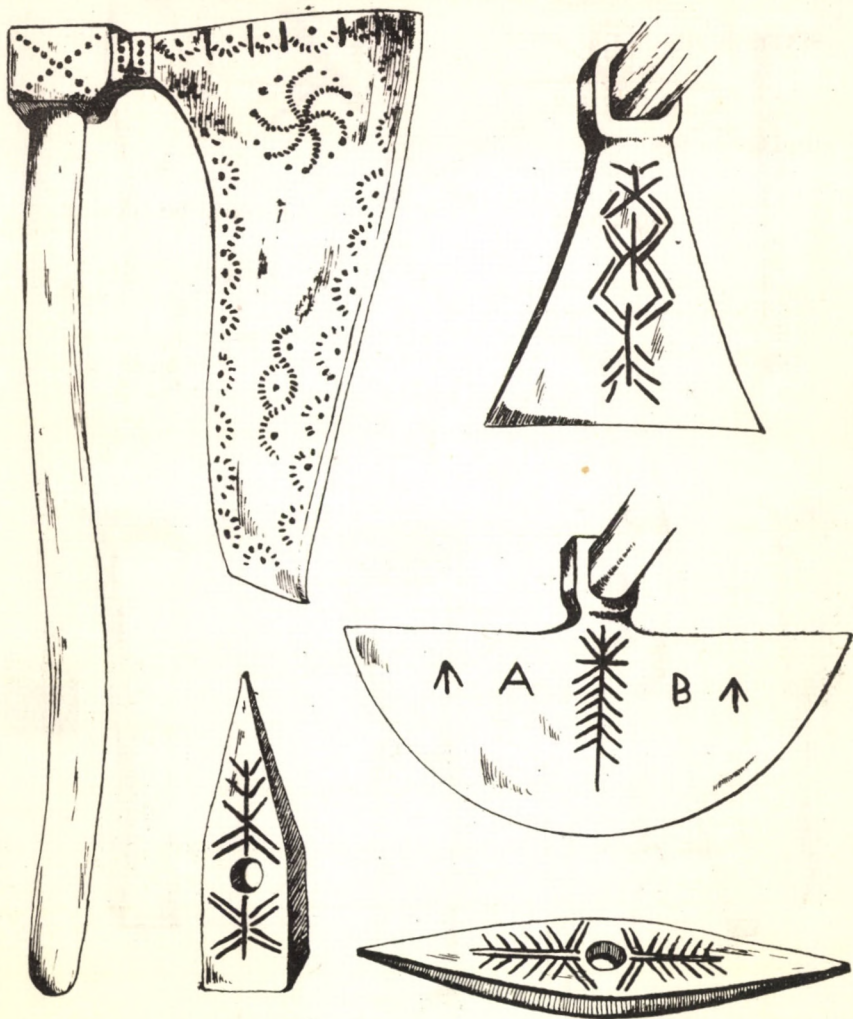
KALISZTER

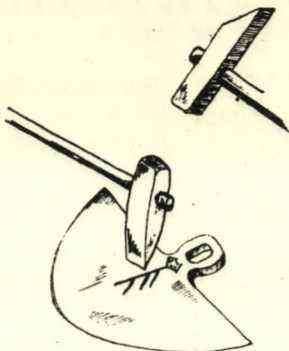
SOP

1. Jelzések G.V. Terziev készítményein /Kolarovgrad/.

2. Diszítések N. Stancsev készítményein /Kjulevcsa/.

3. Jelvéső eszközök és pecsétek.
A rajzokat Sándor Péter készítette

INDEX ETHNOGRAPHICUS

Anzeiger der Bibliothek des Ungarischen Ethnographischen Museums

Redigiert von I. S á n d o r und L. T a k á c s.

Budapest, VIII. Könyves Kálmán körút 40.

I N H A L T

B i b l i o g r a p h i e

István S á n d o r: Ungarische Volkskunde in den Zeitschriften des Jahres 1956.

Unser Repertorium umfasst die Artikel ungarischer und ausländischer Zeitschriften und Jahrbücher über die Volkskunde des ungarischen Volkes und im allgemeinen über Volkskunde der Völker Ungarns, sowie auch die Mitteilungen ungarischer Ethnographen in der ungarischen Fachzeitschriften über andere Völker. Die Studien ausländischer Fachmänner in der ungarischen Zeitschriftenliteratur über andere Völker bleiben unregistriert. Ebenfalls müssen wir auf die Angabe von Besprechungen verzichten. Artikel aus Tageszeitungen oder rein populären Organen müssen ähnlicher Weise entfallen. Das Ziel dieser Zusammenstellung ist die bibliographische Orientierung in der Fachliteratur des Jahres 1956 zu ermöglichen. Im Umfange von beinahe 400 Titeln bietet unsere Zusammenstellung das Material von mehr als 50 Zeitschriften dar.

B ü c h e r s c h a u

Referate über die ungarischen Neuerscheinungen.

1. Die Bibliographie enthält die Verzeichnis der Übersetzungen der albanischen Literatur sowie der Werke ungarischer Forscher über Albanien. Ein Kapitel mit der Überschrift "Etnografia" enthält die Titel 13 volkswundlicher Werke; auch Übersetzungen von albanesischen Volksliedern und Balladen werden aufgezählt.
2. Dritter Band der zusammenfassenden Bücherkunde der ungarischen Literatur über Landwirtschaft vom Jahre 1831 bis 1859. Die Gruppierung geschieht nach 70 Fachgruppen, innerhalb dieser wird die

Reihenfolge vom Erscheinungsjahr bestimmt; die innerhalb desselben Jahres herausgegebenen Werke aber folgen in alphabetischer Reihenfolge. Das Material streckt sich auch auf die Fragen der gesellschaftlich-wirtschaftliche Lage des Bauerntums aus und enthält ausser den Titeln der Fachliteratur über den Ackerbau in engerem Sinne - auch diejenigen der Werke über Viehzucht. Im Ganzen ein wertvolles Hilfsmittel zur volkskundlichen Forschung.

3. Eine Bibliographie der ungarischen Übersetzungen bulgarischer belletristischer Werke aus den Jahren 1946-1955. Sie registriert nicht nur die Sammlungen bulgarischer Volksdichtung, sondern auch einzelne Märchen, Balladen, Volkslieder dem Titel nach.

5. Bibliographie der Volks- und Heimatkunde, Wirtschafts- und Kulturgeschichte des Tokaj-Hegyalja Gebietes. Sie umfasst die selbstständigen Werke sowie die Artikel von Zeitschriften, Jahrbüchern usw. Der Stoff wird alphabetisch nach Verfassern geordnet. Bei manchen Buchtiteln werden auch die Besprechungen aufgezählt. Eigentlich Fortsetzung der Bibliographie der Gebiete Bodrogeköz, Hegyalja und Hegyköz, die Verfasser im Jahre 1947 herausgegeben hat.

17. Das Buch von M. Belényesy über die Forschungsmethoden der mittelalterlichen Agrargeschichte betont ausdrücklich die Gesichtspunkte der historischen Volkskunde. Neben Fragen der Geschichte der Grossgrundbesitze sollte man auch die grossen Massen der Bauernschaft mit ihren hergebrachten Überlieferungen in Betracht ziehen. Wie, der Wortvorrat der Volksprache zum Verständnis alter Terminologien verhalf, so wird durch eingehende Kenntnis des ethnographischen Stoffes möglich uns über den Gebrauch der aus Erdentiefe zum Vorschein gekommenen Gegenstände von undeutlicher Bestimmung zu vergewissern. Die Erforschung der alten, primitiven Formen des Volkslebens verhalf uns dazu eine heute nur noch im Andenken erhaltene Lebensform rekonstruieren.

23. Ein praktisches Buch aus dem Gebiete der angewandten Ethnographie über die ungarische Volksstickerei. Verfasserin will genauere Kenntnisse über die verschiedenen Arten der Volksstickerei ermitteln und bespricht diejenigen nach den einzelnen ethnischen Gebie-

ten Ungarns. Jedesmal versucht sie die Stickerei ins Gesamtbild der Volkskunst der entsprechenden Ortschaften einzufügen und auch ihre Entwicklungsgeschichte kurz zusammenzufassen. Die Beschreibungen der Stichtechniken beruhen auf den Ergebnissen der Fachliteratur. Auch über die Anwendungsmöglichkeiten gibt das Buch gute Ratschläge.

39. Über selbsthergestellte Spielzeuge der Kinder von Jászakisér aus Knochen, Holz, Disteln, Maiskolben und Maisstengel, aber auch aus Metallabfall, so aus den Stücken von Weckern, Fahrrädern, schlechten Gewähren u.s.w. Die Spielzeuge ahmen zum Teil die Maschinen und Geräte der Erwachsenen nach. Zum Teil dokumentieren sie aber den Eindruck, den die modernen Verkehrsmittel an die Gedankenwelt der Kinder üben können.

40. Neue Auflage des zum erstenmal im Jahre 1937 erschienenen Werkes über die Lage des Agrarproletariats am Theiss-Maros-Gebiete. Das Buch enthält besonders wirtschafts- und gesellschaftsgeschichtlich wertvolle Beobachtungen, die auch für die Forscher der Volkskunde vom Interesse sind.

41. Beiträge zur Siedlungsgeschichte des Theissgebietes während der Türkenzeit am Grunde der heimischen „Defter“, d.h. türkischen Steuerzahlerverzeichnisse vom Jahre 1571 aus dem Sandschak von Szolnok. Verfasser bietet eine ungarische Übersetzung des Syakatsprachigen, d. h. türkisch abgefassten, in arabischer Schrift geschriebenen, aber überwiegend mit persischen und arabischen Satzfragmenten durchwobenen Textes. Die Verzeichnisse bieten wirtschaftlich, gesellschaftlich, wie auch ortsgeschichtlich und ethnisch wertvolle Angaben über die Verhältnisse des Jászág und des Kunság.

43. "Die Freien der Puszta" bilden eine besondere Gesellschaftsschichte auf der Grossen Ungarischen Tiefebene Mitte des vorigen Jahrhunderts. Der Fronbauer ohne Urkunden, der Hintersasse, der Arm-bauer, der Fahnenflüchtling und der Wegelagerer /'betyár'/ dürfen erst da, ausser den Schranken der Ständegesellschaft, in die Tiefe der wilden Natur geflohen, gemeinsam mit anderen Schicksalsgenossen frei sein. Sie lebten auf dem breiten Flachland, zwischen Mooren und Flüssen

nach den eigenen ungeschriebenen, hergebrachten Regeln in freundlicher Beziehung zu den Hirten. Die 34 Abschnitte des Buches stellen uns die Typen dieser Schichte und ihre Lebensweise dar.

53. Sagen, Legenden, Tiergeschichten der Eskimos von Nordwest-Alaska und von der benachbarten Insel Nunivak, aus der Sammlung von Hans Himmelheber ins Ungarische übertragen von Katalin Székely. Laut des Nachwortes von Lajos Boglár werden die Texte durch ihren eigentümlichen Realismus, der Form nach aber durch ihre zusammengesetzte Struktur charakterisiert.

54. Albanische Volksmärchen in ungarischer Übersetzung auf Grund der Märchensammlung des Albanesischen Wissenschaftlichen Instituts von Donat Kurti unter dem Titel Shkodra /1940/. Das Buch enthält 45 Texte aus sämtlichen Wohngebieten des albanischen Volkes /auch ausser der Grenzen des Landes/. Das zugefügte Nachwort bietet Aufklärungen besonders über die Vortragsumstände des Märchens in Albanien sowie über seine Wundergestalten.

60. Verfasser sammelt die mündlichen Überlieferungen über Alexander Petöfi, den im ungarischen Freiheitskrieg im Jahre 1849 gefallenen Dichter seit Jahrzehnten und bietet hier 123 Geschichten, zum Teil Sagen, die er in den letzten Jahren aufgezeichnet hat. In der Tradition der dem Dichter nahestehenden Familien lassen sich bis heute manche, bisher unbekannte Kleinigkeiten finden, aber in der Phantasie des Volkes schwimmt das reale Bild des Dichters immer mehr. So werden zum Beispiel die Umstände seiner Geburt ähnlich der von Christus erzählt und seine Gestalt fließt mit den hergebrachten Wundergestalten der ungarischen Volksdichtung zusammen.

76. Die Totenwachelieder im Komitate Sopron, welche in Umfange von 262 Nummern von L. Lajtha herausgegeben werden, sind dem Text nach grösstenteils Derivate der Totenlieder und Psalmen von István Illyés. Das Werk von Illyés ist zum ersten Male im J. 1693 erschienen; beim Bauertum ist seine Auflage vom J. 1868, beziehungsweise von 1874 fasst in jedem Dorf auch heute noch zu finden. Die Melodien zeigen die charakteristischen Formen mittelalterlicher Gesänge sowie historischer

Lieder des 16. Jahrhunderts, ungarischer Volksweisen neueren Schlags sowie Machereien von Kantoren und Vorsängern. Auch der Einfluss der österreichischen Wallfahrtengesänge, die in Zell abgelernt wurden, kann man hier und da beobachten. Die reiche Sammlung repräsentiert also fast alle Schichten der Musikkultur des ungarischen Volkes und ist in der volkskundlichen Forschung des ungarischen Kirchenliedes von bahnbrechender Bedeutung.

79. Ein Sammelwerk über die ungarischen Quellen der historischen Statistik von Steuerzahlerverzeichnissen des Spätmittelalters bis zur Volkszählung des Landes im Jahre 1848. Es enthält auch einige zusammenfassende Darstellungen über gesellschaftlich-wirtschaftliche Fragen der verschiedenen Gebiete Ungarns.

80. Verfasser untersucht den Entwicklungsgang vom Fronsystem zur kapitalistischen Wirtschaft, wie er sich in der Geschichte der Domänen Eszterházy zu Tata und Gesztes in der Mitte des 19. Jhs abspielt. Das Schicksal der etwa 50.000 "Untertanen" des Grossgrundbesitzes ist typisch. Der Kampf der Hörigen für bessere Bedingungen der bäuerlichen Zukunft durch Rechtsstreite, die mächtige Erweiterung des Grosspachtsystems auf den Domänen, das an die Stelle der früheren Meiereiwirtschaft tritt, die Entwicklung des Fronbauertums zum Lohnarbeitertum und die Umgestaltung der Wirtschaftstechnik infolge der Einführung neuer Arbeitsgeräte - die Prüfung dieser Probleme führt im Buch zu Ergebnissen, die sich auch volkskundlich interessant und wertvoll zu werden versprechen. Dem Werk sind Zusammenfassungen in deutscher, englischer, beziehungsweise russischer Sprache beigelegt.

S t u d i e n z u r E t h n o g r a p h i e d e r S c h r i f t

István S á n d o r : Das Zauberbuch in Ungarn.

Verfasser macht uns auf die Tatsache aufmerksam, dass es ein Buch vor einem nicht Lebens- und Schreibenkundigen gewissermassen überhaupt für ein Zauberbuch gilt. Mit Hilfe der Schrift können wir mit zeitlich und räumlich weit Entfernten in Verbindung treten, ja von den Äusserungen von vor Jahren, Jahrhunderten, ja vor Jahrtausenden

Verstorbenen Kenntnis nehmen. Durch Vermittlung des Buches wird unsere Phantasie angeregt, die darin enthaltenen Geschehnisse werden uns gegenwärtig: man sieht das, was im Buche steht und es öffnet sich eine andere Welt vor uns. Beachtenswert ist es, dass auch diese Welt der Poesie vom Bauerntum als ‚Wirklichkeit‘ aufgefasst wird: man meint überhaupt was geschrieben und besonders was gedruckt ist, authentischer sei gegenüber dem, was nur gesprochen wird. So schreitet die primitive Phantasie den Weg vom "Zauber des Buches" bis zum "Zauberbuch" - bis zum Buche, durch das man übernatürliche Mächte bezwingen und beschwören kann. Eine Bibliographie der ungarischen Zauberbücher oder handschriftlich vorhandener Zaubertexte besitzen wir bis jetzt nicht und so konnte auch ihr Einfluss auf die überlieferten Zaubersprüche des ungarischen Volkes nicht erörtert werden. Diesbezüglich sind die Ergebnisse von A. Spamer /Zauberbuch und Zauberspruch. Deutsches Jahrbuch für Volkskunde 1955. S. 109-126/ auch für die ungarische Forschung von Interesse. Der Begriff des Zauberbuches ist vor dem ungarischen Bauerntum keineswegs unbekannt. In einer Gruppe der ungarischen Volksmärchen über "den Zauberer und seinen Lehrling" /ATH 325/ kann sich der dienstsuchende Bursche nirgends verdingen, weil er lesenskundig ist; endlich verheimlicht er bei einem Herrn seine Gelehrtheit und wird von ihm aufgenommen. Bei diesem Zauberer findet er dann die Zauberbücher, er studiert sämtliche fleissig, bis er endlich mit ihrer Hilfe den bösen Herrn bezwingen und vernichten kann. Auch der Gewitter herbeiführende "Garabonciás Diák", der zauberkundige Student, diese eigenartige Gestalt des ungarischen Volksglaubens, in der man die Verkörperung der althergebrachten Vorstellungen des osteuropäischen Schamanentums entdeckt, besitzt in den Sagen des Volkes ein Zauberbuch: er beschwört daraus einen Drachen und steigt so auf den Drachentrücken in die Wolken. Das Motiv des Zauberbuches bildet in diesem Vorstellungsgewebe ein westliches Element. Das Zauberbuch hat also in den ungarischen Märchen- und Sagenschatz eine gewisse Rolle. Auffallend ist dagegen, dass es sich in Ungarn im Gegensatz zu Deutschland bis jetzt keine einzige Spur über Zauberhandlungen finden lässt, die beim Volks mittels Zauberbücher getrieben würden.

Marietta B o r o s s : Zeichen und Mäler auf landwirtschaftlichen Geräten in Bulgarien.

Mit den Handwerkerzeichen, Eigentüsmälern und Dekorierungen der Ackerbaugeräte und besonders der Rebmesser in Ungarn beschäftigte sich I. Vincze im I.E. 1956. S. 161-169. und 176-177. am Grunde des in den ungarischen Museen befindlichen Materials und versuchte sie ihren Funktionen nach zu unterscheiden und charakterisieren. Diese Geräte werden in Ungarn schon seit 50 Jahren nicht mehr in den Werkstätten der Dorfschmiede, sondern betriebsmässig hergestellt. Verfasserin macht uns dagegen auf die Tatsache aufmerksam, dass die Ackerbaugeräte in Bulgarien auch heute noch im Umfange von 70 % durch selbstständige oder in Genossenschaft arbeitende Schmiede verfertigt werden und teilt uns ihre Beobachtungen über die hergebrachte Weise des Eintreibens der Mäler mit, wie das sich in Bulgarien bei Dorfschmieden auch heute noch üblich ist. In der Praxis der älteren Generationen der Schmiede werden die Werkzeuge mit Meister - und mit Eigentüsmälern, mit Dekorationen, daneben aber auch mit besonderen Merkmalen der Qualität versehen. Letztere beziehen sich auf die Mischung des Eisens, aus dem man das Gerät verfertigt; bei der späteren Reparatur oder Gestaltung gibt dieses Mal dem Meister die nötige Zurechtweisung, welche Sorte Eisen und welches Arbeitsverfahren man dabei verwenden soll. Statt Meisterzeichen ist es in Bulgarien auch der Stempel des Meisters üblich und zwar entweder mit dem vollen Namen oder mit dessen Anfangsbuchstaben. Oft wird auch die Jahreszahl der Verfertigung zugefügt. Das Namenszeichen des Besitzers treibt man ausschliesslich in die Hacken ein; bei anderen Geräten kommt das Eigentüsmal auf den hölzernen Stiel. Zigeunerschmiede verwenden auf den selbthergestellten Hacken im ganzen Land dasselbe Handwerkszeichen /einen Stern/. Die beigegefügte Tafel Nr. 1. stellt die verschiedenen Zeichen auf den Produkten von G.V. Tertzjev in Kolarovgrad, die Tafel Nr. 2. die Dekorationen auf einigen von N. Stantschev in Kjulevce verfertigten Geräten dar; die dritte Tafel aber zeigt uns die bei der Dekorierung, beziehungsweise beim Bezeichnen verwendeten Schmiedewerkzeuge. Das Bezeichnen der Geräte geschieht immer mit kalter Technik und zwar bei der Gelegenheit Ihres Verkaufs.

T A R T A L O M

Ujabb könyvek a Néprajzi Múzeum Könyvtárában - Neuere Bücher
in der Bibliothek des ungarischen Ethnographischen Museums

1-46

T á r g y k ö r ö k

Bibliográfia - Bibliographie	1-6
Összefoglaló művek - Zusammenfassendes	7-8
Gyűjtemények - Sammelwerke	9-11
Népek, tájak - Länder und Völker	12-15
Atlasz - Atlas	16
Földművelés - Ackerbau	17-20
Táplálkozás - Nahrung	21
Viselet, hímzés - Tracht, Stickerei	22-24
Település, ház - Siedlung, Haus	25-26
Butor, felszerelés - Möbel, Hausrat	27-30
Ipar - Gewerbe	31
Malom - Mühle	32-33
Népművészet - Volkskunst	34-38
Játékszer - Spielzeug	39
Jog, társadalom - Recht, Gesellschaft	40-43
Szokás - Brauchtum	44-45
Hiedelem - Volks Glaube	46-50
Mese - Märchen	51-58
Monda - Sage	59-66
Találós kérdés, közmondás, mondóka - Rätsel, Sprich- wort, Spruch	67-70
Népzene - Volksmusik	71-78
A társtudományok köréből - Aus dem Gebiete der Hilfswissenschaften	79-80

S z e r z ő k

Belényesy Márta	19
Bodrogi Tibor	12, 13
Boglár Lajos	7, 22, 48, 52
Boros Marietta	23, 40
K. Csilléry Klára	27, 28, 29, 34
Dobos Ilona	60

Filep Antal	26	
Földes László	30, 36, 45	
Halmos István	72	
Hegy Imre	11, 14	
Hofer Tamás	8, 20, 25	
Kiss Mária	46	
L. Kovács Ágnes	53, 54, 57, 58, 67	
Molnár Balázs	41	
Rajeczky Benjamin	71, 74, 75	
Sándor István	1, 3-6, 21, 35, 37, 39, 43, 51, 55, 56, 59, 61-66, 68- 70, 76, 79, 80	
Sluch Zsófia	24	
Szendrey Ákos	9, 10, 15, 16, 42, 44, 47, 49, 50	
Takács Lajos	2, 31, 32, 33	
Vargyas Lajos	73, 77, 78	
Vincze István	17, 18	
Sándor István: Magyar néprajztudomány az 1956. év folyóirataiban		
Ungarische Volkskunde in den Zeitschriften des Jahres 1956		47-84
A kifejezés etnographiájához		
Sándor István: A varázskönyv		85-89
Boros Marietta: Jelzések mezőgazdasági eszközökön Bulgáriában		90-96
Anzeiger der Bibliothek des Ethnographischen Museums		97-103

54832

INDEX ETHNOGRAPHICUS

1957 december

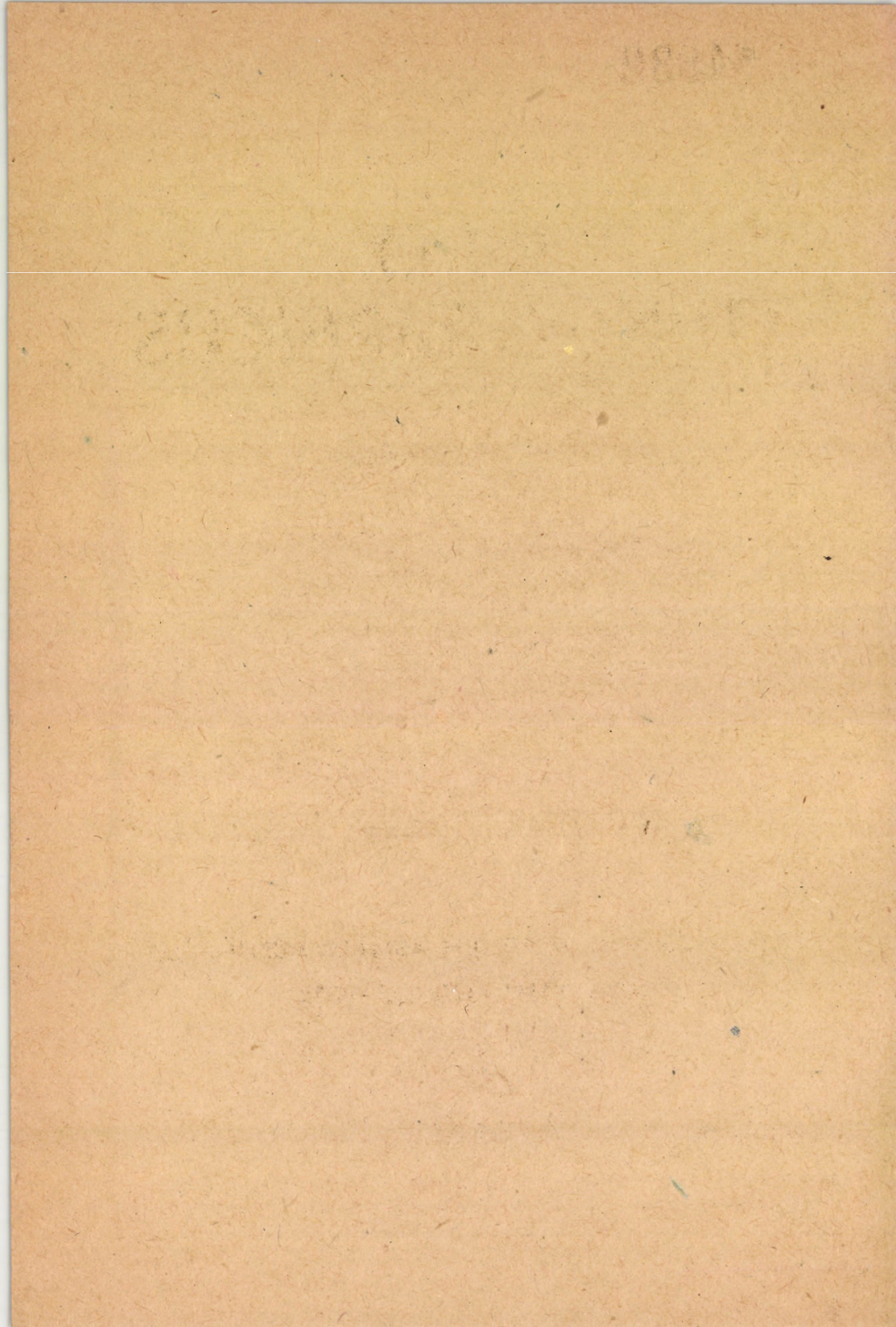
Kézirat gyanánt

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM NÉPRAJZI MÚZEUMÁNAK
KÖNYVTÁRI TÁJÉKOZTATÓJA

II. évf. 2. sz.

B u d a p e s t

54832

I N D E X E T H N O G R A P H I C U S

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának
Könyvtári Tájékoztatója

Kézirat gyanánt

B U D A P E S T

II. évf. 2. sz.

1957 december

INDEX ETHNOGRAPHICUS

A Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Múzeumának
Könyvtári tájékoztató folyóirata

Megjelenik évente kétszer

Szerkeszti Sándor István

Budapest, VIII. Könyves Kálmán-körút 40.

UJABB KÖNYVEK
A NÉPRAJZI MUZEUM KÖNYVTÁRÁBAN

NEUERE BÜCHER IN DER BIBLIOTHEK DES
UNGARISCHEN ETHNOGRAPHISCHEN MUSEUMS

Bibliográfia - Bibliographie

81. BÉRES András - MÓDY György

A Hajduság történetének és néprajzának irodalma. Források, tanulmányok, cikkek. Debrecen 1956. Állami Déri Múzeum - Magyar Irodák Szövetsége Debreceni Csoportja. 52 p. Alföldi Füzetek 3.

Az értékes mű egy tervbevelt hajdusági monográfia alapjait hivatott lerakni, mint Balogh István bevezetőjéből értesülünk. Kizárólag az első kézből vett anyaggal dolgozó tudományos szakirodalmat veszi számba ügyes ismertető annotációk kíséretében. Előjáróban az összefoglaló munkák szemléjét kapjuk /15 mű/. Majd a hajduság kialakulásának irodalma következik /33 mű/. Ezt követi "a hajduság a feudális társadalomban" kérdésköre /81 mű/, amely a történeti néprajz irodalmát is magába foglalja. A harmadik rész /Béres András tollából/ a táj mai néprajzi képére vonatkozó könyvészetet állítja össze /79 mű/. Befejezésül áttekintést kapunk egyes nyomtatásban meg nem jelent dolgozatokról, gyűjtésekről. Több mind bibliográfia: áttekintés és összefoglalás egy magyar népesopertra vonatkozó kutatásaink eredményeiről.

82. DANKÓ Imre

Baja irodalma. Baja 1957. A bajai Türr István Múzeum. 45 p. A Bajai Türr István Múzeum Kiadványai 2.

A mű "segédeszköz kíván lenni egy meginduló igényesebb helytörténeti kutatómunkában" s kiegészítésül a bajai regeszták gyűjteménye is követni fogja. 600 címszó alatt kb. 1000 adatot ismertet rövid, a legszükségesebbre korlátozódó tájékoztatók kíséretében. A helytörténeti irodalomban nem gazdag szép dunaparti város nevééről, időszakai sajtójáról, ismertetőiről, összefoglaló adatgyűjteményeiről tájékoztat bevezetőül. Majd Baja természeti viszonyai, régészete, története következnek sorra s nyomokban a hely gazdasági életének, néprajzának, művelődési viszonyainak, valamint közigazgatásának és egészségügyének iro-

dalma. Külön fejezet szól a Baja nagyjaival foglalkozó művekről s befejezőül rövid tájékoztatást kapunk különféle bajai vonatkozásokat felölelő levéltárakról és könyvtárakról. Az egyes fejezeteket a megfelelő tárgykörre vonatkozó kutatási eredmények és problémák ügyes összefoglalása vezeti be.

KV. 180

83. DANKÓ Imre

Turkeve kutatása. Turkeve 1957. Borsodmegyei Nyomdaipari Vállalat. 22 p.

A füzet célja Turkeve irodalmának bemutatásával inkább a hiányok és teendők, mint az eredmények számbavétele. Anyaga arra korlátozódik, ami az irodalomban "jelentős és nélkülözhetetlen" s egyrészt a helytörténeti kutatásnak, másrészt a nevelő munkának hasznára lehet. Felsorakoztatja összefoglaló művek Turkevére vonatkozó adatait /1-57/, a kun etnikum kérdésének irodalmát /58-67/, a turkevei időszakos sajtótermékeket /68-75/, végül Turkeve irodalmát /76-137/. Valamennyi fejezet a szerzők ábécé rendjében, minden tétel az idézett mű vagy tanulmány Turkevére vonatkozó mondanivalójának kiemelésével. A Turkevére vonatkozó irodalom szakrendi áttekintését a név- és tárgymutató biztosítja; e szerint a néprajz 18 tételszámmal szerepel.

A. 1246

E n c i k l o p e d i á k , l e x i k o n o k

E n c i k l o p ä d i e n , L e x i k a

84. BÁLINT Sándor

Szegedi szótár. 1-2 vol. Bp. 1957. Akadémiai Kiadó. 863, 704 p. Szeged és a szegedi tájszólást közösségben beszélő helységek néprajzi anyagának igen széles gyűjteménye, amely a földrajzi adatokon kívül egyes szavak polgári, kispolgári, alvilági, külvárosi, félnépi, szakmai, illetőleg új vagy elavult jellegét is rögzíti. Címzavai alatt, amelyeket köznyelvi formában nyújt, a következő rendszerezésben sűriti anyagát; szegedi alak; a szófaj nyelvtani megjelölése; jelentései az általánosabb értelmezésektől az alkalmiak felé tartó rendben; példamondatok, amelyek sokszor az első előfordulást jelzik; szólások, közmondások, találós kérdések vagy egyéb nyelvhasználatok, esetleges irodalmi idézetek; néprajzi, művelődés-, gazdaság-, társadalomtörténeti és egyéb mozzanatok, amelyeknek egy része a viszonyok átalakulása következtében már inkább a közelmultra jellemző; utalások más címszavak-

ra. Néprajzi szempontból rendkívül gazdag gyűjtemény, címszávaiban sürítve jelentkezik a táj egész anyagi és szellemi kulturája. A szellemi kultúra jelenségeit talán több címszó képviseli, de rövidebb cikkek kíséretében; az anyagi kultúra kérdéseinek tárgyalására jellemző viszont, hogy pl. a ház 6, a kocsí 9 hasáb terjedelemben kapott helyet a gyűjteményben s egyes részeik, alkotó elemeik még külön címszó alatt további cikkekben is jelentkeznek.

23.174

A t l a s z - A t l a s

85. GARDETTE, P/ierre/

Atlas linguistique et ethnographique du Lyonnais. Lyon 1950-1956. Institut de Linguistique Romane des Facultés Catholiques. 1-3 vol.

Lyon környékének nyelvészeti és néprajzi atlasza elsősorban nyelvészeti szempontok és igények szerint dolgozza fel témáit. Így 1320 térképén egyes szorosan nyelvtani sajátosságok helységeként való megoszlását is szemlélteti, amelyeknek közvetlen néprajzi jelentősége nincsen. Mégis a néprajzkutató számára közvetlenül is hasznos a közzétett térképlapok nagy többsége. Az egy-egy témát /vagy témarészt/ feldolgozó térképlapok mellett ott találjuk a megfelelő szó értelmezéseként egyes tárgyak, technikák alapos és pontos leírását; sőt a megfigyelések ezek típusaira is kiterjednek; igen gyakran pedig a tárgyak, típusok ábrázolásait is magukba foglalják. Az atlasz 75 helysége, kutatópon-ton mutatja be az egyes témacsoportok egyes szavainak és tárgytipusainak földrajzi elterjedését a "Wörter und Sachen" elvének megfelelően. Az első 224 térkép a rétgazdálkodás, földművelés, a szállítás és szőlészet kérdéseit tünteti fel. A 225-252. az erdei, a 253-375. a kerti munkákkal foglalkozik. A 276-405. az állattartás kérdéseit tárgyalja, beleértve a gazdasági udvart és a tejgazdálkodást, a 406-426. a kenyér problémáit tekinti át. Ezután a növény és állatvilág áttekintése következik a 427-580. térképeken. Az asszony életének és munkakörének szó- és fogalomkörét a 581-670. térképek mutatják be táji különbözőségeiben, majd a 671-764. térképeken a ház fejezetei következnek, beleértve a világítást, a tüzhelyet és tartozékait. Az időjárás és égitestek /765-864/ után az esztendő áttekintése következik a megfelelő szokások érintésével /865-914/ s a napszakok és a gyermekvilág kérdésein át /915-958/ a bölcsőtől a sűrűg kisérjük el /959-1050/ az emberéle-

tet. A test, a ruházkodás és kendermunkák egyes tájilag változó jelenségeinek rögzítése után /1051-1170/ az utolsó /1171-1320/ térképek szorosán slaktani jelenségek táji sokféleségét segíti áttekintéshez.

X. 22.667

86. A Magyar Néprajzi Atlasz Kérdőíve. Készítette: Barabás Jenő, Diószegi Vilmos, Gunda Béla, Sz. Morvay Judit, Szolnoky Lajos. Bp. 1958. József Attila ny. 1-2 k.

A Magyar Néprajzi Atlasz Kérdőíve egy bevezető és négy kérdőív kötetből áll; ezek közül eddig a fent jelzett első két kérdőív kötet jelent meg, egyenként 50-50 téma kérdéseivel. Az 1. k. a földművelés és állattartás módjaira, a 2. k. a házra, annak butorszára, a különféle gazdasági épületekre, a teherhordás eszközeire, a kender- és len feldolgozására, a fonásra és szövésre vonatkozó témákat tartalmazza. Az egyes témakörökbe vágó kérdések a tárgyak, munkamódok, szokások tájilag különböző típusaira vonatkoznak. Ezek előfordulása, illetve leírása mellett a néprajzi terminológiára is kiterjeszkednek. Sok esetben a jelen állapot mellett a századforduló viszonyait vagy az utolsó előfordulás időpontját kutatják. Számos jelenséget vizsgálunk társadalmi vonatkozásaiban is. A kérdőívek bevezetőül a kutatópontot, a gyűjtés idejét és helyét rögzítik. Gyakran a kérdések mellett a fő típusokat válaszoló ábrák vetik fel az országos lehetőségeket /a két kötetben 22 esetben/. Külön rovatba kerülnek az adatszolgáltatók nevei. "Megjegyzés" címen az esetek nagy részében gyűjtési utmutatásokat olvashatunk. Végül bő tér marad az egyes témákkal kapcsolatos különleges jegyzetekre is. Tervszerűen rendszerezett, gyakorlatilag jól használható a gyűjtés és feldolgozás során könnyen kezelhető gyűjtőívek. Pusztán kérdéseikkel is jellemzik népünk életének és kulturájának egyes tájiszíneiben élő jelenségeit.

23.242

M u z e u m o k , i n t é z e t e k
M u s e e n , I n s t i t u t e

87. Deszjat' let Akademii Nauk Esztonszkoj SzSzR. /1946-1956/. Tallin 1956. Esztonszkoje Gosizdat. 251, CIX p. 16 t.
Az Észt Köztársaság 1956 április 5.-én ünnepelte a második világháború viharai után megalakult s a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának keretében alapított Tudományos Akadémiájának 10 éves fennállását.

Ebből az alkalomból adták ki könyv formájában azokat a beszámolókat, amelyek az Akadémia egyes osztályainak tíz éves tevékenységéről adnak számot. Az Akadémia három tudománycsoport osztályára tagolódik - alapításától a mai napig: 1. Technikai és fizika-matematikai tudományok, 2. biológiai, mezőgazdasági és orvostudományok, 3. társadalomtudományok osztálya. Ez utóbbiban a következő intézetek és intézmények foglalnak helyet: Történettudományi Intézet, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Közgazdaságtudományi Intézet, "F.R. Keutzwald" Irodalmi Múzeum, Néprajzi Múzeum, Történeti Múzeum, Az Anyanyelv Társasága. Mivel a néprajzi kutatás és oktatás a Történettudományi Intézet keretein belül történik, az archeológiával és anthropológiával együtt kiadványaik áttekintését is összesítve közlik. Az eltelt 10 év alatt kiadott a Történettudományi Intézet 189; a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet 196; a Keutzwald Múzeum 33; a Néprajzi Múzeum 11; az Anyanyelv Társasága 16 munkát. Ezekhez járulnak még a tudományos folyóiratok. 22.846

88. Deutsche Kunst und Kultur im Germanischen National-Museum. Zusammengestellt v. Leonie v. Wilckens. Nürnberg 1952. Karl Ulrich and Co.

A nyomdatechnikailag kiemelkedően szép muzeológiai kiadvány gerince az a mintegy kétszáz kép, amely a nürnbergi állami gyűjtemény legszebb darabjait mutatja be. A H. Aufsess fáradozása nyomán 1853-ban megnyitott múzeum fejlődését, amely "a német nép belső életének" dokumentumait hivatott gyűjteni, L. Grote bevezetése mutatja be. A befejező részek az egyes részgyűjtemények, osztályok anyagának kiemelkedőbb értékeit ismertetik. Külön néprajzi osztállyal a múzeum nem rendelkezik. De régészeti anyagán kívül - a középkori eszközi kultúra, a kerámia, szövés, a butorok és háziszerszámok, a vadászati régiségek és a hangszer-ek tárgykörében egyaránt sok néprajzilag is tanulmányos vagy éppenséggel paraszti objektum kerül szemünk elé. Van azonban a múzeumnak egy kiemelkedő népművészeti gyűjteménye, amely kivált a németország déli telephelyeiről, egyebek közt Erdélyből is gazdag és szép anyaggal rendelkezik. Parasztszobái részben a házrészekkel együtt lehetőleg a teljes felszereléssel képviselnek egyes falvakat vagy ritkábban vidékeket. Viseletgyűjteménye mintegy 500 teljes- és féltöltözetet tartalmaz részben az élő viselet anyagából. Összefoglaló gyűjteménye a népi ékszereket különös gazdagsággal állítja szemünk elé, de a házi és munka-

eszközök, népművészeti és kultikus tárgyak gyűjteménye is szép kiegészítés a fentiekhez. A képanyag feliratait a tárgyak lelőhelyének, anyagának, készítési idejének illetve készítőjének megjelölésére szorítkoznak és szorosan művészeti célokat szolgálnak.

89. KOLLREIDER, Franz

Katalog zum Museum bäuerlicher Arbeitsgeräte in Schloss Bruck Lienz. Wien 1957. Selbstverlag des Vereines für Volkskunde. 64 p.

A bevezetés szerint a hazafias érzés megerősödése a második világháború után, e ezáltal a néprajzi kutatás intenzívebbé válása, másrészt a paraszti munka gépesítése vetette fel egy olyan muzeumnak a tervét, melyben Tirol ősi paraszti eszközeit összegyűjtik és kiállítják. 1950-1955 között sikerült létrehozni és annyira kiépíteni a gyűjteményt, hogy a Lienz mellett Bruck kastélyban átadhatták a nyilvánosságnak. A gyűjtemény a paraszti munkaévetületét adja az udvar, szántóföld, rét és erdő munkaeszközeiben, fénykép-, valamint művészeti képanyagában. A rövid bevezető után a katalógus felsorolja a gyűjtemény tárgyait a következő csoportosítással: 1. földmivelés /1-19/, 2. cséplés- és őrlés /20-50/, 3. fű- és szénamunka /51-62/, 4. fafeldolgozás /63-80/, 5. len- és gyapjufeldolgozás /81-99/, 6. szállítás /szekér, iga, hám, stb/ /100-106/, 7. konyhaeszközök /107-115/. A három-négysoros tárgyismertetések a következőkre terjeszkednek ki: a tárgy köz- és tájnyelvi neve, a beszerzés helye, forrása; néhány szavas leírás; méretek; a tárgyra vonatkozó irodalom. Néhány kivétellel a tárgyak rajzát is megkapjuk a csatolt táblákon. Az egyes tárgyak leírásánál a szerző utal az ábrákra, de külön is megadja az ábrák jegyzékét; egy további jegyzék pedig ábécé rendben sorolja fel a tárgyakat.

F. 2.148

90. ŠUSTERŠIČ, Mirko

Gozdarski, lesni, lovski muzej v Bistri. Ljubljana 1954. Tehniški Muzej Slovenije. 12 p.

A ljubljanaei erdészeti főiskoláról Bistra községbe szorult "Erdészeti, feldolgozási és vadászati muzeum" ismertetője. A helytörténeti adatok mellett áttekintést nyújt a gyűjtemény kialakulásáról és - több illusztráció kíséretében - kiállításairól is. A kezdetleges eljárásokra is kiterjedő tárgyi anyag néprajzi szempontból is értékes tanulságokat kínál.

22.771

E l v e k , m ó d s z e r e k
P r i n z i p i e n , M e t h o d i k

91. BEALS, Ralph L. - HOIJER, Harry
An Introduction to Anthropology. New York 1953. The MacMillan
Company. XXI, 658 p.

Általános bevezetés az anthropológiába, amelyet a kaliforniai egyetemen anthropológiát előadó szerzők egyetemi tankönyvnek szántak. Két fő részre oszlik: az első részben - általános tudományelméleti bevezetés után - szerzők a fizikai anthropológia módszereivel, eredményeivel foglalkoznak, bemutatva a legújabb embertani elméleteket és ismertetve a világ népeinek embertani megoszlását. A második rész a kulturális anthropológia témáival foglalkozik, tehát az anyagi-, társadalmi- és szellemi kulturával, külön fejezetet szentelve a nyelvészet problémáinak. A záró fejezetek a kultúra történeti változásait, az akkulturációs folyamat és az alkalmazott anthropológia kérdéseit tárgyalják, különös figyelmet szentelve az anthropológia nagy irányzatainak. A könnyen áttekinthető, nagy anyagot felölelő, módszereiben korszerű munka a legjobb egyetemi tankönyvek közé tartozik. Egyik érdeméért a következetes történeti szemléletet, a régészeti és a néprajzi anyag együttes tárgyalását említhetjük meg, s kiemelhetjük a szerzőknek a faji kérdésben elfoglalt tárgyilagos és tudományos álláspontját is. 22.741

Ö s s z e f o g l a l ó m ű v e k
Z u s a m m e n f a s s e n d e s

92. LINTON, Ralph
The Tree of Culture. New York 1956. Alfred A. Knopf. XIV,692,
XVI p. 1 t.

R. Linton a Yale Egyetem anthropologia professzora volt /+1953/, kutatásai központjában a kulturák kialakulásának, fejlődésének és egymáshoz viszonyított állapotának a kérdése állott. Ez az összefoglaló műve az emberiség kulturájának történetét a modern világ kezdetéig kíséri el. Körülbelül a kereszténység elterjedése az a mozzanat, amit Linton kormeghatározónak vesz. Fejtegetései során bemutatja, hogyan táplálkoznak a kulturák közös gyökerekből, hogyan fejlődnek önálló szervezetekké, hogyan folytatódnak egymásban ujragyökerezve, hogyan nőnek és halmnak el, akár a trópusi erdők híres "banyan-fája", mely számtalan légyökeret ereszt

és így új, magától független fákhoz létre, egész dzsungelt, hogy végül egyetlen fává nőjenek össze, a kultúra fájává /the tree of culture/. A terjedelmes könyv tíz fejezetben mutatja be a történelemlátható korok világát, a faj- és társadalom evolúciójának kérdéseit, az alapvető emberi találmányok /tűz, eszközök stb./ történetét, az állat- és növényvilág problémáit, a gyűjtögető- és zsákmányoló életmód jellegzetességeit, majd a délkelet-ázsiai, a délnyugat-ázsiai és európai, a mediterrán, az afrikai, a távol-keleti és az amerikai őskultúrák lényeges vonásait. A könyv végén az egyes fejezetekhez kapcsolódóan bibliográfiát is ad. Ennek alapja az angol nyelvterület current archaeological, anthropological és ethnographical irodalma. Lanton munkája kulturafilozófiai munka; megállapításaihoz több tudományág eredményeit használja fel, elsősorban az ethnographiát. 22.795

93. Narodü szibiri. Pod redakcijej: M.G. Levin - L.P. Potapov. Moszkva-Leningrad 1956. Akademiya Nauk SzSzsZR. 1083 p. 21 t. 3 térk. 1 mell.

A kötet az S.P. Tolstov szerkesztette Narodü Mira sorozatnak a 2. köteteként jelent meg. A Szibéria birtokbavétele óta felgyülemlett óriási bibliográfiai anyagra támaszkodva, régóta nélkülözött összképet nyújt a hatalmas terület legkisebb s egyben legősibb népeiről. A szerzők különösen adataiban értékes munkát hoztak létre. Egyelőre az etnogenetikailag hozzátétőlegesen együvé tartozó kis népek két csoportját tárgyalják: Délszibéria népei és Északszibéria és a Távolkelet népei címen. A kötet egész szemléletére irányadóan rányomja bélyegét Okladnyikov professzor tanulmányának felfogása, amely az autochton jelenségek ősidőktől napjainkig való kontinuitását tételezi fel, régészeti leletek alapján. A szerzők kollektív tanulmányai a következőképpen oszlanak meg: a./ Bevezető tanulmányok: A. P. Okladnyikov: Szibéria őslakossága és kulturája; M.G. Levin: Szibéria antropológiai típusai; L.P. Potapov: Szibéria orosz lakosságának forradalom előtti történeti néprajza /Sz. V. Ivanov, G. Sz. Maszlova és V. K. Szokolova közreműködésével/. B./ Délszibéria népei: K. V. Vjatkins: Burjátok; Sz. A. Tokarjev és I. Sz. Gurvics: Jakutok; L.P. Potapov: Altájsiak, - Jakasszok, - Tuvaiak; V. V. Xramova: Nyugatszibériai tatárok; L.P. Potapov: Sórok; M. A. Szergeev: Tofalarok. C./ M. A. Szergeev: A szocializmus építése Északszibéria és a Távolkelet kis népeinél; E. D. Prokofjeva: Xantik és manysik /osztályok és vogulok; V.N. Csernyecov és N.F. Pritkova közre-

működésével/; E. D. Prokofjeva: Nyenyecék /szamojédek; a forradalom előtti állapotok leírásánál G. D. Verlov és G.N. Prokofjev cikkei szolgáltak alapul/; A. A. Popov:Nganaszanok; B.O. Dolgüh:Encek /G.D. Verbov anyagának felhasználásával/; E.D. Prokofjeva: Szelkupok /G.N. Prokofjev anyagának felhasználásával/; A. A. Popov: Ketek /jeniszeji osztályok; - B. O. Dolgüh közreműködésével/; G. M. Vasziljevics: Evenkik /A.V. Szmolják közreműködésével/; - N. P. Nyikulitin anyagának felhasználásával/; A. A. Popov: Dolgánok; M. G. Levin: Evenek /B.A. Vasziljev közreműködésével/; Sz.V. Ivanov, M.G. Levin, A.V. Szmoljak: Nyegidalak, - Nanajok, Ulcsik, Udegék, Orcsok, Orokok, Nivhek /A forradalom előtti állapotok leírásánál alapul vett cikkek: N. A. Lipszkaja: Nanajok; B.A. Vasziljev: Orokok és orcsok; A. M. Zolotarjov: Ulcsik, Nivhek/; M. V. Sztepanova, I. Sz. Gurvics: Jukagirok /V.V. Xramova közreműködésével/; V.V. Antropova, V.G. Kuznyecova: Csukcsok /a forradalom előtti állapotok leírásának G. I. Melnyikov cikke szolgált alapul/; G.A. Menovcsikov: Eszkimók /N. B. Snakenburg anyagának felhasználásával/; V.V. Antropova:Korjások /a forradalom előtti állapotok leírásánál Sz.N. Sztebnickij és N. B. Snakenburg cikkei szolgáltak alapul/; V. V. Antropova: Itelmenek, Aleutok. 22.884

94. The Vedic Age. Ed. R. C. Majumdar - A.D. Pusalker. London 1957. George Allen - Unwin Ltd. 565 p. 4 t.

A munka számos szerző együtt tes munkájának eredményeként az indiai történelem korai szakaszával, a védák korával foglalkozik. Az első rész az indiai történelem alapjainak és forrásainak kérdését vizsgálja, kiterjeszkedve a terület geológiai, föld- és természetrajzi jellegének ismertetésére. Ezután India őstörténetét kapjuk: régészeti és antropológiai leletek alapján kibontakozik az ősi kultúra s kivált az Indus völgyi civilizáció képe. A harmadik rész az áryák indiai történetét és a védák irodalmát ismerteti. Sorra kerül a történeti hagyományok ismertetése, majd részletesebb tárgyalásban tekinthetjük át sorra Rik-Samhita és a késői Samhiták korát, míg a befejező hatodik rész az Upanishadok és sutrák korát ismerteti. Igen alapos, a legjobb szskértők által irt, enciklopedikus jellegű munka, az indiai régi történelem összefoglalása, az India népének történetével és kulturájával foglalkozó vállalkozás első kötete. 23.112

Évkönyvek, gyűjtemények
Jahrbücher, Sammelwerke

95. Jahrbuch für Volkskunde der Heimatvertriebenen. Hgg. v. Alfons Perlick. Bd. 1-2. Salzburg 1955-1956. Otto Müller. 289, 263 p.

A második világháború után Németországba visszatelepített németek életmódjának és kulturájának vizsgálata a német néprajz különleges szakterülete, amelynek művelésére intézetek, szervezetek, munkaközösségek sora létesült. A vizsgálatok két uralkodó alapkérdése, amelyek mellett e kötet természetesen más problémákat is felvet: mit őriztek meg évszázados máshol-tartózkodásuk alatt a régi német kultúrából; illetve hogy alkalmazkodnak új hazájukhoz, az acculturatio miféle jelenségeivel kapcsolódnak bele mai németországi környezetükbe. A kutatás intenzitását jellemezheti, hogy Pl. A. Perlick bibliográfiája az 1. kötetben 55 lap terjedelemben sorolja fel a visszatelepítettekkel kapcsolatosan 1945-1955 közt kialakult néprajzi irodalom címenyagát/241-289/ vagy hogy mint a 2. kötetben Franz Krins beszámolójából kitűnik, a Ruhr-vidéken külön intézmény létesült a Borbála-kultusz vizsgálatára a kitelepítéssel kapcsolatban, sőt Krins önálló tanulmányban már be is számol északrajnvidéki-westfáliai újabb Borbála-tisztelet "keleti" eleméről /188-190, 154-168/. A két kötetben több hazai vonatkozásban különösen figyelemreméltó dolgozattal találkozunk. Így az 1.k. közli E. Bonomi tanulmányát a budai hegyvidék lakóinak az új környezetben való magatartásáról; Karasek-Langer vizsgálódásait a dunsai német népi színjátszás emlékeiről; a 2. kötetben pedig J. Künzig az "Óshaza és telepésfalú" viszonyára vonatkozó dolgozatát, amely következtetéseit Elekről, illetve Almáskamarásról kitelepített idős adatszolgáltatók közléseire építi.

F. 2.403

96. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ. TOMOS 16. ΤΕΥΧΟΣ Α, Β. Athen 1956-1957. Archives de Laographie, Academie d'Athenes. 600 p.

A görög Néprajzi Társaság szép multu, gazdag tartalmu évkönyvének használatát a klasszikus műveltséggel felvértezett olvasónak is lehetővé teszi a tanulmányok gondolatmenetét ismertető francia nyelvű kivonatok. Kötetünk 11 tanulmányt foglal magába a könyvismertetések széles vonalán kívül. A. Karanasztaszisnak a Kosz szigeti pásztoréletről, /21-104/, D. B. Vassziliadisznak a népi építkezésről /413-512/ és A. Vrontisznak a szamoszi gyermekkor szokásvilágáról szóló tanulmánya mel-

lett /214-244/ folklór-kérdések egész sorát világítja meg a gyűjtemény kezdve a török kori peloponnészoszi névadási szokásoktól /Tasszosz Gritzopouloosz/ küproszói ráolvasásokig /A. S. Mikrommatisz/ s az egyszerű szövegközlésektől, amilyen a patmoszi mesék gyűjteménye /P.G. Kritikosz/ vagy a francia C. Psuriel kéziratos hagyatéka /D. A. Petropouloosz/, a tematikus folklórtanulmányokig, mint G.A. Megasz fejtegetései a Ptocholéon legendáról és rokonsíról vagy "hangok a sirból" témájának dalszerű feldolgozásai D.A. Pétopouloosz tollából. Szakterületünk népi kultúránk balkáni kapcsolatainak feltárásában a kiadvány eredményeit értékesen alkalmazhatja.

F. 2384

97. Ulster Folklife. Vol. 2. Belfast 1956. Committee on Ulster Folklife and Traditions. 64 p.

A kilenc tanulmányt és szerény szemleírást tartalmazó évkönyv a szigetország egyik tájkultúrájának feltárását látja feladatának s vállalkozását sokoldalúan közelíti meg. Különös érdeklődésre tarthat számot az ír faházak típusait ismertető /C.O. Deuchair/, valamint a alvófülkés házak Londonderry kerületében megfigyelhető típusairól szóló tanulmány /D. McCourt/, az ulsteri szántóföldek, kerítések és kapuk kérdését történeti távlatban vizsgáló dolgozat /E.E. Evans/. G.B. Thompson a gyermekkor folklórjához szolgáltat adalékokat, R. H. Buchanan pedig az ír városok szokás és hiedelemvilágát elemzi alapos tanulmányában. G. B. Adams a tájszavak elterjedtségének térképezésére szolgál példákkal. B. McAodha az Írországban alkalmilag jelentkező közös legegők kérdéseit vizsgálja. T.G.F. Paterson egy írországi hiedelem- és szokáskomplexumot ismertet és elemez, G.B. Newe pedig a hajós-folklór körébe vágó problémákkal foglalkozik. A kiadvány az ulsteri Néprajzi Társaság lelkes munkájáról tanuskodik.

F. 2387

E m l é k k ö n y v - F e s t s c h r i f t

98. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Szerk.: Bodor András, Cselényi Béla, stb. Kolozsvár 1957. Tudományos könyvkiadó. 699 p. 26 t.

Az Erdély művelődéstörténetének nagynevű kutatóját ünneplő kötet magyar, román és szász kutatók tollából 45 tanulmányt foglal magában; ezekhez járul Takáts Lajos méltató bevezetése és záróbeszéd Kelemen Lajos életrajzi adatainak összeállítása és műveinek bibliográfiája Szabó

T. Attila és Magyar András tollából. Itt csak a néprajzi tanulmányokra térünk ki. Balogh Jolán: Kolozsvári reneszánsz láda 1776-ból című dolgozata, az erdélyi ornamentika néhány virágmotívumának példatárát is magába öleli. J. Biels a szabadságharc nagyszombeni eseményeit ábrázoló népszerű ikonográfiát ismerteti. Biró Vencel részleteiben is tanulmányos képet rajzol Erdély XVI-XVII. századi kereskedelméről, Samuel Goldberger pedig Kolozsvár XVI. századi kereskedelméről. V. Bologna román néprajzi dolgozata Erdély XVIII. századi gyógyászati viszonyait rögzíti két olasz forrás alapján. Herepei János: A bokályos ház c. művében a magyar cserépművesség keleti kapcsolataihoz szolgál adalékokkal. Imreh József: Adatok Gábor Áron életrajzához c. dolgozata nemcsak az égyúöntőmester emlékét idézi, hanem asztalosmunkáját is jellemzi. Jakó Zsigmond Kolozsvár renaissance-kori lakás-kultúrájával foglalkozik. Kós Károly Orbán Balázs néprajzkutatói pályafutását körvonalazza. A "telkes" és "kertes" földhasználat XIII-XV. századi formáiról tájékoztat Makkai László dolgozata, míg Nagy Jenő a székely-posztóharisnya fejlődését vizsgálja. D. Prodan a jobbágyterhek 18. századi alakulásáról számol be külföldi okmányok alapján. Szabó T. Attila a szlovák kézimunkák XVIII. századi erdélyi hatását elemzi. Szentmártoni Kálmán a torockói iskola XVIII. századi életét mutatja be. Végül Vita Zsigmond a XVIII. sz. elejei kezdetektől századunkig kíséri el a nagyenyedi kollégium muzeumának fejlődését, amelyben idők folyamán néprajzi gyűjtemény is alakult. A kötet Erdély mai tudományos életének szép dokumentuma.

23.175

99. Lied und Brauch aus der Kärntner Volksliedarbeit und Brauchforschung. Red. v. Gotbert Moro. Klagenfurt 1956. Landesmuseum für Kärnten. 167 p. Kärntner Museumsschriften 8.

Tanulmánygyűjtemény, egyszersmind emlékkönyv A. Anderluh, a népdalkutató 60. születésnapjára. A kötet hat tanulmánya foglalkozik az ünneppel: G. Moro ismerteti gyakorlati szerepét a tartomány dalkultúrájának gondozásában, majd 10 lapon át a gratuláns személyek és intézmények névsora, továbbá G. Graber, G. Mittergrsdneger, H. Pommer és E. Zenker-Starzacher méltatják zenetanítói, zenetudományi és szervezői munkáját, míg F. Koschier Anderluh műveinek bibliográfiáját teszi közzé. R. Maier három karintiai népdalt közölt /5000 darabra rugó gyűjteményéből/, R. Zoder a tartomány népdalainak egy 1871-ből származó gyűjtemény-kéziratát ismerteti, G. Kotek pedig egy népdal történeti

változatai alapján keletkezési körülményeit következteti ki. K. Polheim a "széténeklés" problémáját vizsgálja Uhland: Der gute Kamerad /1809/ és J. Mohre: Stille Nacht /1816/ c. szövegei alapján. K. M. Klier Gottschee-i karácsonyi énekeket és luschasi-i bucsujáró énekeket ismertet. F. Kirnbauer bányászszokásokkal és -dalokkal foglalkozik, M. Maierbrugger pedig a kaningi templombucsuhoz kapcsolódó szokásokat írja le. H. Schmiedl, F. Koschier és főként O. Moser a vizkereszti csillagénekléssel kapcsolatos dallam és szövegközlésekkel, szokás-leírásokkal s a szokáskomplexum történeti kibontakozásának bemutatásával nyújt sok szempontból messzemenően figyelemreméltót. 22.671

N é p e k é s t á j a k
V ö l k e r u n d L a n d s c h a f t e n

100. HERMANN, Fr. Matthias

The Indo-Tibetans. The Indo-Tibetan and Mongoloid Problem in the Southern Himalaya and North-Northeast India. Bombay /1954/. K. L. Fernandes. XVI, 159 p. 19 t. 1 map.

Hermann könyve az indo-tibeti és mongoloid kapcsolatok kérdésével foglalkozik s fényt próbál deríteni a Himalaya-mentén és Északkelet-Indiában élő csoportoknak a többi indiai néphez való viszonyára. Ennek során általános áttekintést ad a napeli, sikkimi, bhutani törzsekről és kulturájuk egyes elemeiről, különösen mithoszaikról és vallásukról, majd az anyag elemzéséből adódó következtetéseket tárgyalja. 23.105

101. IRVING, John Treat

Indian Sketches Taken During an Expedition to the Pawnee Tribes /1833/. Normann/1955/. University of Oklahoma Press. XLII, 275 p. 16 t.

Az oklahomai egyetem kiadóvállalata hasznos szolgálatot tesz a néprajztudománynak azzal, hogy sorozatosan kiadja a régi, jórészt hozzáférhetetlen utleírásokat. Az "American Exploration and Travel" c. sorozat 18. köteteként jelent meg Washington Irving unokájának könyve, egy 1833-ban megtett ut leírása. A kötet 54 fejezete elsősorban a pawnee indiánok multszázadi életébe nyújt bepillantást. Lakóhelyük, szokásaik, más indiánokhoz és a fehérekhez való viszonyuk, kutyáik, női szertartásaik, főnöki ünnepeik, szarvasvadászatuk, stb. egyaránt színes előadásban, az adatok gazdagságával jelentkezik a könyvben. A

szöveget Francis Mc-Dermott jegyzetei kísérik, aki bő indexet csatol az utleíráshoz. 23.095

102. Village India. Studies in the Little Community. Edited by McKim Marriott. Chicago 1955. The University of Chicago Press. XIX, 269 p. 3 t. 1 map.

A gyűjteményes, - különböző szerzők által írt - munka nyolc indiai falu különböző szempontu vizsgálatának eredményeit tartalmazza. Srinivas egy mysorei falu társadalomszervezetét mutatja be, ugyanerről a témáról értekezik Gough is egy tanjorei faluval kapcsolatban, míg Cohn és Beals változásvizsgálatokkal foglalkozik. Steed személyiségkutatásának eredményeiről számol be, Lewis az indiai és mexikói parasztkulturát hasonlítja össze. Marriott a kis közösségek és a bennszülött civilizáció viszonyát taglalja, míg Mandelbau a Kota világnézetét tárgyalja.

22.793

103. de YOUNG, John E.

Village Life in Modern Thailand. Berkeley-Los Angeles 1955. University of California Press. VI, 224 p. 4 t.

A munka Thaiföld falvairól, ill. a falusi lakosság életéről ad összefoglaló áttekintést. Ennek során - általánosságban válaszva előbb a thaiföldi falvak fekvését, építkezését, stb. - bemutatja a faluszervezetet, a társadalomszervezetet, a gazdasági élet és a földművelés patronjait, a vallásos hiedelmeket és szertartásokat, továbbá a falusi ember megváltozott világképét. Egy fejezetben az egyén szabványos életmenetét írja le. A munkát térképek, vázlatok és bibliográfia egészíti ki.

22.797

T á r g y i k u l t u r a - S a c h k u l t u r

104. MANNINEN, Ilmeri: I. Fortbewegungs- und Transportmittel. II. Kleidung. - Theodor Schvindt: Matkamüstoja Tverin Karjalasta. Toimitus: T. J. Itkonen - Kustaa Vilkuna. Helsinki 1957. Suomen Muinaismuistoyhdistys. 190, 62 p. 14 t. Kansatieteellinen Arkisto 13.

A Finn Művelődéstörténeti Társaság a két jeles néprajzkutató emlékének néhány hozzáférhetetlenné vált művük új kiadásával áldoz. Manninen /1894-1935/ tanulmányai a finn népi teherhordás és közlekedés, valamint

a finn népviselet kérdéseiről a Suomen Suku III. kötetének alapvető fontosságu fejezetei. Finnugor összehasonlító néprajzi anyagokkal, régészeti és művelődéstörténeti kiegészítő adalékaikkal, de mindenekelőtt a népviselet eleven gyakorlatának aprólékos ismeretével a maguk nemében klasszikus alkotások ezek. K. Vilksuna bevezetőjéből tudjuk, hogy a szerzőt éppen egy éves magyarországi tanulmányutja után ragadta el a halál /8-10/; művei jegyzékét A. Hirsjärvi állította össze nagy gondal /179-190/. Th. Schvindt /1851-1917/, a finn néprajzi-muzeológiai törekvések egyik uttörő egyénisége, akinek pályája nemcsak a viborgi muzeummal, hanem a "hangyák" diákmozgalmával is egybeforr, mint S. Haltsonen a kötet második részében /3-6/ jellemzi. Ugyanő állítja össze művei könyvessétét is az 57-62 l. Schvindt néprajzi utirajzának jelentősége, amelynél fogva új közlése szükségszerűvé vált, hogy Tver-Kareliában tett utazása a finn népi kultúra /főként a ház és házi eszközök/ sajátos jegyeinek és archaikus jellegének hangsúlyozásával egyrészt a néprajz mint nemzeti tudomány népszerűsítéséhez járult hozzá nagyban, másrészt indítást kapott további tárgytipológiai kutatásaihoz.

F. 2.232

105. SAUTIER, Albert

Immerwährender Kalender von La Forcla. Bern é.n. Paul Haupt. 116 p. Schweizer Heimatbücher 13-15.

Ez a szép képeskönyv egy francia-svájci falucska "örök naptárát", azaz évente ismétlődő rendben folyó életét mutatja be. A kísézőszöveg röviden ismerteti a munkák menetét, itt-ott kitérve a szokásokra, hiedelmekre is, s nem feledkezve a ház, lakás, viselet jellemzéséről sem. La Forcla valóban figyelemreméltó néprajzi sziget: szinte teljesen önelátó; faházait, butorzatát, házieszközeit a lakosság maga állítja elő, asszonyai, gyermekei háziszőttes, fekete-piros viseletben járnak. Gyászban a pirost fehér színre váltják, s a legközelebbi hozzátartozók keményített fehér kendővel borítják felsőtestüket. Lapos fakorong a tányér ebben a faluban, s a fehérneműt geometrikus díszű ácsolt ládákban őrzik. Ezt a feltűnően régies falut a változások is csak alig-alig érintették eddig, így például vasekét csak elvétve látni környékén, s a vas ekepapucs is csak az utóbbi időben jött használatba. A liszt házi őrlése és az otthoni kenyérsütés szintén a közelmúltban maradt el.

22.696

106. Teknisk Kultur 2. Lantbruk och Bebyggelse. Utgiven av: Sigurd Erixon. Stockholm - Oslo - København 1956. Bonniers-Aschenhoug - Schultz. VI, 314 p. Nordisk Kultur 13.

A kötet az északi népek tárgyi kulturájának technikai vonatkozásait vizsgálva a földművelés és település kérdéseire terjeszkedik ki, a szokott komplex néprajzi-művelődéstörténeti elvek szerint. Fejlődési rendben haladva előbb az őstörténeti, azután a történeti anyagra, végül az élő hagyományos társadalomhoz kíséri el a földművelés északi alakulásának főmozzenatait. A történelemelőtti idők agrikulturájának északi alakulása O. Klindt-Jensen tollából néprajzilag is tamulságos. A mű gerincét /43-215/ S. Erixon tanulmánya jelenti /svéd nyelven/. Ez a dolgozat az északi földművelés néprajzának klasszikus összefoglalása, melyet számos eszköz és eljárás képe illusztrál. A többi kisebb fejezet a kenyérgazdaság, a sörfőzés, majd a dániai, norvégiai, és svédországi településtörténet kérdéseivel foglalkozik olyan ismert kutatók tollából, mint A. Steensberg, S. Erixon, A. Camphell, S. Simonsson és H. Vreim.

23.111

H a l á s z a t, v a d á s z a t - F i s c h e r e i, J a g d

107. Teknisk Kultur 1. Fangst, jakt och fiske. Utgiven av: Sigurd Erixon. Stockholm - Oslo - København 1955. Bonniers-Aschehoug - Schultz. 145 p. Nordisk Kultur 11-12 A.

Az északi népek /svédek, norvégek, dánok és izlandiak/ hagyományos műveltségének technikai problémáit vizsgálva ez a vadászat és halászat fejezeteivel foglalkozó kötet történeti rendben dolgozza fel anyagát az őstörténeti koroktól napjainkig. A kötetre az északi tárgyi kutatásokra jellemző művelődéstörténeti-néprajzi komplex szemlélet és az aprólékos gondosságu elemző módszer nyomja rá bélyegét. Különösen újszerű az ősfoglalkozások régészeti tárgyalása /egy norvég nyelvű tanulmányban, Gjessingtól/, amelyhez lándzsahegyek, horgok alkotják a szemléltető anyagot. A svéd, norvég és izlandi halászatnak egy-egy külön fejezetben való ismertetése után /Granlund, Hasslöf és Johannesson tollából/ S. Erixon rövid kritikai összefoglalását adja az újkori vadfogás, vadászat és a növényi tápanyagok gyűjtése irodalmának a befejezésül külön fejezetet szentel a vadászó életmóddal kapcsolatos alkalmi települések vizsgálatának. A kötet az európai néprajzi kutatás kiemelkedő eseménye.

23.110

108. FREEMAN, J.D.

Iban Agriculture. London 1955. Stationery Office. XII, 148 p. 6 t.

A szerző - az ausztráliai Nemzeti Egyetem szociálanropológiai munkatársa - a Gyarmeti Társadalmi Tudományok Kutatása Tanácsa megbízásából 1949 januárjától 1951 júniusáig kutatásokat folytatott az északborneói Sarawak államban. Munkájában az iban törzs földművelésére, illetőleg a törzs helyváltoztató, vándor, hegyi rizstermelésére vonatkozó kutatásait adta közre. Az ibanok vagy tengeri dajakok, Haddon szerint proto-malájok, a múlt század második felében huzódtak fel a sziget délibb részeiből a Baleh és a Rejang folyók vidékére egészen a tengerpartig. Régebben teljesen vándor törzs volt, ma már több telepük is van főleg a Lupa, a Saribas és a Rejang folyók alsó folyásánál. A letelepültek a delták mocsaraiban rizstermelést folytatnak. 1947-ben 190.326 volt a lélekszámuk és Sarawak lakosságának /546.385/ 34,8 %-át alkották. A tanulmány hat fejezetben az ibanok társadalmi szervezetét, az iban földbirtoklás hagyományait, szokásait, az iban földművelés fajtáit, a földművelés munkaszervezetét, a föld kihasználásának módjait és a helyváltoztató földművelés kérdéseit tárgyalja. A tanulmány szövegét több térkép és rajz és egy 24 fényképből álló melléklet kíséri. Néprajzi szempontból különösen érdekesek az iban családközösségről a "Bilek family"-ről és a vele kapcsolatos "Dampa rendszer"-ről /másodlagos ház- és terület-felhasználás/ irt részek. Részletesen ismerteti a "padi" /rizs/ termelését a szűz dzsungel irtásától kezdve a rizs felhasználásáig, eladásáig, a rizs ültetésével, ápolásával, a rizsföldek őrzésével kapcsolatos szokásokat, hiedelmeket. Az iban földművelés és a vele kapcsolatos társadalmi kérdések vizsgálatát szorosan néprajzi szemlélettel és módszerrel nyújtja az olvasónak. 22.753

109. LAID, Erik

Säden Torkar Sädesuppsättning i Sverige 1850-1900. Lund 1952.

Lanbruksförbundets Tidskriftsaktiebolag. XI, 344 p. 5 térk.

Leíró feldolgozása a svédországi gabonaszárítókról való ismereteknek, előkészületül a svéd néprajzi atlaszhoz. Elkezdve az aratási eljárásoknál előbb a kévék egymásra rakását ismerteti, majd a különféle állványokat és szárító épületeket. Bibliográfiai jegyzék, szótár és el-

terjedési térképek teszik teljessé az alapos munka használhatóságát. Az észt származású szerző műve Trotzignálunk jól ismert művéhez csatlakozik a csép történetéről, azzal az eltéréssel, hogy javarészen csak a svédországi anyaggyűjtésre központosítja figyelmét. Összehasonlító vizsgálatokra nem terjeszkedik ki. 22.747

Állattartás - Viehzucht

110. Über Schäfer und Schafzucht. Aus den Beständen des Archivs für westfälische Volkskunde zusammengestellt von Martha Bringemeier. Münster /Westf./ 1954. Volkskundliche Kommission. 115 p.

A westfaliai néprajzi archívum /Münster/ kilencedik, a juhászattal foglalkozó kérdőívét és a beküldött jelentéseket tartalmazó füzet. A kérdőív részletesen érdeklődik a juhászat összes jelensége iránt. A kérdések sorozata a juhnyájak helyzetével kezdődik, a gazdaságonkinti és közös juhnyájakkal, majd rátér a juhász személyére, a juhász-mesterség betamulására, a juhász ruházatára, felnevelésére, társadalmi helyzetére. Kérdi a nyáj terelését, a tulajdonjegyeket, az állatok tartózkodási helyeit, a takarmányt, továbbá a juhász-hajlékokat, legelőket, az állatok betegségeit és gyógyítását, a terelő kutyák szerepét, a birkanyírást, a gyapju, hus és tej feldolgozást. Végül a pásztorterületek és ünnepek kérdésével fejezi be. A beérkezett válaszból 9 Westfália területére, 3 Alsószászországra vonatkozik. Ezek közül több válasz hosszasan és részletesen igyekszik eleget tenni a kérdőív követelményeinek. Ezek nagyrésze a múlt század végére, illetve a századfordulóra vonatkoznak. A beküldött szövegeket rajzok egészítik ki. 22.796

Kút, vízvezeték, vízfordás Brunnen, Wasserleitung, Wassertragen

111. MARIÉTAN, Ignace
Heilige Wasser. Bern 1948. Paul Haupt Verlag. 80 p. Schweizer Heimatbücher 21-22.

Schweiz egyes vízszegény vidékein a vízszerezés nehézségein sajátos technikai megoldásokkal, népi vízvezetékberendezések segítségével lesz urrá a nép. Egyszerű árkok, kivájt fatörzsből vagy deszkából készült vezetékek, újabb betoncsövek segítenek hozzá a rétek, sőt helyelközzel a szőlővel beültetett hegyoldalak öntözéséhez. E vezetékek nem

egyszer a sziklsoldalba vájt ducokon vezetnek hosszú kilométereken át s őrzésük a hegyomlás, sziklagörgeteg, lavina ellenében külön munkakört jelent, ugyszintén tisztításuk, karbantartásuk is tavasz idején. E feladatokat nemcsak elmés jelzőkészülékek könnyítik /pl. malomkerék hajtotta fakalapácsok, amelyek elhallgatnak, ha a víz kifogy/, hanem sajátos hagyományos munkatársulások és módszerek is, amelyekhez nem egyszer szokások és vallásos szertartások csatlakoznak. Az idevágó kérdések bevezetőül közölt rövid összefoglalását a kötetben 64 pompás kép követi és teszi szemléletessé.

22.698

112. SIUTS, Hans

Pütnachbarn und Püttbier. Das Jeverische Püttwesen und seine Stellung in der deutschen Volkskunde. Jever 1957. Jeverländischer Altertums- und Heimatverein. VIII, 46 p.

A kutközösség, a régi társadalmi élet sajátos formája, egyesületi formát öltve több száz éves multra tekinthet vissza Németország számos helyén, így az Alsó-Szászország északnyugati szélén fekvő Jever városában is. Egyes kutak még 17. századi eredetűek, de a kutszervezet csak 1956-ban ünnepelte kétszázéves fennállását. A kérdéskör néprajzi vonatkozásban összehasonlító igényű elemzését nyújtja ez a derék kis könyv. A szomszédságból adódó hagyományos falusi formációk egyike városi talajba ültetve élt és fejlődött Jeverben tovább, sajátos szokásokkal, jogi és gazdasági vonatkozásokkal, hagyomány-szentesítette önállóságát őrizve a közigazgatással szemben is. A közösségi funkció a vizellátás szorosabb feladatán túl a szomszédságból adódóan jelentkezik a kölcsönös egymást-támogató készségben, az öregek gondozásában, a temetkezéssel kapcsolatos szokásrendben, stb. Fejlődése párhuzamos más német helységek hasonló társulási formáival, de amazokénál szívósabban jelentkezik, mint a város életének befolyásoló tényezője.

22.972

113. WEISER-AALL, Lily

Vassbaering in Norge. Oslo 1953. Norsk Folkemuseum. 66 p.

A Norvég Etnológiai Kutatás Intézete kérdőívet adott ki a vízfordás módjaira vonatkozóan; a füzet a beérkezett válaszokat ismerteti és térképezi. A vízfordás megkönnyítésére többféle tartórúd szolgál. Az egyiket a tarkó mellett hordják, a másikat a vállon áthelyezik, egy harmadik készség szijakból áll és derék- vagy térdmagasságban van kitámasztva keresztrúddal. A szerző ezeken kívül foglalkozik a vízszál-

litó szántalpakkal, és mindegyik eszköznek kimutatja külföldi megfeleléseit. Az a mitosz, amely a Holdban látható foltokat vízholdó embernek magyarázza, szerte elterjedt Észak-Euráziában Japánig és Észak-Amerikában.

20.804

Fonás, szövés - Spinnen und Weben

114. MEYER HEISIG, Erich

Weberei, Nadelwerk, Zeugdruck. München 1956. Prestel-Verlag. 79 p.
40 t.

A szerző, aki az elmúlt években összefoglalást adott a német népművészet egészéről, majd földolgozta a német paraszti fazekasságot, ebben a kötetben a német népi textilművészet különböző technikáit, vidékenként - körönként változó stílusait mutatja be. Foglalkozik a különféle szövémódokkal /vászon-, köpper- és damasztszövés/, a hímzésfajtákkal /lapos-, fehér-, keresztöltéses-, szálvonásos varrások/, a csipkével kötéssel és rátétes diszitással, végül a színes és kék nyomással. A bevezetés vázolja a könyvben bemutatott technikák diszitésmódjainak fejlődését. Ezután külön fejezetekben tárgyalja a szövést /Weberei/, varrást /Nadelwerk/ és textil nyomást /Zeugdruck/, ezek történelmi fejlődését, a diszítőtechnikák vidékenként kialakult használatát és formakincsét, színezését s ezek összefüggését a szokásokkal, hiedelmekkel. A kölcsönhatások tárgyalásánál főleg az északi államok /Skandinávia, Dánia stb./ adatait veszi figyelembe. Az erdélyi szászok munkáinál megemlíti a magyar és román hatást is. Mondanivalóját dokumentálja a gazdag /hat színes és 88 fekete-fehér képből álló/ képanyag is, melyre a szövegben pontos utalások történnek. A szöveg végén, a jegyzeteket és utalásokat követően megtalálhatjuk a képek pontos leírását /anyag, fonál, technika, méret, kor és lelőhely/ és az irodalom jegyzékét. Mivel a bemutatott technikák közül nem egyet kis és nagyüzemekben ma is használnak, a szerző könyvével a kutató szakemberek mellett a gyakorlatnak is szolgálatára kíván lenni.

23.196

115. REICHEL, Rudolf

Das Granatapfelmotiv in der Textilkunst. Berlin 1956. Henschel-Verlag. 103 p.

A mű a beláthatatlanul gazdag textilművészet gyakran visszatérő alapprofái közül talán a legszemrevalóbban a gránátalma-motívumot mutatja

be. Leírja a motivumot és annak rokon formáit és elődjait. Foglalkozik a bársony- és selyemszövés történeti fejlődésével a XIV. századtól a XVIII. századig, tekintettel arra, hogy ebben az időben a gránátalma-motivum és ennek variációi voltak a legkedveltebbek és legelterjedtebbek. A motivum kompozíciós elhelyezése szempontjából öt fejlődésképletet különböztet meg. Az első csucsosodó ovális hullámvonalba foglalva helyezi el; a második hullámvonal nélkül ábrázolja; a harmadik egyenesen vagy ferdén futó hullámvonalak mentén; a negyedik organikus felépítésben; végül az ötödik a gránátalma-motivumokat egymás mellé csoportosítja. A képek világosan mutatják az ornamentelek és az alapfelület arányosságának fontosságát. A legtöbb kép a XV. XVI. és XVII. századból származik s így a gotika és a renaissance kor divatját tükrözik. A képaláírások nagyon részletesek, világosak, a szematikus ábrák a bonyolult kompozíciókat könnyen érthetővé teszik. 22.749

116. REICHEL, Rudolf

Das Textilornament. Berlin 1956. Henschelverlag. 148 p. 8 t.

A szerző szemléltető módszerrel alapos, magyarázatokkal ellátott képanyagon mutatja be a legkülönbözőbb textilféleségeken a síkdíszítés formakincsét a XVI. századtól a XX.-ig, nemcsak európai, hanem keleti anyagon is. A képanyag kiválasztása nem művészettörténeti szempontból történt, hanem inkább a síkdíszítmények kompozíciójának törvényei szerint, azzal a céllal, hogy a mai textilipar levonja tanulságait és olyan művészetet teremtsen, amely a lakásoknak melegséget és otthonosságot kölcsönöz. A gazdag képanyagban egyszerű, olcsó anyagok váltakoznak drágákkal - vásznak, pamutszövetek, bársonyok, selymek, brokátok - ; bemutatja továbbá a különböző technikák alkalmazását, - így az applikációt, himzést, kékfestést, csipkekészítést és batikot - butoranyagokon, tapétákon, szőnyegeken, ruhaanyagokon stb. A képaláírásokból sokat meríthetünk a kompozíciók törvényszerűségét, a színritmust és számos figyelemreméltó részlet-kérdéseket illetően. Képei és színes táblái között több népi himzés-minta is van. A témával hasonló szempontok szerint ezideig keveset foglalkozott a szakirodalom. 22.842

117. BIELZ, Julius

Die Volkstracht der siebenbürger Sachsen. H. é. n. Staatsverlag für Kunst und Literatur. 52 p. 4 t. 1 térk.

A szerző ebben a füzetben a XII. században Erdélyben megtelepült német kolonisták, a szászok viseletét mutatja be. Legrégibb viseletüket, közvetlen forrásanyag hiánya miatt, a XII. századi német viseletből próbálja rekonstruálni. A szászok bevándorlásuk után magyar és román kölcsönhatás következtében bőrruhákkal bővítették ruhatárukat. Az így kialakult paraszti viselet több századon át alig változott. A szász városok jómódu polgárai azonban, mint XV. századi oklevelekből tudjuk, a korabeli divatnak hódoltak, külföldi ruhasanyagokat használtak. E városi ruhadarabok némelyike utóbb helyet talált a paraszti viseletben is. A szerző épp ezért vizsgálja a városi öltözködést, mely a mohácsi csata után sajátos erdélyi helyzetében főként magyar befolyás alá került, míg a XVIII. század elejétől a bécsi divat lett irányadó. A ruhák mellett külön fejezetben mutatja be a szerző a polgári és népi ékszereket. A paraszti viselet leírása a szászok három településterülete szerint tagolódik: 1. "das alte Land" /Nagyszeben, Meggyes vidéke/, 2. "Näsnergau" /Beszterce vidéke/, és 3. "Burzenland" /Barcaság/. A szerző tárgyalja az egyes viseletdarabok anyagát, szabását, díszítését, eredetét. A különböző korosztályok ünneplő ruhái mellett leírja a köznapit is.

22.860

118. MATTI STEUDLER, Margret

Die Haslitracht. Bern é.n. Verlag Paul Haupt. 44 p.

Amíg a berni kanton népviseletei általában a berni viselet variációi, addig az értékes mű fejtegetései szerint a hasli-i női viselet szabás és anyag szempontjából teljesen különálló. A szerző szerint a viselet itt nagyünnepi /"fehér"/, vasárnapi /"kék"/ és munkaruha lehet. Az elnevezést a szoknya színe adja meg. A szerző pontos leírást ad az egyes ruhadarabokról és használatukról. A fenti csoportok azonban nem különbülnek el élesen, mert a hasli-i leányok és asszonyok sokszor a fehér viselet egyes darabjait a kék viselethez is felöltik. A sajátos, széles karimájú kalapok, ünnepi fejdíszek, mennyasszonykoronák éppoly jellegzetesek itt, mint a hátul elkeskenyedő rövid női mellények, amelyek fölött a vállkendő két elől lecsüngő szárát derékban a ráncolt

kötény fogja le. A munkaruháról szólva bemutatja az eredeti mellett a Bühler-Hofstettler asszony által 1934-ben tervezett - s az eredetinel könnyebb - öltözetet is. Általában figyelmesen elemzi a városi hatások beszűrődéseit, de célja a viselet ismertetésén kívül az is, hogy a hasliaknak hagyományos viseletük iránt való szeretetét fenntartsa. A szép illusztrációk és a képekhez kapcsolódó magyarázó szövegek jelentősen emelik a kiadvány tudományos értékét.

22.688

H i m z é s - S t i c k e r e i

119. TRUDEL, Verena

Schweizerische Leinenstickereien des Mittelalters und der Renaissance. Bern 1954. Paul Haupt Verlag. 64 p. 16 t.

A szerző összefoglaló tanulmányban ismerteti a svájci középkori és renaissance vászonhímzéseket. Ismertetése sok szempontú: külön fejezetek szólnak a vizsgált korszakban használt textil alapanyagokról, fonalakról és a hímző technikákról, a hímzések használatáról, vagyis a profán és szakrális rendeltetésű tárgyokról. Szól a datálás kérdéseiről, a kompozícióról és a díszítő elemekről, a hímzések készítőiről - apácákról és polgárasszonyokról - és az ismert darabok földrajzi előfordulásáról. Gondolatébresztő módon elemzi a hímzéseken lévő ábrázolások témáit, több esetben kimutatja a hímzett mustra előképét képzőművészeti alkotásokon. Érinti a vászonhímzés-anyag összefüggéseit más textilfélésegekkel. Befejezésül muzeológiai megjegyzéseket tesz a régi hímzések szakszerű megőrzéséről és restaurálásáról. Az elmondottakat szépen fényképezett és reprodukált képanyag egészíti ki, mely a képek mellé szedett magyarázó meghatározások segítségével jól használható. Ujszerű módon mutatja be a szerző az öltéstechikákat: az eddigiekben szokásos rajzolt ábrák helyett ugyanis sötét alapra fehér fonallal tett öltés-példák igen jól sikerült fényképeit közli. A képanyagot kiegészíti még néhány metszet bemutatása, melyekben V. Trudel hímzett ábrázolások előképeit ismerte fel. - A tanulmány kiegészítéseként megjelent még egy katalógus-kötet is, mely valamennyi ismert svájci emlék jegyzékét és leírását adja.

22.701

120. MAZI, Stanislav

Klavže nad Idrijo. Ljubljana 1955. Tehniški Muzej Slovenije. 70 p. 1 t.

Idrija, a higanyérc-termeléséről világviszonylatban neves város 1493 előtt, amikor első érctelepeit feltárják, gyéren lakott terület. Fejlődésében utóbb az erdő is jeles szerepet kap, a vidék faipara közel félezer éves hagyományra pillanthat vissza. A 800-860 m. magas hegyekről patakmedrekben a völgybe usztatott törzsek felfogására gereblyeforma zsilipeket rendeznek be a 16-18. sz. folyamán, a figyelemreméltó tanulmány e sokban kezdetleges szerkezetek leírását nyújtja. 22.772

A h á z é s f e l s z e r e l é s e
H a u s u n d H a u s r a t

121. DIMITROV, Zaharij

Drvorezbenata ukrasza v kacsata na Ruszi Csorbadzsi. Szofija 1956. Bolgarszka akademija na naukite. 93 p. 17 t.

A könyv témája ujszerű: egyetlen bolgár falusi házbelső fafaragás díszét tárja elénk. A kiválasztott házat a jeravnai Ruszi Csorbadzsi, az egykori gazdag adószedő építtette a XVIII. század második felében. Az egyemeletes ház fából épült. Butor ezekben a régi lakásokban jóformán semmi sem volt. A lakás díszét a falborításokon, az oszlopokon, a beépített szekrények ajtajain, az ajtó- és fülkeszegélyeken s a házioltár keretén található faragás adja, s nemkülönben a felületeket tagoló kazettás beosztás különféle megoldása. A faragott ékítmények nagyrészt középkori jellegűek, de szomszédságukban megtalálható a reneszánsz izlésű rozettadisz is. A kivitelezés technikájában is régebbi és újabb elemek keverednek. A gondosan kiállított könyvet számos alaprajz, részletrajz és fénykép világítja meg, s emellett bő összehasonlító anyagot kapunk a falu más hasonló lakásaiból is. 22.403

122. GEORGIJEVA-SZTOJKOVA, Sztefana

Ogniscseto v balgarszkija bit. Szofija 1956. Bolgarszka akademija na naukite. 221 p. 2 térkép.

Georgijeva-Sztojkova Európa-szerte egyedülálló munkát nyújt könyvében, amely egyetlen ország tüzelőberendezéseinek átfogó gazdagon illusztr-

rált monográfiája. E mű számunkra is igen sok hasznos összehasonlító adatot kínál. A szerző anyagát öt éven át gyűjtötte az egész ország területén, de felhasználta a XVI.-XIX. századi utleírásokat, továbbá a nyelvészeti és régészeti adatokat is. A bolgár ház nyílt tűzhellyel fülük. A kezdetlegesebbek a helyiség közepén állanak, és századunk elejéig füstfogójuk sem volt. Ma már ez a forma eltűnően van. A nyílt tűzhely másik, ma országsszerte elterjedt formája a falnál elhelyezett kandalló. A kenyeret még nemrég is a tűzhelyen sütötték - sütőharang alatt vagy anélkül -, de ma már kemencében. Mert noha a kemence régi idők óta ismeretes a bolgároknál, általánossá csak későbbre váltott. A kívülfűtés kályha is később jelent meg Bulgáriában, csak a XIX. század első felében. A szerző feltételezi, hogy helyi alakulás eredményeként született meg a kandallóból, s csupán a legújabb változatoknál ismeri el az idegen befolyást, így a csempével kirakott kályhánál. Ezzel együtt elveti azt a nálunk is általánosan elfogadott felfogást, mely szerint a kályhát illetve a kályhás vagy kandallós szobát jelentő "szoba" szó magyar közvetítéssel a németből került a balkáni nyelvekbe. Érvéleése még kiegészítésre szorul.

22.401

123. WILCKENS, Leonie

Tageslauf im Puppenhaus. Bürgerliches Leben vor dreihundert Jahren. München 1956. Prestel Verlag. 48 p. 25 t.

A 17. század német városainak /Nürnberg, Ulm, Augsburg/ életében jeles szerepet kap a babaházak készítése. Nem játékszerek, nem is modellek, hanem oktató, szemléltető céllal, hosszú évek gondos munkájával létrehozott sűrítései a valóságnak, s egy-egy remekbe készült babaházról röplapok, metszetek, verses leírások adnak hírt. Ez a kiállításában is gyönyörű kiadvány a Nürnbergi Germanisches Museum tárgyi emlékei és az egykoru nyomtatványanyag alapján mutatja be a régi polgárházak szerkezetét, ablakai sajátos mechanizmusát, padlója, falai, kályhái rendszerét, háziesszközeit, butorzatát /egészen a kalitkákig/, világítását. Külön fejezet a konyha, a tűzhely s az edények, valamint a nagymosás, fürdés, az élet mindennapjai, a varrás és himzés, a takarítás, a kert munkák, a zene és a játék. A szerző a babaházakból adódó tanulságokat tárgyi kultúra egykori dokumentumaival sűrűn veti egybe és hitelesíti.

124. BÉRES András

Népi díszítőművészet Hajdu-Bihar megyében. Debrecen 1955. TTIT Hajdu-Bihar megyei szervezete és a Hajdu-Bihar megyei Tanács Népművelési Osztálya. 71 p.

Béres András hét népművészeti ágat ragad ki a megye életéből. A fazekasművészettel kezdi, ismerteti a nagyobb központokat, a cserépedény-készítés módját, a jellegzetes készítményeket. A pásztorművészet fejezetében beszél a fa, szaru, bőr díszítési módjáról és ennek szerepéről Hajdu-Bihar megyében. Lakóház-butor címen leírja a jellegzetes hajdusági háztípust, a tornácos házat, majd a házberendezést és ennek egyes darabjait. A szövés-fonás-hímzés, különösen a bihari részeken virágozott; jellegzetes a szőrhimzés. A népviseleti fejezeteken belül a népviselet kihálásáról és az iparosok által készített viseleti darabokról beszél. A debreceni mézeskalács c. fejezet a céh megalakulásának kezdetétől végigkíséri a népi művészeti ágat. Végül a szalma és gyékény anyagok felhasználásáról ír. Fejtegetéseit 27 képpel szemlélteti. A kötetet a szerző serkentőnek szánja "azok számára, akik jobban szeretnék megismerni az anyagi kulturát".

22.977

125. SZALTÜKOV, A.B.

Majolika Gszeli. Moszkva 1956. Goszudarsztvennoe Izdatelsztvo. 133 p. 43 t.

Gszelj az orosz kerámia hazája és bölcsője. Körülbelül harminc falut foglal magába, Moszkvától Rjazany felé 60 km-nyire. Darabjai a széles tömegek, parasztok, munkások, kishivatalnokok, a vidéki értelmiség szükségleteit elégítették ki. A mű összeállítja a gszeli kerámia történetét a XIX. századig, vizsgálja a régi kerámia emlékeinek sajátosságait, foglalkozik a különféle műhelyek kialakulásával. Sorra veszi a legjellemzőbb, művészi fokot elért készítményeket, a kungánokat és kvasznyikokat, majd a korsókat és háztartási eszközöket /tálak, tányérok, stb./, és a szobrászathoz kapcsolódó kerámiákat /madáralaku edények, játéktárgyak és egyéb szobrocskák/ A zárszóban tömör összefoglalást kapunk a leszűrhető eredményekről. A gszeli művészi majolika az orosz fazekasságból fejlődött ki. A XVIII. sz. közepén Afanaszij Grebensznyikov moszkvai üzeme ismertette meg a gszeli mesterekkel a majolika-készítés technikáját. A szerző megcáfolja, hogy az orosz művé-

szí kerámia története fayence-ra és porcelánra szorítkoznék. A gszeli művészi kerámia már korábban kialakult, mint ahogy az angol Gardner és a német Otto oroszországi porcelángyárai megindultak volna; ezt sok datált tárgy bizonyítja az orosz muzeumokban. A könyv igen bő jegyzetanyagot tartalmaz. Függelékül két táblázatot ad, az első a XVII-XVIII. sz.-i fazekas- és majolika-készítő mesterek névsorát, a második a kumgánokon és kvasznyikokon lévő figurális diszek ismertetését nyújtja.

23.132

Bányászati, ipar - Bergbau, Gewerbe

126. BAŠ, Franjo - REKAR, Ciril

Slovenska Peč. Ljubljana 1954. Tehniški Muzej Slovenije. 74 p.
Okleveles anyag a 14. sz. óta emlegeti Kropa község vaskohóit, amelyek jellegzetes "vend" típust képviseltek, hasonlóan Krajna, Steierország és részben Karinthia megfelelő kohóihoz. A 16.-17. sz. óta e típust a hámor célszerűbb formái váltják fel. 1953-ban utépités során előkerültek az egykori vend kohó maradványai, amelynek a füzet pontos leírását adja. A primitív technika értékes emlékeihez jó párhuzamul kínálkoznak G. Agricola 16. sz. bányászati műveinek illusztrációi.

22.769

127. GASPERSIČ, Jože

Vigenjc. Ljubljana 1956. Tehniški Muzej Slovenije. 104 p. 2 térk.
Kropa, Kamna gorica és Zelezniki szlovén községekben a 15. sz. óta állnak fenn a vashámorokhoz kapcsolt szegkovácosságok, mint a korai kapitalizmus vállalatai. A tanulmány az ipar céhes korszakára is kiterjeszkedik, vizsgálja munkaeszközeit a azoknak átalakulását a kezdetleges erőgépek beállítása kapcsán. Kiterjeszkedik a szeg piacának vizsgálatára, annak főként az ácsmesterség fellendülésével kapcsolatos összefüggéseire, a szegcsomagolás módjaira, normákra stb. Végül adatokat közöl a termelési normákra, munkaidőre, bérproblémákra és munkaszabályzatokra vonatkozóan. Az egyes kérdéskörök áttekintését történetileg az 1920-as évekig nyomonkíséri.

22.773

128. KNOWLES, Francis H. S.

Stone-Worker's Progress. Oxford 1953. The University Press. 119 p.

Knowles könyve a paleolitikus kőtechnikával foglalkozik. Részletesen

tárgyalja a lehasztó-, szilánkoló stb. eljárásokat, bemutatja az esz-
közanyagot, s a kísérletek nyomán szerzett tapasztalatokat a recens
primitív társadalmak kőtechnikájáról szóló leírásokkal egészíti ki. A
munka használhatóságát nagy mértékben növelik a pontos rajzok, sz e-
gyes technikákat bemutató ábrák és a paleolitikus kőtechnikára vonat-
kozó irodalmi összeállítások. 22.750

J o g, t á r s a d a l o m
R e c h t, G e s e l l s c h a f t

129. DANKÓ Imre

Nyírbátor hajdúváros. Nyírbátor 1957. Magyar Nemzeti Múzeum -
Történeti Múzeum Rotaprint Üzeme. 11 p.

A szerző a hajduság településeinek történeti kutatásai során /vö. Index
Ethn. 1956. 139/ a borsodi telephelyeket követően most arra hívja fel
figyelmünket, hogy kirajzásuk a Nyírség irányában is tartott. A Bátho-
ri, Bethlen, Rákóczi családok által különös kiváltságokban részesített
Nyírbátorba nagy számmal szöknek a 16-18. sz. jobbágysai, II. Rákóczi
György pedig negyven név szerint felsorolt, alatta katonáskodó hajdu -
nak külön engedélyt is ad a bátori letelepülésre s részletesen sza-
bályozza jogi helyzetüket. A pártfogó családok az otthontalan, kósza,
szerte-szét kalandozó, duló hajduknak így támasztékot találtak birto -
kaik védelmére, politikai terveik megvalósítására. A. 1247

130. KATONA Imre

A magyar kubikusok élete. Bp. 1957. Hazafias Népfront. 129 p.

A mű a magyar földmunkásság több mint 100 év előtt kialakult szakmun-
kás rétegének, a "kubikosok"-nak életét veszi vizsgálóra. Történeti
áttekintést ad a magyar földmunkálatokról a középkortól, felelevenít-
ve azokat a békés és háborús célú építkezéseket - erődrendszereket, ut-
építés, ármentesítés, lecsapolás stb. - amelyek előzményeit jelentik e-
me specializálódott szakmunkás réteg kialakulásának. Alaposan fog-
lalkozik a szóbanforgó réteg életmódjával. Ismerteti a munkaszervezés
módját, munkakörülményeket, különféle jellegű kubikosmunkákat, a hasz-
nált eszközöket, a munkaidőt és teljesítményt, a bérezési formákat, a
munkaszervezet formáit. néprajzi leírást ad az otthontól távol dolgozó
"bandák" életmódjáról, táplálkozási, ruházkodási, egészségügyi stb.
viszonyairól. Kiemeli azokat a kulturájukban megmutatkozó sajátosságo-

kat, amelyek a speciális életformából, társadalmi helyzetből stb. következően alakultak ki. Szól a kubikosoknak az agrármunkásság körében és általában a munkásmozgalomban betöltött progresszív szerepéről. A könyvecskét gazdag fényképillusztráció színezi és a kubikosokra vonatkozó bibliográfiai jegyzék egészíti ki. 22.852

131. RUMPF, Max

Deutsches Handwerkerleben und der Aufstieg der Stadt. Stuttgart 1955. W. Kohlhammer. 244 p. 29 t.

A szerző 1936-ban megjelent Deutsches Bauernleben c. művének folytatása és kiegészítője, s mint ilyen azzal együtt a német népi életteljességének bemutatását kísérli meg. Az 1953-ban elhunyt M. Rumpf életművének e második, beteljesítő része sokoldalú, színes és gazdag. A német városi élet kialakulásától kezdve a kézműves társulásokat, acéhek megalakulásának és szervezetté válásának folyamatát írja le. A kézművesek, illetve a cég-szervezetek fejlődését egy nagyobb történelmi keretbe, az állam, a város fejlődésébe ágyazva vezeti végig a szerző egészen napjainkig, s a mai modern város lakóival, polgáiraival, a mai német ipar tárgyalásával zárja a könyvet. A kézműiparos társadalmat szintén egy nagyobb egységbe, a város társadalmába behelyezve jeleníti meg. Ismerteti a kézművességnek a város különböző polgári rétegeivel való kapcsolatát, a kézműiparosok külön nyelvét, a céhek öntudatát, jogait, szimbólumait. Ezen belül bemutatja a különböző iparosrétegeket, ezek szervezeteit, a legényélet törvényeit, az avatást, vándorlást stb. Megismerjük a könyvből a kézműiparosok családi helyzetét, szokásaikat ünnepeiket is. - A szerző a jellemző részletek hiteles tömegét sorakoztatja fel a tárgyalt anyag összes jelenségeinek ismertetéséhez. Szép könyv jó illusztrációkkal. 22.602

132. SOÓS Imre

Jobbágyföld sorsa Heves megyében a XVIII. században. Eger /1958/. Dobó István Múzeum - Heves megyei Tanács. 132 p.

Az urhérendezés előtti időszak jobbágyföldjeinek változatos helyzetéről és alakulásáról ad vázlatos képet Soós Imre könyve - hatalmas anyag áttekintése alapján. Az alapvető fogalmak tisztázása után szól a földközösség Heves megyei alakulásáról, a jobbágyság "industriális" és telekföldjéről, majd arról a változásról, amit a közös földesurak "osztálya", és a majorsági földek kialakulása jelentett a jobbágyföldek é-

letében. E két utóbbi pontban különösen új a fejtegetése, csak azt sajnáljuk, hogy nagyon szűkreszabott. A népi gazdálkodás kutatói nagy haszonnal forgathatják.

23.122

J á t é k, j á t é k s z e r
S p i e l u n d S p i e l z e u g

133. Borsodi játékok. Gyűjtötte Lajos Árpád. A leányjátékokat táncos írta Schande Vilmosné. Miskolc 1957. Borsodmegyei Tanács Művelődési Osztálya. 95 p.

Népszerű kiadvány, jegyzetei és anyaggyűjtése alapján tudományos célra is jól használható. Tartalma szerint táncos leányjátékokra és sportjátékokra oszlik. Az előbbieket az előadó korosztályok alapján csoportosítja: a 6-8 évesek játékkincséből 12 /"Bibliási Panna"/, a 9-11 évesekéből 10 /"Csupa piros pántlika"/, a 12-14 évesekéből 9 variánsot /"Hopp haja"/ közöl. A játékok átlagszámát 12 főnek veszi - olyan szempontot alkalmazva, amely a játék dramaturgiája szempontjából lényeges és nálunk még nem merült fel. A játékleírásokat dallam- és táncleírások kísérik s külön jegyzetanyag tartalmazza az adatszolgáltatók közléseit a játék helyi alkalmairól, jellegzetességéről. A füzet második fele sportjátékokat mutat be összesen 22 változatban, képek kíséretében, amelyek a mozgás technikájáról tájékoztatnak s másfelől a játékszereket ábrázolják. A megye 25 községének játékkincséből kapunk iszertitót; közülük Hangony 7, Borsodszentgyörgy, Szentsimon és Kissikátor 5-5, a többi egy-két játékkal szerepel.

23.100

134. SCHWINDRAZHEIM, Hildamarie

Altes Spielzeug aus Schleswig - Holstein. Heide in Holstein 1956.
Westholsteinische Verlagsanstalt Boyens u. Co. 23 p. 20 t.

Tizenkét köz- és magángyűjtemény, tulnyomórészt az altonai muzeum népi és polgári gyermekjátékanyagának áttekintése, kitűnő képeken szűksza - vuságában is sokat mondó néprajzi tanulmány kíséretében. A természeti tárgyakon túl a belőlük szerény ügyeskedéssel fabrikált "örök-játékok" /mint tehénbendővel burkolt szőrlabda, a lóként befogott csiga, a nyirfakéregből készült "pásztortülbök", a kákából font kacsák,/- jelzik a fejlődés első stádiumait: realizmus helyett elég itt a tárgy értelmének pusztja jelzése is. A gyermek és a család saját készítményei mellett a paraszti háziipar is jelentkezik főként fafaragásokkal, fazekas-

árukkal /babáit ringató dajka, malom, körhinta, babaedények/. Városban készült fémmunkák /ólomkatonák, hangszerek/ és babák /főleg fababák/ utalnak ősibb típusokra. A fejlődés végpontját viszont szinpadszerű, iparművészeti gonddal készült boltok, babaszobák, cukrászdák jelzik. Külön problémakört képviselnek az ügyességi és szerencsejátékok, az évszakonként változó mozgás- és sportjátékok. A sort ilyen szempontból a mechanizált színszerű játékok, másrészt a fenyőágakkal díszíthető s a karácsonyfát helyettesítő faszakon igen elterjedt gyertyás karácsonyi állványok zárják. Nagyrészt falusi készítmény mindez, egy erősen polgárosult nép játékkulturájának dokumentuma.

H i e d e l e m, v a l l á s
V o l k s g l a u b e, R e l i g i o n

135. BENZ, Ernst

Adam, der Mythus vom Urmenschen. München-Planegg 1955. Otto-Wilhelm-Berth-Verlag. 328 p.

A kötet a "Dokumente Religiöser Erfahrung" c. sorozatban jelent meg. Szerzője, a marburgi vallástörténész, bevezetésül arra a körülményre utal terjedelmes fejtegetésében, hogy az ember "androgyn teljessége" önkéntelenül egyre újra felbukkan a misztikában, s ez a tény bizonyítja, hogy az emberi szemlélet egyik egyetemes archetypusával állunk itt szemben, amely kiirthatatlan s egyre újabb "tapasztalatokban" jelentkezik. Az ősember androgyn természetére s egyben Isten androgyn jellegére vonatkozóan sok archaikus elképzelés és ötlet tér vissza a keresztény misztika birodalmában. Az "androgyn teljesség" az ember egykori, eredeti tökéletességének, szépségének és hatalmának jelképe s egyben jövőendő nagyszerűségének is mintaképe. A mithosz korról korra újabb indítást ad a nemek teológiai értelmezésére. A kötetbe foglalt szöveggyűjtemény Leone Abreo /Jehuda Abarbanel/, a renaissance-filozófus személyén kezdve jeles szöveggyűjteménnyel világítja meg a mithosznak ezt az oldalát.

23.115

136. BIEZAIS, Haralds

Die Hauptgöttinnen der alten Letten. Uppsala 1955. Almqvist-Wiksell's Boktryckeri AB. XII, 435 p.

Korábbi kísérletek után az első összefoglalás, amely a teljes forrásanyag és az eddigi tudományos kutatások alapján keres megoldást a letti

istennők kérdéseiben. Az istennők központi helyet foglalnak el a lett nép ősvallásában; fontos a velük kapcsolatos kérdések megoldása azért is, mert az indoeurópai vallástörténeti kutatásokhoz jelentősen hozzájárulhat tanulságaival. A lett anyagban négy névvel találkozunk: Laima, Mara, Dekla és Karta. A szerző ezen istennők kölcsönös vonatkozásait igyekszik megoldani és keresi helyüket a lett ősvallásban. Először a népdalokat tárgyalja, mint a lett vallás forrásait. Vizsgálja a történeti és filológiai anyagot és az eddigi kutatások eredményeit. A kérdés helyesebb megoldása érdekében külön-külön tárgyalja az egyes istennőket, funkcióikat. Vizsgálja az egyes istennők szerepét a lett nép hagyományaisban, kapcsolataikat a keresztény vallással. E gondos rostáló munka alapján választja szét az eredeti ősi elképzelést a különböző későbbi kulturhatásoktól. Az egyes jelenségek elterjedését esetenként térképeken illusztrálja

22.803

137. CELANDER, Hilding

Förkristen jul enligt norröna källor. Stockholm 1955. Almqvist - Wiksell. 91 p.

A mű nyelvi és irodalmi emlékek, régi törvények alapján számbaveszi a kereszténység előtti pogány téli kultikus hagyományokat. Különös gondal elemzi Snorre Sturlasson adalékait, amelyek részben ellentmondanak más közléseknek s utal az ellentmondások magyarázatára. A "jul"-ünnep e szerint a téli napfordulót megelőző hónapra esik és házi jellegű szertartásokkal kapcsolódik, amelyeknek lényeges eleme a sürfőzés és söráldozat, eszmei tartalmuk a béke és a termékenység. Régies norvég népszokásokból következtethető, hogy a házi tüzhely mellett lefolyó söriváshoz bizonyos jósló eljárások is kapcsolódtak /kanál, csésze hátradobása, amely más-más következményeket sejtet, aszerint, hogy melyik része érte először a mennyezetet vagy a falat/. A tanulmány különös érdeme, hogy a régi karácsony szokás- és hiedelemanyagát élesen elkülöníti más régi őszi vagy téli ünnepek tartalmától. Az ünnep hátterében a pogányság karácsonyistenét sejtí, amely utóbb Odinnal olvad össze, akár mint a sör, a mámor és extázis istenével, akár mint a harci halált haltak vagy idő előtt elhunytak lelkeinek a vezérével, akik hazajárva télidőben különösen háborgatják a ház lakóinak nyugalmát.

22.977

138. BOSS, John B.

Man's Religions. Revised Edition. New York 1956. The Macmillan Company. XIII, 784 p.

Az amerikai szerző munkája négy részben a világ vallásával foglalkozik. Az első rész a primitív és őskori, illetve a ma már nem élő magas-kulturák /egyiptomi, asszír, babiloni stb./ vallásait ismerteti. A második rész India vallásait tárgyalja /korai hinduizmus, dzsainizmus, buddhizmus, késői hinduizmus, szikh vallás/, a harmadik Távol-Kelet filozófikus vallásait /taoizmus, konfucianizmus, sintoizmus/, míg a negyedik a Közel-Kelet vallásait /zoroasztrizmus, judaizmus, kereszténység és mohamedanizmus/ mutatja be. Az egyes részek a vallás kialakulásának történetét, valamint a vallás legfontosabb tételeit ismertetik. Válogatott bibliográfiái értékesek. 22.738

139. Ovidius római naptára latinul és magyarul. P. Ovidi Nasonis Fastorum Libri Sex. Ford.: Gaál László. A bev. tanulmányt írta Borzsák István. Bp. 1954. Akadémiai k. 340 p.

A "Görög és latin írók" sorozat első számaként jelent meg az ókor kedvelt műfaja, a verses naptár egyik kiemelkedő latin változatának, Ovidius Fasti-jának magyar fordítása. A költő sorra véve az egyes napok eseményeit, jelentőségét, számtalan mondát, helyi szokást, hiedelmet mond el, tehát olyan adalékot is, ami latin kulturától átitatott életünknek ma is tartozéka és amit a népelet kutatóinak figyelembe kell venni. Ezért örül a néprajzi kutató is Gaál László megbízható Fasti fordításának, amelyet bilinguis formában kapunk kézbe. Bevezetője, amely Borzsák István munkája, Ovidiust kora változatos életébe állítja be. Sajnálatos, hogy jegyzetei olyan szűkszavúak. Név- és tárgymutatója viszont sokban eligazít. 23.163

140. RADÓ Polikárp

Az egyházi év. Bp. 1957. Szent István Társulat. 227 p.

Tömörségében is színes összefoglalás az egyházi évről, a vasárnapoknak és az év egyes ünnepeinek értelméről, a velük kapcsolatos eszmékről és szertartásokról. Valamennyi kérdést történeti szemlélettel vet fel és vizsgál, figyelme a kereszténységen kívül eső kulturhatásokra is kiterjed, elsősorban a görög és római hatáselemekre. Tárgyának történetét a szorosabban hazai egyházi szertartásrendig kíséri el, a hazai liturgiátörténet rajzában bőven merít régi irodalmi forrásokból, levél-

tári anyagból és nagy bőséggel használja a vallásos népelet nyújtotta forrásokat. Ebben az összefüggésben számos szokás, vallásos képzet, népi folklórelem, sőt paraszti beszédfordulat érthetően nemcsak tételeket illusztrál, hanem a történelmi előzmények, kulturhatások hátterében szemlélve egyben magyarázatra is talál. Bőven merít emellett a népszerű vallásos irodalomból, "szent ponyvából", "népénekekből" is, felismerve e határterület jelentőségét néphagyományaink megőrzése szempontjából. Széles tudományos dokumentációját külön is ki kell emelnünk.

23.220

N é p n y e l v - V o l k s s p r a c h e

141. NAGY Gábor, O.

Mi fán terem? Magyar szólásmondások eredete. Bp. 1957. Gondolat kiadó. 386 p.

Kertész Manó és Csefkó Gyula szólásmagyarázatai után ez a mű első nagyobb szólásmondás-gyűjteményünk. Mintegy 250 cikket tartalmaz és mai szólásaink valamennyi típusát kívánja bemutatni. A könyv a szélesebbkörű olvasóközönséghez fordul és talán ez az oka, hogy a ma már nem használatos, de művelődéstörténetileg érdekes szólásokkal nem foglalkozik. A nyelv és az élet összefüggéseit bogozó néprajzi kutatóinknak azonban így is igen tanulságos mű.

23.162

N é p k ö l t é s z e t - V o l k d i c h t u n g

142. Háromszéki magyar népköltészet. Konzsa Samu gyűjteménye. Szerk. és a bevezetőt írta Faragó József. Marosvásárhely /1957/. Állami és Művészeti Kiadó. 566 p.

Kriza János, Orbán Balázs és Benedek Elek a Székelyföldet a magyar népköltészet iránt fogékony olvasóközönség érdeklődésének központjába helyezték. Ezt táplálta még Majland Oszkár és Ósz János gyűjtése is. A viszonylag nagyszámú mesegyűjtemény azt a látszatot keltette, mintha a Székelyföld népmeseanyagát a gyűjtők a népmese kutatás számára kimerítették volna. A székelyföldi gyűjtemények száma azonban csak a magyar nyelvterület többi etnikai egységeiből közzétett gyűjteményekhez képest nagy, a közölt székely mesék száma 400. Erről a területről közöl Faragó József 120 meseszöveget Konzsa Samu sepsiszentgyörgyi tanár és diákjainak gyűjtésében Sepsiszentgyörgy - Barót - Kézdivásárhely kör-

nyékéről. Minden szövegről megtudjuk, ki jegyezte fel, kitől, hol, melyik évben. A gyűjtés 1927-ben vette kezdetét, az utolsó szövegek 1955-ből valók. A 120 mese mellett tartalmaz a gyűjtemény 12 "régiballadát"-t, 16 új balladát és betyárballadát, 15 "helyi balladát", 169 szerelmes nótát, 115 katonanótát, 19 "keserves"-t, 10 tréfás dalt - daltam nélkül, 44 gyermekjátékot és gyermekverset, kicsinyeknek, 10 állatmondókát, 12 névcsufofó, 8 verses falucsufó, 17 játékot nagybacsokaknak, 25 kiolvasót, 40 további játékot a játékok természete szerint csoportosítva. 24 lakodalmi rigmust, 69 köszöntőt és mondókát alkalmak szerint csoportosítva, 34 táncszót, 700 közmondást ABC sorrendben, 94 találóskérdést, 93 sírfeliratot és 10 verses levelet, összesen 1675 népköltési szöveget. Emeli a kötet értékét egy helynévmutató térképpel és a szövegek betűrendes mutatója.

23.195

M e s e - M ä r c h e n

143. Az arany rózsafa. Vasi népmesék. Budapest 1957. Móra Ferenc Könyvkiadó. 122 p.

Nem tudományos jellegű kiadvány. A mesék részben átdolgozva, átírva kerültek be a kötetbe. Az egyes meséknél hiányzik a gyűjtési adatok megjelölése. Az utószó szerint három mesét Vas megye legismertebb mesemondójától, a 78 éves Nagy Istvántól gyűjtötték Uraiujjfaluban. Kilenc mesét Kerdos /Dóri/ Mária mondott el /1866-1940/, aki Csákánydoroszlóban lakott. Meséit Csaba József jegyezte le. Két mesét Mayer Józseftől /73 éves, Táplánszentkereszt/ jegyzett le Elek Tibor. Háromat Taródy Ferenc /77 éves, Bük/ mondott el, lejegyezzük Fábry Mihályné. Végül egy mesét Nagy Józsefnétől /Csörötnek/ közöl Kuntár Lajos emlékezetéből. Sajnos, ezeket az adatokat nem tudjuk az egyes mesékhez kötni. Tudományos munkához a 18 mese megfelelő kritikával és fenntartással használható.

23.098

144. BERZE NAGY János

Magyar népmesetípusok 1-2. A bevezető tanulmányt írta és a tudományos szerkesztést végezte Banó István. Pécs 1957. Baranya megye Tanácsa. 676, 734 p.

Könyvkiadásunk 30 éves adósságát róttá le Baranya megye tanácsa a szerző életművének, a Magyar Népmesetípusok c. monumentális munkának kiadásával. Bár a magyar népmesekatalógus lényegében ugyanazt a mesea-

nyagot vizsgálja és tipizálja, mint Honti János Verzeichnis der publizierten ungarischen Volksmärchen c. munkája, a felismert 612 meseti-pust nemcsak katalógusszerűen sorolja fel változataival együtt, hanem a rendelkezésre álló változatanyag szintéziseképpen dokumentálva mutatja be. Feldolgozási módja nem Antti Aarne, hanem Katona Lajos útját követi s így jóval plasztikusabb képét adja a magyar népmeseanyag-nak. A hatnyelvű bevezető Berze Nagy János életrajzát, a mű keletkezés történetét és a kiadás körüli nehézségeket ismerteti s beszámol tudományos szerkesztő tevékenységéről, ellenőrző, kiegészítő, egységesítő munkájáról. A jegyzetekben a szerkesztő közli Berze Nagy eredeti előszavát, a típusok mutatóját, ismerteti művének Aarne, Aarne-Thompson és Honti katalógusához való viszonyát s a katalógusban feldolgozott magyar népköltészeti anyag mutatóját, amely lényegében Gaal György mesegyűjteményétől a Nagyszalontai gyűjtésig terjed. Benó István a Magyar Népmesetípusokat a szerző intencióinak teljes tiszteletbentartásával valóban korszerű, kifogástalannal használható alapvető munkává tette.

23.203

145. Fiabe italiane raccolte dalla tradizione popolare durante gli ultimi cento anni e trascritte in lingua dei vari dialetti da Italo Calvino. Torino 1956. Giulio Einaudi editore. 48,1037 p. 28 t.

Az olasz népmesekincs reprezentatív gyűjteménye, 200 mese az utolsó száz év feljegyzéseiből Olaszország minden tájáról. Ugyszólván hozzáférhetetlen régi kiadványok és modern publikációk anyagából áll össze a kötet /legrégibb keltezett forrása 1867-ből, a legfrissebb 1955-ből való/, de kéziratos gyűjtemények egyes darabjait is felhasználja. A tündérmesék mellett az állatmesék és legenda-mesék is tisztos teret kapnak, mint a táj folklórijának jellegzetes színei. A meséket sok tartózkodással és finom készséggel dolgozza át irodalmi nyelvre a szerkesztő. A gyűjteményt földrajzi index indítja el; amelynek tanúsága szerint a leggazdagabban képviselt vidékek Montale Pistoiese /16 mese/ Palermo /18/ és Abruzzo /12/. A bevezető tanulmány a mese elméletére vonatkozólag nyújt tájékoztatást /tulnyomóan az olasz szakirodalom alapján/, majd a mű kritériumait ismerteti s végül az olasz mese jellemzésére tesz kísérletet. A jegyzetek a mesék forrásait, eredeti címét, ismertebb párhuzamait adják meg s a közölt variánsok jellegzetességeit körvonalazzák. Kár, hogy típuszámaikra nem terjeszkednek ki. A

kötet célja, hogy táji sokféleségében s mégis ethnikus egységében mutassa fel Itália mese-folklóráját és pedig a nélkül, hogy a nyelvjárások kirívó színei a szövegek közvetlen hatását zavarnák. Külföldi olvasók számára ez az elv kétségkívül jócskán könnyíti a közölt szövegek megközelíthetőségét. A kötet üde, színes illusztrációinak forrása Gualterius Anglicus Romulense Fabulae c. Aesopus-átköltéseket tartalmazó kódexe 1213-ból; a mesekutatónak ez a trecento stílusában készült népszerű képsorozat magábanvéve is tanulságos.

146. FÜLDYNE Virány Judit

A bodrogközi Láca népmeséiből. Sárospatak 1957. Borsodmegyei nyomaipéri V. 116 p. A Sárospataki Rákóczi Múzeum füzetek 9-11. Szemelvények a területen 1941-42-ben gyűjtött gazdag epikus anyagból, 12 mese a 148 szövegre rugó gyűjtésből, melyeket a kötet függeléke az Aarne-Thompson-féle típuszámokkal jellemezve foglal jegyzékbe. Mint az összeállításból kitűnik, a kiadatlan gyűjtemény számos darabja e típuszámokkal nem jellemezhető. Ezeket rövid kivonat is ismerteti. Bevezetése a falu helyzetét, társadalmi viszonyait, a mesélés alkalmait, a jelesebb mesemondókat, a mese funkcióit és életét ismerteti. A szemelvények a tündérmesék legjavát nyújtják a hat legjobb mesemondótól; ezekhez fűzött bevezető jegyzetei a változat sajátosságait jellemzik. Az északeleti nyelvjárás s néhány egyéni előadásbeli sajátosság regisztrálására is kiterjeszkedik. A családi hagyományozódásra vonatkozó megfigyelései külön figyelmet érdemelnek. Közlési módja hiteles, rövidsége ellenére egyik legszakyszerűbb gyűjteményünk. 22.867

147. LIUNGMAN, Waldemar

Sveriges Samtliga Folksagor I Ord och Bild. Tom. 1-2. Stockholm 1954. Forlagsaktiebolaget Vald Literatur. Tom. 1. XV, 599 p. 12 t. Tom 2. 485, XLIII p. 12 t.

Bevezető, szövegközlő kötetei Liungman ismert svéd mesekatalógusának /SSF. III, 1952/. A két kötet anyaga úgy van összeállítva, hogy képet adjon valamennyi svéd mesetípusról. Az I. kötetben a maga Liungman szervezte 1925-26. évi országos gyűjtés anyaga foglaltatik, a II-ben az abból hiányzó típusok példatárát kapjuk egyéb, részben kézirati, részben nyomtatott forrásokból. A mesék csoportosítása mind a két kötetben az Aarne-féle rendszerezés sorszámaint követi. A közölt mesék száma kb. 450. A mesék alcimeit a szerkesztő határozta meg. A II. kö-

tetkez kb. száz lapnyi jegyzet csatlakozik: egy csoportjuk /"eredeti elterjedés" címszó alatt/ egyenként megjelöli a mesék jellegzetességét és előfordulásuk gyakoriságát az eddig gyűjtött svéd népmese-kincsben. Itt találjuk az Aarne-féle rendszerben nem szereplő, eredeti svéd mesék kimutatását is /G S jelzés alatt/. Igen értékes az ezt követő meseszótár, amely a svéd mesék motívumainak rendszerezését adja utalással a közölt mesepéldákra. 22.742

148. Narodne pripovijetke iz Bosne i Hercegovine. Izbor i redakcija Hamid Dizdar. Prva knjiga: Bajke. Sarajevo 1955. Narodna Prosvjeta. 238 p.

Huszonhét népmese Bosznia és Hercegovina területéről szómagyarázatokkal szerb fordításban. Az utószó ismerteti Jugoszlávia egyes tartományainak rendjében a népköltészeti gyűjtés történetét, kiemelve Vuk Karadzics szerbiai kezdeményező jelentőségét s a horvát irodalom első népi inspiráció-nyomait a XVI-XVII. századból. Bosznia és Hercegovina területén Vuk Karadzics nem közvetlen gyűjtött, a trebinjei osztrák konzul azonban gazdag folklor-anyagot bocsátott rendelkezésére. 1866-ban jelent meg Ivan Frano Jukics gyűjteménye e területről. Ez az összeállítás azonban nem az említett régebbi szövegfeljegyzésekből áll össze, hanem a "Boszanszka Vila", valamint a "Behar" c. sarajevói gyűjtemény meséiből, amelyek a századforduló táján jelentek meg és első kiadásukban gyakorlatilag hozzáférhetetlenek. 22.876

149. ORTUTAY Gyula

Ungarische Volksmärchen. Deutsch von Mirza Schücking und Géza Engl. Bp. 1957. Corvina. 564 p.

Utolsó tudományos szempontból is jól használható német népmesekiadványunk közel 50 évvel ezelőtt jelent meg /Róna-Sklarek: Ungarische Volksmärchen, Leipzig 1909/. Az új szövegkiadvány 67 igen jól előadott mesét válogatott össze azzal a céllal, hogy azok jellemezzék a magyar népmese-kincset - már amennyire ez a rendelkezésünkre álló meseanyag alapján lehetséges. A bevezető tanulmány összefoglalja mindazt, amit a magyar népmese múltjáról, a magyar népmese-kutatás történetéről tudunk és vizsgálja a magyar népmese jellemző stílusjegyeit /7-72/. A jegyzetek az egyes szövegek Aarne-Thompson illetőleg a készülő Magyar Népmese-katalógus szerint való meghatározásán túl tartalmazzák az egyes szövegek bibliográfiai adatait, a mesemondók nevét - ahol ez ismeretes.

a gyűjtés helyét és idejét a néhol a gyűjtő nevét is. Hasznos a kötetet lezáró jegyzék az idegennyelvű magyar népmesekiadványokról, amely szemléltetően mutatja, mennyire nehezen hozzáférhető mesekincsünk a magyarul nem tudó olvasóközönség vagy tudományos kutató számára. Nem ok nélkül ismerik meséinket oly kevésbé, annyira felületesen a nemzetközi folklórisztika művelői. A fordítás igen jó. 22.858

150. RÖHRICH, Lutz

Märchen und Wirklichkeit. Wiesbaden 1956. Franz Steiner. 260 p. Lefegyverzően gazdag dokumentációju tanulmány, jegyzetanyaga meghaladja a 60 oldalt. Bevezetőül arra utal, mennyire sarkkérdése a műfajnak éppen a valósághoz való viszonya. Ezután a népi elbeszélő formáknak a valósággal való vonatkozásait elemzi kiindulva a meséből és mondából, az etiológikus történeteken valamint a legendán és népdalon át a tréfáig és rokonsáig. Külön fejezet figyelmeztet a mesék alapjául szolgáló mágikus világképre, amely a "valóságot" napjainktól eltérő távlatokban és összefüggésekben szemléli s amelyben sajátos mágikus értelme van olyan fogalom pároknak mint átváltozás és visszavarázsolás, megölés és életrekelés s az ember és az állat viszonyában is ősi hiedelmek uralkodnak. Mennyi hittel fogadják a mesét napjaink természeti népei s hogy tükröződik az elhitt valóság Európa mai népmeséiben - külön vizsgálati szempontok gyanánt vetődnek fel. A mese racionalizálásának folyamatában L. Röhrich szerint ethnikus sajátosságok is jelentkeznek: az orosz, a német és a francia mese valóságrelációja a szerint, hogyan elegyedik vagy küzd egymással a mágikus szemlélet és a modern civilizáció. A modern világ realitásának, a hely és idő adottságainak és a társadalmi környezetnek beleszövődése a mesébe - ismét figyelemreméltó kérdéscsoport. S nem kevésbé a mese belső valósága - a mese-mondó énjével való érzelmi-eszmei egysége; a szerző e problémáknak sorra külön vizsgálatokat szentel művében. Kitűnő regiszterei egyes részletkérdésekben is gyors tájékozódást biztosítanak a mű tanulmányozóinak. 23.097

151. Šaljive narodne priče. Odabrac i priredio Alija Bejtić. Zagreb 1955. Seljačka Sloga. 267 p.

Háromszázhuszonhét tréfás elbeszélés egész Jugoszlávia területéről, tulnyomórészt nyomtatott forrásokból, amelyeket a szerző a 14-16. lapon ismertet. Bevezetője felhívja figyelmünket arra, hogy a horvát s-

nekedtáiban a magyar és német, a boszniai, hercegovinai és montenegrói történetekben keleti kulturhatások is jelentkeznek. Mindezen népek külön-külön anekdota-hordozó személyiségek köré csoportosítják anyagukat: Boszniában Csoszu, Hercegovinában Heru vagy Eru, Szerbiában Kityu, Horvátországban Petric Kerempuha és a "Grabanciás diák" állnak a humoros elbeszélések középpontjában. A bevezetés felhívja a figyelmet a délszláv népek anekdotikus hajlamára s az alkalmak nagy bőségére - a piaci találkoztól a vidám házi összejövetelekig - amikor a műfaj meg-elevenedhetik. Az egyes szövegekhez szómagyarázatok kapcsolódnak s az esetek nagy részében a tartomány neve is adva, ahol az anekdota különösen ismert.

22.869

152. Szegény ember okos lánya. Román népmesék. Az utószót és jegyzeteket írta: Kovács Ágnes. Bp. 1957. Európa könyvkiadó. 229 p.

A "Népek Meséi" sorozat legújabb kötete a szomszédos román nép mesekincsének 14 darabjával ismertet meg. A tündérmeséket a múlt század második felében jegyezték fel Petre Ispirescu, I. Pop Reteganul és mások. Szószertintiségre ebben az időben még sem a román, sem a magyar gyűjtők nem törekedtek, változtatásaik azonban - ahogy Kovács Ágnes a könyv utószavában megjegyzi - csupán a szerkezeti vagy stilushibák kijavítására szorítkoztak, új meséket vagy meserészleteket nem költöttek. Még csiszoltabbá, "irodalmibbá" teszik a meséket a kiváló fordítók: Böződi György, Ignác Rózsa és Jékely Zoltán. Az Európa-szerzte ismert meséknek külön varázst ad az a sajátosan színes környezet- és jellemrajz, amely a román népköltészet sajátja. - Kovács Ágnes az utószóban felhívja a figyelmet a mesék esztétikai értékeire, részletesen foglalkozik a magyar és román népmesék közötti hasonlósággal, felvetve a kérdést: "... vajon nem közös keleteurópai mesekincs-e az, amit eddig "magyar" mesének tartottak." A "Jegyzetek"-ben Kovács Ágnes a mesék típuszámait Aarne-Thompson és a készülő Magyar Népmesekatalógus alapján határozza meg, külön feltüntetve azokat a meséket, amelyek a nyugati meseanyagban teljesen vagy részleteikben ismeretlenek.

23.099

153. VASI József - SOMLÓSY Sándor

A feneketlen tó. Mesék. Vasvár 1957. "József Attila" Járási Művelődési Ház Néprajzi és Irodalmi Köre. 115 p.

Az 1957-ben megjelent "Feneketlen tó" c. mesekötet tiz mesét tartalmaz. Kettőt Somlószy Sándor gyűjtött Bérbaltaváron, s dolgozott fel gyermekek

részére. A további nyolc mesét Vasi József írta: a kötetből nem derül ki, hogy népmesék után-e, vagy saját leleményéből. Nem tudományos igényű mű, a mesekutatás szempontjából csak a bérbaltavári mesék érdemelnek figyelmet.

23.096

T ö r t é n e t i é n e k e k
H i s t o r i s c h e L i e d e r

154. A koszovói lányka. Szerb-horvát hősi énekek, románcok. Válogatta, a szöveget filológiailag ellenőrizte és a jegyzeteket írta Vujićsics D. Sztóján. Fordította Kiss Károly. Bp.1957. Európa Könyvkiadó. 248 p. 8 t.

A kötet 50. magyar nyelven eddig részben még meg nem jelent szerb és horvát hősi éneket és románcot tartalmaz. - Az első horvát népballadát Kazinczy Ferencz Goethe után fordította le magyarra 1789-ben. A legjelentősebb kiadvány Székács József Szerb népdalok és hőregék c. 1836-ban megjelent kötete, amely Karadzics gyűjtéséből eredetiből fordítva 123 asszonyéneket és 21 hősi éneket közöl. Kiss Károlynak, a fiatal költőnek jelentős érdemei vannak a szomszéd délszláv népek költészetének megismertetésében, népszerűsítésében: e kötetben harmadizben jelentkezik szövegűsége törekvő, költői fordításával. Az énekek formailag két csoportra oszlanak. A bufarsticák dalmát és horvát, XVI.-XVII. századi, hosszú sorokból álló szomorú dalok, amelyek ma már nem élnek. A guszlár énekek nevüket a kísérő hangszertől /guszle/ kapták - ma is ismerik, soraik tiz szótaguak. A kötet hat fejezetre oszlik. Az elsőben közölt asszony-énekek és románcok erősen líraiak, témájuk változatos. Balladáink több változatát megtaláljuk köztük, így Kádár Kata két variánsát /Két kedves halála, Omár és Mejmár/, a Barcsai-ballada változatát /Popovics Sztóján hűtlen hitvese/. A magyar népköltészetben előforduló témát, a testvéri szeretetet több guszlár örökíti meg /De rossz annak, kinek nincs testvére, Pregrad és Nenád, Kilenc fitestvér meg a huguk/. A hősi énekek legtöbbje a törökök ellen folytatott harorról, az 1389-i koszovói ütközetről szól. Külön ciklus /8 ének/ hőse a törökverő Kraljevics Márkó. Számos dalukban nemzeti hőseinket éneklük meg: Hunyadi Jánost /Szibinyányi Jankó meg az ohridai vajda/, Mátyás királyt /Amikor Jankó fiát, Mátyást, budai királlyá választották; Mátyás megválasztása; Dojcsin Petár és Mátyás király/, Zrinyi Miklóst /Zrinyi bán meg Bedzága leányzó/, Székely Jánost /Szekula bánfi születése, Szekula bánfi szerecsen rabsága/, Szilágyi Mihályt /Ének Sziliva-

jévicseről/. A könyvet Mestrovics, a horvát származású szobrászművész szobrainak fényképfelvételei díszítik. 22.757

155. Zrinyi énekek. A szigetvári hős Zrinyi Miklós alakja a szomszéd népek költészetében. Ford.: Kiss Károly. Bp.1956. Katonai kiadó. 206 p.

Zrinyi Miklós alakját és a szigetvári csatát eleveníti fel e kötet 17 délszláv mű- és népköltészeti alkotása. A korabeli irodalmat a bevezető "Kortársak" c. fejezetben Karnarutics Barna: Sziget várának elfoglalása és az Ének a szigeti várról c. szlovák históriás ének képviseli. Karnarutics Barna XVI. sz.-i horvát költő alexandrinusokban írt kis eposza Zrinyi Miklósról, a költőre is hatással volt. "A nép emlékezete" c. második fejezet 8 szerb-horvát hősi éneket, nagyrészt u.n. gusszlár-éneket foglal magában. Ezeket a XIX. sz.-ig a gusla hangszer kíséretében adták elő. A formája a tizes versszak. Szigetvár védőjének alakja mint nagyhatalmu, erős, igazságos és rettenthetetlen hős bontakozik ki az énekekből. A harmadik fejezetben "Utókor, vázlatok, töredékek" címen Kacsics Miosics András XVII. sz.-i horvát költőnek a népdalok szellemében írt verses krónikáján kívül ugyancsak népköltészeti alkotásokat találunk. Ortutay Gyula bevezető tanulmánya áttekinti a délszláv népköltészet magyar tanulmányozásának múltját s a magyar-délszláv népi kölcsönhatások folklorisztikai vonatkozásait. 22.854

N é p i s z i n j á t s z á s - V o l k s s c h a u s p i e l

156. EBERLE, Oskar

Cenalora. Leben, Glaube, Tanz und Theater der Urvölker. Olten-Freiburg im Breisgau 1955. Walter Verlag. 575 p. 16 t.

A tűzföldi Yámaya indiánok a címül választott szó ritmikus éneklése mellett egybefogódzva játsszák meg, mint himbálódzik a kamu a vizen, jelképesen mutatva be, hogy az ősi színház a játékosok és nézők közössége, sőt egysége. A mű arra figyelmeztet, hogy a színház ősfarmait a mai értelemtelen vett kötött szövegű dráma típusán kívül, a népek szokásvilágában és játékaiban keressük. Mint a bevezetés hangsúlyozza, ez a szempont az ethnologiai vizsgálatok során alig vetődött fel s így pl. 1952-ben a bécsi ethnologiai kongresszuson olyan személyiségek, mint A. Bernatzik, P. és F. Sarasin csodálkozva tapasztalják a tényt, hogy a népek ősi fokon is rendelkeztek bizonyos színszerű játékkformák-

kal /"Megesküdtem volna, hogy az ősnépeknek nem volt színházuk"/. Az ősi színház emlékeit a műveltségétől elzárt természeti népek mimikus játékaiban és szokásaiban, a civilizált népek mimikus szokáshagyományjaiban és az őskori szikla- és barlangrajzokban keresi. Ezután az afrikai pygmaeus népek, az ázsiai "negritók", a tüzföldi indiánok és Ausztrália színjátszó hagyományait elemzi. Ezeket belül törzsről törzse-re elemzi a számbavehető jelenségeket, külön-külön zárófejezetekben fogva össze tanulságukat. A záró rész a színház alapfogalmait vizsgálja /a színjátszás lényege, a közönség, a szerep, az előadás/. A szerző, akit jelleme dráma-történetiről alkotások és drámák tisztességes sora tett ismertté, az ősi dráma kultikus gyökérzetéig hatol a szöveges dráma /"Hörspiel"/ ősfarmáját a természeti népek vallásos játékaiban és szokásaiban ismeri fel. Az ősi színház játékaival közt a szerző szerint az állatutánzó és vadászjáték, a mindennapi történet és legenda is széles teret kap.

22.733

157. TOSCHI, Paulo

Le origini del teatro italiano. Torino 1955. Einaudi 767 p.25 t. 30 évi tanulmány és kutatás gyűjteményeként az olasz színjátszás néprajzi alapjainak és első fejezeteinek kézikönyve. Szemléletes, eleven kép a legkülönbözőbb dramatikus kezdeményezésekről egyházi és világi területen egyaránt a titkos közös forrásukról, a népi rítusról. A keresztény dráma a húsvéti szokásokból, a komikus színjátszás a farsangi karneválok színes kavargásából, az epikus dráma a tavaszi szokásrendből virágozik ki a mű fejtegetése szerint. Az olasz színház szokványos alakjai: Arlecchino, Zanni, Pulcinella végső gyökérszálaikban démonok megszemélyesítéséig nyulnak vissza, eredetileg mint ilyenek, álarcos népszokásokban kaptak helyet. Az olasz népeket valamennyi kezdeti ünnepi látványossága sajátos színjátszó hajlamról tesz tanuságot a hozzájárul a szorosabb drámai játékok kibontakozásához. Széles dokumentáció tárja fel a primitív olasz színjátszás tömegmozgalmi jellegét, valamennyi korosztályt és társadalmi osztályt átfogó jellegét, részvételét a sokszínű színjátszó hagyomány kibontakoztatásában. A játéknak az élettel való hasonlóan széles és szoros összeszővődésére a szerző szerint Európa egyéb területein nincs példa: a közösségi életnek vallásos és világi viszonylatban elsőrendű megnyilatkozási funkciója itt a színjátszás. A biblikus processziók beláthatatlan sokféleségétől a színesebb modern népi játékokig a műfajok és színjátszó jelenségek

tarka változatosságu típusait sorra ismerteti és elemzi a mű és a pompás régi grafikus anyag mellett a sokat mondó modern fényképeket is sok tanulsággal szólatatja meg céljai szolgálatában. A mű vonzóságát emeli, hogy a jelenségek történelmi formái ezen a tájon korántsem merültek annyira feledésbe, mint egyebütt Európában s így bizonyos archaikus színek a recens népéleti jelenségek sorában is közvetlenül tanulmányozhatók.

23.113

T á n c - T á n s

158. ALA-KÖNNI, Erkki

Die Polska-Tänze in Finnland. Eine ethno-musikologische Untersuchung. Helsinki 1956. Suomen Muinaismuistoyhdistys. 202 p.

A "polszka" néven ismert és a skandináv és finn területen évszázadokon át élő táncnak, mint koreográfiai, társadalmi és főként zenei kultur-jelenségnek kitűnő monográfiája. Feljegyzések hiányában sok esetben az összehasonlító zenei ritmus-vizsgálatokból szűri le a tánc történeti tanulságokat, figyelemmel az egyetemes európai táncfejlődés párhuzamos jelenségeire. Vizsgálódásainak középpontjában a finnországi anyag áll, minthogy itt a tánc a legutóbbi időkig közvetlenül tanulmányozható a nép gyakorlatában. /A harmincas évek egy tánogyűjtése során előkerült 582 népi variáns közül llo a "polszka" névvel kapcsolódott./ A kötet rámutat e táncok történelmi rétegződésére. Legrégibbnek az epikus vagy lírai dalokkal kapcsolódott, szabad és egyszerű mozgásu, Nyugaton általános társastánc bizonyult, kör- vagy láncos-tánc alakjában egyaránt. Finnországban ezek, mint lakodalmas táncok, szertartásos közösséghez kötött jelleggel élnek főként a Botteni öböl keleti vidékein. Itt s a szomszédságban mint lakodalmi vagy mulatságbeli pénzgyűjtő társastánc élt tovább. A 16. századtól a lengyel tánc páros formája is nyomon kísérhető svédországi kiindulással felülről alászálló divatként, némi koreográfiai hasonlóságot tüntetve fel a körtáncal. A finn-svéd polszka helyben vagy szük helyen járható páros forgótánc, amely főként a menyasszonyi koszoru levételével kapcsolatos s melyet a vőlegénnyel vagy menyasszonnyal rangsor szerint vagy a rokonság rendjében jártak s amelyből a 19. században pénzgyűjtő tánc /"menyasszonytáncoltatás"/ alakult ki. Ki kell emelnünk a tanulmányhoz fűződő zenei elemzések szempontgazdagságát és finomságát is, amelyeknek eredményei a fentiekben összegeződnek.

F. 2.232

159. JOHNSTONE, Mary A.

The Dance in Etruria. A Comparative Study. Florence 1956. Leo S. Olschki. XII, 164 p.

A könyv célja szerint tulajdonképp vallástörténeti tanulmány, mely az etruszkok eredetének kérdéséhez akor új anyagot szolgáltatni a tánc-ábrázolások elemzésével. Vizsgálati anyagát régészeti és művészettörténeti emlékekből meríti, ezeknek anyagát, motívumkincsét nagy gonddal elemzi, tanulságokat aprólékos figyelemmel tartja számon és értékesíti. Természetes, hogy az így nyerhető anyag nem olyan részletes, mint amilyenhez néprajzi gyűjtés útján juthatunk; az összehasonlításul fel- említett mai /recens/ néptánc-anyag is elég gyér; mégis sikerül a szerzőnek a görög és latin-umbriai tánckulturától elkülönítenie az etruszkokét, főleg bizonyos szertartásos táncok, elsősorban kartáncok hiányával, s bizonyos jellegzetességek megállapításával, melyek még a mozgáskincs bizonyosfoku körülhatárolására is alkalmasak. A szerző nehezen hozzáférhető, s még nehezebben értelmezhető anyagot dolgoz ki a táncutatók számára, s műve eredményeivel komoly hozzájárulást jelent a tánc kialakulóban levő ethnológiájához. 22.664

A t á r s t u d o m á n y o k k ö r é b b l
Aus dem Gebiete der Hilfswissenschaften

160. Bél Mátyás /1684-1642/ Esztergom vármegyéről írt kiadatlan mű-
vének szemelvényes magyar fordítása. Fordította Prokopp Gyula
bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Zolnay László. Tatabánya
1957. Komárom m. Tanácsa. 79 p. 2 t.

Bél Mátyás 1735-42 között megjelent, ill. kéziratban maradt Notitiae
Hungariae novae historico-geographicae Esztergom megyei kötetének sze-
melvényes magyar nyelvű ismertetése. Magába foglalja az esztergomi já-
rás, Esztergom városa, valamint vára és a járás falvainak leírását.
Több mint felét az eredeti szövegfordítást kiegészítő jegyzetanyag,
teszi, amely a külön is felsorolt helytörténeti irodalomra és főként
Helischer József esztergomi polgár városi szenátor 1823-27 években í-
rott és kéziratban maradt Esztergom megyéről szóló latin nyelvű helyi-
ratára támaszkodik. A csonka kis mű, mint szerzőik megjegyzik, "egy-
részt kísérlet és példa arra, hogy Bél Mátyás műveiben még igen sok
értékes utmutatást talál a kutató, másrészt könnyítés kíván lenni a-
zoknak, akik a táj multjának megismerésén és megismertetésén dolgoz-
nak" /5/. Másrészt "adattár azok számára, akik Esztergomnak és a já-
rásnak multjával, népesedés és gazdaságtörténetével foglalkozni kíván-
nak." /9/.

22.868

MAGYAR NÉPRAJZTUDOMÁNY AZ
1956. ÉV FOLYÓIRATAIBAN II.

UNGARISCHE VOLKSKUNDE IM DEN
ZEITSCHRIFTEN DES JAHRES 1956.
2. TEIL.

Ez a repertorium az Index Ethnographicus 1957. 47-84. lapjain közölt összeállítás kiegészítője. Anyaggyűjtésében és szempontjaiban is annak elveihez igazodik. Magába foglalja azonban külföldi szerzők hazai folyóiratainkban közölt cikkeinek címét is és kiterjeszkedik egyes szakmai- vagy szakfolyóiratok elszórt néprajzi érdekű közléseinek nyilvántartására. Néhány nem teljesen feldolgozott folyóiratunk címe itt szükségszerűen visszatér. Egyébként a következő folyóiratok, évkönyvek közleményeire hivatkozunk:

Acta Antiqua	A Magyar Tudományos Akadémia Műszaki
Acta Archaeologica	Tudományok Osztályának Közleményei
Acta Ethnographica	A Magyar Tudományos Akadémia
Acta Historica	Nyelv- és Irodalomtudományi Osztá-
Acta Linguistica	tályának Közleményei
Acta Orientalis	A Magyar Tudományos Akadémia Társa-
Agrártudomány	dalmi-Történelmi Tudományok Osztá-
Alföld	lyának Közleményei
Antik Tanulmányok	Magyar Nyelvőr
Budapest Régiségei	A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve
Élővilág	Muzeumi Híradó
Filológiai Közlöny	Művészettörténeti Értesítő
Folia Archaeologica	Sárköz
Hadtörténelmi Közlemények	Soproni Műszaki Egyetemi Karok Bá-
Magyar Nemzeti Múzeum-Természet-	nyamérnöki és Földmérőmérnöki Ka-
tudományi Múzeum Évkönyve	rának Közleményei
Magyar Tudomány	Studia Slavica

Századok

Bibliográfia - Bibliographien

1. B. GÖNCZI Éva - SZABÓ Erzsébet

Az 1955. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. Művészettört. Ért. 1956. 231-250. /A népművészet bibliográfiájával./

2. B. GÖNCZI Éva - SZABÓ Erzsébet

Az 1956. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. Művészettört. Ért. 1957. 335-353. /A népművészet bibliográfiájával./

3. A Magyarországon megjelent történeti munkák /önálló kötetek, tanulmányok, cikkek/ jegyzéke. 1955. július 1.-december 31. Századok 1956. 292-297.

4. A Magyarországon megjelent történeti munkák /önálló kötetek, tanulmányok, cikkek/ jegyzéke. 1956. január 1.-június 30. Századok 1956. 854-871.

5. Sajtószemle. Muz. Hir. 1956. 56-79, 128-144, 204-231. /Múzeumi hírek a napisajtóban jan. - aug. havában./

V8. még 11.

K u t a t ó k - F o r s c h e r

BIRÓ LAJOS

6. SZÉKESSY Vilmos

Biró Lajos, a nagy magyar Új-Guinea-kutató emlékének. Élővilág 1956. 1. 63-65.

7. SZÉKESSY, V.

Zum hundertsten Geburtstage des ungarischen Neuguinea-Forschers Lajos Biró. M. Nemz.-Muz.-Természettud. Muz. Évkönyve. 1956. 7-14. /Az Új-Guinea kutató Biró Lajos 100. születésnapjára./

BORBIRÓ VIRGIL

8. GRANASZTOI Pál

Borbiró Virgil /1893-1956/. Művészettört. Ért. 1956. 306.

FEHÉR GÉZA

9. HARMATTA, János

Géza Fehér. Acta Arch. 1955 /1956/. 297-298.

GYÓNI MÁTYÁS

10. HARMATTA János

Gyóni Mátyás. Antik Tanulm. 1956. 188-190.

11. MORAVCSIK Gyula
Gyóni Mátyás irodalmi munkássága. Antik Tanulm. 1956. 190-192.
12. TÓTH Zoltán, I.
Gyóni Mátyás. Magyar Tudomány 1-3. 85-87.
HERMAN OTTÓ
13. BANNER János
A la mémoire de Otto Herman. Acta Arch. 1955 /1956/. 298-301. /Herman Ottó emlékére./
14. ILIÁS Ferenc
Herman Ottó. Agrártudomány 1956. 2. 83-86.
MÓRA FERENC
15. KÓHEGYI Mihály
Móra Ferenc a tudós. Muz. Hir. 1956. 107-113.
PÁVEL ÁGOSTON
16. Pável Ágoston. Muz. Hir. 1956. 53.
ZSIRAI MIKLÓS
17. LAKÓ György
Zsirai Miklós emlékezete. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. VIII. 1956. 293-298.
18. LAKÓ György
Miklós, Zsirai. Acta Linguistica VI. 1956. 343-345.
- B e s z á m o l ó k - F o r s c h u n g s b e r i c h t e
19. Jelentés a Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának 1955/56. évi tudományos munkájáról. Hozzászólásokkal. A M. Tud. Akadémia Társ. Tört. Tud. Oszt. Közl. VIII. 1956. 12.
20. MARÓT Károly
Beszámoló a VIII. Nemzetközi Vallástörténeti Kongresszusról. /Róma. 1955. április 17-23./ A M. Tud. Akadémia Nyelv-és Ir. Oszt. Közl. VIII. 1956. 181-190.
21. A Népzene kutató Csoport 1955-ben végzett munkája. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. IX. 1956. 168-169.
22. URAY Géza
Az I. orientalisztikai konferencia munkája. A M. Tud. Akadémia Nyelv-

és Ir. Oszt. Közl. X. 1956. 82-83.

23. A Zenetudományi Főbizottság munkája 1955-ben. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. IX. 1956. 167-168.

M u z e u m o k - M u s e e n

24. Francia muzeumokról és műemlékekről. Muz. Hir. 1956. 125.

25. HASZNOSNÉ Szöllős Ilona

A muzeumi restaurálás-konzerválás korszerű kérdései. Hozzászólásokkal. Muz. Hir. 1956. 75-81, 191-195.

26. KISS László

Muzeumaink a statisztika tükrében. Muz. Hir. 1956. 12-18.

27. Népek zenéje. Muz. Hir. 1956. 51.

28. SZABÓ György

Helytörténeti és bányászati gyűjtemény Rudabányán. Muz. Hir. 1956. 181-184.

T á r s a s á g o k , ü l é s e k - G e s e l l s c h a f t e n , T a g u n g e n

29. Előadások, ankétok, viták. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 130. /A Néprajzi Főbizottság kibővített ülése./

30. A főbizottságok munkájáról. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 378. /A Néprajzi Főbizottság ülései./

31. GUNDA Béla

Hozzászólás. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VIII. 1956. 62. /A magyar néprajz eredményei és módszerei. Fogarasi Béla: A szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa és az ideológiai tudományok néhány kérdése c. előadásával kapcsolatban./

32. A Magyar Tudományos Akadémia orientalisztikai konferenciájának határozati javaslati. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. X. 1956. 84-86.

33. A Néprajzi Múzeum Baráti Köre. Muz. Hir. 1956. 127.

34. Az Osztály életéből. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 373. /Néprajzi Kutatócsoport létesítésének terve./

35. URAY Géza

Az orientalisztikai bizottság beszámolójának vitája. A M. Tud. Akadé -

mia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. X. 1956. 80-81.

Pályadíjak, jutalmak - Preisauszeichnungen, Belohnungen

36. Akadémiai jutalmak. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 368. /Barabás Jenő jutalmazása a népr. atlaszt előkészítő munkálataikért./

37. Akadémiai jutalommal kitüntetettek. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. IX. 1956. 175. /A népzenekutató Kiss Lajos./

38. Felhívás. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 141-142. /Pályázat akadémiai jutalomra a néprajz köréből./

39. Kihirdették a IV. Országos Néprajzi Gyűjtőpályázat eredményeit. Muz. Hir. 1956. 52.

40. Pályadíjak. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 389. /Szabó Máttyás, Nagy Dezső, Dömötör Sándor, Nagy Gyula, Nagy Czirok László, Szabadi Imre, Sárközi Zoltán./

Magyar kutatók külföldön - Ungarische Forscher im Ausland

41. Külföldi tanulmányutak. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 135, 386. /Ortutay Gy. Csehszlovákiában, Kardos L. Bulgáriában, Vajda L. és K. Kovács L. Berlinben./

Külföldi kutatók hazánkban - Ausländische Forscher in Ungarn

42. Külföldi vendégeink. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 384. /R. Wildhaber./

43. SÁNDOR István

Nemzetközi tapasztalatcsere a Néprajzi Múzeum Könyvtárában. Muz. Hir. 1956. 23-24. /R. Wildhaber látogatása./

44. Vuia Romulus. Muz. Hir. 1956. 200. /Látogatása a Néprajzi Múzeumban./

Vö. még 16. /Vilko Novak látogatása./

Elvi és módszertani kérdések - Prinzipien und Methoden

45. HARMATTA János

Beszámoló László Gyula "Régészeti tanulmányok az avar társadalom tör-

ténetéhez" c. munkája kéziratának megvitatásáról. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 91-106. /Néprajz és régészeti módszertani összefüggései./

46. LIGETI Lajos

A magyar orientalisztika időszertű kérdései. A M.Tud.Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. X. 1956. 71-79.

47. ORTUTAY Gyula

A szovjet néprajz jelentősége a magyar néprajzi kutatás számára. Magyar Tudomány 1956. 63. k. 4-6. 165-171.

Vö. még 31.

A t l a s z - A t l a s

48. BÁRCZI Géza

Les travaux de l'atlas linguistique de la Hongrie. Acta Linguistica. VI. 1956. 1-52. /A magyarországi nyelvatlasz munkálatai./

Vö. még 36.

E t h n i k a i k é r d é s e k - E t h n i s c h e F r a g e n

49. HADROVICS László

Szláv jövevényszavaink kérdéséhez. A M.Tud.Akadémia Nyelv- és Ir.Oszt. Közl. X. 1956. 133-168.

50. MOÓR, Elemér

Die Ausbildung des ungarischen Volkes im Lichte der Laut- und Wortgeschichte. Acta Linguistica VI. 1956. 279-341. /Az ősmagyar nép kialakulása a hang- és szótörténet tükrében./

Vö. még 54.

Á l l a t t a r t á s - V i e h z u c h t

51. DIENES István

A bordányi /Csongrád megye/ honfoglaló magyar asszony lószerszáma. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1956. 36-54.

F ö l d m ű v e l é s - A c k e r b a u

52. Doktori és kandidátusi disszertációk megvédése. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 395. /Balassa Iván: A magyar kukoricatermelés és felhasználás néprajzi és nyelvészeti vonatkozásai./

53. NAGY Dezső

A hegyhuzó. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1956. 91-101.

54. MOOR Elemér

Die Ausbildung der Betriebsformen der ungarischen Landwirtschaft im Lichte der slawischen Lehnwörter. Studia Slavica 1956. 31-118. /A magyar mezőgazdasági művelésmódok kialakulása szláv jövevényszavak tükrében./

É p i t k e z é s - B a u t e n

55. ENTZ Géza

Gótikus udvarház Alsóörsön. Művészettört. Ért. 1956. 125-132.

56. VARGHA László

Magyar népi műemlékek. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört. Tud. Oszt. Közl. VII. 1956. 47-64.

M e s t e r s é g e k - H a n d w e r k

58. HOLL Imre

Adatok a középkori magyar fazekasság munkamódszereihez. Vö. Budapest Régiségei XVII. 1956. 177-196.

59. PARÁDI Nándor

Ötvös- és üvegporhark későközépkori cseréputánzatai. Folia Arch. 1956. 163-167.

60. TOLNAI György

A parasztipar kialakulása és tőkés iparrá fejlődése Magyarországon /1842-1849/. Századok 1956. 709-735.

V i s e l e t - T r a c h t

61. BÁLINT Alajos

A kiskunfélegyháza-templomhalmi temető. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. 55-84.

62. ÉRI István

Adatok a kigyópusztai csat értékeléséhez. Folia Arch. 1956. 137-152. /Középkori kun viselet. Régészeti lelet mint népi tárgy./

63. FRECH Miklós

A kiskunfélegyházi templomdomb középkori temetőjének növényi maradványai. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 85-89.

N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t

64. KAPOSY Veronika

Életfa ábrázolás egy románkori timpanonon. Művészettört. Ért. 1956. 122-124.

65. WEINER Mihályné

Névjelzés-egyezések az Iparművészeti Múzeum néhány faragott mézeskalács-faformáján. Művészettört.Ért. 1956. 292-295.

Vö. még 59, 61, 62.

K e r e s k e d e l e m , k ö z l e k e d é s - H a n d e l ,
V e r k e h r

66. FÜGEDI, E.

Kaschau, eine osteuropäische Handelstadt am Ende des 15. Jahrhunderts. Studia Slavica 185-213. /Kassa, a keleteurópai kereskedő-város a 15. sz. végén./

Vö. még 51.

H i e d e l e m - V o l k s g l a u b e

67. BALÁZS, J.

Contributions à l'étude des vestiges linguistiques relatifs à la religion primitive des Hongrois. Acta Linguistica VI. 1956. 145-172. /A magyar ősvallás nyelvészeti nyomai./

V a l l á s - R e l i g i o n

Vö. 20.

J o g - R e c h t

68. Doktori és kandidátusi disszertációk megvédése. A M. Tud. Akadémia Társ.-Tört.Tud. Oszt. Közl. VII. 137. /Révész L.: Gazda-cseléd jogviszony története a XVIII-XIX. században./

T á r s a d a l o m - G e s e l l s c h a f t

69. ANDRÁSFALVY Bertalan

A sárközi társadalom és műveltség alakulása. Sárköz 1956. 2.sz. 20-24.

70. BALÁZS Éva, H.*

Die Lage der Bauernschaft und die Bauernbewegungen 1780-1787. Acta Historica III. 1956. 293-327. /A parasztság helyzete és a parasztmozgalmak./

71. HADNAGY Albert

Tanulmányok Tolna megye parasztságának XVIII. századi történetéből.
Sárköz 1956. 2. sz. 21-28; 3-4. sz. 30-36.

Vö. még 60, 68.

Bányászat - Bergbau

72. FALLER Jenő

Georgius Agricola 1494-1555. A M.Tud.Akadémia Műszaki Tud.Oszt. XVIII.
1956. 337-349.

Vö. még 28, 75.

Katonai élet - Soldatenleben

73. MAKSAJ Ferenc

Parasztság és zsoldosszolgálat a XVI. századi Magyarországon. Hadtört.
Közl. 1956. 26-42.

Mese, monda - Märchen, Sage

74. BAJKÓ Mátyás

Székely gyermekmesék nyomában. Alföld 1956. 113-116.

75. SZENCI, Willibald

Zur Veredigerfrage. Soproni Műszaki Egyetemi Karok Bányamérnöki és
Földmérőmérnöki Karok Közleményei XIX.1956. 3-68. /A "velenceiek" kér-
déséhez./

Anekdoták - Anekdoten

76. SCHEIBER Sándor

Jegyzetek Bornemisszához. Filológiai Közl. 1956. 286-291.

Népmulattatók - Spielmänner

77. BALÁZS János

Káka beszéd, tréfaszó. Újabb adalékok mulattatóink történetéhez. Filo-
logiai Közl. 1956. 267-274.

Népzene - Volksmusik

78. VARGYAS Lajos

A dűda hatása a magyar népi tánczenére. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és
Ir. Oszt. Közl. VIII. 1956. 241-292.

Vö. még 21, 23, 27, 37.

E u r o p a

a./ FINNUGOR NÉPEK - FINNISCH-UGRISCHE VÖLKER

79. MELICH, J.

Einige Personen- und Völkernamen. II. Über die Volksnamen Merja, Mordva. Acta Linguistica. VI. 1956. 431-435. /Néhány személy- és népnév. II. A merja, mordva népvnevekről./

80. SEREBRENNIKOV, B.

Ortsnamen der Wolga-Oka-Gegend im europäischen Teil der Sowjetunion. Acta Linguistica VI. 1956. 85-105. /A Volga-Oka-vidék helynevei a Szovjetunió európai részén./

b./ SZOMSZÉDOS NÉPEK - NACHBARVÖLKER

81. FOJTIK, K.

Aus den Ergebnissen der ethnographischen Forschungen im Rossitz-Oslawaner Steinkohlenrevier. Acta Ethn. V. 1956. 281-315. /A Rossitz-Oslaw-vidéki községmedence néprajzi tanulmányozása./

82. HADROVICS László

Bruchstück eines unbekanntes kroatischen kirchlichen Dramas. Studia Slavica 1956. 395-396. /Ismeretlen horvát egyházi dráma töredéke./

83. HADROVICS László

Ein Bussgebet der ungarländischen Slovenen aus dem 17. Jahrhundert. Studia Slavica 1956. 388-394. /A magyarországi szlovének egyik 17. századi vezeklő imádsága./

84. KRUPJANSZKAJA, V. Ju

Nekotorie szobrazsenija po povodu etnograficeszkogo izucsenija rabocsih. Acta Ethn. 1956. 317-329. /Szempontok a munkásság néprajzi tanulmányozásának kérdéséhez./

85. NOVAK, Vilko

A szlovén néprajzi kutató munka /1940-1955/. Ethn. 1956. 176-178.

86. SIROVÁTKA, O.

Forschungsergebnisse und Erfahrungen auf dem Gebiete der Arbeiterfolklore in der Tschechoslowakei. Acta Ethn. V. 1956. 225-245. /Kutatási eredmények és tapasztalatok Csehszlovákiában a munkásfolklor területén./

87. SZKALNYIKOVA, Olga

A munkásosztály életmódjának és kulturájának tanulmányozása a Csehszlovák Köztársaságban. Ethn. 1956. 1-11.

88. SZOKOLOVA, V.

A keleti-szláv népek történeti eposzáinak tanulmányozása. Ethn. 1956. 363-369.

89. ZOLOTAREVSKAJA, I.

A Szovjet Tudományos Akadémia Néprajzi Intézetének munkássága 1954-ben Ethn. 1956. 173-176.

90. ZSDANKO, T.A.

Etnograficeszkoe iszsledovanie kul'turü i büta kolhoznoho kreszt'-jensztva SzSzsZr. Acta Ethn. 1956. 211-224. /A Szovjetunió kolhozparasztságának néprajzi tanulmányozása./

c./ MÁS NÉPEK - DIE ÜBRIGEN VÖLKER

91. GYÓNI, M.

Les variantes d'un type de légende byzantine dans la littérature ancienne-islandaise. Acta Antiqua IV. 1956. 293-313. /Egy bizánci legenda-típus variánsai az ó-izlandi irodalomban./

92. NEDO, P.

Sammlung der Arbeiter-Folklore in der Deutschen Demokratischen Republik. Acta Ethn. 1956. V. 361-363. /A munkásfolklor gyűjtése a Német Demokratikus Köztársaságban./

93. NÉMETH Gyula

Bulgária török nyelvjárásainak felosztásához. Hozzászólásokkal. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. X. 1956. 1-69.

94. SEWERYN, Tadeusz

A Krakói Néprajzi Múzeum munkája. Ethn. 1956. 159-164.

95. SZABOLCSI Bence

Mozart és a népi színjáték. A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. IX. 1956. 279-301.

96. VAKARELSKY, Chr.

Changement dans la vie et la culture des villages pendant l'édification du socialisme. Acta Ethn. 1956. 365-371. /A falusi élet és kultúra alakulása a szocializmus építése során./

97. WAKARELSKI, Chr.

Die bulgarischen wandernden Hirtenhütten. I. Acta Ethn. V. 1956. 1-82.
/Vándorló bolgár pásztorkunyhók./

98. WEINHOLD, R.

Die volkskundliche Erforschung des neuen Dorfes in der Deutschen Demokratischen Republik. Acta Ethn. V. 1956. 353-359. /Az új falu néprajzi kutatása a Német Demokratikus Köztársaságban./

99. WILDHABER, Robert

A néprajzi kutatás Svájcban. Ethn. 1956. 633-643.

Vö. még 15.

d. / OKORI NÉPEK - VÖLKER DES ALTERTUMS

100. MARÓT Károly

Kik voltak a Muzsák? A M. Tud. Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. VII. 1956. 85-128.

101. MARTÓI Egon

A jósokra vonatkozó tilalom Catonál. Antik Tanulm. 1956. 83-91.

102. MARÓTI, E.

Piratsztvo okolo Szicilü vo vremja propretorsztva Verressza. Acta Antiqua IV. 1956. 197-210. /Kalózkodás Szicília körül C. Verres propraetorsága alatt./

103. MÓCSY, A.

Die Entwicklung der Sklavenwirtschaft in Pannonien zur Zeit des Prinzipates. Acta Antiqua IV. 1956. 221-250. /A pannóniai rabszolga gazdálkodás a principatus korában./

104. SCHMIDT, Leopold

A Hagia Triada-i ugynevezett "aratóváza" munkaeszközéhez. Ethn. 1956. 443-450.

105. SCHEIBER Sándor

Megjegyzés Kájin és Ábel legendájának füst-motivumához. Antik Tanulm. 1956. 273-274.

106. TRENCSENYI-WALDAPFEL Imre

Danaé mítosza keleten és nyugaton. Antik Tanulm. 1956. 37-68.

e. / ELTÜNT NÉPEK - VERSCHWUNDENE VÖLKER

107. MALÁN Mihály

Az ondódi avarok. Magyar Nemz. Muz.-Természettud. Muz. Évkönyve 1956.

401-506

108. TAKÁTS, Z.

Catalaunischer Hunnenfund und seine ostasiatische Verbindungen. Acta Orient. VI. 1956. 65-90. /A Catalaunumi hun lelet és keletázsiai kapcsolatai. Művészet, jelkép, ékszer, hiedelem, himzés./

Á z s i a - A s i e n

109. KÓHALMI, Káthe U.

Der Pfeil bei den innerasiatischen Reiternomaden und ihren Nachbarn. Acta Orient. VI. 1956. 105-161. /A nyíl a belsőázsiai lovas-nomádoknál és szomszédaiknál. Vadász- és haditechnika./

110. RÓNA TAS A.

Tally-stick and Divination-dice in the Iconography of Lhamo. Acta Orient. VI. 1956. 163-179. /Rovaspálca és jövendőmondás a Lhamo-ikonográfiában./

111. RIEMSCHEIDER, M.

Die Herkunft der Philister. Acta Antiqua IV. 1956. 17-29. /A filiszteusok eredete. Kerámia, etnikus kérdések, vallás./

112. SZABOLCSI Bence

Zenei tanulmányuton Kínában. A M.Tud.Akadémia Nyelv- és Ir. Oszt. Közl. VIII. 1956. 223-240.

113. TÓKEI Ferenc

Régi kínai munkadalok. Filológiai Közl. 1956. 275-281.

114. TÓKEI, F.

Notes prosodiques sur quelques chants de travail chinois. Acta Orient. VI. 1956. 53-63. /Prosodiai jegyzetek néhány kínai munkadalhoz./

115. VINNIKOV, I.N.

Folklor bucharszkich arabov. Acta Orient. VI. 1956. 181-206. /A bucharai arab folklor. Meseszövegekkel./

Vö. még 22, 32, 35, 46.

O c e á n i a - O c e á n i e n

116. KUBINYI László

Hogyan alkotnak szavakat az óceániai népek. M. Nyelvőr. 1956. 457-461.

SÁNDOR ISTVÁN

MAGYAR NÉPRAJZI KÖNYVEK 1956 - BAN
ETHNOGRAPHISCHE BÜCHER DES JAHRES
1956 IN UNGARN

Bibliográfiánk egyrészt a magyar népelet kérdéseivel foglalkozó önálló kiadványokat, másrészt magyar kutatóknak egyes külföldi népek életére vonatkozó műveit, végül külföldi szerzők önálló hazai kiadványokban megjelent tanulmányait öleli fel. A gyűjteményes munkák anyagát a fenti szempontok szerint cikkekre bontva is részletezi. Kiterjeszkedik külföldi szerzők néprajzi vonatkozású műveinek magyar fordításaira. Nem foglalja magában a különlenyomatokat. Anyaggyűjtése egyrészt a Néprajzi Múzeum Könyvtárának katalógusaira, másrészt az Országos Széchényi Könyvtár "Magyar Nemzeti Bibliográfia" c. kiadványára támaszkodik. Célunk ez alkalommal is a gyors tájékozódás biztosítása a szakemberek számára. Tárgyunk természetéből következik, hogy a néprajzi irodalom tudományos törzssanyaga mellett a rokon tudományoknak a néprajzzal érintkező kiadványait, valamint a néprajz körébe tartozó, de népszerű jellegű műveket is összeállításunkba foglaltuk.

B i b l i o g r á f i a - B i b l i o g r a p h i e

1. BÉRES András - MÓDY György

A hajduság történetének és néprajzának irodalma./Források, tanulmányok, cikkek./ Bev. Balogh István. Debrecen 1956. Szabadság lapny. 51. /Alföldi füzetek 3./

2. KOVÁCS Ágnes

Eredeti népmeséket tartalmazó fontosabb mesegyűjteményeink. Vö.147. Népmesegyűjtés 26-30.

3. KOVÁCS Ágnes

A nyomtatásban megjelent magyar népmese-anyag földrajzi megoszlása. Vö. 147. Népmesegyűjtés 31-40.

4. KOZOCSA Sándor - PAPP Sámuel

A bolgár irodalom magyar bibliográfiája 1945-1954. Kisérlet. Szerk.: ---. Bp. 1955. /1956/. Orsz. Széchényi Könyvtár, Házi soksz. 71.

5. KRESZ Mária

Források. Vö. 92. Magyar parasztvisélet /1820-1867./ 115-219. /A magyar népviselet történetének dokumentált forrásirodalma./

6. MORVAY Péter/

Utmutatók a néprajzi gyűjtéshez. Vö. 145. Szendrey Ákos: Lakodalmi szokások gyűjtése. 42-43.

7. SÁNDOR István

Magyar néprajztudomány 1945-1955. Válogatott bibliográfia. Bp. 1956. Tankönyvkiadó. 68.

8. SÁNDOR István

A matyók néprajzi bibliográfiája. Vö. 91. Györfly István: Matyó népviselet 195-205.

9. SZENDREY Ákos

Néhány jó lakodalom-leírás a magyar nyelvterület vidékeiről. Vö. 145. Lakodalmi szokások gyűjtése 41.

Vö. még 37.

N é p r a j z i g y ű j t é s - V o l k s k u n d l i c h e
S a m m e l t ä t i g k e i t

Vö. 6, 10, 145, 147.

G y ű j t e m é n y e s m u n k á k - S a m m e l w e r k e

10. GUNDA Béla

Néprajzi gyűjtőuton. Debrecen 1956. Alföldi Magvető. 171 p. 8 t.

11. A gyöngyösi csárda. Szerk.: Zákonyi Ferenc. Veszprém 1956. Zala-szántó és vidéki Földművelésügyi Hivatal. 48. /A Veszprém Megyei Tanács Idegenforg. Hiv. Kiadványai 2./

12. A magyar zene történetéből. Szerk.: Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp. 1955 /1956/. Akadémiai Kiadó. 287 p. 14 t. Zenetudományi Tanulmányok 4.

13. Mesél a Nyírség földje. /Arató Ferenc, Ferenczi István stb./ Nyiregyháza 1956. Szabolcs-Szatmár. ny. 72. /Szabolcsi nevelők könyvtára 2./

14. SZÜCS Sándor

Eáry János bajtársai. Verbunkos- és obsitos-történetek a Nagykunság-

E m l é k k ö n y v e k - F e s t s c h r i f t e n

15. Emlékkönyv hazánk felszabadulásának és az orosházi Szántó Kovács Múzeum fennállásának 10 éves évfordulójára. Összeáll.: Nagy Gyula. Orosháza 1955 /1956/. Szántó Kovács Múzeum Baráti Köre. 278 p. 1 t.

16. Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik születésnapjára. Írták tisztelői, barátai és tanítványai. Szerk.: Bárczi Géza, Benkő Lóránd. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 711 p. 5 t. 2 térk.

17. Studia memoriae Belae Bartók sacra. Adiuvantibus Zoltán Kodály, László Lajtha. Curant Benjamin Rejeczky, Lajos Vargyas. Bp. 1956. Aedes Acad. Scient. Hung. 544 p. 2 t. 8 mell.

Vö. még 145, 147.

K u t a t ó k - F o r s c h e r

ALMÁSY GYÖRGY

18. AGÁRDI Ferenc

Dr. Almásy György Kirgizisztánban. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 174-188.

ANDRÁSSY MANÓ

19. AGÁRDI Ferenc

Andrássy Manó Ceylonban, Jávában és Kinában. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 265-285.

BARTÓK BÉLA

20. BARTÓK Béla

Válogatott írásai. Összegyűjtötte és sajtó alá rend.: Szöllősy András. Bp. 1956. Művelt Nép. 426 p. 1 t.

21. Bartók Béla, sa vie et son oeuvre. Publ. sous la direction de Bence Szabolcsi. /Collab. Zoltán Kodály, Bence Szabolcsi, etc. Réd. par László Pödör./ Bp. 1956. Corvina. 351.

22. DRÁGOI, Sabin

Musical Folklore Research in Rumania and Béla Bartók's Contribution to it. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 9-25.

23. KRESÁNEK, Jozef

Bartóks Sammlung slowakischer Volkslieder. Vö. 17. Studia memoriae Belae

Bartók sacra 51-68.

24. SZABOLCSI Bence

Bartók Béla élete. Bónis Ferenc: Bartók élete képekben. Bp. 1956. Zeneműkiadó. 35 p. 35 t.

Vö. még 17.

BIRÓ LAJOS

25. AGÁRDI Ferenc

Dr. Biró Lajos Új Guineában. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 449-464.

CHOLNOKY JENŐ

26. AGÁRDI Ferenc

Cholnoky Jenő tanulmányuton Kinában. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 241-249.

GERMANUS GYULA

27. AGÁRDI Ferenc

Dr. Germanus Gyula mekkai zarándokutja. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 159-167.

HERMAN OTTÓ

28. AGÁRDI Ferenc

Herman Ottó természettudományos kutató utja Norvégiában. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 39-44.

JÓSA ANDRÁS

29. FERENCZI István

Dr. Jósa András. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 54-55.

KODÁLY ZOLTÁN

30. EÖSZE László

Kodály Zoltán élete és munkássága. Bp. 1956. Zeneműkiadó, 227 p. 8 t.

KUNOS IGNÁC

31. AGÁRDI Ferenc

Dr. Kunos Ignác a közelkeleten. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 152-158.

LIGETI LAJOS

32. AGÁRDI Ferenc

Ligeti Lajos belső-mongoliai nyelvészeti kutatásútja. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 218-240.

MÁTRAY GÁBOR

33. VÁRNAI Péter

Mátray Gábor élete és munkássága a szabadságharctól haláláig. Vö. 12. A magyar zene történetéből. 163-210, 281-282.

WOPCSA FERENC

34. AGÁRDI Ferenc

Dr. Nopcsa Ferenc Albánia ősi szokásjogáról. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 45-49.

ORBÁN BALÁZS

35. AGÁRDI Ferenc

Orbán Balázs a görög szigetvilágban. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 58-65.

PAIS DEZSÓ

36. BÁRCZI Géza

Pais Dezső. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 9-22.

37. MIKESY Sándor

Pais Dezső irodalmi munkássága. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 677-685.

STRAUSZ ADOLF

38. AGÁRDI Ferenc

Strausz Adolf montenegrói utazása. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 49-57.

SZÉCHENYI ZSIGMOND

39. AGÁRDI Ferenc

Széchenyi Zsigmond medvevadászaton Alaszkában. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 369-387.

REGULY ANTAL

40. NÉMETH Imre

Az ősi szó nyomában ... Reguly Antal regényes életrajza. /A manysi és hanti népi énekeket Képes Géza ford. Bp. 1956. Ifjúsági Kiadó, 231 /!331/.

41. NÉMETH Imre

Az ősi szó nyomában ... Reguly Antal regényes életrajza. /A manysi és hanti népi énekeket Képes Géza ford./ Bratislava 1956. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó, 231 /1331/.

VOJNICH OSZKÁR

42. AGÁRDI Ferenc

Vojnich Oszkár Ssamoa szigetén. Vö. 44. A nagyvilág magyar vándorai 465-469.

XÁNTUS JÁNOS

43. ALLODIATORIS Irma

Xántus János. Bp. 1955 /1956/. Terv ny. 26. /A TTIT A. előadásai 49./

VEGYES

44. AGÁRDI Ferenc

A nagyvilág magyar vándorai. Bp. 1955 /1956/. Művelt Nép. 472 p. 4 t. Régi magyar világjárók 2. sz. /Falk Zs., Rados J., Csudáki B., Auer J., Kenessey A., Jancsovcics I., Károlyi G., Kégl S., Baláss F., Geleta J., Zboray E., Bozóki D., Tóth Rezső, Zsivny V., Bendikty J., Damaszkin A. Thanhoffer L., Kecskeméthy A., Becsky L., Pásztor Á., Bánó J. A továbbiak külön címszó alatt./

M u z e u m o k - M u s e e n

45. Magyar muzeumok 1945-1955. Kiad. a Népművelési Minisztérium. Bp. 1956. Tört. Mus. Soksz. 225.

K i á l l i t á s o k - A u s t e l l u n g e n

a./ A MAGYAR NÉPI KULTURA KÖRÉBŐL - AUS DEM GEBIETE DER UNGARISCHEN VOLKSKULTUR

46. Balassagyarmat. Palóc Múzeum. /Vezető./ Bp. 1956. Tört. Múzeum Rotaprint Üzeme soksz. 38.

47. CSERMÁK Géza

A magyar hajózás multjából. A Siófoki Múzeum "A magyar hajózás története" c. állandó kiállításához készült ismertető füzet. Bp. 1956. M. Nemzeti Múzeum házi soksz. 58.

48. A Komárom megyei általános iskolák rajzkiállítása 1956. Az Uttörő Mozgalom 10 éves jubileuma alkalmából. Szerk.: Juhász Antal. Komárom

1956. Megyei Tanács. 36.

49. Mohács. Kanizsai Dorottya Múzeum utmutatója. Bp. 1956. M. Nemzeti Múzeum házi soksz. 15.

50. Pécs. Janus Pannonius Múzeum. Vezető a néprajzi és bányatörténeti állandó kiállításban. Bp. 1956. Tört. Múzeum Rotaprint Üzeme soksz. 9.

51. Sztálinvárosi helytörténeti kiállítás. Bp. 1956. Népműv. Min. Múzeumi Főoszt. 42.

52. WEINER Mihályné

Paragott mézeskalácsformák. Kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. /Vezető./ Bp. 1956. Tört. Múzeum Rotaprint Üzem soksz. 12.

b./ MÁS NÉPEK KÖRÉBŐL - AUS DER KULTUR ANDERER VÖLKER

53. BAKTAY Ervin

India művészete. A Keletázsiai Művészeti Múzeum kiállítása. Bp. 1956. Népműv. Min. 13 /15/ p. 5 t.

54. BODROGI Tibor

Oceánia művészete. Vezető. Ill. Csikós Tóth András. Bp. 1956. Tört. Muz. Házi soksz. 6 p. 3 t.

55. GÁBORJÁN Alice

Albánia. Bp. 1956. Tört. Múzeum házi soksz. 14. /A Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum füzetei./

56. Indiai képzőművészeti kiállítás. Nemzeti Szalon 1956. /Rendezte a Kulturkapcsolatok Intézete és a Műcsarnok./ Bp. /1956/. Egyet. ny. 32.

57. Kína művészete. Vezető a Keletázsiai Múzeum Kína Múzeumának kiállításához. Irta Miklós Pál. Bp. 1956. Iparművészeti Múzeum. 32 p. 12 t.

58. VAJDA László

Néger-Afrika népei. Az Országos Néprajzi Múzeum kiállítása. Bp. 1956. Szikra ny. 39.

H e l y t ö r t é n e t - O r t s g e s c h i c h t e

/A helynevek rendjében/

59. SZÁNTÓ Imre

Alsópáhok története. Kandidátusi értekezés tézisei. M. Tud. Ak. 2. osztály. Bp. 1956. Akadémiai ny. 19.

60. Fejér megye rövid története. 1 r. Petres Éva, F. - Fitz Jenő: A legrégebbi időktől a honfoglalás koráig. Székesfehérvár 1956. Székesfehérvári ny. 34. /István Király Múzeum Közleményei B. sor. 3./

61. Nyírbátor története. Bátorliget élővilága. Szerk.: Szalontai Barnabás. Bp. 1956. Tört. Muz. házi soksz. 65.

62. NAGY Gyula

Orosháza alapítása és első évszázada. V8. 15. Emlékkönyv hazánk... Orosháza 1956. 33-46.

63. Turkeve története. Bp. 1956. Tört. Muz. soksz. 51 p. 2 térk.

V8. még 64, 66-68.

L a k ó h e l y i s m e r e t - H e i m a t k u n d e

/A helynevek rendjében/

64. Falunk tiz éve. Válogatás a Szabad Föld pályázatának anyagából. Összeáll.: A Szabad Föld szerkesztősége. Bev. Darvas József. - Függelék. A Szabad Föld 1955 évi "Falunk tiz éve" c. pályázatának résztvevői. Bp. 1956. Szikra. VII, 295 p. 1 mell. 100 p. /Vázlatok minden megye számos községéből./

65. MÓRICZ Béla

Fonyód. Siófok 1956. Somogym. Tanács. 99 p. 1 t. /Somogyi séták 3./

66. CSOMOR Benő - HUSZTI Elek - SZEGEDI Jánosné

Hajduszoboszló. Debrecen 1955 /1956/. Hajdu-Bihar megye Tanácsának Idegenforg. Hiv. 91.

67. Módszertani füzet a lakóhelyismeret tanításához. Nyiregyháza város anyagának feldolgozása. Szerk.: Horváth János. Nyiregyháza 1956. Szabolcs-Szatmár. ny. 96 p. 1 térk.

68. Szerencsi járás monográfiája. Szerk.: Angyal Béla. Szerencs 1955. /1956/. Borsodm. ny. Miskolc. 188.

T á j a k n é p r a j z a - E t h n o g r a p h i e u n g a r i - s c h e r L a n d s c h a f t e n

69. GUNDA Béla

Az Ormánság multjából. V8. 10. Néprajzi gyűjtőuton 17-40.

70. GUNDA Béla

A gyimesi csángóknál. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőuton 85-96.

71. GUNDA Béla

Szamos menti lankák. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőuton 97-115.

72. IGAZ Mária

Mezőcsát rövid néprajza. Vö. 188. László-Bencsik Sándor: Délborsodi táncok 5-20.

E t h n i k u s k é r d é s e k - E t h n i s c h e F r a g e n

73. GÁLFFY Mózes

A háromszéki nyelvjárásváltozatok. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 446-453.

74. GUNDA Béla

Gyűjtőuton a Lapos völgyében. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőuton 41-55.

75. GUNDA Béla

A morva-vlachok földjén. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőuton 149-159.

76. GYÓRFFY Lajos

Adatok az Alföld törökkori településtörténetéhez. /Az 1571-es szolnoki török defter fordítása./ Szolnok 1956. Szolnokm. ny. 63. /Jász-kunsági Füzetek 4./

77. KUBINYI László

Adalékok Zala megye nyelvjárástörténetéhez. Vö. 16. Pais-émlékkönyv. 453-458.

78. PAPP László

Az északkeleti nyelvjárás-terület a XVI. században. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 466-472.

79. VÉGH József

Az Őrségben keletkezett XVII. századi levelek nyelve. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 479-485.

M é h é s z e t - B i e n e n z u c h t

80. GUNDA Béla

Méh vadászata a Gyalui havasok alján. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőuton. 66-76.

Földművelés - Ackerbau

81. ARATÓ Ferenc

Kukoricafosztóban. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 23-26.

82. BALASSA Iván

A magyar kukoricatermelés és felhasználás néprajzi és nyelvészeti vonatkozásai c. kandidátusi értekezés tézisei./Bp. 1956./ Történeti Múzeum soksz. 15.

83. FERENCZI István

A Nyírség jó hírének hordozója. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje. 20-22.

84. HORVÁTH János

Az almák hazája. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 22-23.

85. MOHÁCSY Mátyás

A szilva termesztése és házi feldolgozása. /A feldolgozásról szóló fejezeteket Szabó Béla írta./ Bp. 1956. Mezőgazd. Kiadó. 145 p. 2 t.

86. WALLNER Ernő

A paksi járás népesség- és mezőgazdasági földrajzi képe 1955-ben; különös tekintettel a mezőgazdasági termelési viszonyok változására. Kandidátusi értekezés tézisei. Magyar Tud. Ak. 2. oszt. Bp. 1956. Akad. ny. 11.

H á z - H a u s

87. Magyarország műemléki tipográfiája. 2. k. Győr-Sopron megye műemlékei. Szerk.: Dercsényi Dezső. 1 r. Sopron és környéke műemlékei. Írták: Csatka Endre, Dercsényi Dezső, stb. Bev. Fülep Lajos. 2. jav. és bőv. kiad. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 672 p. 9 t.

88. NAGY Gyula

Katlan- és vikend-kemencék Orosházán. Vö. 15. Emlékkönyv hazánk...263-277.

89. NAGY Gyula

Szénporostégla égetés a kardoskúti Uttörő Tsz-ben. Vö. 15. Emlékkönyv hazánk ... 245-262.

M a l o m - M ű h l e

90. HORVÁTH János

Ismét darálunk a turistavándi malomban. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje.

V i s e l e t - T r a c h t

91. GYÓRFFY István

Matyó népviselet. Szerk. és sajtó alá rend.: Fél Edit. - A matyók néprajzi bibliográfiája. Összeáll.: Sándor István. Bp.1956. Képzőművészeti Alap. 2o5.

92. KRESZ Mária

Magyar parasztviselet /1820-1867/. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 234 p. 1 mell. 96 t.

93. KRESZ Mária

Magyar parasztviselet /1820-1867/. Bp. 1956 /1957/. Akadémiai k.143 p. 1 mell. 96 t. /Rövidebb, népszerű kiadás./

94. KRESZ Mária

Ungarische Bauerntrachten /1820-1867/. Bp. /1957/. Akadémiai kiadó. 4. /Prospektus./

N é p m ű v é s z e t - V o l k s k u n s t

95. BÉRES András

Népi díszítőművészet Hajdu-Bihar megyében. Összeáll.: --. Debrecen 1955. /1956/. TTIT Hajdu-Bihar megyei szervezete, Hajdu-Bihar megyei Tanács, 71. /Debreceni Írások 2./

96. /CSILLÉRY Klára/

Munkácsi Mihály festett ládája. Bp. /1956/. Történeti Múzeum Rotaprint üzeme. 15.

97. DAJASZÁSZY F. Józsefné

Matyó virágok. Bp. 1956. A Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 24.

98. LENGYEL Györgyi - SIMON Józsefné - IGAZ Mária

A népművészeti szakkörök élete. Néprajzi-népművészeti és díszítőművészeti szakkörök tájékoztatója. Bp. 1956. Művelt Nép. 128 p. 4 t.

99. NAGY Gyula

Oroszázi párnavégek. Vö. 15. Emlékkönyv hazánk ... 278.

100. Régi magyar népi himzések. Ill. Csikós Tóth András. Bp. 1956. Néprajzi Múzeum. 19.

Vö. még 48, 52.

I p a r - G e w e r b e

101. A helyipar fejlődése és szerepe. Kiad. a Kisiparosok Országos Szabadszervezete Országos Központ Propaganda Osztály. Bp. 1956. Franklin ny. 22.

102. KISS Ernő

Nyirbátori céhek életéből. Bp. 1956. Tört. Muz. házi soksz. 10 p. 3 t.

Vö. még 48, 52, 95-100.

T á r s a d a l o m - G e s e l l s c h a f t

103. DÉNES György

Orosháza 1848-49-ben a forradalom és szabadságharc idején. Vö. 15. Emlékkönyv hazánk ... 47-143.

104. ILLYÉS Gyula

Puszták népe. Az utószót írta: Szücs Éva. Bp. 1956. Szépirodalmi Kiadó. 311.

105. KATONA Imre

Az első véres május 1-e a Viharsarokban. /Adatok a békésmegyei agrárproletár-mozgalom folklórjához./ Vö.15. Emlékkönyv hazánk ... 175-196.

106. KOLLEGA-TARSOLY Sándor

Paraschtsors megyénkben /Szabolcs-Szatmár megye/.1848-1944. Nyiregyháza 1956. Szabolcs-Szatmár megyei Tanács. 151. /Szabolcs-szatmári füzetek. 4./

107. MAKKAI László

A kuruc nemzeti összefogás előzményei. /Népi felkelések Felső-Magyarországon 1630-32-ben./ Kiad. a MTA Történettud. Int. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 344 p. 1 térk.

108. MÉREY Klára

Adatok a dualizmus-kori parasztmozgalomok történetéhez. /Somogy megye 1869./ Pécs 1956. Dunántúli Tud. Int. 28. /Dunántúli Tudományos Gyűjtemény 8./

109. MÉREY Klára

A mezőgazdasági munkásság mozgalmai a Dunántúlon 1905-1907-ben. Kiad. a Magyar Történelmi Társulat. Bp. 1956. Szikra. 198 p. 1 t. 3 térk.

110. MORVAY Judit, Sz.

Asszonyok a nagycsaládban. Mátraalji palócasszonyok élete a múlt század második felében. Bp. 1956. Magvető. 258.

111. RÉVÉSZ László

A békés megyei jobbágyság rétegződése a XVIII-XIX. században. Gyoma. 1956. Szerző. 56.

112. RÉVÉSZ László

Kecskemét harca a beköltözött nemesekkel a XVIII-XIX. században. Kecskemét 1956. Bács-Kiskunm. ny. 44. /Kiskunság Kiskönyvtára 2./

113. SZÁNTÓ Imre

A dolgozó parasztság helyzete Heves megyében a bethleni konszolidáció és a gazdasági válság éveiben 1920-1933. Eger 1956. Hevesm. ny. 44.

114. TRÓCSÁNYI Zsolt

Az erdélyi parasztság története. 1790-1849. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó, 507 p. 1 t.

115. VERES Péter

Falusi krónika. 2. kiadás. Bp. 1956. Magvető. 287.

Bányászélet - Bergmannsleben

116. GUNDA Béla

Az aranyosó. Vö. lo. Néprajzi gyűjtőuton 77-84.

117. VARGHA Károly - RÓNAI Béla

A földalatti birodalom. Mesék. A Baranya megyei bányászok meséiből gyűjtötte és írta: ---. Pécs 1956. Dunántúli Magvető. 77.

Vö. még 50.

Katonasélet - Soldatenleben

118. BORCSIK Salamon

Nagykállótól - Komáromig. /Egy 48-as szabolcsi honvéd naplója./ Kiad. és bev. Soltész István. Nyiregyháza 1956. Szabolcs-Szatmár. ny. 25.

119. FITZ Jenő

Végvári harcok Fejér megyében. Székesfehérvár 1956. Székesfehérvári ny. 28. /István Király Múzeum közleményei. B. sor. 12./

120. SZÜCS Sándor

Duló Nagy Imre legyőzi az ellenséget, megöli a sárkányt. Vö. 14. Hány

János bajtársai 19-26.

121. SZÜCS Sándor

Hagyományok és feljegyzések a verbuválásról. Vö.14. Hány János bajtársai 5-10.

122. SZÜCS Sándor

Hogy verbuvált Egres Kis Lajos. Vö. 14. Hány János bajtársai 11-16.

123. SZÜCS Sándor

István bátyánk esete Podjebráddal, meg a koronával. Vö. 14. Hány János bajtársai 27-32.

124. SZÜCS Sándor

Két verbunkos vitéről. Vö. 14. Hány János bajtársai 17-18.

125. SZÜCS Sándor

Nyalka Csóka Sándor kalandjai. Vö. 14. Hány János bajtársai 40-49.

126. SZÜCS Sándor

Prófontosztó Samu bátyánk hadakozásai. Vö.14. Hány János bajtársai 33-39.

127. SZÜCS Sándor

Szilágyi és Cibere Kovács. Vö. 14. Hány János bajtársai 51-54.

128. TAKÁTS Sándor

Bajvivó magyarok. Képek a törökvilágból. Tanulmányok, történetek. Vél. és bevez. Réz Pál. Bp. 1956. Ifj. Kiadó. 8 lev.

B e t y á r o k - R ä u b e r l e b e n

129. BALOGH István - BÉRES András

Geszten Jóska, a nyíri betyár. Bp. 1956. Tört. Muz. házi soksz. 37.

130. GAÁL Károly

A dunántúli betyárok. Vö. 11. A gyöngyösi csárda 6-36.

131. GUNDA Béla

Rózsa Sándor nyomában. Vö. 10. Néprajzi gyűjtőúton 7-16.

K ö z l e k e d é s , k e r e s k e d e l e m - V e r k e h r ,
H a n d e l

132. BETKOWSKI Jenő

Fahajók a Tiszán. A szolnoki fahajózás. Szolnok 1955 /1956/. Megyei Ta-

nács Népműv. Oszt. 56. /Jászkunsági füzetek 2./

133. GUNDA Béla

Garagulya, zajda, kaszap és egyebek. Vö. lo. Néprajzi gyűjtőton 126-134.

135. HADROVICS László

Gálya, bárka, sajka, Vö. 16. Pais-émlékkönyv 284-292.

136. HORVÁTH János

Gólyalábon, sárhajón. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 30-31.

137. HORVÁTH János

A nyiregyházi talyiga. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 31-32.

138. KERESZTES Kálmán

Bőrfa, bőrhid - bürü. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 324-329.

139. KISS Lajos

Vásárhelyi híres vásárok. Szeged 1956. Tiszatáji Magvető. 115 p.1 térk.

Vö. még 47.

H i e d e l e m - V o l k s g l a u b e

140. GUNDA Béla

Találkozásom a vadleánnyal. Vö. lo. Néprajzi gyűjtőton 55-65.

141. NAGY Gyula

Babonák és népi hiedelmek Orosházán. Vö. 15. Emlékkönyv hazánk... 238.

142. N. SEBESTYÉN Irén

A régi magyar Némvagy, Mavagy védőnevek és a nap-levő-féle szerkezetek uráli előzményei. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 637-641.

Vö. még 120-125.

V a l l á s - R e l i g i o n

143. SCHEIBER Sándor

Fajankó. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 373-375.

G y ó g y i t á s - V o l k s m e d i c i n

144. GUNDA Béla

Cigány gyógyítók és mesemondók. Vö. lo. Néprajzi gyűjtőton 135-138.

Vö. még 143.

S z o k á s - B r a u c h t u m

145. SZENDREY Ákos

Lakodalmi szokások gyűjtése. Bp. 1956. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 43. /Utmutató füzetek a néprajzi adatgyűjtéshez 2./

J o g - R e c h t

146. KULCSÁR Kálmán

A jogszociológia problémái. Kandidátusi értekezés tézisei. Kiad. a Tudományos Akadémia 2. osztálya. Bp. 1956. Akadémiai ny. 9.

N é p k ö l t é s z e t - V o l k s p o e s i e

a./ TANULMÁNYOK

147. KOVÁCS Ágnes

Népmese-gyűjtés. Bp. 1956. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 40. /Utmutató Füzetek a néprajzi adatgyűjtéshez 3./

148. KOROMPAY Bertalan

Ludas Matyi meséje az ukrán és az orosz néphagyományban. Vö. 16. Pais-
emlékkönyv 496-502.

Vö. még 144.

b./ KIADVÁNYOK

149. KRIZA János

Székely népköltési gyűjtemény. Összesítő válogatás a kiadott és kézirat-
os hagyatékból. /A verses részt Gergely Pál, a meséket Kovács Ágnes
rendezte sajtó alá. 1-2 köt. Bp. 1956. Magvető. 2 db.

150. STOLL Béla

Virágénekek és mulatónóták. XVII-XVIII. század. Összeáll. és jegyz. írta
-- . Bp. 1956. Magvető. 243. /Magyar Könyvtár./

M e s e - M ä r c h e n

151. GÉCZY József

Hetedhétország. Ötven magyar népmese. Szerk.: -- . Pécs 1955 /1956/. Du-
nántuli Magvető. 244 p. 4 t.

152. ILLYÉS Gyula

Hetvenhét magyar népmese. /Vál. Katona Imre, Rádics József. Feldolg.:
--./ 3. átdolg. kiadás. Bp. 1956. Ifj. Kiadó. 516 p. 7 t.

153. KARDOS József

A furfangos Tilinkó meséi. Összeáll.: Kuntár Lajos. Szombathely 1955.
/1956/. Vas megyei Tanács. 102 p. 1 t.

154. KOCSISNÉ, Szirmai Főris Mária

Felsőtiszai népmesék. A meséket elmondta Furicz János, Pályuk Anna.
Sajtó alá rend. és az utószót írta: Kovács Ágnes. Debrecen 1956. Al-
földi Magvető. 407.

155. ORTUTAY Gyula - KATONA Imre

Magyar parasztmesék. 2. kötet. Bev. Ortutay Gyula. Jegyz. ell. Katona
Imre. Bp. 1956. Szépirodalmi Kiadó. 407.

Vö. még 117, 123.

M o n d a , e m l é k e z é s - S a g e , E r i n n e r u n g e n
d e s V o l k e s

156. HORVÁTH János

Kuruc emlékek a Nyírségen. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 43-46.

157. KISS Béla

Petőfi emlékek Kiskőrösön. Kiad. a Kiskőrösi Petőfi Társaság. Kiskőrös
1956. Kiskőrösi Földművelésügyi Hivatal. 51 p. 6 t. /Kiskunság Kiskönyv -
tára 1./

158. KOMJÁTHY István

Mondák könyve. Hun és magyar mondák. 2. kiad. Bp. 1956. Ifjúsági Kiadó,
436.

159. RÁTH-VÉGH István

Mendemondák és történelmi hazugságok./Sajtó alá rend.: Márkus László./
Bp.1956. Művelt Nép. 374 p. 1 t.

160. SZABÓ Ferenc

Justh Zeigmond életének és munkásságának emlékei Orosháza környékén.
Vö.15. Emlékkönyv hazánk ... 197-208.

161. VANCZÁK József

Petőfi a Nyírségen. Vö. 13. Mesél a Nyírség földje 63-65.

Vö. még 14, 120, 123, 125, 126.

Anekdota - Anekdote

162. KOLOZSVÁRI GRANDPIERRE Emil

Elmés mulatságok, anekdóták. Bp. 1956. Szabadság. 255. /A Szabad föld Kiskönyvtára 3./

Vö. még 14, 120-127.

Népmulattatók - Spielmänner

163. EMBER Győző

Oláh István kivégzése Orosházán. Vö.15. Emlékkönyv hazánk ... 145-154.

Verses epika - Versepike

164. DOMOKOS Sámuel

A román betyárballadák. Kandidátusi értekezés tételei. Kiad. a Tud. Minősítő Biz. Bp. 1956. Akadémiai ny. 7.

165. KISS Károly

Zrinyi énekek. A szigetvári hős Zrinyi Miklós alakja a szomszéd népek költészetében. Vál., ford. és utószóval ell.: --. Bev. Ortutay Gyula. Jegyz. ell. Vujicsics D. Sztojan. Bp. 1956. Katonai Kiadó. 206 p. 1 t.

Népzene - Volksmusik

a./ TANULMÁNYOK

166. AVASI Béla

Tonsysteme aus Intervall-Permutationen. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 249-300. /Hangköz-permutációs hangrendszerek./

167. BÁRDOS Lajos

Natürliche Tonsysteme. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 209-248. /Természetes hangrendszerek./

168. ELEK Lászlóné Pukánszky Jolán.

Mentsük meg népdalainkat. Vö.15. Emlékkönyv hazánk felszabadulásának... 239-244.

169. ESZE Tamás

Zenetörténeti adataink II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának idejéből. Vö. 12. A magyar zene történetéből 51-98, 278-279.

170. JAGAMAS, János

Beiträge zur Dialektfrage der ungarischen Volksmusik in Rumänien. Vö.

17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 469-501. /Adalékok a romániai magyar népzenei dialektusokhoz./

171. JÁRDÁNYI Pál

The Determining of Scales and Solmization in Hungarian Musical Folklore. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 301-306. /Hangnemmeghatározás és szolmizáció a magyar népzeneben./

172. KERÉNYI György

The System of Publishing the Collection of Hungarian Folksongs: Corpus Musicae Popularis Hungaricae. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 443-458. /A Magyar Népzene Tára rendszerezési módja./

173. KODÁLY Zoltán

Árgirus nótája. Vö. 12. A magyar zene történetéből 5-16.

174. KODÁLY Zoltán

Eine Vorbedingung der vergleichenden Liedforschung. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra. /Az összehasonlító dalkutatás egyik előfeltétele./

175. KUNST, Jaap

Fragment of an essay on "Music and Sociology" Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 143-145. /Részlet a "zene és szociológia" c. tanulmányból./

176. MOLNÁR Antal

Nyugati magyar dallamok a XVIII. sz. végén és a XIX. sz. első felében. Vö. 12. A magyar zene történetéből 103-162, 280.

177. RAJECZKY Benjámín

A gyöngyösi pásztormisék. Vö. 12. A magyar zene történetéből 99-102, 279.

178. RAJECZKY Benjámín

Parallelen spätgregorianischer Verzierungen im ungarischen Volkslied. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 337-348. /Későgregorián díszítésmód párhuzamai a magyar népdalban./

179. VARGYAS Lajos

Die Wirkung des Dudelsacks auf die ungarische Volkstanzmusik. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 503-540. /A duda hatása a magyar népi tánczenére./

180. WIORA, Walter

Älter als die Pentatonik. Über die zwei - bis vierstufigen Tonarten in Alt-Europa und bei Naturvölkern. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 185-208. /Ami őszibb, mint a pentatónia. A két-négyfoku hangnemek a régi Európában és a természeti népeknél./

b./ DALLAMOK

181. BALLA Péter

Dalolj velünk! 1. Északmagyarországi népdalok. Összeáll.: -- . Dalos csoportok, énekkarok számára. Ill. Pekáry István. Bp. 1956. Zeneműkiadó. 82. /Kispartitúrák 18./

182. DOMOKOS Pál Péter - RAJECZKY Benjamin

Csángó népzene 1 köt. Bp. 1956. Zeneműkiadó. 260.

183. KODÁLY Zoltán

Die ungarische Volksmusik. /A magyar népzene./ Übertr. von Bence Szabolcsi, Imre Ormay./ Bp. 1956. Corvina Druck. 181 p. 6 t.

184. LAJTHA László

Sopron megyei virrasztó énekek. /Gyűjt. -- . A zenei jegyzeteket Tóth Margit, a szövegjegyzeteket Dobozy Elemérné Erdélyi Zsuzsa írta./ Bp. 1956. Zeneműkiadó. 623 p. 1 térk. /Népzenei monográfiák 4./

185. A magyar népzene tára. Corpus musicae popularis Hungaricae. Szerk. Bartók Béla, Kodály Zoltán. 3/B. Lakodalom /2/. Sajtó alá rend.: Kiss Lajos. Ill. Csikós Tóth András, Karsai Zsigmond, stb. Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. XV, 704 p. 32 t.

186. VOLLY István

"Kis Komárom, nagy Komárom." 57 Komárom megyei népdal. /Énekhangra./ A dallamokat átírták Kodály Zoltán. Összeáll.: -- . Komárom 1955 /1956/. Komárom Megyei Tanács. 80.

S z i n j a t s z á s - V o l k s s c h a u s p i e l

187. SCHRAM Ferenc

Betlehemes játéksink. Bp. 1956. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 25.

T á n c - T a n z

188. LÁSZLÓ-BENCSEK Sándor

Dél-borsodi táncok. Aprózó. -- gyűjtése, összeállítása és koreográfiá-

ja. - Igaz Mária: Mezőcsát rövid néprajza. - /Összeáll.: Sz. Szentpál Mária./ Bp. 1956. Művelt Nép. 36 p. 4 mell. /Néptáncosok Kiskönyvtára 22./

189. TIMÁR Sándor

Bagi táncok. Koreográfia. Összeáll. Lányi Ágoston. A zenei feldolgozást készítette Tornócs György. Bp. 1956. Művelt Nép. 60 p. 10 mell. /Néptáncosok kiskönyvtára 19-20./

Vö. még 120-124.

J á t é k - S p i e l

190. IGAZ Mária

Ki játszik körbe? Ujjáéledt népi gyermekjátékaink. Összeáll.:--. Zenei szerkesztő Borsai Ilona. Bp. 1955 /1956/. Művelt Nép. 114 p. 1 térk.

191. /SZENTPÁL Mária, Sz./

Kalocsai népi gyermekjátékok. A koreográfiát készítette és bev. Pécsi Ferencné, Pécsi Sándor. Bp. 1956. Művelt Nép. 20 p. 2 mell.

E u r o p a

a./ FINNUGOR NÉPEK

192. DANCKERT, Werner

Melodiestyle der finnisch-ugrischen Hirtenvölker. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 175-183. /A finn-ugor pásztornépek dallamstílusa./

193. HAJDU Péter

A szamojéd nyelvhasználat Magyarországon. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 50-57.

194. LAKÓ György

Adalék a finn-permi kori földművelés terminológiájához. Vö. 16. Pais-émlékkönyv 629-630.

195. Kanteletár. /Versek./ Ford.: Rácz István. Bp. 1956. Magvető. 163.

b./ SZOMSZÉD NÉPEK

196. ALEXANDRU, Tiberiu

Tilince. Ein uraltes rumänisches Volksinstrument. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 107-121./Tilinkó. Egy ősi román népi hangszer./

197. BELIAEV, V.

Early Russian Polyphony. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 307-325, 327-336. /Korai orosz többszólamúság./

198. COMISEL, Emilia

La ballade populaire roumaine. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 27-50.

199. DÉCSY Gyula

Egy XVII. századi szlovák orvosi kézirat. Nyelvemlék-monográfia. - Eine slowakische medizinische Handschrift aus dem XVII. Jahrhundert. Monographische Bearbeitung eines Sprachdenkmals. /Übers. von Károly Mollay./ Bp. 1956. Akadémiai Kiadó. 303 p. 8 t.

200/a. Ének Igor hadáról. Ford. és bev. Képes Géza. Bp. 1956. Új M. Kiadó. 98.

200/b. Ének Igor hadjáratairól, Igorról, Szvjatoszlav fiáról, Oleg unokájáról. Ford.: Erdődi József. Bp. 1956. Tankönyvkiadó. 11.

201. GUNDA Béla

Szlovák vándorok falvaiban. Vö. 10. néprajzi gyűjtőúton 116-126.

202. KACAROVA-KUKUDOVA, Raina

Verbreitung und Varianten eines bulgarischen Volkstanzes. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 69-87. /Egy bolgár néptánc elterjedése és variánsai./

203. ŠIROLA, Božidar

Die Volksmusik der Kroaten. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 89-106. /A horvátok népzeneje./

204. ZGANEC, Vinko

Die Elemente der jugoslawischen Folklore-Tonleitern im serbischen liturgischen Gesange. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 365-383. /Délszláv népzenei hangsorok elemei a szerb egyházi énekben./

c./ MÁS NÉPEK

205. BAUD-BOVY, Samuel

La strophe de distiques rimés dans la chanson grecque. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 355-373. /Kétsoros rimes strófa a görög népi éneklésben./

206. BRAILOUI, Constantin
 Pentatonismes chez Debussy. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 385-426. /Debussy pentatoniája./
207. DÖMÖTÖR Tekla
 Az aranyláncon függő kastély. Francia, olasz, portugál, spanyol mesék. Vál. és az utószót írta —. Bp. 1956. Ifjusági Kiadó. 358 p. 4 t.
208. DÖMÖTÖR Tekla
 Az aranyláncon függő kastély. Francia, olasz, portugál, spanyol mesék. Vál. és az utószót írta —. Bratislava 1956. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó. 358 p. 4 t. /Népek meséi 2./
209. KARPELES, Maud
 Cecil Sharp, Collector of English Folk Music. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 445-452. /Cecil Sharp az angol népdalok gyűjtője./ 210.
210. SHOW, Margaret Fay
 Gaelic Folksongs from South Uist. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 427-443. /Gael-népdalok Észak-Nyugat Skóciában./
 Vö. még 55.

d./ ÓKORI KÉRDÉSEK

211. TRENCSENYI-WALDAPFEL Imre
 Mitológia. Bp. 1956. Művelt Nép. 407. /Az 1936-ban megjelent Görög-római mitológia c. könyv átdolg. bőv. 3. kiadása./

Á z s i a

212. Az arany teknősbéka. Vietnami népmesék. /Vu ngoc phan truyen co tich. Ford., utószó, jegyz. és ill. Ngu-yen Hun Thut./ Bp. 1956. Uj M. kiadó. 93 p. 4 t.
213. BENYOVSZKY Móric
 Emlékiratai Ázsián át Madagaszkárig. /Memoirs and travels./ Ford. Jókai Mór. Sajtó alá rendezte és jegyz. ell. Fazekas László. Bp. 1956. Magvető. 316 p. 4 t. 1 térk.

214. Korea. /A Nagy Szovjet Encilopédia címszava alapján ford. Z. Vidor Emma./ Bp. 1956. Szikra. 118 p. 4 t. 1 ték.

215. PICKEN, Laurence

Twelve Ritual Melodies of the T'ang Dynasty. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 147-173. /Tizenkét szertartásiddal a T'ang dinasztia korából./

216. A sárkánykirály lánya. Tang-kori történetek. /The dragon king's daughter./ Angolból fordította Viktor János. Ill. a kínai eredeti metszetek nyomán Nguyen Huu Thut. Bp. 1956. Uj M. Kiadó. 129.

217. A vitéz meg a gyáva. Mongol mesék. Átd. N. Hodza. Ford. Szirmai Marianne. Bp. 1956. Ifjúsági Kiadó. 37.

218. ZÁGONI Ferenc

Japán élet - japán emberek. Bp. 1956. Ifjúsági Kiadó. 288.

Vö. még 53, 56, 57.

A f r i k a

219. KITTENBERGER Kálmán

A Kilima-Ndzsárótól Nagymarosig. Sajtó alá rend. Czibor János. Bp. 1956. Ifjúsági Kiadó. 3o2.

22o. KITTENBERGER Kálmán

A Kilima-Ndzsárótól Nagymarosig. Sajtó alá rend. Czibor János. Bratislava 1956. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó. 3o2.

Vö. még 58.

A m e r i k a

221. BOGLÁR Lajos

A tűzföldi indiánok élete. Bp. 1956. Magyar Nemzeti Múzeum - Néprajzi Múzeum. 14.

222. AZEVEDO, Luis-Heitor Corrêa de

La guitare archaïque au Brésil. Vö. 17. Studia memoriae Belae Bartók sacra 123-124. /A braziliai ősi gitár./

223. COLLAER, Paul

Musique caraïbe et maya. Vö. 17. Studia memorise Belae Bartók sacra
125-142. /Karsib és maya zene./

224. HANZELKA, Jiri - ZIKMUND, Miroslav

A folyón túl van Argentína. /Tam sa rekou je Argentína./ Ford. Frenedt
Pál.Bp. 1956. Művelt Nép. 388 p. 72 t. 1 térk.

225. LELONG, Bernard - LONCREY-JAVAL, Jean Luc

Mágikus Kordillerák. /Cordillère Magique./ Uti élmények. Ford.: Vá-
sárhelyi Miklós. Bp. 1956. Művelt Nép. 219 p. 10 t. /Világjárók 3./

226. SZABÓ Pál

Brazília. Bp. 1956. Szikra. 183 p. 4 t. 1 térk.

O c e á n i a

Vö. 54.

SÁNDOR ISTVÁN

A KIFEJEZÉS ETHNOGRAPHIÁJÁHOZ

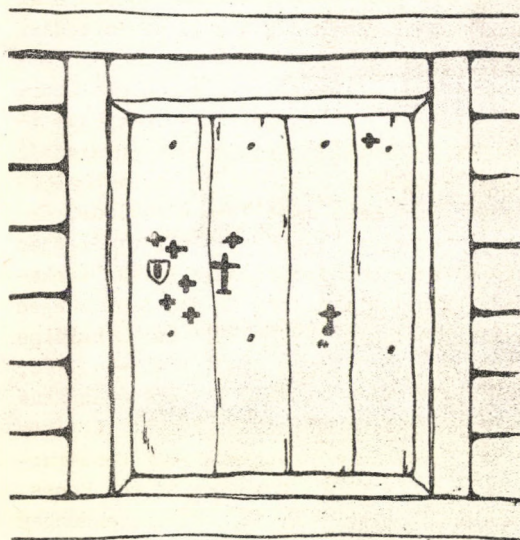
A LAKÓHÁZAT VÉDŐ MÁGIKUS JELEK

Az építkezéskutatásban a morfológiai, szerkezeti vizsgálatok mellett mind nagyobb szerephez jut a lakóház társadalmi vonatkozásainak, a házban és a házban kifejeződő kultikus-mágikus jeleknek, szimbólumoknak vizsgálata. A házban lakó embert, az istállóban meghuzódó állatokat, a kalibában menedéket találó pásztort, a csürben felhalmozott terményt nemcsak a négy fal, a tető, a zárt ajtó és a tüzhely melege védi, hanem különböző mágikus jelek is. Az idő viszontagságai, a gonosz szándéku emberek, a háziállatokat támadó vadak ellen a fal, a tető, a zárt ajtó véd. A gonosz szellemek, az ártó hatalmak, de gyakran a tűz, a villám ellen is mágikus cselekedetekkel, különböző - az ajtóra rajzolt, karcolt - varázsjelekkel védekeznek - a mi gondolkodási körünkön kívül élő - ember.

Az építkezés és a kultusz kapcsolatának, a ház különböző szerkezeti elemeire karcolt, vésett, faragott varázsjeleknek igen nagy irodalma van. Már korábban rámutathattam arra, hogy a magyar parasztház belső térbeosztásánál egy munkateret és egy kultikus teret különböztethetünk meg. /Társadalmi tényezők és a népi műveltség alakulása. Erdélyi Helikon, 1944. 7. sz. 382./ Ezzel a kérdéssel kiterjedtebben foglalkozik Ränk, G. s az észak- és keleteurópai lakóház belső térbeosztását vizsgálja. /Das System der Raumeinteilung in den Behausungen der nordeurasischen Völker. I-II. Stockholm. 1949-1951; Die heilige Hinterecke im Hauskult der Völker Nordosteuropas und Nordasiens. FFC. N:o 137. Helsinki. 1949./ A csüfalektra karcolt svéd és norvég mágikus tartalmu elhárító jelentőségű figurákról Sandklef, A. közölt értékes megfigyeléseket. /Singing flails. Study in Threshing-Floor Constructions, Flail-Threshing Traditions and the Magic Guarding of the House. FFC.N:o 136. Helsinki. 1949.; vö. még: Weigel, K. Th., Ritzzeichnungen

in Dreschtennen des Schwarzwaldes. Heidelberg. 1942./ Erixon, S. pedig az ajtókra rajzolt figurák, karcolt jelek védekező jelentését igazolta a svéd anyag gondos elemzésével./Türwächter und Prangerfiguren. Folk-Liv, III. Stockholm. 1939. 1. sz. 44-88./

Az épületeken, egyes szerkezeti elemeiken található különböző jelekkel, festett és karcolt ábrázolásokkal magam is évek óta foglalkozom. /Vö. Néprajzi gyűjtőúton. Debrecen. 1956. 92./ Általában azt tapasztaltam, hogy az Északi Kárpátok területén, Erdélyben ezek a jelek a pásztorszállások, szénás pajták, istállók s a hegyi települések magányosan álló házainak szabadba nyíló ajtaján, ajtófélfáján, szemöldökfáján s ritkábban az ablakok körül található. A házbeliek értelmüket már nem igen tudják s a jelek általában idősebbek, mint a lakók legkorosabb nemzedékének tagjai. Keresztalaku jelek gyakran fordulnak elő olyan erdei fák törzsén, amelyek köré éjszaka vagy viharok idején a juhnyáját hajtják, hogy a fák sűrű lombja alatt az állatok védve legyenek. A gyimesi csángóknál láttam több ilyen fát. A zivatar elől valamely fa alá huzódó pásztorok, szénacsinalók és utasemberek is vésnek - félelmükben - egy-egy keresztet a fák törzsébe. A Székelyföldön je-

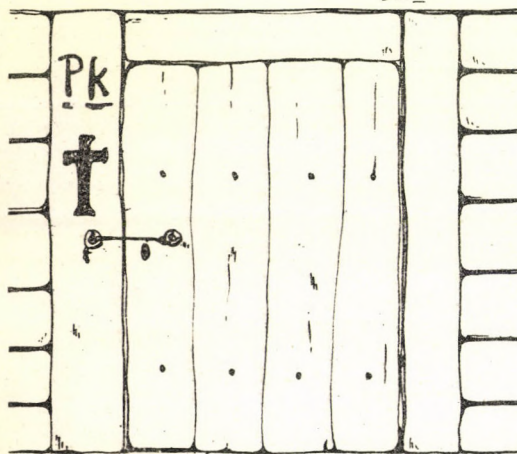
1. kép. Gyergyóújfalu.

gyezhettem fel idevonatkozó adatokat. Gyakran tapasztalható, hogy a különböző jeleket nem egyidőben s nem ugyanaz a kéz véste, karcolta az ajtóra. Legalább is a jelek stílusa és különböző kopottsága erre enged következtetni. A pásztorszállásokat, esztenákat kivéve a jelek általában idősebbek 80-100 esztendőnél. Az újabb időben /kb. 20-50 éve/ épült házak ajtaján karcolt jeleket nem láttam. Az itt-ott előbukkanó kezdőbetűk, kréta és ceruzarajzok célnélküli firkálásoknak bizonyultak, amelyek leginkább iskolás

gyermekek művei. A pásztorszállások és szénás pajták ajtaján lévő jelek, rajzok között gyakran találtam kereszteteket. Ezeknek legalább is egy része a keresztény vallási felfogásban gyökerezik és a félelem miatt kerültek az ajtóra. A keresztetek gyakran kombinálódnak egyéb jelekkel.

Lássunk néhány részletet.

1. kép. Kb. 30-40 éves szénaspajta ajtaján láthatók a keresztetek. 3-4 mm mélyen vannak a fenyődeszkába vésvé. Mágikus, gonosz-, bajelhárító jelentésüket kétségkívül igazolja, hogy közvetlenül a kulcslyuk körül helyezkednek el, nyilvánvalóan azért, hogy a behatolni akarót jobban távoltartsák. Szóbeli közlésem a jelekről nincs, mert gyűjtésem idején az épületnél senki nem tartózkodott. Gyergyóújfalu határa, Csudálókó alatt, Csik m. 1957. jun. 26.

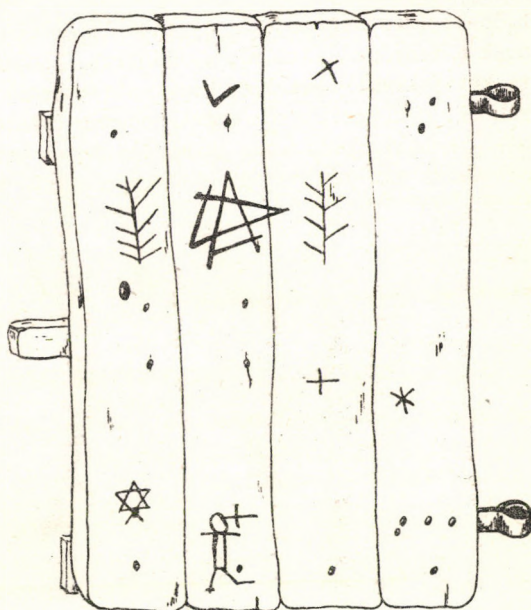

2. kép. Gyergyóújfalu.

2. kép. A szénaspajta ajtófélfájába bevéselt kereszt a kulcslyuk közelében. A kereszt helye védő, bajelhárító jelentésére utal. A kereszt fellett látható PK betűk nyilván a pajta tulajdonosának kezdőbetűi lesznek. A pajta elhagyatva állt, szóbeli közlésem a jelekről nincsen. Gyergyóújfalu határa, Csudálókó alatt, Csik m. 1957. jun. 26./Csaba József: Kereszt alakú varázsjelek alkalmazása a vendeknél. Néprajzi Közlemények 1956. 102-109./

3. kép. Két fenyőfa között egy hexagramm /csillag/ a pásztorkaliba ajtaján. A fenyők nyilvánvalóan csak díszül szolgálnak. Az ajtó felületén szétszórva több apró csillag és kereszt. Balról lent talán egy stilizált emberi alak. Nagy Péter Hargas gyimesbükki csángó - a kaliba tulajdonosa - szerint a csillag azért van az ajtón, hogy a szép-

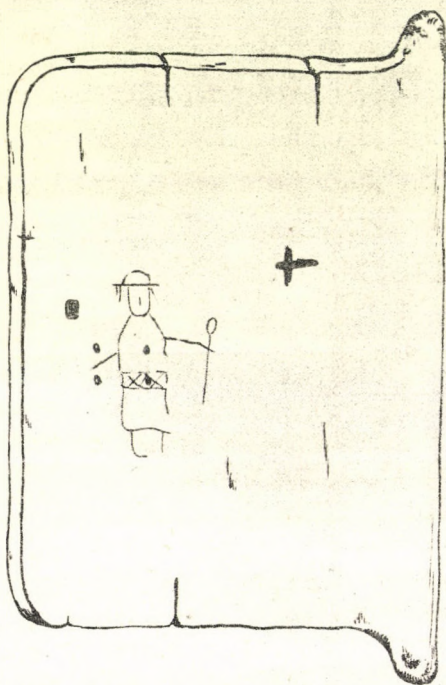
asszonyok ne bántásák a pásztorokat és ne rontsák meg a tejet. Keresz-
teket a villámcsapás ellen is szoktak az ajtóra vagy a fal külsejére
karcolni. Az ajtó és a kaliba kb. 25-30 éves. Fehérmező pásztortelep,
Nagyhagymás alatt, Csik m. 1948. július 12.

3. kép. Fehérmező.

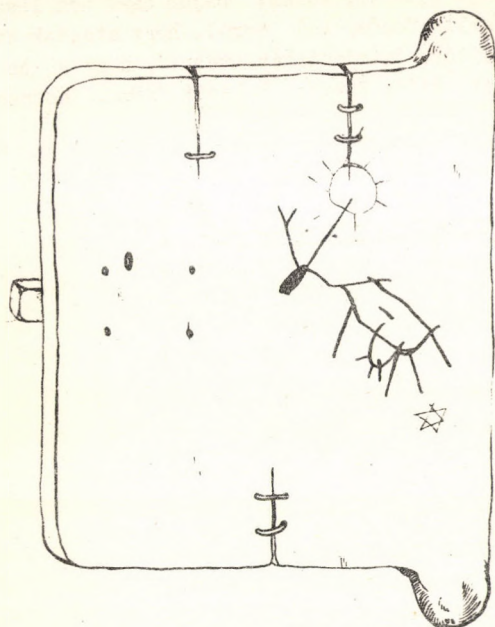
4. kép. Egyetlen bárdolt deszkalapból készült konyhaajtó. A
gyűjtés idején kulcsos zár volt rajta, de belől a korábbi tolós retesz
nyomai még megvoltak. A ház a mestergerendába vésett évszám szerint
1802-ben épült. Az évszám mellett olvashatatlan név /?/. Az ajtó egy-
koru a házzal. Az ajtón a kulcslyuk közelében a kopástól már nehezen
kivehető emberi alak. A kalapnál jól észrevehető, hogy az egykori kar-
coló a hosszú haját is ábrázolni akarta. Az alak egyik kezében bot van
a derekán tűsző. Az ajtóra kereszt is van vésvé. Ez azonban újabb. A
ház gazdája - a román Vasile Toader, 64 éves - azt mondotta, hogy ő
csak akkor vette észre az emberi alakot, amikor én azt lerajzoltam.

"Nem volt nekem időm arra, hogy az ajtót nézzem, mint magának Uram ... én mindig az erdőbe dolgoztam ... nem tudom felfogni, hogy mit akarhat maga az én ajtómmal ... az egy jó ajtó ... valami bajom csak nem lesz az ajtó miatt," - mondotta. Vasile Toader tud erről, hogy szoktak az ajtóra, különösen az istálló ajtóra "mindenfélét vénsni", hogy a boszorkány ne bántsa az állatokat. Hideg Havas, Otelesti Catun. Koloza m. 1948. május 12.

4. kép. Hideg Havas

5. kép. Egészen egyedülálló az az ajtóra karcolt ábrázolás, amelyet szintén Fehérmezőn, a Nagyhagymás alatti csángó pásztortelegen, Gábor András Péter kalibájának az ajtaján láttam. A kaliba a legrégebbiek egyike Fehérmezőn /kb. 24-30 éves/. Az ajtó azonban idősebb, mert

5. kép. Fehérmező.

rázolja. Ezt a nézetet látszik alátámasztani az a jelenség, hogy az állatnak nagy tögyei vannak. Gábor András Péter a csillagról /hexagramm/ azt mondta, hogy a szépasszony ellen van, aki még az embernek is bajt csinál. Az állatról felvilágosítást nem tudott adni. A kulcslyuk alatti hullámos vonal gyűjtésem idején egészen friss karcolás volt s valamelyik gyerek csinálta. Fehérmező Pásztortelep, Nagyhagymás alatt, Csik m. 1948. július 12.

1957 június 26-án az udvarhelyi Zetelakán érdeklődtem, hogy szoktak-e az ajtókra valamilyen jelet, rajzot tenni. Többen emlékeztek arra, hogy különösen az esztenákon voltak régen olyan jelek, amelyek keresztet, állatot és embert is ábrázoltak. Stilizált állatalakkal

Gábor András Péter apja hozta azt ki a havasra Gyimesbükkről, amikor a kalibát építették. Emlékezete szerint otthon az istállón volt az ajtó. Az ajtó egyetlen bárdolt bükkfadeszkából készült. Már több helyen meg van repedve s ezért szegekkel fogták össze. Az ajtón belül tolós retesz van. Az ajtón tehén, szarvas vagy őz ábrázolása látható. Az utóbbi állatokra azért gondolhatunk, mert az egyik szarvnak két ága van. Az állat szarvaira a napot is rárajzolta az ismeretlen csángó. Az állat hátsó lábánál hexagrammot vehetünk észre, ami feltétlenül mágikus jelentőségre utal. A napkorongot tartó állat talán a termékenységet áb-

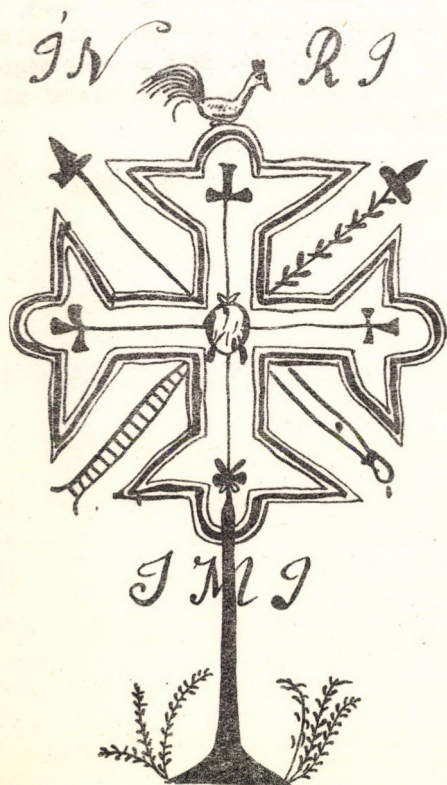
találkoztam a beregi ruszinok /Hanykovica, Volóc/ falveiben. Itt az ábrákon keresztet láthatók /az oszlopokba bevésve/, amelyek villámcsapás ellen "védenek". Ujhuta, Középhuta és Óhuta /regéci Háromhuta/ abauji falvakban Lucanap előestéjén az asszonyok /ritkábban férfiak is/ keresztet meszelnek az istálló ajtóra, a disznóóra, stb., hogy a boszorkánynak ne legyen ereje az állatok megrontásához. Óhután a kutyáéra meszelt keresztet is láttam, amely bizonyára az ivóviztől tartja távol a gonosz szellemeket.

Ez a néhány példa talán elegendő annak a bizonyítására, hogy a lakóház és a melléképületek tanulmányozásánál nem lehetünk el figyelmen kívül az ajtókra karcolt különböző jelek mellett. Ezek a jelek mágikus jelentőségükkel utalnak arra, hogy a lakóház és melléképületei milyen sokoldalúan fejezik ki az ember gondolkodását.

GUNDA BÉLA

A rajzokat Sándor Péter készítette.

EGY MAGYAR KÉZIRATOS VARÁZSKÖNYV
A 19. SZÁZADBÓL

Néhány éve a szegedi Somogyi Könyvtár kéziratgyűjteményében Hg. 387 szám alatt egy varázskönyv kézírata került a kezembe. 1923-ban postai borítékban küldte be valaki a könyvtár és múzeum akkori igazgatójának, Móra Ferencnek, aki a könyvtár gyűjteményébe iktatta. Száz római számmal jelzett oldalt tartalmaz, mérete 18 x 12 cm. Papirja erősen megsárgult, vízjelles: hosszában és keresztben bordázott. A lapok vékony fonállal vannak összefűzve. Tintaszíne zöldeskék, halványan olvasható. Bár a leltári karton szerint keletkezési /lemásolási?/ ideje 1740-re tevődik ezt több tényből következtetve kétségbe kell vonnunk és a múlt század 30-50-es éveire kell helyesbitenünk. Ezt bizonyítja a kézirat írásmódora mellett főként a szövegben említett "Fer-

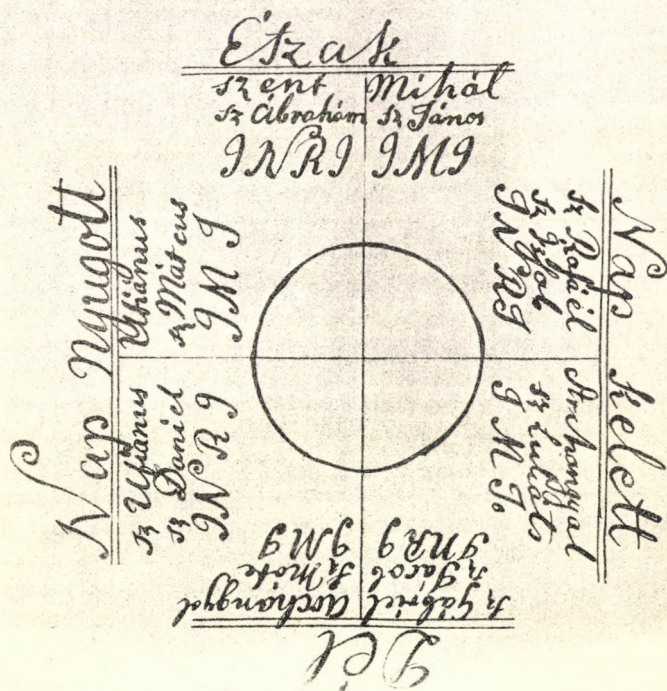
dinándus korabeli és jelen időben érvényes aranypénzek" emlegetése: V. Ferdinánd 1835-1848-ig uralkodott. Hasonló szövegű varázskönyvek korábbi említései szintén a 19. századra utalnak. Krudy Gyula jegyzi meg Álmoskönyv-ében¹: "A kincsesók könyve szerint Dárius és Salamon kirá -

lyok borzasztó kincsei vannak a föld gyomrában. Dárius kincse után egy oláh kecskepásztor nyomán az osztrák kormány két pionir századdal kutatott a Hunyad megyei havasokban 1857-ben." Forrásait említve ugyanő írja, hogy "szelid szörnyülködéssel forgatjuk Varga János: Babonák könyvét, amelyet 1877-ben a magyar orvosok és természetvizsgálók egyesülete 300 forintnyi díjjal jutalmazott, amelynek adatait sok évi fáradság révén gyűjtötte össze a tudós szerző."² Erre az időszakra teszi a varázskönyv honi ismeretét Ráth-Végh István is legújabb könyvében.³ Minden bizonnyal ugyanerről a varázskönyv-szövegről van szó mindháromuknál. Bizonyítja ezt, hogy Varga, Krudy, Ráth-Végh és a szegedi kézirat is 'Terephile' néven emlegeti a kincssórzó főördögöt, s valamenynyien a Bévária-országbeli Engelstadt /Ingolstadt/ városi "Eberhardus" barátot ismerik szerzőjének. A szövegbeli egyezések is egy azonos a-lapszöveg mellett bizonyítanak.⁴

A könyv első oldalán egy máltai kereszt rajza látható, felső ágán kakassal. Bevezető szövege 19 oldalra terjed. Itt a szerző megnevezi magát, s elmondja milyen penitenciák szükségeltetnek a sikeres kincssásáshoz, gyónáshoz való imádságot közöl. Majd ezt követően 12 "összveesküvésben" elmondja a szellem megidézéséhez szükséges tennivalókat /20-78/. Befejezésül következik "vissza Esküvése ezen lelkeknek" /79-84/, majd hálaadó énekek és imádságok az istenhez és a boldogságos szűzhöz /84-89/. További 10 lap üres; az utolsó lapon 20. századbeli iskolai imádság kezdősorai vannak bejegyezve. A könyv egyetlen célja, hogy olvasóit bizonyos varázsló eljárással kincshez segítse. Előljáróban hasznos tanácsokat ad a szerzendő kincs leendő tulajdonosának, hogy ne részegüljön meg az aranyborjú körüli táncban. Hangsúlyozza, hogy felettes egyházi hatóságainak is bemutatva könyvét és azok elfogadták, hitelesítették, végtére bejelenti, hogy munkáját ki is nyomtatta. Továbbá bizonykodik; aki előírás szerint használja, megnyeri vágyainak jutalmát. A könyv szerint a sikerhez az alábbi "penitenciák" véghezvitele szükséges: "1. Lelkiismeretében tiszta legyen. 2. Szolgáltasson 5 szentmisét, hogy szerencsés legyen, vagy ha ki nem telik tőle, azokon megjelenni elégséges. 2. Legyen neki szentölt gyertyája, négyszer imádkozzon szerdán, s szombaton, akár este, akár nappal 11-12 óra közben, a szobában vagy az ég alatt, Ujhold előtt vagy Ujholdnál, abban pedig félelmetes ne legyen, mert esküszöm a katolika szent hitre, hogy semmi terhes nem lésson, azonban ez írás nála legyen. 5. Szükséges, hogy álljon vagy térdepeljen Napkelet felé. 6. Tegyen gene-

rális gyónást egész életéről és adjon lehetőségeihez mért alamizsnát a szegényeknek, hogy kegyelmét meg ne fogja, s azoknak kegyelemért imádkozzanak, meg kell nekik jelenteni. 7. A kérendő kincsnek számát nevezze meg és hogy honnan micsoda helyről és minémű szín alatt köllesék neki megjelenni, hogy minden szörgöklődés, incselkedés és félelem nélkül és büdös szageresztés nélkül és végtire minden félbeszakasztása nélkül. 8. Imádságának azon helyét ahová a nevezett kincset tegye: szálló vesszővel jegyezze meg. 9. Olyan ember legyen aki imádkozza, aki jól tud olvasni, hogy ne hibázzon. 10. Ha a kívánt kincset megkapta, a szüköklődő szegényeknek nyujtani el ne feledkezzék és azonba a Purgatóriumbéli lelkekért és magáért minden atyafiáért szent miséket szolgáltatassanak, hogy az Ursten azokat kiszabadítsa. Magát pedig jó és tiszta lekiismeretéről elméjét megvilágosítsa. 11. Ezek megléven menjen be a kerületbe, ezt mondja mindenek előtt: Gyónom a mindenható Atyaistennek."

A "kerületen" a bűvös kört érti a szerző; rajzát itt közöljük.

A kéziratban ezután a gyónáshoz való imádság következik, amelyben a szerző szerint a szegénységre, elesettségre kell hivatkozni, hogy a kérelem meghallgatásra találjon az égieknél. Befejező része: "Jézusom te mondtad a sz. Jeremiás próféta által és minden választottad által, hogy azok hatalmi alatt legyenek minden lelkek, ördögségek és minden gonosz lelkek megismerjetelek engemet, a ti uratokat, isteneteiket, melyre nézve siettetni fogom és kényszeríteni azon gonosz lelkeket, akiknek minden ideig tartandó kincs hatalmuk alatt vagyon. Esedezem tehát előtted, könyvező szemeimmel én Istenem. Add meg nekem Krisztusom a te titkos kegyelmedet, hogy mennyei szent hatalmaddal rajtok, e szükségemben uralkodhassam és ezen kérésemnek beteljesítésére őket hathatósan kényszeríthessem és így ezzel meglévén, örülni fogunk benned megváltó Krisztusom, dicsérni fogjuk a te sz. nevedet mindörökkön örökké, Amen. Legyen meg! Legyen meg!" Ismeretes néprajzi tény, hogy a Magie Noir praktikáit végzők a "legális istenekhez" fordulnak segedelemért. A varázskönyv katolikus szerzője Uristen, Jézus, Szentlélek, Szűz Mária, egyéb szentek segítségéért esedezik. Erre utal a mű címlapja mellé rajzolt embléma is Krisztus szenvedésének eszközeivel, amelynek mását fentebb közöltük. Majd a 13 "Üszveesküvésből" álló ördögidézés következik. Mind a 13 idézőformula egyik egy-egy szó kivételével; lássunk egy teljes szövegű "összveesküvés"-t:

"Hallod e te Terósius⁵, Én, MN. Istennek méltatlan, bűnös szolgálja, téged hitre kényszerítlek, hivlak és szólítlak az Ur Istennek megmérhetetlen hatalmára és méltóságára kényszerítlek, a Sz. Háromság-nak megfoghatatlan titkaira és magára a Sz. Háromságra, a szentek miséinek imádságáért, Ábel vérének Káintól való kiontására. Végtére kényszerítlek és parancsolom Noének és Jákobnak és Tóbiásnak jószágokra, ájtatosságukra és engedelmességükre és Sz. Jóbnak hatalmára az Uristentől, azon átkára és ítéletére kényszerítlek és parancsolom neked Terosius a Népnek a tábori csendes várakozására, mellyel az igazi Messiást várták, kényszerítlek a Mózesnek az Igaz Istennek a tíz parancsolatok kiadásában való engedelmességére, hogy azt amit kérek: csendességben, minden zörgés, félelem, iszonyodás, bűdös gőz eresztés, tetemnek-lelkennek, teremtett állatoknak sérelme nélkül, minden épület, gabona, vetemény, fünek-fának, vizeknek és minden állatoknak ártalma nélkül nekem jelenj meg szép, ékes deli természetben valamelyik fejedelemnek és hozz nekem 9999 aranyakat jó és igaz Császári Birodalmunkban kelendő ércét, aranyban vagy ezüstben minden várakozás, babonáság,

szineskedés, csalárdság, álnokság nélkül a tengernek vagy a fölének gyomrából, amely pénz se istennek, sem embernek nem használ, ameddig kezemhez nem jövend. De kényszerítlek a Jézus Krisztusnak kinjaira, mennél előbb hozd el nekem, de kelendő pénz legyen. De még egyszer hivlak, szólítlak Terósius az Atya Istennek mindenhatóságára, aki az eget, földet, mindeneket amik abban foglaltatnak a semmiből teremtette a Fiu Istennek szelid, engedelmes cselekedeteire, aki az egész emberi nemzetet az ő drágalatos szent vérével és halálával megváltotta. Vég-tére a Sz. Lélek istennek nagy és meghalhatatlan kegyelmére, aki az egész emberi nemzetet a szent kereszttségnek malasztjával megszentölte."

A továbbiakban egyre újabb ördögök említésével hangzik a varázsigé: Terósius, Ammodéus, Baál, Belzebub, Lucifer. Ugyanakkor Salamon és Dárus királyok nevét is említi, mint nagy kincsek birtokosait. Ha az illető az idéző szöveg mormolása közben "valamit hall, vagy valami a szeme elé jövend" - ezt kell mondania: "Uram Jézus Krisztus, a Názáretbeli zsidók királya legyen velem és az én társaimmal ebben a szent órában és mindenkor oltalmazzon meg a gonosz lelkek incselkedésétől /keresztvetések/ ... kényszerítlek titeket, akiket hivtalak, hogy az Atya-Fiu-Szentlélek kegyelméből feleljetek meg nekem ezentul és el se takarodjatok kívánságom teljesítése nélkül és kéréssem meglegyen." /Keresztvetések./ Ha a lelkek megkérdeznék, mit akar a büvölő, újból el kell nekik mondani a kérést. Ha jó lelkek jelennek meg, ezeket is kegyes szóval, illendően kell üdvözölni. Ha nem akarnák letenni a kívánt kincset, nagy, súlyos kényszerítést kell rájuk alkalmazni - szavakban, állandó keresztvetések közepette.

A magyar néprajzban közismertek a kincskereső mondókák, s a kinczsással kapcsolatos praktikák. Az emberi butaság, kapzsiság, vagy éppen a nyomoruság ragadja el a kinczsások képzeletét, olyannyira, hogy illuzióikat valóságnak hiszik és tartják.⁶ E kinczsásához hagyományos tárgyakat pl. acéltükröt használnak: "Aki csillagszemű gyermek, hetedik gyermek, táltos vagy valami hasonló rátermett, az az acéltükrőben meglátja, hol rejtőzik a földben a kincs..."⁷ Ilyen kincskereső eszköz a varázskönyv is, melynek birtoklása nem követeli a különleges /látó, néző, táltosi/ rátermettséget, csak az előírások pontos betartását. Népi gyakorlatban való használatát bizonyítja számos motívum, mely a népi kinczsásás jellemzője. Az ismertetett varázskönyvben szerepel a "szöllővessző" is, mint a kincs helyének megjelölési eszköze. A népi gyakorlatra utal a Krudy által is említett kinczsásó előkészületi prak-

tika: "1. A föld belseje nem türné a kincseket, kilökné gyomrából, ha az ördögök, köztük Terophile, a kincsörzö főszellem nem őrizné a kincseket. 2. A kincs a föld gyomrában időnként tisztítja magát: lángot vet nagypénteken és Szent György nap éjjelén. /Népmeséinkben is ezeket találjuk./ 3. Az igazi kinczsások tehát e nevezetes éjszakán lesben állnak, többnyire akasztófák helyén, vagy keresztutnál, s jól megjelölik azt a helyet, ahol lángot látnak fellobbanni. Szentelt krétával és tömjénnel kört vonnak maguk körül, /lásd a varázskönyv bűvös körét / mert Terophile a tüzes paripákon, vaskocsikon nyargal ily éjszaka és mindenkit elgázol a szent körön kívül. 4. A kinczsás társaságnak hét tagból kell állnia, köztük egyik anyjának hetedik gyereke, mert csak ő emelheti fel a kincset. 5. A kinczsás éjfélkor kezdődik, miután a legközelebbi ház ablakába egy egész sült csirkét helyeztek el a kincsörzö ördög számára. 6. A mester /a társaság feje/ kezdi az ásást két ásonnyal. A többi utána. Közben igen halkán szent Kristóf imádságát kell mondani. /Egy ilyen Kristóf imádságát tartalmazó kéziratot könyv is van a Somogyi kvt.-ban AD. 1925 szám alatt; szintén idéző-bájló szövegeket tartalmaz./ 7. Ásás után bemennek a szobába, ahová nem láthat be idegen szem és a földre kört rajzolnak, beleírják a négy evangélista nevét /lásd a rajzot/ Adonaiét, Jézusét, az elfát, omegát, thétát és kezdetét vesszi a szertartás kelet felé fordulva. 8. A kinczsások a kör közepén állnak és végigimádkozzák a varázskönyv összes imádságait. Kezdődik az ima a 69. zsoltáron, azután következnek az evangélium: Kezdetben van az Ige és az Ige Istennel vala. Aztán jön a 'hétlaku Szentlélek imádsága', amelyben a nagy Adonaihoz, Emmánuel Ur-istenhez és Sabaoth nagy istenhez folyamodnak a kinczsások."⁸

Az ismertetett kéziratot varázskönyv praktikai és a kinczsás egész lefolyása azt látszik bizonyítani, hogy ha alapszövege idegen eredetű is, fordításképpen lekerült a parasztságig s a kinczsásban közreműködők gyorsan átszöfték a hazai hiedelmek, népmesék, táltostörténetek nyelvi elemeivel és közismert motívumaival. A 19. század vége felé Varga János és Krudy könyvei révén ismerete szélesebb körben elterjedhetett. /Krudy könyve 4 kiadást is megért. Ő is vidéken bukkan-
tam kinczsás vonatkozásaira./ Ezek a kinczsás praktikák, melyekhez a legprimitív hiedelmek: ördög, sárkány, tüzes szekerek csikorgása, bűvös kör, hetedik fiu, kincsmutató szőlővessző, fejedelmek kincse stb. motívumaként kapcsolódnak - véleményünk szerint egyetlen társadalmi rétegnél nem találhattak nagyobb hitelre, mint a hagyományörzö

és a polgári jólét elemi fokára feljutni nem tudó parasztságnál.

1947-ben végzett tiszafüredi gyűjtésem a varázskönyv paraszti kincsszó használatát félreérthetetlen bizonyítékokkal igazolta. Itt a kincsszó hagyományok bizonyos Pénzes Pista személyéhez kapcsolódnak. "Volt itt egy nagy domb. A Pénzes Pista dombja", mondta Irházi József 40 éves cipész. "Nagy harcok lehettek ott, mert sok csontot talált a Pista. Kincset azonban nem." Más falusiak részleteket is tudnak a kincskeresés körülményeiről. Lajtos József 86 éves földműves így adja elő az eseményeket: "Pénzes Pistának gazdaember volt az apja, de neki nem lehetett otthon lennie. Gödröt ásott, abban lakott, mint a róka, a kalapjába hordta ki a földet. Reggel kiment és estig hányta. Kereste a kincset, vagy mit. Valaki elvette a könyvét, ezért nem lett a kincsszóból semmi." Végül Igarai István 24 éves napszámos így tudja: "A Pénzes Pistának volt egy vasvesszője, egy görbe kisassója, meg egy könyve, de azt nem mutatta senkinek. Ezt ellopták tőle és így nem talált semmit." Semmi kétség: a könyv, amelynek ellopása az eredményt meghiusítja, a paraszti kincsszó nélkülözhetetlen kelléke - a varázskönyv volt.

NAGY DEZSÓ

J e g y z e t e k

- 1./ Krudy Gyula: Álmoskönyv. 3. kiadás. Bp. é.n. Atheneum. 300 l.
- 2./ Krudy: i.m. 277 l. Ez a könyv volt Krudy forrásmunkája. Varga János könyve egyébként Aradon jelent meg 1877-ben.
- 3./ Ráth-Végh István: A pénz komédiája. Bp. 1957. Bibliotheca. "Terophile, a kincsszó szellem" c. fejezetben 178-179 l.
- 4./ Meg kell jegyezni, hogy Varga János - Krudy szerint - nem volt birtokában a varázskönyvnek, hanem azt "látta két szemével egy öreg vándorlónál." Általában ezek az öreg vándorlók viszik-hordják a nép között a híreket, de a hiedelmeket is. Varga J. könyvét Krudy forrásul használja és lehet, hogy Ráth-Végh is az előbbieket forgatja kuriózumképpen. Mi abban a szorosszerű helyzetben vagyunk, hogy a kéziratok könyv "effektív" a rendelkezésünkre áll.
- 5./ Vargánál, Krudynál, Ráth-Végh-nél "Terophile".
- 6./ Magyarország Néprajza. 1. kiadás. Bp. é.n. Egyetemi ny. III. köt. 246-247 l.
- 7./ Magyarország Néprajza. II. köt. 425 l.
- 8./ Krudy: i.m. 300-301 l.

INDEX ETHNOGRAPHICUS

Anzeiger der Bibliothek des Ungarischen Ethnographischen Museums

Redigiert von István Sándor

Budapest, VIII. Könyves Kálmán körút 40.

I N H A L T

B ü c h e r s c h a u

Referate über die ungarischen Neuerscheinungen.

81. Eine annotierte Bibliographie der Forschungen über Geschichte und Volkskunde des Gebietes Hajduság um die Stadt Debrecen auf der Grossen Ungarischen Tiefebene; Forschungsergebnisse von 79 volkskundlichen Publikationen knapp zusammengefasst.

82. Eine ortsgeschichtliche Bibliographie der Fachliteratur über die Stadt Baja an der Donau mit einer Verzeichnis der volkskundlichen Werke.

83. Eine heimatkundliche Bibliographie der Veröffentlichungen über die Gemeinde Turkeve im Gebiete Nagyunság im Komitate Szolnok /früher Jász-Nagy~~kun~~-Szolnok/ mit den Angaben der volkskundlichen Forschungen.

84. Szeged, die grosse ungarische Stadt an der Tisza sowie auch ihre nächste Umgebung bildet ein eigenartiges Mundartgebiet. Verfasser teilt in diesem mächtigen, zweibändigen Werk den Wortschatz des Volkes von Szeged mit. Nach dem Titelwort, welches die gemeinungarische Form des Wortes darbietet, folgen die Dialektform, grammatische, geographische und sprachsoziologische Angaben, dann aber die knappe Besprechung der Bedeutung des Wortes und endlich Beispiele aus der Volkssprache, besonders aus der Volksüberlieferung. Die Erscheinungen der geistigen Kultur werden im Werk durch besonders viele Titelwörter vertreten; aber auch die Besprechungen der Sachkultur sind sehr gründlich/z.B. das Haus in 6, der Wagen in 9 Kolumnen, ihre Bestandteile aber unter weiteren Titelwörtern/. Eines der wichtigsten Handbücher auch zur volkskundlichen Erforschung des südlichen Teils der Grossen Ungarischen Tiefebene.

86. Zwei Bände Fragebogen für den Atlas der Ungarischen Volkskunde. Das ganze Werk wird aus 4 Bänden und aus einem Einleitungsband bestehen. Jeder Band befasst sich mit Fragen über 50 Themen und zwar der erste über die Art und Weise des Ackerbaues und der Viehzucht in Ungarn, der zweite aber über das Haus und dessen Möbel, die verschiedenen wirtschaftlichen Bauten, die Instrumente des Lasttragens, die Bearbeitung von Hanf und Lein und die Spinn- und Webearbeit. Die Fragen beziehen sich auf die landschaftlich abweichenden Typen von Gegenständen, Arbeitsmethoden und Brauchelementen und derer Terminologie beim Volk. Neben dem gegenwärtigen Stand werden auch die Zustände um 1900 oder um die Zeit, wo die Erscheinung zum letzten Mal vorkam, beziehungsweise beobachtet wurde, geforscht. Oft wird auch die gesellschaftliche Schichtung der geprüften Probleme entworfen. Bei einigen Fragegruppen finden wir auch Skizzen /insgesamt in 22 Fällen/, die die landesüblichen Typen anschaulich darbieten. Ein praktisch systematisiertes Handbuch für Sammler, welches das ungarische Volksleben selbst durch die Fragen charakterisiert.

98. Festschrift zum 80. Geburtstag des ungarischen Historikers Lajos Kelemen in Cluj. /Kolozsvár, Klausenburg/ mit 45 Studien von ungarischen, rumenischen und deutschen Forschern. Manche Aufsätze sind auch volkskundlich interessant; so schreibt J. Balogh über die Blumenmotive der alttranssylvanischen Ornamentik; J. Nagy über die Entwicklung der Tuchhose der Székler-Männer; T.A. Szabó über den Einfluss slowakischer Stickereien auf die Stickkunst Siebenbürgens im 18. Jahrhundert. K.Kós legt die Laufbahn von Balázs Orbán, als Volkskundler von Transsylvanien vor, Zs. Vita aber zeigt uns die Entwicklung des Museums im Kollegium von Nagyenyed, in dem sich im Laufe der Zeit auch eine volkskundliche Sammlung entfaltet hat.

124. Eine Übersicht der Volkskunst in der Umgebung der Stadt Debrecen /Komitat Hajdu-Bihar/. Die Töpferei, die Holz-, Horn- und Lederarbeiten der Hirten, das Wohnhaus und seine Einrichtung, die Webearbeit und Stickerei /besonders die Haarstickerei/, die Volkstracht, die Lebkuchenkunst sowie auch die Stroh- und Binsarbeiten werden der Reihe nach in ihrer Entwicklung dargelegt und mit Illustrationen dokumentiert.

129. Die „Hajdus“ /Haiduken/ eine ethnische Gruppe des Ungartums, die sich in der Türkenzeit aus früheren Hirten, Viehtreibern, Flüchtlingen, Soldaten auf dem nördlichen Teil der Grossen Tiefebene herausbildete und überwiegend in Debrecen und in den übrigen Städten des Komitats Hajdu wohnt, schwärmte auch in andere Teile des Landes hinaus. So flohen manche Fronbauern im 17-18. Jahrhundert auch nach Nyirbátor /Komitat Szabolcs/, da diese Siedlung von den Familien Bători, Bethlen, Rákóczi mit besonderen Privilegien beschenkt wurde. Diese Familien bekamen also eine sichere Stütze zur Verteidigung ihrer Güter und zur Verwirklichung ihrer politischen Pläne.

130. Das Buch untersucht das Leben einer sich vor mehr als 100 Jahren herausgebildeten Facharbeiterschicht der ungarischen Feldarbeiter, der sog. "kubikus". Wir bekommen einen historischen Überblick über die ungarischen Erdarbeiten vom Mittelalter her. Die Publikation bespricht ausführlich die Lebensweise dieser Arbeiterschicht. Wir lernen die Eigentümlichkeiten ihrer Sachkultur kennen, welche sich ihrer speziellen Lebensweise und gesellschaftlichen Stellung gemäss entfaltete. Die Erörterungen richten sich nach volkskundlichen Gesichtspunkten.

132. Das Buch bietet uns durch die Analyse eines umfangreichen archivalischen Materials ein schematisches Bild von Lage und Gestaltung der Frongüter vor der Periode der Fronregelung im Komitat Heves. Es erörtert die Grundfragen der Feldgemeinschaft, die Verschiedenheit von "industrialen" und allodialen Feldern der Fronbauern, sowie auch die Umwandlung, die die Teilung der gemeinsamen Felder verursachte. Für Forscher der Landwirtschaft ist die Arbeit besonders lehrreich.

133. Eine volkstümliche, doch auch wissenschaftlich brauchbare Publikation über die Kinderspiele im Komitat Borsod. Die Bewegungstechnik und die Sportmittel der Sportspiele werden mit Bildern illustriert, Lied und Tanz aber mit Noten wiedergegeben. Die Anmerkungen enthalten Mitteilungen über die örtlichen Spielgelegenheiten. Bei der Schilderung der einzelnen Spiele setzt das Buch prinzipiell die Beteiligung von 12 Spielern voraus.

139. Die ungarische Übersetzung der Fasti von Ovidius mit kurzen Anmerkungen, jedoch mit umfangreichem Namen- und Sachregister.

140. Eine reichhaltige, zusammenfassende Geschichte der christlichen Liturgie. Verfasser begleitet die Entwicklung bis zur heimatlichen Praxis und schöpft oft aus dem archivalischen Material Ungarns sowie auch dem Brauchtum des ungarischen Volkes. Manche Erscheinungen des heutigen Volkslebens erhalten ihre Begründung aus der Liturgie vergangener Zeiten. Man muss die umfangreiche wissenschaftliche Dokumentation des Werkes besonders hervorheben.

141. 250 Artikel über Geschichte und Deutung ungarischer Sprichwörter und Redensarten. Mit der Darlegung des kulturhistorischen Hintergrundes einiger Elemente der ungarischen Sprache ist das Werk auch vom volkskundlichen Gesichtspunkt interessant und lehrreich.

142. Kriza János, Orbán Balázs und Benedek Elek machten die Schätze der Volksdichtung aus dem Székelyföld /Siebenbürgen/ allgemein bekannt. Mailand Oszkár und Ósz János haben später die Sammelarbeit weitergeführt. Die Zahl der publizierten Székler Volksmärchen war 400. Von diesem Gebiet veröffentlicht nun Faragó József 120 Märchentexte, gesammelt von Samuel Konzsa, Professor in Sepsiszentgyörgy - und seinen Schülern, aus der Umgebung von Sepsiszentgyörgy, Barót und Kézdivásárhely. Die Arbeit begann im Jahre 1927, der letzte Text ist im Jahre 1955 aufgezeichnet worden. Die Sammlung enthält ausserdem noch alte und neue Balladen, Volkslieder, Soldatenlieder, Kinderspiele und -leider, Sprüche, Sprichwörter etc., im ganzen 1675 Texte aus verschiedenen Gebieten der Volksdichtung.

143. Eine volkstümliche Märchenpublikation aus verschiedenen Dörfern des Komitates Vas.

144. Der im Jahre 1946 verstorbene ungarische Folklorist J. Berze-Nagy hinterliess einen umfangreichen handschriftlichen Katalog der Typen ungarischer Volksmärchen, den der Rat des Komitates Baranya nun in zwei mächtigen Bänden veröffentlichte. Verfasser arbeitete an seinem Werk seit 1908. sein Verzeichnis umfasst das Material der bis 1933 publizierten Sammlungen, sowie auch mehrerer Zeitschriften und der eigenen Aufzeichnungen. Das System der Anordnung der Typen folgt dem von Aarne Thompson; insgesamt sind 273 Typen mit denen von Aarne-Thompson identisch, 339 Typen werden neu bestimmt. Das Typusbild stellt das

Werk auf Grunde der Analyse eines jeden Varianten bis auf die einzelnen Motive fest. Verfasser geht diesbezüglich den eigenen Weg, beziehungsweise den Weg seines Meisters, Lajos Katona. Vom Aarneschen Typuskatalog meint er: "So wie das ganze System auf den Hauptmotiven der Märchen begründet ist, so enthalten oder vertreten die einzelnen Verzeichnisziffern die konstruktuelle Gänze nicht, sondern oft nur das eponymische Motiv oder die Episode des Typus." Berze-Nagy will jeden Typus in seiner Konstruktionseinheit bestimmen. Nach jedem Typus bekommen wir eine bibliographische Übersicht mit kritischen Anmerkungen. Eine wichtige Vorarbeit zum umfassenden Katalog des ungarischen Volksmärchenschatzes, der bereits im ungarischen Ethnographischen Museum vorbereitet wird. Die einleitende Studie sowie auch die Anmerkungen vom Redaktor des Werkes I. Banó sind neben dem Ungarischen auch deutsch, englisch, finnisch, französisch und russisch erschienen.

146. Eine Auswahl von dem umfangreichen epischen Material der Verfasserin /148 Texte/, das sie in den Jahren 1941-1942 in Bodrogköz /Komitat Borsod-Abauj-Zemplén/ sammelte. Die Einleitung schildert die gesellschaftlichen Verhältnisse des Dorfes Lácza, die Gelegenheiten des Erzählens, die Funktionen und das Leben des Märchens im Dorfe und macht uns mit den besten Erzählern bekannt. Dann folgen die Texte von 12 Feenmärchen im Dialekt. Die Anmerkungen bestimmen die Nummern der einzelnen Märchentypen nach Aarne-Thompson oder stellen die Unbekanntheit einiger Typen fest. Beachtenswert sind auch einige Beobachtungen im Bezug auf die Überlieferung von Märchentexten innerhalb der Familie.

152. 14 rumänische Volksmärchen in ungarischer Übersetzung aus den Sammlungen von Petre Ispirescu, I. Pop Reteganul u.a. In den Anmerkungen werden die Märchen durch die Typennummern von Aarne-Thompson charakterisiert; es gibt darunter auch einige bisher unbekannte Märchentypen.

153. Ein populäres Märchenbuch; unter den Texten befinden sich aber auch zwei Volksmärchen aus dem Dorf Bérbaltavár im Komitate Vas.

154. Historische Lieder und Romanzen aus dem Folklor-Material der südslavischen Völker. Als Helden der Lieder treten oft bekannte Per-

sönlichkeiten der ungarischen Geschichte /Johann Hunyadi, König Matthias, Nikolaus Zrinyi u.a./ auf.

155. Historische Lieder und Epen der Nachbarvölker über den ungarischen Helden der Türkenkriege im 17. Jahrhundert, Nikolaus Zrinyi. Zur Einleitung bietet G. Ortutay einen Überblick über die Geschichte der Forschungen südslawischer Folklorprobleme durch ungarische Volkskundler, sowie über die gemeinsame Problematik der Folklore der Südslawen mit den Fragen der Folklore des ungarischen Volkes dar.

160. In den Jahren 1735-1742 publizierte Mathias Bél einige Bände seines umfangreichen Werkes *Notitia Hungariae Novae Historico-geographica*; der grösste Teil des Werkes blieb aber bis heute ungedruckt. G. Prokopp teilt nun aus Bél's Nachlass in ungarischer Übersetzung die Geschichte und Beschreibung der Stadt Esztergom an der Donau und seiner Umgebung mit.

B i b l i o g r a p h i e

István S á n d o r : Ungarische Volkskunde in den Zeitschriften des Jahres 1956. II.

Diese Zusammenstellung richtet sich nach unseren im Index Ethnographicus II. 97. mitgeteilten Gesichtspunkten, enthält aber auch die Titeln der Studien von ausländischen Fachmännern in der ungarischen Zeitschriftenliteratur über andere Völker.

István S á n d o r : Volkskundliche Bücher des Jahres 1956 in Ungarn.

In der Verzeichnis werden die Aufsätze von Sammelwerken auch einzelweisse registriert.

S t u d i e n z u r E t h n o g r a p h i e d e r S c h r i f t

Béla G u n d a : Magische Schutzzeichen an Wohnhäusern.

An den Toren und Torpfosten von Hirtenhütten oder Ställen, oder auch allein stehenden Wohnhäusern und Heuschuppen der Berggebiete findet man heute noch verschiedene Zeichen, über derer Bedeutung die Bewohner nicht mehr im Bilde sind; die Zeichen sind nämlich meistens äl-

ter, als sie selbst. Verfasser beschäftigt sich seit Jahre mit dem Problem, vor allem auf dem Grunde des Materials, das er in Siebenbürgen, besonders im früheren Komitat Csik sammelte. Meistens sind diese Zauberzeichen 80-100 Jahre alt, und stammen oft am selben Ort von verschiedenen Händen, wie das nach Technik und Stil der Einritzungen zu folgern ist. Die Kreuzzeichen um das Schlüsselloch im Komitate Csik /siehe Abbildungen 1. und 2./ haben offensichtlich die Funktion, das Böse vom Hause abzuwehren, die Unterkunft von Dieben, Räubern zu verteidigen. Wie es der Bewohner des Hauses mit dem Tor nach Abbildung 3. Verfasser erklärte, soll das Hexagramm gegen die Zaubermacht der "schönen Frauen" behüten, die durch ihre Liebe die Hirten entkräftigen und die Milch der Viehe verderben; den Kreuz aber ritzt man auch gegen Blitzschlag ins Haustor ein. Das Tor auf Abbildung 4. gehört zu einem Haus, das noch 1802 gebaut wurde und zeigt neben dem Kreuz auch eine Gestalt mit langen Haaren. Der Bewohner des Hauses meinte, diese Gestalt sollte vielleicht zur Abwehr gegen Hexen dienen. Besonders interessant und alleinstehend sind die Figuren auf dem Tor in Abbildung 5., das zur Zeit der Sammlung zu einer Hirtenhütte, früher aber dem Stall bei einem Dorfhaus gehörte. Die Abbildung zeigt eine Kuh oder Hirschkuh mit einem Hexagramm bei den Hinterfüßen und mit der Sonnenscheibe auf den Hörnern. Der Bewohner des Hauses betonte die Bedeutung des Hexagramms als Abwehrmittels gegen die Zaubermacht der "schönen Frauen", konnte aber über die Viehgestalt nichts näheres sagen. Verfasser meint, es sollte als Fruchtbarkeitssymbol gedeutet werden.

Dezsó Nagy: Eine ungarische Zauberbuchhandschrift aus dem 19. Jahrhundert.

Verfasser bespricht eine ungarische Zauberbuchhandschrift der Somogyi-Bibliothek in Szeged aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Der Text wurde aller Wahrscheinlichkeit nach aus dem deutschen übersetzt, der angebliche Verfasser soll der Mönch Eberhardus von "Engelstadt" sein. Zur Einleitung behandelt die Handschrift die Voraussetzungen, unter denen man mit Hilfe gewisser Zauberformeln, "Gebete" den Teufel Terosius sowie auch andere Teufel beschwören und zum Herbeizaubern eines Schatzes, beziehungsweise einer Geldsumme zwingen kann. Die Gebete und "Poenitenzen" richten sich in Phraseologie nach dem Stil der Gebete des Christentums. Bei der Beschwörung spielt auch der Zauber-

kreis eine Rolle. Das Buch enthält auch die Formeln, wodurch man den herbeigerufenen Teufel loswerden kann. Ältere und neuere Parallele zum Text werden aus populären Publikationen zitiert. Der Verfasser ist der Meinung, das Zauberbuch wäre auch bei dem ungarischen Bauerntum bekannt und man hätte es bei Schatzgraben als Hilfsmittel verwendet. Die ungarischen Volkssagen kennen jedenfalls diese Funktion des Zauberbuches.

T A R T A L O M

Ujabb könyvek a Néprajzi Múzeum Könyvtárában - Neuere Bücher
in der Bibliothek des ungarischen Ethnographischen Museums

109-153

T á r g y k ö r ö k

Bibliográfia - Bibliographie	81-83
Enciklopédiák, lexikonok - Encyklopädien, Lexika	84-84
Atlasz - Atlas	85-86
Muzeumok, intézetek - Museen, Institute	87-90
Elvek, módszerek - Prinzipien, Methodik	91
Összefoglaló művek - Zusammenfassendes	92-94
Évkönyvek, gyűjtemények - Jahrbücher, Sammelwerke	95-97
Emlékkönyv - Festschrift	98-99
Népek és tájak - Völker und Landschaften	100-103
Tárgyi kultúra - Sachkultur	104-106
Halászat, vadászat - Fischerei, Jagd	107
Földmivelés - Ackerbau	108-109
Állattartás - Viehzucht	110
Kut, vízvezeték, vízfordás - Brunnen, Wasser- leitung, Wassertragen	111-113
Fonás, szövés - Spinnen und Weben	114-116
Viselet - Tracht	117-118
Hímzés - Stickerei	119
Famunka - Holzarbeit	120
A ház és felszerelése - Haus und Hausrat	121-123
Népművészet - Volkskunst	124-125
Bányászat, ipar - Bergbau, Gewerbe	126-128
Jog, társadalom - Recht, Gesellschaft	129-132
Játék, játékszer - Spiel und Spielzeug	133-134
Hiedelem, vallás - Volksglaube, Religion	135-140
Népnyelv - Volkssprache	141
Népköltészet - Volksdichtung	142
Mese - Märchen	143-153
Történeti énekek - Historische Lieder	154-155
Népi színjátszás - Volksschauspiel	156-157
Tánc - Tanz	158-159
A társtudományok köréből - Aus dem Gebiete der Hilfswissenschaften	160

S z e r z ő k

Bodrogi Tibor	91, 94, 100, 102-103, 128, 138
Boglár Lajos	101, 135
K. Csilléry Klára	105, 121-122
Dajaszásznyné Dietz Vilma	114-119
Dankó Imre	92, 108
Dobos Ilona	152, 154, 155
Földes László	89
Hegyi Imre	87, 93
Kis Gabriella	124
Korompay Bertalan	106-107, 109, 113, 147
L. Kovács Ágnes	142, 144, 149
Mándoki László	125
Maróti Lajosné	143
Sz. Morvay Judit	110, 131
Murányi Erzsébet	153
Némethy Lajos	148, 151
Sándor István	81-84, 86, 88, 90, 95-99, 104 111-112, 120, 123, 126-127, 129, 133-134, 137, 140, 145-146, 150, 156-158
Szendrey Ákos	136
Szolnoky Lajos	85
Takács Lajos	132, 139, 141
Vargyas Lajos	159
Vincze István	130, 160

- Sándor István: Magyar néprajztudomány az 1956. év folyóirataiban .
 II. Ungarische Volkskunde in den Zeitschriften des Jahres 1956.
 2. Teil. 154-166
- Sándor István: Magyar néprajzi könyvek 1956-ban. - Ethno-
 graphische Bücher des Jahres 1956 in Ungarn 167-191
- A kifejezés ethnographiájához
- Gunda Béla: A lakóházat védő mágikus jelek 192-198
- Nagy Dezső: Egy magyar kéziratos varázskönyv a 19. századból 199-205
- Anzeiger der Bibliothek des Ethnographischen Museums 206-213

